

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА
ФРАНКА**

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА
КОМПЕТЕНТНИХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ
СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

збірник наукових статей

Житомир - 2024

Професійна підготовка компетентних фахівців в умовах сучасних освітніх трансформацій: теорія і практика

УДК 378

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 11 від 25 червня 2024 р.).

Рецензенти:

СЕРДЮК Наталія – кандидат педагогічних наук, доцент, заступник декана факультету української та іноземної філології з виховної роботи, доцент кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання Університету Григорія Сковороди в Переяславі.

ОРЛОВА Ольга – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін КЗ "Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти" Житомирської обласної ради.

ШУБІНА Олена – доктор філософії у галузі освіти, заступник директора з навчально-виховної роботи Житомирського міського центру науково-технічної творчості учнівської молоді

Професійна підготовка компетентних фахівців в умовах сучасних освітніх трансформацій: теорія і практика: збірник наукових статей / за заг. ред. Олени АНТОНОВОЇ, Наталії БІРУК. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2024. 241с.

У збірнику представлені наукові та методичні праці, які висвітлюють вітчизняні та зарубіжні дослідження теоретико-прикладних аспектів діяльності суб'єктів освітнього процесу, а саме: формування у здобувачів освіти елементів критичного мислення, розвиток цифрової, комунікативної, професійної компетентності студентів шляхом впровадження компонентів STEM-освіти, інноваційних технологій та методик, організація дозвілєвої діяльності молодших школярів, STEM-освіта в початковій школі як інструмент розвитку інтелектуальних здібностей учнів та інші. Збірник наукових праць адресується науковцям, педагогам-практикам, майбутнім вчителям, аспірантам і докторантам, здобувачам вищої освіти.

© Колектив авторів, 2024

© Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗМІСТ

Дубасенюк Олександра	7
ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА	
Кочубей Тетяна,	
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ ДО ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	13
Березюк Олена, Березюк Юлія	
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	21
Лозова Оксана	
КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ STEM-ОСВІТИ	30
Дубівка Вероніка,	
ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ	34
Березюк Олексій	
МОДЕЛЮВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ОНЛАЙН ПЛАТФОРМИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	40
Кеснер Юлія	
СИНЕРГЕТИЧНИЙ ЕФЕКТ РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ В ПОЗАШКІЛЬНІЙ ОСВІТИ: ВИСНОВКИ SWOT-АНАЛІЗУ	48
Косов Анатолій	
ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	59
Мороз Ольга	
СФОРМОВАНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ОДНА З УМОВ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЧИТЕЛЯ	65
Савчук Інна	
ОСОБЛИВІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	70
Шембарецька Ольга	
ПОМИЛКИ ДОРОСЛИХ ЩОДО ОСВІТИ ДІТЕЙ З НАВЧАЛЬНИМИ ТРУДНОЩАМИ	80

Професійна підготовка компетентних фахівців в умовах сучасних освітніх трансформацій: теорія і практика

Барановська Вікторія, Борейко Олександр	
МЕТОДИКА РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ЗАСОБАМИ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	85
Бусько Юлія, Вітвицька Світлана	
РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	90
Вознюк Вікторія, Дубасенюк Олександра	
ЧИННИКИ ВАЖЛИВОСТІ ОСВИТИ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ	96
Журахівська Іванна, Мирончук Наталія	
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ЕЙДЕТИКИ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ШКОЛЯРА	101
Іщенко Ольга, Борейко Олександр	
ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ МОДЕЛЮВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ СИТУАЦІЙ	107
Клименко Юлія, Дубасенюк Олександра	
ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЦЕНТРУ ГЕНДЕРНОЇ ОСВИТИ В УКРАЇНІ	113
Клименко Юлія, Дубасенюк Олександра	
ДОСВІД ОСВИТИ ДОРΟΣЛИХ ЗА РУБЕЖЕМ: РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	117
Клімова Олена, Мирончук Наталія	
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАШКІЛЬНІЙ ГУРТКОВІЙ РОБОТІ: ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ	122
Коржун Юлія, Борейко Олександр	
РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ STORYTELLING НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ	129
Корнійчук Олена, Борейко Олександр	
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ОСВИТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	134
Кришталь Наталія, Дубасенюк Олександра	
ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧИХ ІДЕЙ О.А. ЗАХАРЕНКА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ	139

Кузьменко Наталія, Дубасенюк Олександра	
ОРГАНІЗАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	144
Лісова Катерин, Дубасенюк Олександра	
ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ «ОСНОВИ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ»	149
Майстер Ірина, Бірук Наталія	
ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	153
Миронюк Євгенія, Вітвицька Світлана	
РОЗВИТОК РОЗУМОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗИ	159
Омелянчук Тетяна, Бірук Наталія	
ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ	165
Орловська Ольга, Борейко Олександр	
РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ШКОЛАХ УКРАЇНИ ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ	169
Пашинська Віра, Яценко Світлана	
ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ, ЗАСОБИ ТА МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В НУШ	175
Прохоренко Надія, Дубасенюк Олександра	
ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	180
Семенюк Дар'я, Мирончук Наталія	
СКЛАДНИКИ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ТА УМОВИ ФОРМУВАННЯ	184
Фещенко Ольга, Яценко Світлана,	
ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	189
Шуляк Марія, Мирончук Наталія	
СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	195
Грищенко Євгенія, Антонов Олексій	
КОНТРОЛІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В КРИЗОВІЙ СИТУАЦІЇ	200

Професійна підготовка компетентних фахівців в умовах сучасних освітніх трансформацій: теорія і практика

Делех Богдан, Антонова Олена	
ДИСТАНЦІЙНИЙ УРОК З ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО» (НА ПРИКЛАДІ ТЕМИ: «МИСТЕЦТВО ІМПРЕСІОНІЗМУ»)	207
Корзун Тетяна , Антонов Олексій	
ВПЛИВ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ НА СТРАТЕГІЇ МАРКЕТИНГОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ: АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ В ПРАКТИКУ ПІДПРИЄМСТВА	213
Мельник Ілля, Антонов Євгеній	
ГЕЙМИФІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	217
Савчук Даша, Антонов Олексій	
УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДОЛОГІЇ КАНБАН	223
Стельмах Марія, Антонов Євгеній	
ВИКОРИСТАННЯ ЗД ГРАФІКИ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ	228
Тищенко Владислав, Смаїлова Таміла,	
ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	236

Дубасенюк Олександра,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА

Актуальність проблеми. В останній роки все більше уваги приділяється проблемі професійного розвитку педагога, урахувавши сучасні виклики й особливості воєнної ситуації в Україні, оскільки вчитель виконує великий та складний обсяг роботи – виховання й освіти підростаючого покоління. Це передбачає володіння інноваційними цифровими освітніми технологіями для того, щоб в сучасних умовах працювати у змішаному он лайн і оф лайн режимах з різними категоріями учнівської молоді. Тому професійний розвиток учителів – постійний процес оптимального вибору й поєднання різних форм, методів, технологій, які є найбільш оптимальними в конкретній ситуації і в конкретному місці [9].

Мета дослідження: проаналізувати особливості професійного розвитку педагога у наукових працях учених.

Фундатор теорії і практики педагогічної майстерності академік І.А. Зязюн постійно підкреслював велику роль педагога та його здатності постійно підвищувати рівень своєї педагогічної майстерності [2, 3, 4]. Н.Г. Ничкало присвятила низку наукових праць щодо важливості професійного розвитку педагога у контексті міждисциплінарних досліджень (філософії, історії, психології, педагогіки, соціології та ін.). Зокрема, наголошено, що Українська наукова школа педагогічної майстерності – переконливий приклад відданості цій благодатній і життєдайній ідеї – наукового лідера, академіка І.А. Зязюна. Н.Г. Ничкало відзначає знакові книги директора ІПОД І.А. Зязюна, опубліковано в Україні і за кордоном, зокрема дидактичний комплекс «Педагогічна майстерність» [4], «Краса педагогічної дії», «Педагогіка добра: ідеали і реалії» й інші, набули великого поширення, зокрема і на Житомирщині,

що сприяє ефективній підготовці майбутніх учителів у закладах вищої освіти, допомагає зростанню педагогічної майстерності педагогів-практиків та викладачів-науковців [3]. О.А. Лавріненко дослідив феномен «краси педагогічної дії» у науково-педагогічній спадщині І.А. Зязюна, яка відіграє велику роль у професійному розвитку вчителя. Підкреслено, що з філософських міркувань, педагогічна дія є основною функціональною одиницею, за допомогою якої виявляються всі властивості педагогічної діяльності у єдності мети і змісту. Педагогічна дія вчителя спочатку виявляється у формі пізнавальної задачі. Спираючись на набуті знання, педагог теоретично зіставляє засоби, предмет і передбачуваний результат власної дії. Відтак, можна з упевненістю стверджувати: педагогічна дія – це єдність фізичного і психічного у поведінці вчителя на уроці та в позаурочний час, що сприяє усвідомленню реального ставлення до роботи в школі, удосконаленню стиля професійно-педагогічної взаємодії [2].

На думку Л. Пуховської, вчительство це «найбільш визначний носій змін у реалізації реформ. Ця подвійна роль учителів у освітніх реформах – бути суб'єктом і об'єктом реформацій – робить професійний розвиток вчителів зоною виклику» [5]. В.А. Семіченко розглядає «професійний розвиток як усвідомлення та позитивне реконструювання життєвого і професійного досвіду» [6, с. 57], професійне моделювання, конструювання, прогнозування.

І. М. Хоржевська вважає, що «професійний розвиток особистості пов'язаний з розвитком особистості взагалі, із засвоєнням нового досвіду, знань, вмінь та із трансформацією мотивації й інтересів конкретної людини» [7, с. 113]; «професійний розвиток є продуктом і результатом діяльності самої людини» [7, с. 111].

Професійний розвиток педагога ґрунтується на основі теоретичних та методологічних підходах, які відображають діалектику загального, особливого й одиничного та логіку професійної розвитку [1, с. 66-67]. До них віднесені загально-методологічні наукові підходи, які цілеспрямовують професійний розвиток педагога (серед них: цивілізаційний, історико-педагогічний, нарративний, парадигмальний, системний, синергетичний, інтегративний); підходи, які

характеризують, суб'єктів освіти та їх взаємодію: суб'єктний, особистісно орієнтований, діалоговий та ін.; підходи, які окреслюють як загальне, так і особливе в педагогічній професії, структуру, зміст, форми, методи професійної підготовки, серед них: професіографічний, задачний, контекстний; підходи, які простежують процесуальні характеристики професійного розвитку педагога: праксеологічний, діяльнісний, технологічний; ціннісно-сміслові наукові підходи, серед них: антропологічний, аксіологічний, культурологічний; підходи, які розглядають результативні характеристики професійно-педагогічної підготовки: акмеологічний, компетентнісний; рефлексивний; підходи, які характеризують творчу, інноваційну спрямованість педагога: проєктний, конструктивний, творчий, інноваційний, креативний, евристичний [1].

Професійний розвиток водночас означає зростання у процесі педагогічної діяльності й особистісних якостей, цінностей і здібностей, професійних знань та умінь, творчої самореалізації свого потенціалу у професії. Це і набуття професійного та особистісного досвіду, відкриття нових знань, оволодіння інтегрованими вміннями та навичками інформації, цифровими технологіями. Здатність до неперервного зростання, самоосвіта, самовдосконалення виявлено у процесі креативного та критичного мислення педагога, який самостійно або разом зі своїми колегами переглядає, оновлює, розширяє свої зобов'язання щодо моральної мети викладання, а також критично розвиває знання, уміння, професійне мислення, планування і практику роботи з дітьми, молоддю й колегами на кожному етапі свого професійного життя (С. Дей) [8, с. 57].

На думку І. Зязюна, Л. Пуховської, В. Семиченко Л. Хомич [2, 4, 5], формування педагога як фахівця у сфері освіти і виховання здійснюється поетапно:

1) бажання, усвідомлений вибір педагогічної професії з урахуванням своїх індивідуально-психологічних особливостей;

2) професійна підготовка – формування професійно-педагогічної спрямованості та системи професійних знань, умінь і навичок, набуття досвіду теоретичного і практичного вирішення проблем освіти і

Професійна підготовка компетентних фахівців в умовах сучасних освітніх трансформацій: теорія і практика

виховання дітей та молоді;

3) професійна адаптація – входження в професію, освоєння нової соціальної ролі, професійне самовизначення, формування особистісних і професійних якостей, досвіду самостійної професійної діяльності;

4) професіоналізація – формування професійної позиції, інтеграція особистісних і професійних якостей і умінь у відносно стійкі професійно значущі атрибути, кваліфіковане виконання своїх обов'язків;

5) професійна майстерність – повна реалізація, саморозвиток особистості у професійній діяльності на основі динамічних інтегральних психологічних новоутворень.

6) професійна компетентність – професійне володіння знаннями, уміннями, навичками, досвідом, особистісними якостями і цінностями, інноваційними стратегіями освіти і виховання;

7) неперервна самоосвіта, постійне прагнення до самовдосконалення, набуття акмезрілості (Рис.1).

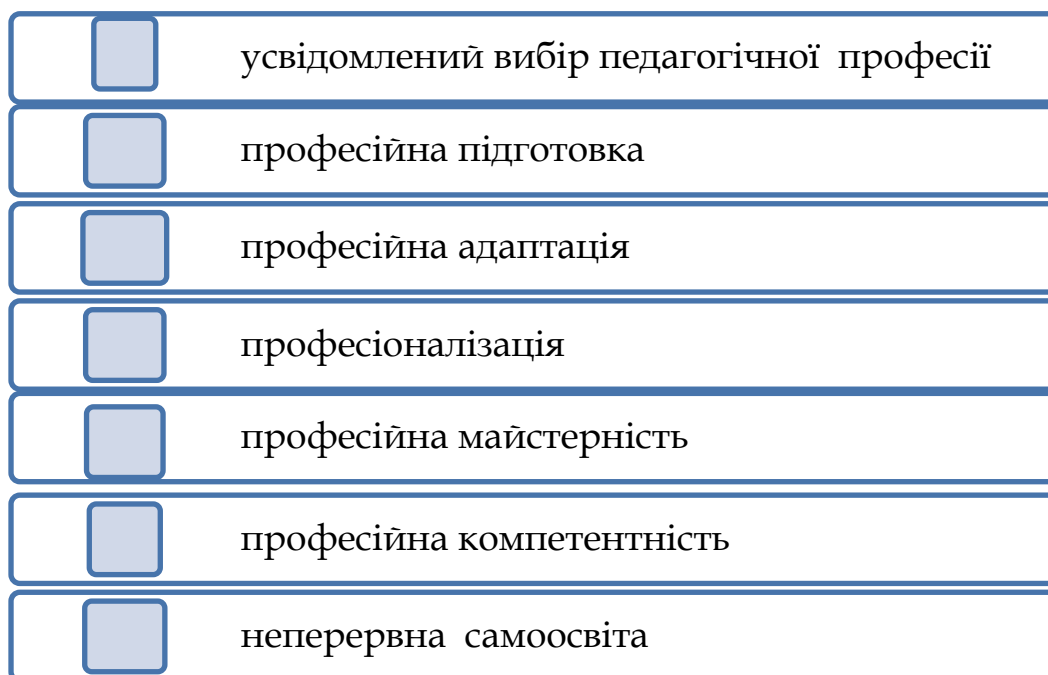

Рис. 1. Етапи професійного розвитку педагога

Відтак, професійний розвиток педагога відбувається поетапно, динамічно від умотивованості до педагогічної професії, бажанням працювати з дітьми, педагогічною спрямованістю, яка розвивається у процесі професійної підготовки, де здобувачі освіти оволодівають необхідними знаннями. Після отримання вищої педагогічної освіти формують свою професійну позицію.

Отже, становлення педагога як фахівця у галузі освіти відбувається шляхом формування і розвитку його професійної компетентності і виконання різних інтегративних ролей (консультанта, наставника, методиста, експерта та ін.), його спроможності організувати процес навчання таким чином, щоб учні постали як суб'єкти освітнього процесу, та вміли прогнозувати свою діяльність. У процесі професійного розвитку педагог оволодіває знаннями про вікові, фізіологічні, психологічні, соціальні, професійні особливості розвитку різних категорій дітей і молоді та їх прояв у навчанні, трудовій, соціальній, дозвіллевій діяльності; а також уміннями і навичками роботи з учнями в умовах сучасних викликів; виразними особистісними якостями і ціннісними орієнтаціями. Це дає змогу педагогу брати участь в ефективній організації і здійсненні процесу навчання, орієнтації, управлінні, наданні різного роду допомоги учням.

Висновки. Таким чином, професійний розвиток педагога спрямований насамперед на формування професійної компетентності педагога. Професійні знання педагогу необхідно постійно поглиблювати у процесі практичної діяльності і через систему підвищення кваліфікації та науково-дослідну діяльність. Для ефективної професіоналізації важливі знання і досвід, узаконені повноваження, статус і репутація сучасного педагога, суспільна значущість його професії, його особистісний імідж, комунікативні здібності, рівень сучасної поінформованості тощо.

Список використаної літератури:

1. Дубасенюк О.А. Методологія та методи науково-педагогічного дослідження: навч.-методичний посібник. Житомир: Полісся, 2018. 256 с. С. 66-67

2. Лавриненко О.А. Феномен "краси педагогічної дії" у науковій спадщині Івана Зязюна (1938–2014 рр.) / Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во Рута, 2016. 400 с. С. 59-66.

3. Ничкало Н.Г. Концепція педагогічної майстерності академіка І.А. Зязюна: міждисциплінарні засади / Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во Рута, 2016. 400 с. С.20-31.

4. Педагогічна майстерність /за ред. І.А. Зязюна. К. 1987. 375 с.

5. Пуховська Л. П. Теоретичні засади професійного розвитку педагогів : рух до концептуальної карти [Електронний ресурс] / Л. П. Пуховська // Порівняльна професійна педагогіка : науковий журнал. 2011. № 1. Режим доступу : (<http://khnu.km.ua/root/res/2-7001-31.pdf>.) <http://lib.iitta.gov.ua/2564/1>.)

6. Семиченко В.А. Психологічні аспекти професійної підготовки і післядипломної освіти педагогічних кадрів / В.А.Семиченко // Післядипломна освіта в Україні. 2001. №1. С. 54.

7. Хоржевська І.М. Професіоналізм та професійний розвиток особистості [Електронний ресурс] / І. М. Хоржевська // Наукові праці. Державне управління. - Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.

8. Day, S. Developing Teachers : The Chall. - 57. repository.kristti.com.ua/handle/eiraise/754#:~:text=Тому%20професійний%20розвиток%20учителів%20–це,ситуації%20і%20в%20конкретному%20місці.

Кочубей Тетяна,
доктор педагогічних наук, професор,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини,
головний науковий співробітник відділу
педагогічного джерелознавства та біографістики
ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського,
Академік АМСКП

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ ДО ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У добу зміни парадигми вищої освіти, розвитку системи підготовки фахівців соціальної сфери в умовах закладу вищої освіти особливого значення набуває розробка теоретичних та методичних основ підготовки майбутніх докторів філософії спеціальності 231 «Соціальна робота». У цьому контексті важливим завданням, що дозволяє створити умови для успішного працевлаштування випускників, є підготовка їх і до викладацького виду діяльності, яке розв'язується у процесі вивчення освітнього компонента «Методика викладання фахових дисциплін (Соціальна робота)» на який відводиться 210 годин (7 кредитів ЕКТС) [1, с. 4], а саме:

- оволодіння знаннями: концептуальних засад викладання в умовах закладів вищої освіти; змісту та форм організації освітнього процесу; особливостей організації навчання майбутніх соціальних працівників; особливостей організації позанавчальної діяльності майбутніх соціальних працівників, науково-дослідницької і самостійної роботи;
- розвиток універсальних навичок викладача (орієнтуватися в системі навчальних планів та програм зі спеціальності 231 «Соціальна робота»);
- структурування методичного матеріалу відповідно до форми навчальної дисципліни, теми тощо;
- підготовку та проведення основних форм організації навчального процесу за спеціальністю 231 «Соціальна робота»;
- організацію самостійної роботи студентів;

- визначення факторів успішності навчального процесу.

Метою освітнього компонента є сформуванню у майбутніх докторів філософії систему знань, умінь та практичних навичок, необхідні компетентності для забезпечення реалізації завдань організації освітнього процесу в системі закладу вищої освіти, а також надання їм цілісної та логічно-послідовної системи знань про дидактику підготовки кадрів вищої кваліфікації, висвітлення основ теорії, методики і методології викладання навчальних дисциплін зі спеціальності 231 «Соціальна робота» [4].

Суголосні з думкою Пожидаєвої О. В. про те, що «на сучасному етапі професіоналізації соціальної роботи, оновлення нормативно-правового забезпечення, прийняття стандартів професійної підготовки соціальних працівників, професійної автономії у здійсненні наукових досліджень, важливим є вирішення проблем забезпечення закладів вищої освіти науково-педагогічними працівниками в галузі соціальна робота. Такий підхід актуалізує вивчення досвіду розробок та впровадження програми підготовки докторів філософії із соціальної роботи до викладацької діяльності» [3, с. 116].

Адже, одним із важливих компонентів освітнього складника, на думку науковиці, «виступає формування у здобувачів компетентностей викладацької діяльності» [4, с. 118]. На цьому наголошують також Голік О. Б. і Кривильова О. А. у праці «Підготовка майбутніх докторів філософії з професійної освіти до викладацької діяльності у закладах вищої освіти» [5].

Тому робочою програмою ОК «Методика викладання фахових дисциплін (Соціальна робота)», розробленою автором, передбачено оволодіння здобувачами такими компетентностями:

- інтегральна компетентність (здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної науково-педагогічної та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики; застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне

значення в галузі соціальної роботи);

- загальні компетентності (здатність генерувати нові ідеї (креативність); здатність до ініціювання та втілення інновацій для інтеграції науки і практики, розв'язання суспільно значущих проблем; здатність до системного розуміння відповідної сфери навчання та досконале володіння відповідними методами досліджень у галузі соціальної роботи; здатність сприяти, в академічному та професійному контекстах, технологічному, соціальному та культурному прогресу; здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення; здатність застосовувати кращі практики у професійній діяльності);

- фахові компетентності (здатність до організації та проведення навчальних занять; оволодіння методологією педагогічної та наукової діяльності за фахом; використання академічної іноземної мови у професійній діяльності та дослідженнях; розробляти програму навчальної дисципліни, навчальні та методичні матеріали; оновлювати програму навчальної дисципліни відповідно до вимог внутрішньої системи забезпечення якості освіти; консультувати студентів з предмета навчальної дисципліни відповідно до їхніх індивідуальних освітніх потреб; здійснювати індивідуальний супровід студента (наставництво, менторство) під час навчання; розробляти критерії та обирати інструменти оцінювання; об'єктивно оцінювати результати навчання (проводити атестацію); надавати студентам зворотній зв'язок щодо результатів оцінювання та рекомендації щодо покращення результатів навчання; готувати документи та матеріали до засідань кафедри, інших колегіальних органів, брати участь у нарадах, робочих групах, професійних об'єднаннях; планувати, готувати та проводити освітні й наукові заходи; консультувати студентів, аспірантів щодо планування й реалізації наукового дослідження; проаналізувати процес та результати наукового дослідження проведеного студентом, аспірантом; визначати мету, структурні компоненти освітньої програми, програмні результати навчання; здатність переглядати й оновлювати освітню програму відповідно до вимог стандартів вищої освіти, внутрішньої системи забезпечення якості, потреб стейкхолдерів здобувачів освіти, академічної спільноти; здатність готувати матеріали до акредитації освітньої

програми) [4].

Важливим аспектом підготовки майбутніх докторів філософії є формування у них соціальних навичок (soft-skills), відповідно до Національної рамки кваліфікацій, таких як *комунікація* (вибирати і реалізовувати комунікативні стратегії і тактики відповідно до контексту педагогічної взаємодії, що передбачає здійснення педагогічної комунікації на засадах студентоцентрованого підходу, ефективно пояснювати і презентувати навчальний матеріал); *управління* (створення атмосфери довіри, співпраці, залученості, коли кожен розуміє зони відповідальності та працює на результат; взаємодія з людьми – комунікація, вміння слухати й чути, надавати зворотній зв'язок, домовлятися, розподіляти відповідальність); *автономність та відповідальність* (проводити самостійні наукові дослідження педагогічних явищ та екстраполювати їх результати в практику викладання, що передбачає здатність проявляти автономність і відповідальність у розробленні навчально-методичного забезпечення дисциплін галузі знань 23 Соціальна робота, в управлінні навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів вищої освіти) [4].

У межах вивчення ОК «Методика викладання фахових дисциплін (Соціальна робота)» здобувачі оволодівають програмними результатами навчання, передбачених освітньо-науковою програмою, такими як: застосовувати іноземні джерела при виконанні завдань науково-педагогічної та дослідницької діяльності, висловлюватися іноземною мовою, як усно, так і письмово; демонструвати універсальні навички дослідника, зокрема усні та письмові презентації результатів власного наукового дослідження українською мовою, пошуку та критичного аналізу інформації; генерувати нові ідеї (креативність); обирати та застосовувати інновації для інтеграції науки і практики, розв'язувати суспільно значущі проблеми; здійснювати аналіз сучасних підходів до інтернаціоналізації вищої освіти і науки, виокремлювати напрями для ключових сфер освітньої мети глобального стійкого розвитку; застосовувати категорійно-понятійний апарат, новітні теорії, концепції, технології та методи, необхідні для розв'язання комплексних проблем у галузі професійної діяльності; володіти методологією педагогічної та наукової діяльності за фахом; організовувати та проводити навчальні

заняття; розробляти критерії та обирати інструменти оцінювання; здійснювати об'єктивне оцінювання результатів навчання; консультувати студентів щодо покращення результатів навчання; представляти та обговорювати результати своєї наукової роботи іноземною мовою (англійською або іншою відповідно до специфіки спеціальності) в усній та письмовій формі; розробляти та оновлювати програми навчальних дисциплін, готувати навчальні та методичні матеріали; брати участь у роботі кафедри, інших колегіальних органів, професійних об'єднань, організації освітніх та наукових заходів; здійснювати керівництво науковою роботою студентів, аспірантів; здійснювати консультування, індивідуальний супровід студента; розробляти та вдосконалювати освітні програми [4].

Програма навчальної дисципліни «Методика викладання фахових дисциплін (Соціальна робота)» включає 3 змістових модулі, зокрема такі як: теоретичні основи методики викладання фахових дисциплін, методику викладання фахових дисциплін у закладах вищої освіти та чинники забезпечення функціонування системи підготовки майбутніх соціальних працівників. За кожним із модулів передбачено вивчення тем.

У рамках змістового модуля 1 «Теоретичні основи методики викладання фахових дисциплін» вивчаються теми: концептуальні підходи до організації навчання майбутніх соціальних працівників у системі закладу вищої освіти, управління навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів вищої освіти, загальна характеристика форм і методів навчання у вищій школі.

Темою «Концептуальні підходи до організації навчання майбутніх соціальних працівників у системі закладу вищої освіти» передбачено ознайомлення здобувачів вищої освіти з системою вищої освіти в Україні, процесом навчання, змістом понять «методика навчального предмету» та «методика викладання фахових дисциплін», завданнями методики навчальної дисципліни, ознайомлення зі стандартом вищої освіти та професійним стандартом на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти».

При опануванні теми «Управління навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів вищої освіти» майбутніх докторів філософії знайомлять зі специфікою діяльності педагога у процесі викладання та специфікою діяльності студента – учіння, акцентується увага на психолого-педагогічній готовності здобувачів вищої освіти до процесу навчання у закладі вищої освіти та навчально-пізнавальній діяльності здобувачів вищої освіти.

У процесі вивчення теми «Загальна характеристика форм і методів навчання у вищій школі» дається характеристика поняттю «метод навчання», ознайомлюються з класифікацією методів навчання, засобами навчання, прийомами створення проблемних ситуацій, розкриваються типові ознаки форм організації навчальних занять, а також значна увага приділяється класифікації форм навчання.

Змістовим модулем 2 «Методика викладання фахових дисциплін у закладах вищої освіти» передбачено вивчення таких тем як: особливості підготовки та проведення лекцій із фахових дисциплін, роль і специфіка підготовки та проведення практичного та семінарського заняття із фахових дисциплін, самостійна робота здобувачів у ході вивчення фахових дисциплін.

Темою «Особливості підготовки та проведення лекцій із фахових дисциплін» передбачено ознайомлення з видами лекцій та вимогами до лекцій, методикою підготовки та проведення лекцій, особливостями відбору і викладення матеріалу в лекціях із фахових дисциплін.

При опануванні теми «Роль і специфіка підготовки та проведення практичного та семінарського заняття із фахових дисциплін» майбутні доктори філософії вивчають специфіку проведення семінарських занять та методикку їх підготовки і проведення, методикку підготовки і проведення практичного та лабораторного заняття, форми організації навчання, зокрема такі як факультативи, спецкурси, спецсемінари.

Під час вивчення теми «Самостійна робота здобувачів у ході вивчення фахових дисциплін» здобувачі опановують такі питання як самостійна навчально-пізнавальна діяльність, види самостійної роботи, структура самостійної роботи здобувачів, наукова організація самостійної роботи та проведення індивідуальних співбесід.

Змістовий модуль 3 «Чинники забезпечення функціонування системи підготовки майбутніх соціальних працівників» включає три теми, зокрема такі як роль і функції викладача в реалізації мети і завдань вивчення фахових дисциплін, сутність і значення науково-дослідницької роботи здобувачів у процесі вивчення основ соціально-педагогічної діяльності, особливості організації позанавчальної діяльності майбутніх соціальних працівників.

Зокрема, темою «Роль і функції викладача в реалізації мети і завдань вивчення фахових дисциплін» передбачено опанування таких питань як педагогічна діяльність викладача та вимоги до нього, основні напрями діяльності викладача, психолого-педагогічна структура діяльності викладача.

Під час вивчення теми «Сутність і значення науково-дослідницької роботи здобувачів у процесі вивчення основ соціально-педагогічної діяльності» майбутні доктори філософії оволодівають знаннями про наукову роботу здобувачів у системі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, опановують види і форми науково-дослідної роботи, знайомляться з особливостями проведення науково-дослідної роботи поза освітнім процесом.

При опануванні теми «Особливості організації позанавчальної діяльності майбутніх соціальних працівників» здобувачі отримують знання про професійне самовдосконалення та самовиховання - як активної, цілеспрямованої діяльності здобувачів, планування самовиховання та про контроль і регуляцію самовиховання [4].

Виходячи із викладеного дійшли висновку про те, що освітній компонент «Методика викладання фахових дисциплін (Соціальна робота)» у межах ОНП «Соціальна робота» є важливим складником підготовки майбутніх докторів філософії до викладацької діяльності у закладах вищої освіти і дозволяє сформувати у них компетентності та програмні результати навчання.

Список використаної літератури:

1. Кривильова О.А. Підготовка майбутніх докторів філософії з професійної освіти до викладацької діяльності у закладах вищої освіти / О. А. Кривильова, О. Б. Голік // Педагогіка формування творчої

Професійна підготовка компетентних фахівців в умовах сучасних освітніх трансформацій: теорія і практика

особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол.: А. В. Сущенко (гол. ред.) та ін.]. Одеса : Видавничий дім «Гельветика». – 2023. – Вип. 87. – С. 143–147. <http://surl.li/tnyhp>

2. Методика викладання фахових дисциплін (Соціальна робота) : навч. посіб. / Мон України, Уманський державний педагогічний ун-тет імені Павла Тичини; уклад. Т. Д. Кочубей, Н. М. Коляда. Вид. 2-ге, допов. Київ. – 2022. – 222 с.

3. Пожидаєва О.В. Підготовка докторів філософії із соціальної роботи до викладацької діяльності (на прикладі Академії праці, соціальних відносин і туризму). URL: <http://surl.li/touvt>

4. Робоча програма навчальної дисципліни ОК 06 Методика викладання фахових дисциплін (Соціальна робота). URL: <http://surl.li/tnyof>

Березюк Олена,
кандидат педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
член-кореспондент АМСКП

Березюк Юлія,
кандидат педагогічних наук, доцент
Житомирського медичного інституту,
член-кореспондент АМСКП

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Підготовка здобувачів вищої освіти до міжкультурної комунікації є досить складним завданням, а тому на успішність його виконання впливають певні фактори. Можливість ефективного формування готовності до міжкультурної комунікації з'явиться лише за певних педагогічних умов, які визначають характер взаємодії компонентів педагогічного процесу.

У нашому дослідженні педагогічні умови підготовки здобувачів до міжкультурної комунікації – це особливості освітньої діяльності, які сприяють досягненню майбутніми фахівцями готовності до міжкультурної комунікації.

Аналіз наукової літератури щодо проблем формування комунікативної культури, культури ділового спілкування, комунікативних умінь, міжкультурної комунікації майбутніх спеціалістів дозволив нам розподілити педагогічні умови на три групи:

1. *Соціально-професійні*: рефлексивне ставлення до комунікативного аспекту майбутньої професійної діяльності, мотивація міжкультурної комунікації, забезпечення професійної спрямованості комунікативної підготовки здобувачів та ін.

2. *Організаційно-педагогічні*: відповідна психолого-педагогічна підготовка викладачів до процесу формування комунікативних умінь, педагогічне керування процесом формування комунікативних умінь, зміст навчального матеріалу, відповідність його інформаційного потенціалу потребам здобувачів, орієнтація міжкультурної комунікації на індивідуально-особистісну позицію майбутнього фахівця як носія загальнолюдських цінностей, створення сприятливого емоційно-психологічного клімату при формуванні готовності до міжкультурної комунікації, забезпечення високого рівня комунікативної компетентності викладача та ін.

3. *Комунікативно-орієнтовані*: комунікативна спрямованість навчальних завдань, спрямованість змісту, форм, методів та засобів навчання на формування комунікативних умінь здобувачів, орієнтація викладача на діалогічний стиль взаємодії та ін.

Досліджуючи підготовку майбутніх фахівців до міжкультурної комунікації в процесі навчання, на нашу думку, необхідні наступні педагогічні умови:

1) *соціально-професійні*: соціально-позитивна мотивація процесу міжкультурної комунікації майбутніх спеціалістів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін; цілі підготовки майбутніх фахівців до міжкультурної комунікації в навчальному процесі; усвідомлення значущості міжкультурної комунікації для професійної діяльності;

2) *організаційно-педагогічні*: взаємозв'язок теоретичної комунікативної підготовки майбутніх фахівців з практикою; інтегративний підхід до викладання гуманітарних дисциплін з метою формування в здобувачів готовності до міжкультурної комунікації; оптимальне поєднання групових та індивідуальних форм підготовки здобувачів у процесі навчання; рівень комунікативної компетентності викладача;

3) *комунікативно-орієнтовані*: комунікативно-орієнтований зміст навчального матеріалу; діалогічний характер вивчення гуманітарних дисциплін у процесі підготовки майбутніх фахівців до міжкультурної комунікації; наявність сприятливої комунікативної

атмосфери на занятті; творчий рівень комунікативної активності здобувачів в процесі професійної підготовки.

Потрібно відзначити, що процес підготовки майбутніх фахівців до міжкультурної комунікації буде здійснюватись успішно при забезпеченні та взаємодії як соціально-професійних, організаційно-педагогічних, так і комунікативно-орієнтованих умов.

Для визначення впливу вищенаведених умов готовності майбутніх фахівців до міжкультурної комунікації нами було проведено опитування викладачів предметів гуманітарного циклу Житомирського медичного інституту, Житомирського державного університету імені Івана Франка. Респондентам було запропоновано виділити з одинадцяти наведених умов лише п'ять, які, на їхню думку, є найбільш значущими в процесі підготовки майбутніх фахівців до міжкультурної комунікації. Результати покажемо в таблиці 1.

За результатами опитування суттєвий вплив на підготовку спеціалістів до міжкультурної комунікації в межах майбутньої професійної діяльності мають соціально-позитивна мотивація процесу міжкультурної комунікації майбутніх спеціалістів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, оптимальне поєднання групових та індивідуальних форм підготовки здобувачів у процесі навчання, інтегративний підхід до викладання гуманітарних дисциплін майбутнім фахівцям з метою формування в них готовності до міжкультурної комунікації, діалогічний характер вивчення гуманітарних дисциплін у процесі підготовки майбутніх фахівців до міжкультурної комунікації, творчий рівень комунікативної активності здобувачів у процесі професійної підготовки.

Таблиця 1

Ставлення викладачів гуманітарних дисциплін до педагогічних умов забезпечення готовності майбутніх фахівців до міжкультурної комунікації

№	Педагогічні умови готовності майбутніх фахівців до міжкультурної комунікації	Кількісні показники	Якісні показники (у %)
1	Соціально-позитивна мотивація процесу міжкультурної комунікації	17	62,96

Професійна підготовка компетентних фахівців в умовах сучасних освітніх трансформацій: теорія і практика

	майбутніх спеціалістів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін		
2	Цілі підготовки майбутніх фахівців до міжкультурної комунікації в навчальному процесі	7	25,93
3	Усвідомлення значущості міжкультурної комунікації для професійної діяльності	3	11,11
4	Взаємозв'язок теоретичної комунікативної підготовки з практикою	10	37,04
5	Інтегративний підхід до викладання гуманітарних дисциплін майбутнім фахівцям з метою формування в них готовності до міжкультурної комунікації	19	70,37
6	Оптимальне поєднання групових та індивідуальних форм підготовки здобувачів у процесі навчання	21	77,78
7	Рівень комунікативної компетентності викладача	3	11,11
8	Комунікативно-орієнтований зміст навчального матеріалу	6	22,22
9	Діалогічний характер вивчення гуманітарних дисциплін у процесі підготовки майбутніх фахівців до міжкультурної комунікації	21	77,78
10	Наявність сприятливої комунікативної атмосфери на занятті	8	29,63
11	Творчий рівень комунікативної активності здобувачів у процесі професійної підготовки	19	70,37

Розглянемо детальніше кожен з наведених вище педагогічних умов.

Найважливішою, на нашу думку, педагогічною умовою є формування соціально-позитивної мотивації процесу міжкультурної комунікації майбутніх спеціалістів.

Мотив виступає своєрідним "пусковим механізмом", індивідуальною потребою в будь-якій діяльності. Він є спонукальним елементом, основою її виникнення. Діяльність, у свою чергу, повністю залежить від мотивів і

міри їх усвідомлення, так само як і від рефлексивного ставлення особистості до неї. Це стосується й комунікативної діяльності, коли є внутрішня мотивація, зовнішні вимоги поступово стають внутрішніми, а тому комунікативні вправи сприяють утворенню міцних комунікативних навичок. Мотиваційне забезпечення навчання потребує від педагога створення позитивного ставлення здобувачів до цього процесу, апелювання до їх розумових і вольових зусиль.

Таким чином, навчальний процес у вищих навчальних закладах повинен бути організований на такому рівні, щоб здобувачі усвідомлювали його важливість та особистісну значущість здобутих знань.

Орієнтація здобувачів на майбутню професію повинна носити й особистісний характер, щоб готовність до міжкультурної комунікації в процесі професійної діяльності виступала не тільки як особистісна, але і як професійно-особистісна якість спеціаліста. Тому міжкультурна комунікація висуває певні вимоги до професійних навичок як до запоруки майбутньої успішної професійної діяльності. Серед них виділяють знання мовного етикету, формулювання комунікативних цілей і завдань, аналіз предмета комунікації і конфліктних ситуацій, володіння навичками, прийомами, тактиками, стратегіями ділової комунікації тощо.

Наступною умовою ми виділяємо *оптимальне поєднання групових та індивідуальних форм підготовки майбутніх спеціалістів до міжкультурної комунікації в процесі навчання.*

Процес навчання визначають як цілеспрямовану, спеціально спроектовану та організовану діяльність, під час якої відбувається "включення" суб'єкта навчання в життя; як ціле, що об'єднує життя з підготовкою до нього; як штучний, спланований суспільний процес.

Оскільки навчання усвідомлюється як спроектований процес, то важливе місце посідають форми та методи його організації. Тут можна простежити таку закономірність: ефективність навчання залежатиме від відповідності способів організації діяльності індивідуальним і професійним потребам здобувачів, де формуючим елементом є діалогічний характер взаємодії. Оволодіння майбутніми фахівцями

комунікативними вміннями можливе лише в навчальному процесі, який організований таким чином, щоб за своїми характеристиками був комунікативно спрямованим. Такий підхід означає поєднання теоретичних знань з практичними навичками, практики міжкультурної комунікації з різноманітними монологічними та діалогічними формами навчання, прийомами та методами, які б активізували мовленнєву діяльність здобувачів, сприяли формуванню уваги, пам'яті, творчого мислення.

Індивідуальні форми навчання варто застосовувати відповідно до можливостей, інтересів, потреб, здібностей здобувачів для поглиблення їхніх знань про міжкультурну комунікацію в рамках професійної діяльності, вдосконалення набутих комунікативних умінь та навичок. Вдалим, на нашу думку, є залучення майбутніх фахівців до науково-дослідницької, пошукової, проектної роботи, оптимальне поєднання індивідуальної та групової діяльності здобувачів.

Слушним на цьому етапі виступає безпосереднє спілкування здобувачів на заняттях, тобто групові форми навчання, оскільки впливають не тільки на формування професійних мотивів комунікативної діяльності, але й створюють емоційно-сприятливу атмосферу взаємодії майбутніх колег. Саме в групових формах навчальної діяльності, виступаючи активними їх учасниками, студенти навчаються співпрацювати, допомагати один одному, співпереживати, зважати на думки й прагнення співрозмовника та поважати їх, приймати спільні рішення, розв'язувати конфліктні ситуації, аргументувати власні дії, відповідати за них і за результати своєї діяльності, проявляти самостійність, комунікабельність, толерантність, доброзичливість тощо. Відбувається вплив студента на свого колегу в сумісній професійній діяльності.

Третьою умовою підготовки майбутніх спеціалістів до міжкультурної комунікації в процесі вивчення гуманітарних дисциплін є інтегративний підхід до викладання цих дисциплін.

Однією з характерних рис сучасної професійної освіти є гуманізація та гуманітаризація, формування загальнолюдських, моральних і національних цінностей у майбутніх фахівців. Вплив гуманітарних

дисциплін при підготовці майбутніх фахівців до міжкультурної комунікації є комплексним, інтегративним, складним педагогічним явищем.

При вивченні фундаментальних і професійно-орієнтованих дисциплін завданням є вивчення основних соціальних механізмів, соціальних норм і стосунків, правил комунікативної взаємодії, педагогічної та психологічної культури тощо.

Оскільки більшість людей сприймає іншу культуру лише через призму власної, приймаючи останню за еталон, це призводить інколи до зневаги іншої. Часто здобувачів дивують культурні особливості народів, але вони не спроможні адекватно їх оцінити, зрозуміти й відповідно відреагувати. Детальне вивчення різних культур, їхньої історичної взаємодії, цінностей та ідеалів допоможе не лише краще зрозуміти ці культури, а й знайти оптимальні способи та шляхи взаємодії з їхніми представниками, дасть можливість студентам повною мірою усвідомити й переосмислити всі глибини власної національної культури. Інтеграція гуманітарних дисциплін у професійній підготовці майбутніх фахівців дозволяє глибше розкрити та доповнити зміст самих дисциплін, визначити спеціалізацію провідною ідеєю їх викладання.

Таким чином, інтеграція гуманітарних предметів відіграє значну роль у формуванні міжкультурної комунікації майбутніх спеціалістів.

Четвертою педагогічною умовою виступає діалогічний характер вивчення гуманітарних дисциплін у процесі підготовки майбутніх фахівців до міжкультурної комунікації.

Діалог є основою творчого мислення, особливою формою суб'єкт-суб'єктної взаємодії. А саме діалогове спілкування виконує провідну роль у розв'язанні глобального планетарного завдання діалогу культур і цивілізацій. Навчальний діалог сприяє формуванню готовності майбутніх спеціалістів до професійної міжкультурної комунікації.

Міжкультурна комунікація є діалогічною за своїм характером, оскільки вона передбачає унікальність кожного її учасника, їх рівність, толерантність один до одного, орієнтацію на взаєморозуміння, сприйняття та правильну інтерпретацію ідей, уявлень і поглядів партнера, взаємне доповнення позицій учасників діалогу. Тому

завданням викладача є спонукати здобувачів до опанування певних знань, набуття відповідних умінь та навичок, розвитку необхідних якостей для ефективної професійної міжкультурної взаємодії.

Забезпеченню діалогічного характеру навчання сприяє застосування групової роботи, різноманітних дискусій, бесід (як парних, так і колективних), диспутів, "круглих столів", проектних завдань, проблемних ситуацій, "мозкових атак" тощо. Таким чином, створюватимуться умови не лише для розвитку мислення, мовлення, встановлення контакту з іншими людьми, розкриття особистості здобувача, але й відбудуватиметься своєрідний діалог з культурою через суспільство.

Навколишнє середовище також може сприяти або перешкоджати встановленню діалогічного спілкування, тому важливо приділяти увагу застосуванню різних технічних засобів, видів мистецтва, форм і методів роботи щодо використання наочності на заняттях тощо.

Творчий рівень комунікативної активності в процесі професійної підготовки є п'ятою умовою успішної підготовки здобувачів до міжкультурної комунікації.

Активність майбутніх спеціалістів полягає не в простому засвоєнні інформації, а в її використанні для формування структури майбутньої професійної діяльності, для набуття нового знання.

Мова йде не про змушування до творчої комунікативної активності, а про створення відповідних умов для її прояву, що і є одним із завдань педагога в процесі професійної підготовки майбутніх спеціалістів до міжкультурної комунікації. Цьому сприяє створення комунікативної атмосфери на заняттях, використання різних форм і методів організації навчальної діяльності, створення комунікативних ситуацій, стимулювання до комунікації, аналіз результатів власної комунікативної діяльності, заохочення здобувачів знаходити й використовувати власні способи взаємодії, обирати найбільш раціональні з них тощо.

Крім розвивальних, проблемних, дослідницьких, пошукових форм і методів навчання, які спонукають до активності, творчого мислення, пошуку нових знань і способів дій, велике значення має створення відповідної комунікативної атмосфери на занятті та визначальній ролі

викладача, за якої все вищезгадане буде можливим. Доброзичливе ставлення до здобувачів, повага, емоційність, психологічний контакт, справедливість, співпраця тощо – наявність чи відсутність цих факторів у взаєминах викладача зі здобувачами може сприяти або перешкоджати формуванню сприятливого психологічного мікроклімату на заняттях, і як результат, прискорювати або гальмувати розвиток комунікативних умінь майбутніх фахівців.

Таким чином, логічним є обрання такого стилю, який ґрунтується на глибокій повазі до особистості кожного здобувача, довірі, орієнтації на самостійність і творчість. Саме такі характеристики притаманні демократичному стилю педагогічного спілкування.

Отже, підготовка майбутніх фахівців до міжкультурної комунікації виступає однією із складових елементів професійної підготовки і вона проходитиме ефективно лише при забезпеченні наступних педагогічних умов: соціально-позитивної мотивації процесу міжкультурної комунікації майбутніх спеціалістів, оптимального поєднання групових та індивідуальних форм підготовки здобувачів у процесі навчання, інтегративного підходу до викладання гуманітарних дисциплін, діалогічного характеру вивчення гуманітарних дисциплін, творчого рівня комунікативної активності здобувачів у процесі професійної підготовки.

Лозова Оксана,
начальниця відділу STEM-освіти
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри психології управління
Центрального інституту післядипломної освіти,
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України,
м. Київ, Україна

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ STEM-ОСВІТИ

STEM-освіта як педагогічна інновація характеризується науковим та інтегративним підходом у викладанні й має на меті формування та розвиток компетентностей і практичне застосування наукових, математичних, технічних та інженерних знань. Задля ефективної реалізації STEM-освіти необхідні компетентні педагогічні працівники, здатні та готові до професійного вирішення освітніх завдань у контексті цієї новації.

Компетентнісний підхід є своєрідною відповіддю на проблемну ситуацію в освіті, що виникла внаслідок протиріччя між необхідністю забезпечити належну якість освіти в умовах динамічного розвитку науки і технологій та неможливістю розв'язати цю задачу традиційним шляхом. [3. с. 49]. Нині зростає необхідність переосмислення змісту освіти на користь зростання частки міжпредметної і міжгалузевої інтеграції знань, яка є можливою лише на основі переходу від знання фактів до розвитку компетентностей [6]. Саме тому актуальною є STEM-освіта, що характеризується науковим та інтегративним підходом у викладанні й має на меті формування та розвиток компетентностей і практичне застосування наукових, математичних, технічних та інженерних знань.

На думку науковців Н. Поліхун, К. Постової, І. Сліпухіної педагог у контексті впровадження STEM-освіти виступає, насамперед, як активний розробник міждисциплінарних навчальних програм. На основі системи наукових знань і практичних навичок він має визначати зміст, обсяг і

послідовність навчання, характер і ступінь інтеграції знань із різних гностичних полів, добирати методи, методики та стратегії, які забезпечать найбільш очікуваний педагогічний результат, а також постійно підвищувати рівень і розширювати зміст власної фахової підготовки. Вочевидь така діяльність не обмежується викладанням власного предмета. Також важливим є вміння педагога організувати навчальний процес як педагогічну взаємодію, що спрямована на розвиток особистості дитини, її підготовку до розв'язання завдань життєтворчості [5, с. 8, 9]. З огляду на це, задля ефективної реалізації STEM-освіти необхідні компетентнісні педагогічні працівники, здатні та готові до професійного вирішення освітніх завдань у контексті цієї новації.

Теоретико-методологічні засади реалізації компетентнісного підходу висвітлено у працях українських науковців, як: О. Барна, І. Бех, Н.Бібік, В. Вембер, Л.Гриневич, І.Єрмаков, О.Кузьмінська, О. Локшина, Н. Морзе, О. Пометун, О. Савченко, С. Сисоєва, О. Овчарук та інші. У наукових дослідженнях компетентність розглядається як багатоаспектне поняття, що включає в себе не лише володіння знаннями, а й гнучкість та критичність мислення, вміння приймати ефективні рішення та нести відповідальність за свої дії. Компетентність може проявлятися у різних формах, включаючи як вузькоспеціальні знання, особливого роду предметні навички, так і здобуття оперативних та мобільних знань; високий рівень умінь; спосіб мислення та життєдіяльності; саморозвиток і вияв здібностей тощо.

Професійна компетентність вчителя – це результат творчої професійної діяльності та інтегрований показник особистісно-діяльнісної сутності педагога. Поняття професійної компетентності виражає єдність теоретичної та практичної готовності вчителя здійснювати педагогічну діяльність і характеризує його професіоналізм [4].

Компетентнісний підхід передбачає не лише і не стільки конкретну обізнаність чи поінформованість у тій чи іншій сфері, професії чи виді діяльності, але й здатність успішно розв'язувати складні проблеми, що

виникають у процесі світу, взаєминах з іншими людьми, або під час використання нових технологій. [1, с. 9].

Професійна педагогічна діяльність в контексті STEM-освіти базується на інтеграції знань та методології природничих наук, математичного інструментарію, інженерного дизайну з використанням сучасних технологій, зміщуючи освітній фокус від вивчення окремих предметів та теорій до формування практичних навичок у здобувачів освіти. Окрім того, з позицій компетентнісного підходу в STEM-освіті сучасних акцентів набувають вимоги до новітніх форм та методів навчання. Відтак, використання інформаційно-комунікативних, проектних, дослідницьких, проблемно-пошукових та інших технологій дає можливість учителю вдосконалити процес навчання інтегруючи теоретичні знання з практичними.

Компетентнісний підхід до педагогічної діяльності в контексті STEM-освіти полягає у здатності вчителя ефективно втілювати професійні задачі. Педагогічну компетентність в умовах STEM-освіти можна розглядати як єдність складових, визначених авторським колективом українських дослідників Н. Авшенюк та інших, а саме: особистісна складова (етичні та соціальні позиції й установки, риси особистості спеціаліста); когнітивна складова (наявність системи педагогічних і спеціальних предметних знань); операційно-технологічна складова (володіння методами, технологіями, способами педагогічної взаємодії, методами навчання) [2, с. 24].

Водночас, ключові положення, що висвітлюються у державних документах, зокрема, Законі України «Про освіту», Концепції нової української школи, Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти), Професійному стандарті за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти» дають змогу розглядати компетентнісний підхід як орієнтир у професійній діяльності педагога в контексті впровадження STEM-освіти.

Відтак, професійну педагогічну компетентність в контексті STEM-освіти характеризуємо як систему знань, умінь, навичок, способу мислення, цінностей, загальної культури, особистісних якостей,

професійної майстерності, що базується на здатності та особистісній готовності здійснювати педагогічну діяльність для вирішення завдань STEM-освіти. Спираючись на компетентнісний підхід до педагогічної діяльності можливо не лише ефективно втілювати професійні завдання і підвищити якість освіти, а й досягти успіху в фаховій діяльності та особистому зростанні.

Список використаної літератури:

1. Бібік Н. М. Суперечності процесу запровадження компетентнісного підходу в освітню практику. Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції. 2019. С. 8-12.

2. Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика : монографія / Н. М. Авшенюк, Т. М. Десятов, Л. М. Дяченко, Н. О. Постригач, Л. П. Пуховська, О. В. Сулима. Кіровоград: Імекс-ЛТД. 2014. 280 с.

3. Морзе Н.В., Кузьмінська О. Г., Вембер В .П., Барна О.В . Компетентнісні завдання як засіб формування інформаційної компетентності в умовах неперервної освіти. Інформаційні технології в освіті: Збірник наукових праць. Випуск 4. 2010. С. 48-62. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/19666789.pdf>

4. Оцінювання професійних компетентностей вчителя початкових класів під час сертифікації. Електронний ресурс. URL: <https://sqe.gov.ua/ocinyuvannya-15-profkompetentnostey-vchyteliiv-sertyfikaciya/>

5. Поліхун Н., Постова К., Сліпухіна І., Онопченко Г., Онопченко О. Упровадження STEM-освіти в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти обдарованих учнів: методичні рекомендації. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України. 2019. 80 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/286032301.pdf>

6. Про затвердження концепції розвитку педагогічної освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07.2018 року № 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 26.04.2024).

Дубівка Вероніка,
заступник директора з навчально-виховної роботи
ЗП(ПТ)О «Коростишівський професійний коледж»

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Сучасна освіта зазнає значних трансформацій під впливом стрімкого розвитку цифрових технологій. Інтеграція інноваційних засобів навчання в освітній процес стає необхідною умовою для підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати в умовах цифрової економіки. Особливо актуальним є питання впровадження цифрових технологій у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, де формуються практичні навички та компетентності майбутніх робітників.

Аналіз останніх публікацій. В останні роки відмічається значне зростання інтересу науковців до проблеми використання цифрових технологій у професійній освіті. Зокрема, В.О. Радкевич досліджувала цифрову трансформацію професійної освіти та розглядала виклики і можливості дистанційного навчання під час воєнного стану, О.В. Базелюк вивчав особливості використання цифрових технологій в умовах карантинних обмежень, Н.В. Кулалаєва та Г.М. Романова аналізували потенціал цифрових інструментів для розвитку підприємницької компетентності [6; 1; 4]. Серед іноземних дослідників варто відзначити J. Rojewski, який досліджував інтеграцію цифрових технологій у професійну освіту, D. Ifenthaler та M. Egloffstein, які вивчали дизайн і впровадження цифрових навчальних середовищ, а також Y. Ryan, S. Latchem, які аналізували стратегії дистанційного навчання у професійній освіті [9; 7; 10].

Виклад основного матеріалу. Цифрові технології в освітньому середовищі закладу професійної (професійно-технічної) освіти можуть бути представлені у різних формах, зокрема через використання комп'ютерної техніки, мультимедійних засобів, спеціалізованого

програмного забезпечення та освітніх платформ. Ці інструменти дозволяють урізноманітнити освітній процес, зробити його більш наочним та привабливим для здобувачів освіти [8, с. 142].

Однією з ключових переваг використання цифрових технологій є можливість персоналізації навчання. За допомогою адаптивних навчальних систем, які враховують індивідуальні особливості та потреби кожного здобувача освіти, можна забезпечити оптимальний темп засвоєння матеріалу та досягнення високих результатів [2, с. 52]. Крім того, цифрові технології дозволяють організовувати групову роботу, сприяючи розвитку комунікативних навичок та вміння працювати в команді.

Важливим аспектом використання цифрових технологій є забезпечення доступу до актуальної та достовірної інформації. Завдяки використанню електронних бібліотек, баз даних та освітніх порталів здобувачі освіти мають можливість отримувати необхідні знання з різних джерел, порівнювати та аналізувати інформацію, формуючи критичне мислення [5, с. 79].

Цифрові технології також відіграють значну роль у проведенні практичних занять та лабораторних робіт. Використання віртуальних лабораторій, симуляторів та тренажерів дозволяє здобувачам освіти набувати практичних навичок у безпечному середовищі без ризику для здоров'я та матеріальних збитків. Такий підхід особливо актуальний для професій, пов'язаних з роботою на складному обладнанні або в небезпечних умовах.

Не менш важливим є використання цифрових технологій для оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти. Автоматизовані системи тестування та електронні журнали дозволяють здійснювати об'єктивний контроль знань, відстежувати прогрес кожного здобувача освіти та своєчасно коригувати освітній процес. Крім того, цифрові інструменти дають можливість проводити самооцінювання та взаємооцінювання, що сприяє розвитку рефлексивних навичок здобувачів освіти [3, с. 117].

Однак впровадження цифрових технологій в освітнє середовище закладу професійної (професійно-технічної) освіти вимагає відповідної

підготовки педагогічних працівників. Викладачі повинні володіти необхідними компетентностями для ефективного використання цифрових інструментів в освітньому процесі та бути готовими до постійного професійного розвитку в умовах цифрової трансформації освіти.

Важливо також враховувати питання інформаційної безпеки та захисту персональних даних при використанні цифрових технологій. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти повинні забезпечувати надійність та конфіденційність освітніх платформ, дотримуватися вимог законодавства щодо збору та обробки персональних даних здобувачів освіти.

Ще одним аспектом використання цифрових технологій є розвиток дистанційної освіти. В умовах пандемії COVID-19 багато закладів професійної (професійно-технічної) освіти були змушені перейти на дистанційне навчання, що стало серйозним викликом для освітньої системи [1, с. 111]. Проте досвід показав, що використання цифрових платформ та інструментів дозволяє забезпечити безперервність освітнього процесу та надавати якісні освітні послуги навіть в умовах карантинних обмежень.

Особливої актуальності набуло питання дистанційного навчання під час повномасштабного вторгнення агресора в Україну 2022 року. В умовах воєнного стану заклади професійної (професійно-технічної) освіти були змушені призупинити очне навчання та перейти на дистанційний формат. Завдяки цифровим технологіям вдалося організувати освітній процес навіть у регіонах, де відбувалися активні бойові дії. Педагогічні працівники та здобувачі освіти використовували сервіси для проведення відеоконференцій й онлайн-зустрічей Google Meet та Zoom, онлайн-платформи для організації дистанційного навчання, такі як HUMAN, MOODLE, GOOGLE CLASSROOM, освітні проекти «Всеосвіта» та «На урок» для обміну досвідом між освітянами й створення онлайн-завдань, підвищували рівень кваліфікації на онлайн-курсах, використовували різні сервіси щодо створення нових інтерактивних матеріалів для будь-якого формату, месенджери та соціальні мережі для проведення занять, консультацій та обміну

навчальними матеріалами [6, с. 3].

Використання цифрових технологій в закладі професійної (професійно-технічної) освіти «Коростишівський професійний коледж» сприяє розвитку освітнього процесу та підвищенню якості освіти. З метою комплексного забезпечення системи управління освітнім процесом у дистанційному й змішаному форматах навчання, ефективної взаємодії всіх учасників освітнього процесу та контролю за навчанням через мережу Інтернет, зокрема й електронного розкладу занять, електронних журналів/щоденників, обліку навчальних досягнень, доступності якісних освітніх послуг, для здобувачів освіти та слухачів на базі ЗП(ПТ)О «Коростишівський професійний коледж» створена Цифрова лабораторія. Вона сприяє вивченню дисциплін і розвитку практичних навичок, дає змогу здобувачам освіти, викладачам і майстрам виробничого навчання використовувати цифрові інструменти та технології в освітньому процесі. Педагогічні працівники вдосконалюють свої знання, беручи участь у Всеукраїнських вебінарах, семінарах, конференціях, марафонах, виконуючи підсумкові цифрові тестування. 2024 року педагоги закладу долучилися до обласного проєкту «Цифровізація професійної освіти Житомирщини» з підвищення рівня цифрових компетентностей та отримали сертифікати зі здобутими кредитами ECTS.

Викладачі спецдисциплін, використовуючи матеріальну базу цифрової лабораторії, відповідно до плану роботи навчально-практичного центру ЗП(ПТ)О «Коростишівський професійний коледж», який відкрито на базі закладу освіти 2021 року, проводять аудиторні години в групах слухачів курсів з підвищення кваліфікації незайнятого населення, також проводять підсумкові атестації здобувачів освіти з навчальних предметів. З метою якісної підготовки здобувачів освіти, а також можливості впровадження інноваційної та практичної діяльності в освітній процес на базі ЗП(ПТ)О «Коростишівський професійний коледж» 2023 року відкрито цифрову STEM-лабораторію, яка не лише дозволяє проводити уроки та виробниче навчання на якісно новому рівні, а й забезпечує широкі можливості для наукової діяльності. Кожне робоче місце в цифровій STEM-лабораторії обладнане ноутбуком. У

навчальному процесі педагогічні працівники використовують сучасне технічне обладнання. Так 3D принтер допомагає у виготовленні запасних частин для автомобілів, тракторів, різної техніки, електроніки та у виготовленні інших деталей. На уроках та на факультативних заняттях здобувачі освіти можуть користуватися окулярами віртуальної реальності, які дають змогу глибше вивчати предмети, частково зануритися у світ віртуальної реальності, що створює зоровий та акустичний ефект присутності в заданому керуючим пристроєм просторі. Також в STEM-лабораторії є набори робототехніки з мікроконтролерами для автоматизування складних технологічних процесів та операцій. Для освітніх цілей і мейкерства спеціально розроблений лазерний станок LaserBox. Машина може автоматично ідентифікувати будь-який матеріал і відповідно налаштувати параметри гравіювання або вирізки, розпізнає зображення, які намальовані вручну здобувачами освіти, і робить процес створення моделей доступним. Для роботи з деревом, пластиком і композитними матеріалами в STEM-лабораторії встановлений фрезерувальний верстат з числовим програмним керуванням, який призначений для виконання автоматизованого фрезерування 2D та 3D виробів. Верстат забезпечує значну точність зрізу, високий коефіцієнт використання матеріалу та продуктивність.

Як бачимо, на прикладі ЗП(ПТ)О «Коростишівський професійний коледж», сучасна STEAM-лабораторія є одним з найкращих способів цифрової трансформації освіти.

Цифрові технології відкривають нові можливості для співпраці закладів професійної (професійно-технічної) освіти з роботодавцями та соціальними партнерами. Завдяки використанню онлайн-платформ та комунікаційних інструментів, організовуються спільні проєкти, проводяться вебінари та майстер-класи, залучаються експерти інших галузей до освітнього процесу. Такий підхід сприяє зближенню освіти та ринку праці, забезпечує підготовку фахівців, які затребувані на сучасному ринку.

Висновки. Таким чином, використання цифрових технологій в освітньому середовищі закладу професійної (професійно-технічної)

освіти є необхідною умовою для підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно працювати в умовах цифрової економіки. Цифрові інструменти дозволяють персоналізувати навчання, забезпечувати доступ до актуальної інформації, проводити практичні заняття у віртуальному середовищі та здійснювати об'єктивне оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти.

Однак впровадження цифрових технологій вимагає відповідної підготовки педагогічних працівників, забезпечення інформаційної безпеки та захисту персональних даних. Крім того, важливо враховувати досвід дистанційного навчання під час пандемії COVID-19 та в умовах війни, розвивати гнучкі форми організації освітнього процесу.

Подальший розвиток цифрових технологій в освітньому середовищі закладу професійної (професійно-технічної) освіти потребує системного підходу, який включає модернізацію матеріально-технічної бази, підвищення цифрової компетентності педагогічних працівників та створення сприятливих умов для інноваційної діяльності. Лише за таких умов можна забезпечити високу якість професійної підготовки та формування конкурентоспроможного людського капіталу.

Список використаної літератури:

1. Базелюк О. В. Особливості використання цифрових технологій у професійній освіті в умовах карантинних обмежень. Інноваційна педагогіка. 2021. Вип. 32(2). С. 110-114.
2. Биков В. Ю., Лещенко М. П. Цифрова гуманістична педагогіка: посібник. НАПН України, Ін-т інформ. технологій і засобів навчання. Полтава: ПУЕТ, 2021. 180 с.
3. Єрмоленко А. Б. Сучасні практики оцінювання результатів професійного навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Молодь і ринок. 2020. №3-4 (182-183). С. 116-121.
4. Кулалаєва Н. В., Романова Г. М. Проектні технології для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників аграрної, будівельної та автотранспортної галузей. Наукова доповідь на засіданні Президії НАПН України 17 жовтня 2019 р. Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2019. Т. 1. № 1. С. 1-6.
5. Петренко Л. М. Модернізація професійної підготовки фахівців за

допомогою цифрових технологій. Професійна освіта: проблеми і перспективи. 2020. №18. С.76-81.

6. Радкевич В. О. Науково-методичне забезпечення професійної і фахової передвищої освіти в умовах воєнного стану: За результатами наукової доповіді на XVII Всеукраїнській науково-практичній конференції, 26 лютого – 7 березня 2024 р.. Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2024. Т. 6. № 1. С. 1-14.

7. Ifenthaler D., Egloffstein M. Development and implementation of a maturity model of digital transformation. TechTrends. 2020. 64(2). P. 302-309.

8. Petrenko L. Conceptual principles of the future teachers training in higher pedagogical institution in the conditions of the society digital transformation. UJ. 2023. Vol. 1, No. 7. P. 140-151.

9. Rojewski J. A Conceptual Framework for Technical and Vocational Education and Training. International Handbook of Education for the Changing World of Work. 2009. P. 19-39.

10. Ryan Y., Latchem C. Educational technologies in distance education: Off-campus and online, but on course? The Wiley handbook of learning technology. United Kingdom, John Wiley & Sons. 2016. P. 160-179.

Березюк Олексій,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

МОДЕЛЮВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ОНЛАЙН ПЛАТФОРМИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Швидкий розвиток цифрових технологій в сучасному світі, стрімка діджиталізація всіх сфер професійного та суспільного життя робить необхідним для педагогічних працівників володіння високим рівнем інформаційно-цифрової компетентності, яка передбачає впевнене та критичне використання цифрових технологій у професійній діяльності, повсякденному житті та спілкуванні.

Згідно з Законом України «Про освіту» інформаційно-комунікаційна

компетентність є однією з ключових компетентностей, необхідних сучасній людині для успішного функціонування в суспільстві [2]. Європейські дослідження свідчать про те, що сформована цифрова компетентність є однією з 8 ключових компетентностей для навчання впродовж життя (Council Recommendations on key competences for lifelong learning, 2018 [5]).

Держстандарт базової середньої освіти, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти», визначає інформаційно-комунікаційну компетентність особистості такою, що передбачає впевнене, критичне і відповідальне використання цифрових технологій для власного розвитку і спілкування; здатність безпечно застосовувати інформаційно-комунікаційні засоби в навчанні та функціонуванні в суспільстві, дотримуючись принципів академічної доброчесності [1].

У сучасному світі освіта стає все більше цифровою та віддаленою. Тому **метою даної статті** є висвітлення результатів моделювання певної освітньої онлайн платформи, спрямованої на покращення процесів навчання та співпраці учасників педагогічного процесу в сучасних умовах освітньої трансформації.

Дана проблема не нова, вона активно висвітлюється в багатьох наукових джерелах. Значний внесок в осмислення моделювання освітніх онлайн платформ внесли як зарубіжні (Р. Арнхейм, А. Базен, Р. Барт, М. Маклюен, Е. Тоффлер та інші), так і вітчизняні (Н. Габор, М. Жалдак, В. Заболотний, Г. Козлакова, І. Колеснікова, О. Міщенко, О. Спірін та інші).

Особливий інтерес до моделювання освітніх онлайн платформ викликає у всіх учасників сучасного педагогічного процесу, у всіх, хто вивчає проблеми цифрових технологій, інформаційного простору, перетворення сучасної культури. Розглянемо процес моделювання онлайн платформ детальніше.

Саме потреби особистості відіграють ключову роль у формуванні концепції певної освітньої онлайн платформи. У підготовці до такої роботи потрібно провести ґрунтовний аналіз освітніх потреб, що може

бути спрямований на визначення конкретних вимог та очікувань від користувачів у всіх ключових категоріях: викладачі, здобувачі та адміністративний персонал.

Проаналізуємо основні етапи проведення аналізу освітніх потреб.

1. Збір загальних вимог: проведення опитувань, інтерв'ю та групових дискусій серед викладачів, здобувачів і адміністративного персоналу для збору загальних вимог до освітньої платформи; визначення основних проблем та потреб, що виникають під час традиційного навчання.

2. Врахування вимог кожної групи: аналіз вимог викладачів, зокрема, щодо зручності ведення онлайн занять, можливостей взаємодії з здобувачами та моніторингу освітнього процесу; визначення очікувань здобувачів, таких як доступність навчального матеріалу, інтерактивність та можливість співпраці з іншими здобувачами; встановлення вимог адміністративного персоналу, наприклад, управління користувачами, збір та аналіз статистичних даних.

3. Аналіз технічних вимог: вивчення технічних можливостей користувачів, визначення їхнього рівня технічної грамотності та доступу до інформаційних засобів; встановлення вимог до безпеки та конфіденційності даних.

4. Збір фідбеку: проведення тестових фокус-груп та пілотних проєктів для збору додаткового фідбеку щодо конкретних аспектів платформи; врахування побажань та пропозицій користувачів щодо можливих покращень.

5. Формування загальної карти потреб: розробка загального зображення, яке враховує всі аспекти вимог різних груп користувачів та технічні обмеження; визначення пріоритетів та основних функцій, які мають бути реалізовані в першу чергу.

Аналіз потреб може стати інтегральною частиною процесу розробки освітньої платформи та дозволити точно визначити, які функції та можливості є найбільш важливими для задоволення потреб користувачів.

Наступним етапом моделювання освітньої онлайн платформи є **розробка функціоналу** – це процес визначення та деталізації функцій і можливостей освітньої онлайн платформи. Цей етап включає в себе визначення того, які конкретні можливості будуть надані користувачам,

як платформа буде взаємодіяти з ними та які функції будуть доступні для викладачів, здобувачів і адміністративного персоналу.

Проаналізуємо основні кроки розробки функціоналу.

1. Визначення ключових функцій: визначення основних функцій, які повинні бути реалізовані на платформі; врахування вимог кожної групи користувачів та встановлення пріоритетів.

2. Створення сценаріїв використання: розробка сценаріїв використання для кожної функції з оглядом того, як користувачі будуть взаємодіяти з платформою; врахування різних можливих шляхів взаємодії та відгуків користувачів.

3. Формулювання вимог до даних: визначення, які дані будуть збиратися та оброблятися на платформі; розробка структури бази даних для зберігання необхідної інформації.

4. Розробка інтерфейсів: створення прототипів інтерфейсів для кожної функції; забезпечення зручності користування та інтуїтивної навігації.

5. Інтеграція функціоналу: взаємодія всіх функцій платформи між собою та впровадження їх в єдину систему; забезпечення сумісності і взаємодії всіх елементів.

6. Встановлення пріоритетів: визначення, які функції є найбільш важливими та повинні бути реалізовані в першу чергу; розробка плану поетапної реалізації функціоналу.

7. Розробка технічних специфікацій: визначення технічних вимог та специфікацій для реалізації кожної функції; врахування технічних обмежень та можливостей.

8. Підготовка документації: розробка документації для розробників, тестерів та користувачів щодо функціоналу платформи.

Розробка функціоналу є критичним етапом у створенні освітньої платформи, оскільки від якості цього етапу залежить ефективність та зручність використання системи користувачами.

Наступний етап – це створення **дизайну інтерфейсу**. Цей процес є створення зовнішнього вигляду та організації елементів взаємодії здобувача з програмним забезпеченням або веб-сайтом. Цей процес включає в себе розробку елементів інтерфейсу, таких як кнопки, панелі,

графічні елементи, колірну схему, шрифти та інші важливі аспекти, що впливають на сприйняття та зручність користування продуктом.

Визначимо основні аспекти дизайну інтерфейсу.

1. Ергономіка: створення інтерфейсу, який забезпечує максимальний комфорт та зручність для учня; розміщення елементів, їхні розміри та взаємодія повинні враховувати фізіологічні та психологічні особливості учнів.

2. Графічний дизайн: вибір графічних елементів, кольорів, шрифтів та інших візуальних компонентів інфографіки; забезпечення однорідності та чіткості дизайну для покращення візуального сприйняття.

3. Навігація: розробка логічної та зручної структури навігації, щоб здобувачі легко могли переміщатися між різними частинами системи.

4. Взаємодія та анімація: впровадження елементів анімації та взаємодії для створення динамічного та привабливого інтерфейсу; використання анімації для покращення сприйняття та підвищення ефективності взаємодії.

5. Відповідність бренду: забезпечення того, що дизайн інтерфейсу відповідає корпоративному стилю та брендові продукту.

6. Адаптивність та респонсивність: створення інтерфейсу, який коректно відображається на різних пристроях та розмірах екранів; забезпечення адаптивності для оптимального користування на комп'ютерах, планшетах і смартфонах.

7. Тестування: проведення тестування дизайну інтерфейсу з реальними учнями для виявлення можливих проблем та покращення його ефективності.

Дизайн інтерфейсу є ключовим елементом створення продукту, який не лише здатний виконувати функції, але й надає здобувачам позитивний та зручний досвід взаємодії.

Наступний етап - це **технічна архітектура освітньої онлайн платформи**, тобто структура та організація технічних компонентів та систем, які забезпечують функціонування та взаємодію всіх елементів платформи. Технічна архітектура визначає, які технології, програмне забезпечення та інші технічні рішення будуть використовуватися для

забезпечення ефективної роботи платформи.

Основні аспекти технічної архітектури освітньої онлайн платформи.

1. Серверна архітектура: визначення типу серверної архітектури (монолітна, мікросервісна, серверне розподілене); розподіл функціоналу між серверами та визначення способу взаємодії між ними.

2. База даних: вибір та налаштування системи управління базами даних (наприклад, MySQL, PostgreSQL, MongoDB); створення структури бази даних для зберігання інформації про користувачів, курси, завдання тощо.

3. Хмарні технології: розгляд можливостей використання хмарних сервісів для забезпечення масштабованості та доступності; інтеграція з хмарними платформами (наприклад, AWS, Azure, Google Cloud).

4. Забезпечення безпеки: розробка системи аутентифікації та авторизації користувачів; захист освітньої платформи від атак, включаючи використання шифрування даних.

5. Інтеграція зовнішніх систем: забезпечення можливості інтеграції з іншими освітніми системами, зовнішніми сервісами та додатками.

6. Мультимедійні елементи: реалізація можливостей для завантаження та відтворення відео, аудіо та інших мультимедійних додатків.

7. Мобільні технології: розгляд можливостей створення мобільних додатків для доступу до платформи на різних пристроях.

8. Аналітика та звітність: розробка інструментів для аналізу та звітності про використання платформи користувачами.

9. Масштабованість та витривалість: забезпечення технічних можливостей для розширення та підтримки великої кількості користувачів.

10. Технічна підтримка та обслуговування: створення системи технічної підтримки для вирішення технічних питань користувачів; проведення регулярного технічного обслуговування та вдосконалення платформи.

Технічна архітектура є важливим елементом розробки освітньої онлайн платформи, оскільки вона визначає структуру та технічні рішення, які забезпечують ефективність та надійність системи.

Наступний етап – тестування та оптимізація освітньої онлайн платформи. Сюди віднесемо функціональне тестування, тобто перевірку коректності роботи всіх функцій платформи, таких як створення та редагування курсів, завдань, тестів тощо.

Далі-тестування безпеки. Проводимо аудит системи на вразливості та тестування на проникнення для захисту від потенційних атак; перевірку правильності використання протоколів шифрування та управління доступом.

Наступним етапом є тестування сумісності, тобто перевірка роботи платформи на різних веб-браузерах (Google Chrome, Mozilla Firefox, Safari, Microsoft Edge) та пристроях (комп'ютери, планшети, смартфони).

Потім проводимо тестування витривалості, а саме виконання тестів, спрямованих на перевірку довготривалої роботи платформи та її стійкості під час тривалого користування та тестування швидкодії та продуктивності, тобто визначення часу завантаження сторінок та виконання операцій для забезпечення оптимальної швидкодії платформи. І останнім здійснюємо тестування інтерфейсу здобувача (UI/UX). Здійснюємо перевірку коректності та естетичності відображення інтерфейсу на різних пристроях та тестування зручності взаємодії здобувача з інтерфейсом.

Велике значення в моделюванні платформи має оптимізація освітньої онлайн платформи. Для цього проводимо:

1. Оптимізацію бази даних: оптимізація запитів до бази даних для підвищення продуктивності та ефективності; використання індексів та кешування для прискорення доступу до інформації.

2. Кешування даних: використання механізмів кешування для зберігання часто використовуваних даних та зменшення навантаження на сервер.

3. Оптимізацію зображень та мультимедійних елементів: зменшення розміру та оптимізація форматів зображень для швидкого завантаження сторінок; використання стиснення та кешування мультимедійного вмісту.

4. Масштабованість: використання технік та технологій, що дозволяють платформі легко масштабуватися для обробки зростаючої

кількості користувачів.

5. Оптимізацію серверної частини: вдосконалення архітектури серверної частини для ефективного оброблення запитів та оптимізації ресурсів сервера; використання технік кешування та асинхронного програмування для оптимізації роботи сервера.

6. Аналіз використання ресурсів: моніторинг та аналіз використання ресурсів сервера та бази даних для виявлення ефективності та можливостей оптимізації.

7. Оптимізація системи кешування: налаштування та оптимізація системи кешування для забезпечення швидкого доступу до часто використовуваних даних.

8. Оптимізація алгоритмів: аналіз та оптимізація алгоритмів обробки даних та виконання операцій для покращення часу реакції системи.

9. Тестування оптимізацій: виконання тестів для перевірки ефективності внесених оптимізацій та виявлення можливих нових проблем.

10. Оптимізація безпеки: перевірка та оновлення заходів безпеки після внесення змін для забезпечення безпеки платформи.

11. Аналіз відгуків користувачів: збір та аналіз відгуків учнів щодо продуктивності та швидкодії для виявлення слабких місць та можливостей поліпшення.

Оптимізація освітньої онлайн платформи – це постійний процес, спрямований на забезпечення ефективності, продуктивності та задоволення потреб користувачів

Таким чином, основним призначенням впровадження освітньої онлайн платформи є підвищення якості навчання, збільшення інтерактивності, забезпечення гнучкості в навчанні та моніторинг прогресу навчання здобувачів.. Очікується, що цей інноваційний підхід поліпшить якість освіти в навчальній установ будь-якого рівні.

Отже, моделювання освітньої онлайн платформи є ключовим кроком у напрямку сучасного та ефективного навчання в умовах сучасної освітньої трансформації.

Список використаної літератури:

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Овчарук О. В. Інформаційно-комунікаційна компетентність як предмет обговорення: міжнародні підходи / О. В. Овчарук // Комп'ютер у школі та сім'ї. - 2013. - № 7. С. 3-6.
4. Digital Agenda for Europe (DAE) European Commission official site. URL: <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/digital-agenda-europe>
5. House of Commons, Science and Technology Committee (2016), Digital Skills Crisis: Second Report of Session 2016-17, 7 June, URL: <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201617/cmselect/cmsctech/270/270.pdf>
6. Vuorikari, R., Punie, Y., Carretero Gomez S., VandenBrande, G. (2016) DigComp 2.0: The Digital Competence Framework for Citizens. Update Phase1: The Conceptual Reference Model. Luxembourg Publication Office of the European Union. EUR 27948 EN. doi:10.2791/11517/ - 44 p.

Кеснер Юлія,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;
методистка лабораторії методичного
забезпечення, викладач кафедри психології
(КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР),
м. Житомир,

**СИНЕРГЕТИЧНИЙ ЕФЕКТ РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ
В ПОЗАШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ: ВИСНОВКИ SWOT-АНАЛІЗУ**

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Розвиток наукової творчості в закладах позашкільної освіти є актуальним викликом

сучасності, що зумовлено стрімкими темпами науково-технічного прогресу, глобалізаційними процесами та переходом до економіки знань. В умовах інформаційного суспільства особливої значущості набуває формування інноваційного потенціалу нації, що передбачає виявлення та підтримку обдарованих дітей та молоді, створення умов для розвитку їх креативності, критичного мислення та дослідницьких компетенцій. Саме позашкільна освіта, завдяки своїй варіативності, гнучкості та орієнтації на індивідуальні потреби здобувачів, має унікальний потенціал для реалізації наукової творчості, що підтверджується успішними практиками провідних країн світу.

Разом з тим, аналіз вітчизняного досвіду засвідчує наявність низки проблем, що перешкоджають ефективному розвитку дослідницьких компетенцій вихованців закладів позашкільної освіти. Серед них – недостатня матеріально-технічна база, обмежене фінансування, брак висококваліфікованих фахівців та стереотипність мислення педагогів. Ці фактори, у поєднанні з низькою вмотивованістю здобувачів та бюрократичними перешкодами, створюють ризики для повноцінної реалізації дослідницького потенціалу обдарованих дітей та молоді. Відтак, актуалізується необхідність комплексного вивчення сильних і слабких сторін, можливостей та загроз у процесі реалізації наукової творчості в позашкільній освіті з метою розробки стратегічних орієнтирів її розвитку.

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми.

Огляд останніх наукових праць у сфері реалізації наукової творчості в закладах позашкільної освіти демонструє зростаючий інтерес до цієї проблематики в контексті розвитку STEM-освіти та формування компетенцій XXI століття. Аналіз публікацій з США, Європи та Азії за останні 5 років дозволяє виокремити ключові тенденції та виклики у цій галузі. Зокрема, дослідження (Anderson et al., 2020) акцентує увагу на ролі ресурсного забезпечення в ефективності STEM-освіти в позашкільних установах США, наголошуючи на необхідності модернізації матеріально-технічної бази та підвищення кваліфікації педагогів. У свою чергу, (Chen & Lee, 2019) на прикладі Тайваню розкривають проблему стереотипності мислення педагогів та їх опору інноваціям, що

перешкоджає впровадженню прогресивних методик наукової творчості. Ці висновки корелюють з даними європейського дослідження (Eurydice, 2019), яке виявило спільні проблеми обмежених ресурсів та браку висококваліфікованих фахівців у сфері позашкільної освіти багатьох країн.

Водночас, метааналіз кейсів (National Afterschool Association, 2020) підкреслює важливість індивідуалізації навчання та залучення вихованців до різноманітних конкурсів і проєктів для формування дослідницької компетентності. Ці висновки підтверджуються дослідженням (Mahoney et al., 2021), яке виявило позитивний вплив використання новітніх освітніх технологій та якісного методичного забезпечення на розвиток наукової творчості в закладах позашкільної освіти. У цьому контексті, звіт (UNESCO, 2021) наголошує на необхідності подолання типових бар'єрів для розвитку позашкільної освіти, таких як низька зацікавленість та вмотивованість здобувачів, обмежене фінансування та застаріле обладнання.

Разом з тим, дослідження (Tan et al., 2019) на прикладі Сінгапуру демонструє ефективність партнерства закладів позашкільної освіти з університетами для доступу до сучасної наукової бази та експертизи. (Kim & Park, 2020) на матеріалах шкіл Кореї доводять важливість створення матеріально-технічної інфраструктури та залучення грантового фінансування для розширення дослідницьких можливостей вихованців. (Gonzalez et al., 2021), аналізуючи досвід іспанських позашкільних центрів, підкреслюють роль проєктної діяльності у формуванні ключових компетенцій XXI століття. Врешті-решт, звіт (World Economic Forum, 2020) наголошує на унікальному потенціалі позашкільної освіти для підготовки майбутніх науковців та інноваторів, що підтверджується кейсами провідних країн у сфері STEM.

Актуальність дослідження синергетичного ефекту розвитку наукової творчості в позашкільній освіті зумовлена низкою чинників. По-перше, в умовах прискорення науково-технологічного розвитку та переходу до економіки знань зростає потреба у формуванні інтелектуальної еліти нації, здатної до продукування інноваційних ідей та розв'язання нестандартних задач. Це вимагає створення ефективної

системи пошуку, відбору та підтримки обдарованих дітей та молоді, розвитку їх дослідницьких компетенцій та стимулювання наукової творчості. По-друге, позашкільна освіта, як невід'ємна складова системи освіти України, має потужний потенціал для реалізації STEM-освіти, що передбачає інтеграцію природничих наук, технологій, інженерії та математики. Це відкриває широкі можливості для залучення вихованців до дослідницько-пошукової діяльності, формування їх інноваційного мислення та винахідницьких навичок. По-третє, аналіз наукового дискурсу засвідчує фрагментарність та недостатню концептуалізацію проблеми розвитку наукової творчості в позашкільній освіті, що зумовлює необхідність її комплексного міждисциплінарного вивчення з використанням сучасних методологічних підходів, зокрема синергетичного.

Теоретичне значення дослідження полягає в обґрунтуванні концептуальних засад реалізації наукової творчості в позашкільній освіті, розробці інноваційних моделей розвитку обдарованості, виявленні організаційно-педагогічних умов формування дослідницької компетентності здобувачів. Практична значущість роботи зумовлена можливістю використання її результатів для модернізації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти, розробки навчально-методичного забезпечення STEM-освіти, підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Мета дослідження полягає у виявленні синергетичного ефекту розвитку наукової творчості в позашкільній освіті на основі SWOT-аналізу.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Методологія дослідження ґрунтується на комплексному використанні загальнонаукових та спеціальних методів. Зокрема, застосовано методи аналізу, синтезу, систематизації та узагальнення для огляду теоретичних засад реалізації наукової творчості в закладах позашкільної освіти. Для виявлення синергетичного ефекту розвитку наукової творчості використано метод SWOT-аналізу, який дозволяє комплексно оцінити сильні та слабкі сторони, можливості й загрози у процесі формування дослідницьких компетенцій здобувачів.

Професійна підготовка компетентних фахівців в умовах сучасних освітніх трансформацій: теорія і практика

У рамках дослідження проведено опитування 20 керівників та заступників керівників закладів позашкільної освіти Житомирської області. Вибірка респондентів формувалася за принципом цілеспрямованого відбору, враховуючи професійний досвід та компетентність учасників в управлінні позашкільними установами. Опитування здійснювалося у формі напівструктурованого інтерв'ю, що дозволило отримати як кількісні, так і якісні дані щодо реалізації наукової творчості в закладах позашкільної освіти регіону.

Методологічною основою дослідження стали положення системного, синергетичного, компетентнісного та партисипативного підходів. Системний підхід дозволив розглянути реалізацію наукової творчості в закладах позашкільної освіти як цілісну систему взаємопов'язаних компонентів. Синергетичний підхід забезпечив виявлення емерджентних властивостей та самоорганізаційних процесів у розвитку дослідницьких компетенцій здобувачів. Компетентнісний підхід став основою для визначення ключових компетенцій, необхідних для ефективною науковою творчості в умовах позашкільної освіти. Партисипативний підхід дозволив врахувати суб'єктність та активну участь всіх стейкхолдерів у процесі реалізації наукової творчості.

Таблиця 1

Матриця результатів SWOT-аналізу реалізації наукової творчості у позашкільлі

Слабкі сторони	Сильні сторони	Загрози	Можливості
Недостатня матеріально-технічна база, недостатня мотивація, складності з науковим супроводом науково-дослідницьких робіт	Використання нових освітніх технологій, матеріальне й методичне забезпечення	Закриття (реорганізація, об'єднання)	Підтримка від органів управління, співпраця з закладами вищої освіти, використання наукової бази ЗВО, надання консультацій науковців

<p>Стереотипність педагогів, опір нововведенням, професійне вигоряння, відсутність бажання до наукової діяльності</p>	<p>Можливість приділити увагу інтересам вихованців ЗПО, участь у різноманітних конкурсах і проєктах в системі позашкільної освіти</p>	<p>Низька зацікавленість здобувачів освіти, слабка вмотивованість, низька результативність, обмежене фінансування закладу позашкільної освіти, відсутність лабораторного обладнання сучасного, спеціальних умов проведення дослідницької роботи</p>	<p>Дитина реалізує себе через бажання, натхнення та наполегливу працю, а головне ціль, та мету, яку вона ставить перед собою, творчий процес, у якому вона може реалізувати себе</p>
<p>Обмежені ресурси, відсутність кваліфікованих фахівців; Непрозорі процедури відбору та підтримки, Відсутність мотивації педагогів</p>	<p>Залучення до участі в конкурсах та проєктах; формування м'яких навичок у вихованців закладів позашкільної освіти; Заохочення дітей та педагогів до продуктивної діяльності</p>	<p>Бюрократичні перешкоди, плінність спеціалістів, низька оплата праці, скорочення гуртків науково-технічної творчості</p>	<p>Створення сучасної матеріально-технічної бази, залучення грантів, профорієнтація</p>
<p>Недостатнє фінансування, відсутність належної</p>	<p>Дозволяє виявити та розвинути індивідуальні</p>	<p>Відсутність доступу до новітніх технологій</p>	<p>Підготовка майбутніх науковців та новаторів</p>

Професійна підготовка компетентних фахівців в умовах сучасних освітніх трансформацій: теорія і практика

методичної підтримки з боку педагогічних працівників ЗПО	здібності вихованців. Це сприяє формуванню творчої самореалізації та розкриттю потенціалу кожної дитини		
--	---	--	--

SWOT-аналіз реалізації наукової творчості у закладах позашкільної освіти демонструє комплексну картину факторів, які впливають на розвиток дослідницьких компетенцій вихованців. Застосування цього інструменту стратегічного планування дозволяє виявити сильні та слабкі сторони, можливості й загрози, що стоять перед закладами позашкільної освіти у процесі формування науково-дослідницької культури здобувачів.

Аналізуючи слабкі сторони, варто відзначити недостатню матеріально-технічну базу, що перешкоджає повноцінному науковому супроводу дослідницьких робіт. Це співзвучно з висновками дослідження Андерсона та ін. (2020), які підкреслюють вплив ресурсного забезпечення на ефективність STEM-освіти в позашкільних установах США. Стереотипність мислення педагогів та їх опір інноваціям, як зазначають Чен та Лі (2019) на прикладі Тайваню, часто стають на заваді впровадженню прогресивних методик наукової творчості. Обмежені ресурси та брак висококваліфікованих фахівців, за даними європейського дослідження Євридайс (2019), є спільними проблемами для багатьох країн у сфері позашкільної освіти.

Водночас, сильні сторони включають використання новітніх освітніх технологій та якісне методичне забезпечення, що відповідає світовим трендам у розвитку позашкільної освіти (Махоні та ін., 2021). Можливість приділити увагу індивідуальним інтересам вихованців та їх залучення до різноманітних конкурсів і проєктів сприяє формуванню дослідницької компетентності, як доводить метааналіз кейсів Національного центру позашкільного навчання США (2020).

Серед загроз виділяються потенційне закриття чи реорганізація закладів, низька зацікавленість та вмотивованість здобувачів, обмежене фінансування та застаріле обладнання. Ці фактори, за даними ЮНЕСКО (2021), є типовими бар'єрами для розвитку позашкільної освіти в багатьох країнах. Бюрократичні перешкоди, плинність кадрів та скорочення гуртків науково-технічної творчості також несуть ризики для повноцінної реалізації дослідницького потенціалу вихованців, як зазначається у звіті Організації економічного співробітництва та розвитку (2020).

Разом з тим, існують значні можливості для розвитку наукової творчості в позашкільних закладах. Підтримка з боку органів управління освітою та співпраця із закладами вищої освіти, як показує досвід Сінгапуру (Тан та ін., 2019), відкриває доступ до сучасної наукової бази та експертизи. Створення матеріально-технічної інфраструктури та залучення грантового фінансування, за прикладом шкіл Кореї (Кім та Пак, 2020), дозволяє суттєво розширити дослідницькі можливості вихованців. Заохочення дітей та педагогів до продуктивної проектної діяльності, як зазначено в дослідженні Гонсалеса та ін. (2021) на матеріалах іспанських позашкільних центрів, формує ключові компетенції XXI століття. Врешті-решт, позашкільна освіта має унікальний потенціал для підготовки майбутніх науковців та інноваторів, що підтверджується кейсами провідних країн у сфері STEM (звіт Світового економічного форуму, 2020).

Таким чином, SWOT-аналіз окреслює стратегічні орієнтири для розвитку наукової творчості в закладах позашкільної освіти. Спираючись на сильні сторони, використовуючи можливості й мінімізуючи вплив слабких сторін та загроз, можна досягти синергетичного ефекту у формуванні дослідницьких компетенцій вихованців. Це потребує комплексного підходу до управління змінами, що ґрунтується на засадах партисипативності, дитиноцентризму та інноваційності позашкільної освіти в контексті викликів суспільства.

Рекомендації:

1. Створити синергетичне освітнє середовище шляхом інтеграції ресурсів формальної, неформальної та інформальної освіти, залучення

стейкхолдерів та розбудови партнерських відносин із закладами вищої освіти, науковими установами та інноваційними підприємствами.

2. Забезпечити науково-методичний супровід розвитку дослідницької компетентності вихованців шляхом розробки та впровадження інноваційних освітніх технологій, зокрема проблемно-евристичного навчання, дослідницько-пошукової діяльності та проєктної роботи.

3. Модернізувати матеріально-технічну базу закладів позашкільної освіти шляхом створення STEM-лабораторій, мейкерспейсів та дослідницьких центрів, оснащених сучасним обладнанням та програмним забезпеченням.

4. Підвищити кваліфікацію педагогічних працівників у сфері STEM-освіти шляхом їх участі в тренінгах, семінарах, воркшопах та стажуваннях, спрямованих на опанування інноваційних методик розвитку наукової творчості.

5. Запровадити систему моніторингу та оцінювання ефективності реалізації наукової творчості в закладах позашкільної освіти з використанням валідного психодіагностичного інструментарію та залученням незалежних експертів.

6. Популяризувати досягнення вихованців та педагогів у сфері наукової творчості шляхом організації фестивалів, конкурсів, олімпіад, наукових пікніків та інших інтелектуальних змагань на локальному, регіональному та національному рівнях.

7. Забезпечити психолого-педагогічну підтримку обдарованих дітей та молоді шляхом впровадження персоналізованих освітніх траєкторій, менторського супроводу та тьюторства в процесі реалізації дослідницьких проєктів.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Проведений SWOT-аналіз реалізації наукової творчості в закладах позашкільної освіти дозволив виявити синергетичний ефект взаємодії сильних і слабких сторін, можливостей та загроз у контексті розвитку дослідницьких компетенцій здобувачів. Результати дослідження засвідчили, що використання новітніх освітніх технологій, партисипативний підхід та співпраця з закладами вищої освіти сприяють формуванню науково-

дослідницької культури вихованців шляхом актуалізації їх когнітивно-креативного потенціалу та стимулювання евристичного мислення. Водночас, недостатня матеріально-технічна база, стереотипність мислення педагогів та низька вмотивованість здобувачів перешкоджають ефективній реалізації STEM-освіти в позашкільних установах, що вимагає трансформації управлінських підходів та оптимізації ресурсного забезпечення.

Аналіз наукового дискурсу дозволив виявити глобальні тренди розвитку позашкільної освіти, зокрема акцентуацію на формуванні трансверсальних компетенцій, впровадженні трансдисциплінарних освітніх моделей та синергії формальної, неформальної й інформальної освіти. У цьому контексті, результати дослідження актуалізують необхідність створення синергетичного освітнього середовища, що ґрунтується на засадах дитиноцентризму, інноваційності та трансдисциплінарності. Це передбачає реалізацію комплексу організаційно-педагогічних умов, спрямованих на розвиток дослідницької компетентності вихованців шляхом їх залучення до науково-дослідницької діяльності, проєктного навчання та участі в інтелектуальних змаганнях.

Список використаної літератури:

1. Антонова, О. Є. (2019). Інноваційні підходи до розвитку обдарованості в позашкільній освіті. В О. Є. Антонова (Ред.), *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін* (с. 120-123). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.
2. Антонова, О. Є. (2018). Розвиток обдарованості майбутнього фахівця в умовах позашкільної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, (2), 85-97. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2018.02/085-097>
3. Биковська, О. В. (2020). *Позашкільна освіта: теоретико-методичні основи*. Київ: Алатон.
4. Биковська, О., & Коновальчук, Т. (2019). Інноваційний потенціал позашкільної освіти в Україні. *Youth & market*, (1), 19-24. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.158368>

5. Anderson, J. D., Barnett, M., & Sumner, R. (2020). Equity and Access in STEM Education: Implications for Out-of-School Learning. *Journal of Research in Science Teaching*, 57(7), 1132-1158. <https://doi.org/10.1002/tea.21624>
6. Chen, C.-H., & Lee, I.-J. (2019). Creativity and Innovation in Science Education: Perspectives from Taiwan. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 15(4), em1696. <https://doi.org/10.29333/ejmste/103968>
7. Eurydice. (2019). *Out-of-School STEM Education: Challenges and Opportunities*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2797/11291>
8. Gonzalez, A., Vega-Rodriguez, M. A., & Fernandez-Manjon, B. (2021). A Systematic Review of Research on Computational Thinking in K-12 Out-of-School Contexts. *IEEE Transactions on Education*, 64(3), 327-339. <https://doi.org/10.1109/TE.2020.3030190>
9. Kim, H., & Park, J. (2020). Exploring the Relationship between Out-of-School STEM Activities and Student Learning in South Korea. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 18(7), 1405-1422. <https://doi.org/10.1007/s10763-019-10031-2>
10. Mahoney, J. L., Weissberg, R. P., Greenberg, M. T., Durlak, J. A., Gullotta, T. P., & Bloom, L. (2021). The Potential of Out-of-School Time Programs to Promote Positive Youth Development. *Journal of Youth Development*, 16(2-3), 10-32. <https://doi.org/10.5195/jyd.2021.1071>
11. National Afterschool Association. (2020). *STEM Learning in Afterschool: An Analysis of Outcomes and Best Practices*. Washington, DC: National Afterschool Association. <https://naaweb.org/resources/stem-learning-in-afterschool-an-analysis-of-outcomes-and-best-practices>
12. Tan, A.-L., Teo, T. W., & Choy, B. H. (2019). Singapore's Participation in International Benchmarking Studies: Examining Factors that Influence Science Achievement. *Asia-Pacific Science Education*, 5(1), 1-21. <https://doi.org/10.1186/s41029-019-0034-y>
13. UNESCO. (2021). *Non-formal Education and the Future of Learning: A Vision for 2030*. Paris: UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377724>

14. World Economic Forum. (2020). Schools of the Future: Defining New Models of Education for the Fourth Industrial Revolution. Geneva: World Economic Forum.
http://www3.weforum.org/docs/WEF_Schools_of_the_Future_Report_2019.pdf

Косов Анатолій,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Виробничо-технічні та цифрові перетворення суспільства, які пов'язані з глобалізацією, прогресивним розвитком науки, техніки (інформатизація та глобалізація суспільства), а також з сучасними тенденціями модернізації виробництва, реформування системи освіти (розробка державних освітніх стандартів вищої освіти; цифровізація освітнього процесу; диверсифікацією моделей навчання, забезпечення студентської мобільності; упровадження компетентнісного підходу у підготовку майбутніх фахівців з урахуванням Національної рамки кваліфікацій; підвищення конкурентоспроможності фахівця) зумовлюють динамічно зростаючі вимоги до якісної підготовки майбутніх менеджерів [12; 8].

У таких умовах для виконання ключової ролі у керуванні командами, оптимізації управлінських та виробничих процесів та використанні цифрових та виробничих технологій для досягнення цілей організації, затребуваними є менеджери, які володіють: 1) цифровою грамотністю та технологічною кмітливістю (володіють уміннями та навичками користування цифровими інструментами та технологіями, програмним забезпеченням й платформами відповідно до їх напрямку; аналізом баз даних, хмарних обчислень, програмного забезпечення для управління

проектами та інструментами для співпраці з командою); 2) уміють адаптуватися до стрімких інноваційних змін в управлінні та виробничих процесах; 3) розуміють як використовувати ключові показники ефективності, інтерпретувати дані та реалізовувати інсайти для прийняття стратегічних рішень; 4) володіють уміннями та навичками ефективної комунікації, у тому числі дистанційно (керування командами, управлінськими та виробничими процесами, що знаходяться в різних місцях з метою співпраці, забезпечення згуртованості команди, організації зворотнього зв'язку через різні цифрові канали, включаючи електронну пошту, відеоконференції та платформи обміну миттєвими повідомленнями; 5) усвідомлюють та дотримуються основних принципів й практик кібербезпеки (розпізнавання потенційних загроз, дотримання правил захисту даних та організацію культури безпеки в своїх командах); 6) володіють навичками критичного та стратегічного мислення, тайм-менеджменту та розстановки пріоритетів (узгоджувати зусилля своєї команди зі стратегічними цілями організації, розробляти та впроваджувати цифрові стратегії) тощо [5].

Важливим є формування змісту професійної практичної підготовки – розробка освітньо-професійних програм, навчальних планів, освітніх компонент, на основі кваліфікаційних характеристик, а також детального проектування участі здобувачів у процесах виробничого навчання та виробничої практики. Освітньо-професійна підготовка бакалаврів та магістрів – це процес систематичного та цілеспрямованого отримання спеціальних знань, умінь та навичок, що дозволяють виконувати завдання в певній галузі. Така підготовка не є завершеною і на певних етапах свого розвитку переходить в самоосвіту.

Отримання освіти у сучасному університеті має орієнтуватися на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності, швидкої адаптації до змін, тому через завдань, які сьогодні поставлені перед університетами, важливим є «забезпечення органічного поєднання в навчальному процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності» (Закон України, 2014) для професійної підготовки інноваційно орієнтованих фахівців. На думку Ничкало Н., такі фахівці повинні

відповідати вимогам науково-технічного прогресу й ринковим відносинам в економіці [4].

Система професійної підготовки майбутніх менеджерів визначає професійний світогляд, орієнтацію на розвиток особистісної конкурентноспроможності, здатність до особистісного саморозвитку і самоактуалізації. Тому можемо провести паралель між професійною підготовкою та професійною освітою менеджерів, що передбачає озброєння здобувачів певною сукупністю знань про соціально-економічні, технічні та виробничі процеси у суспільстві, формування як позитивного ставлення до різних видів професійної діяльності, так і усвідомлення соціально-економічних потреб суспільства й виробництва.

Важливими для підготовки студентів-менеджерів до використання цифрових технологій у професійній діяльності є загальнодидактичні та специфічні принципи, які відповідають чинникам сучасної парадигми системи професійної підготовки, тенденціям розвитку вищої школи, специфіці напрямків професійної підготовки менеджерів та їх індивідуальних особливостей.

До загальнодидактичних положень, що спрямовують підготовку майбутніх фахівців менеджерів до застосування інформаційних технологій, належать принципи гуманізації, фундаменталізму, універсальності, неперервності, самостійності, науковості, системності, міждисциплінарних зв'язків, систематичності та послідовності, гнучкості, масовості, зв'язку теорії з практикою, професійної спрямованості та наочності та ін. Ці загальнодидактичні принципи створюють підґрунтя для ефективної професійної підготовки майбутніх менеджерів до застосування технологій у своїй професійній діяльності.

Зупинимося детальніше на деяких з них. Принцип гуманізації передбачає визнання людини головним фактором ефективного функціонування виробництва, тому серед актуальних проблем, що виникають у професійній підготовці менеджерів – формування соціальної відповідальності, пов'язаної з активізацією емоційної сфери особистості, саморозвитку, самоосвіти як себе, так і підлеглих [2]. Реалізація принципу фундаменталізму забезпечує цілісність, взаємообумовленість соціально-філософських, загальнопрофесійних та

спеціальних знань у процесі підготовки майбутнього менеджера, до того ж фундаменталізм в системі підготовки професіоналів забезпечує органічне поєднання теоретичної та практичної підготовки здобувачів та дозволяє уникнути вузької професійної спрямованості [7]. Принцип універсальності передбачає врахування потреб суспільства та промисловості в певних спеціалістах та забезпечує повний набір спеціальностей, що користуються широким попитом на ринку праці. Універсальність впливає на розробку раціональної структури організації чи виробництва, управління людьми, яка будується на чітко визначених правилах поведінки, обов'язках, регламентації праці в межах опису окремих управлінських операцій [13].

Не менш важливими у підготовці майбутніх менеджерів є принципи гнучкості та неперервності, які логічно пов'язані між собою, адже принцип неперервності обумовлює принцип гнучкості, який дозволяє коригувати управлінські рішення стосовно персоналу або рефлексію на будь-які зміни у виробничих процесах промисловості [9]. Принцип самостійності керує процесом реалізації ініціативної, авторської позиції суб'єктів освітнього процесу – від планування реалізації освітньої діяльності до орієнтація на конкретні освітні потреби здобувачів освіти [6].

Дослідження ринку праці, зокрема дослідження компанії «Gartner», беруть до уваги стратегічні тенденції розвитку цифрових технологій від штучного інтелекту до цифрових та аналогових середовищ [14]. Аналіз потреб ринку праці у кваліфікованих менеджерах підкреслює очікування роботодавців стосовно наявності у пошукачів роботи навичок візуалізації даних (володіння Tableau, Google Charts, Microsoft Power BI); знання таких мов програмування R та Python) [15]. Наприклад, на сьогодні є потреба у фахівцях менеджерів на підприємствах сільського, рибного та лісового господарств, які вміють використовувати дрони, GPS навігацію, зчитувати та аналізувати отримані дані, застосувати цифрову техніку для збору врожаю, що, відповідно, посилює вимоги до реформування вищої освіти в контексті діджиталізації, удосконалення змісту формальної та неформальної освіти, розробці нових вимог до майбутніх менеджерів [3].

Критеріями ефективною оптимізації професійної підготовки

майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти є зміст підготовки, ступінь відповідності форм й змісту професійної підготовки реальним можливостям суспільства та промисловості та якість реалізації освітньої-професійних програм.

Аналізуючи основні вимоги до фахівця менеджера, можемо констатувати, що на кінцевому етапі серед ряду загальних вимог менеджер повинен мобільно реагувати на всі зміни, що відбуваються у суспільстві та промисловості та приймати адекватні рішення, створювати інноваційний соціокультурний та економічний простір; вільно володіти технологіями організації управлінських та виробничих процесів, своєчасно діагностувати та враховувати економічні, соціальні, групові й індивідуальні потреби та інтереси людей, володіти сучасними методами обробки й використання інформаційних потоків, необхідними для професійної діяльності та самоаналізу тощо [1; 11; 10].

Професійна підготовка майбутніх менеджерів – ця складна суб'єктно орієнтована інтегрована система, і її функціонування виявляється ефективним і

На підставі проведеного аналізу психолого-педагогічної літератури професійну підготовку менеджерів розуміємо як цілеспрямований неперервний процес професійного розвитку, що забезпечує формування значущих для управлінської діяльності знань, практичних умінь і навичок, а також професійно важливих рис особистості, достатніх для успішного виконання посадових обов'язків. Забезпечення інноваційного цифрового освітнього середовища підготовки майбутніх менеджерів розширює можливості всіх учасників освітнього закладу завдяки основним ціннісним стратегіям, реалізація яких вимагає комплексного науково-методичного забезпечення у кількох площинах: партнерської взаємодії університету, здобувачів та стейкхолдерів; залучення практиків до інноваційної діяльності студентів; підтримки процесу актуалізації потенціалу майбутніх менеджерів.

Список використаної літератури:

1. Баніт О. Професійний розвиток управлінського персоналу в транснаціональних корпораціях: навч.-метод. посіб. Київ: ДКС-Центр. - 2017. - 122 с.

2. Герасимова І. Гуманізація професійної підготовки майбутніх менеджерів виробничої сфери. Автореферат дисертації на здобуття ступеня кандидата педагогічних наук. Київ. - 2002. - С.5

3. Індустрія 4.0 в сільському господарстві. Дніпропетровська область Національне агентство кваліфікацій, 2021. URL: <https://bit.ly/3a8PpkD>

4. Ничкало Н., Лук'янова Л., Хомич Л. Професійна підготовка вчителя: українські реалії, зарубіжний досвід : наук.-аналіт. доп. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України; За ред. В. Кременя – Київ : Вид-во ТОВ «Юрка Любченка». - 2021. - 54 с.

5. Організація наукових досліджень у сфері менеджменту та безпеки організації : підручник / В. Бліхар та ін. Хмельницький: Вид-во ХУУП імені Леоніда Юзькова. - 2022. - С.138.

6. Пшенична О. С. Діагностика готовності майбутніх фахівців з менеджменту організацій до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності: науково-методичне видання / О. С. Пшенична ; [наук. ред. Г. В. Локарева]. Запоріжжя : ЗНУ. - 2011. - 140 с.

7. Специфіка підготовки економістів і менеджерів у США та Польщі: Навчальний посібник / М. М. Палінчак, Н. І. Шетеля, О. М. Табанюхова, М. П. Тимчик, В. В. Гжещук, В. М. Палінчак. Ужгород: Поліграфцентр "Ліра". - 2021. - 198 с.

8. Українська приватизація: плюси і мінуси / [Головаха Є.І., Дубровський В.І., Кошик О.М., Білоцерківець О.Г.] ; за ред. О.Й. Пасхавера. К. : Альтерпрес. - 2001. - 208 с.

9. Управління персоналом: навч. посіб. / А.Азарова, О.Мороз, О.Лесько, І.Романець; Вінниця. - 2014. - С.73-74.

10. Управління персоналом: навч.посіб. ВНТУ. Вінниця: ВНТУ. - 2014. - 283 с. http://www.dut.edu.ua/uploads/1_623_99319263.pdf

11. Хмелевський С. М., Веремієнко О. Г. Основні характеристики та необхідні вимоги до професії HR-менеджера. // Економіка та управління підприємствами. - 2017. - Вип. 20. - С. 626–631.

12. Шаров С. Аналіз навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня гуманітарного напрямку. // Молодь і ринок. – 2019. – № 3 (170). – С. 131-136.

13. Шатун В. Основи менеджменту: Навч. посібник. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили. - 2006. - 376 с.

14. Gartner. Where and How to Target Your Digital Business Transformation. - Режим доступу: <https://www.gartner.com/en/information-technology/topics/digital-transformation>.

15. Gartner Says Global Artificial Intelligence Business Value for 2026. - Режим доступу: <https://www.gartner.com/en>

Мороз Ольга

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СФОРМОВАНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ОДНА З УМОВ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЧИТЕЛЯ

Серед численних професійних якостей у структурі особистості вчителя сучасні дослідники виділяють як одну з провідних у педагогічній діяльності здатність до творчості. Одним з найважливіших показників успішності його діяльності є високий рівень інформаційно-комунікаційної компетентності вчителя, що є запорукою ефективного використання цифрових технологій.

Проведення реформ, зумовлених цивілізаційними та соціально-економічними змінами у світі, інтеграція України в європейський освітній простір, модернізація системи вищої педагогічної освіти висувають нові вимоги до особистості педагога.

Як зазначено у Концепції «Нова українська школа» (2016), держава потребує підготовки вчителя, здатного працювати в умовах інноваційних змін, що відбуваються в освітній сфері, адекватно реагувати на виклики часу, здійснювати нові освітні стандарти на засадах педагогіки співробітництва.

Один із ключових компонентів формули Нової школи є умотивованість учителя, який має свободу творчості й розвивається професійно [Помилка! Джерело посилання не знайдено.]. Сучасний учитель має продукувати інформацію, керувати та обробляти інформаційні потоки, творчо і нестандартно вирішувати навчально-виховні завдання.

Дослідженню педагогічної творчості та особливостям підготовки до неї майбутніх учителів висвітлюється у дослідженнях С. Сисоевої. Так, вчена виділяє такі ознаки педагогічної творчості: високий рівень соціальної і моральної свідомості; пошуково-перетворюючий стиль мислення; розвинені інтелектуально-логічні здібності (вміння аналізувати, обґрунтовувати, пояснювати, виділяти головне тощо); проблемне бачення; творча фантазія, розвинута уява; специфічні особистісні якості (любов до дітей; безкорисливість; сміливість; готовність до розумного ризику в професійній діяльності; цілеспрямованість; допитливість; самостійність; наполегливість; ентузіазм); специфічні мотиви (необхідність реалізувати своє «Я»; бажання бути визнаним; творчий інтерес; захопленість творчим процесом, своєю працею; прагнення досягти найбільшої результативності в конкретних умовах педагогічної праці); комунікативні здібності; здатність до самоуправління; високий рівень загальної культури [6, с.45].

Отже, педагогічна творчість учителя - це педагогічна діяльність, спрямована на розвиток потенційних можливостей кожного учня у освітньому процесі.

Можна виділити основні умови перетворення діяльності вчителя у творчу: усвідомлення себе як творця в педагогічному процесі; усвідомлення сутності, значення і завдань власної педагогічної діяльності, її мети; усвідомлення власної творчої індивідуальності.

Творчий процес – це створення нових соціально значущих матеріальних і духовних цінностей. Він формується поетапно:

- 1) зіткнення з новим, творча невизначеність;
- 2) пошуки рішення;
- 3) критика;
- 4) підтвердження і втілення.

Творчий процес вимагає від вчителя навичок роботи з інформацією: пошуку, збирання та опрацювання необхідних даних і відомостей, вміння ефективно взаємодіяти, зберігати та презентувати результати своєї роботи.

Таким чином, спираючись на вимоги сьогодення, однією з умов перетворення діяльності вчителя у творчу є сформованість інформаційно-комунікаційної компетентності.

У педагогіці для визначення причин, що обумовлюють певні явища або процеси, вживають поняття "умова". У великому тлумачному словнику сучасної української мови умови –це: 1) необхідна обставина, від якої залежить здійснення чого-небудь; 2) особливості реальної діяльності, за яких відбувається чи здійснюється що-небудь [3, с. 264].

Високий рівень інформаційно-комунікаційної компетентності вчителя стає запорукою ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій, є одним з найважливіших показників успішності його діяльності і одночасно необхідною передумовою для подальшого підвищення рівня його професійної компетентності.

Автори нового освітнього стандарту розглядають компетентність як динамічну комбінацію знань, способів мислення поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [**Помилка! Джерело посилання не знайдено.**].

Гуржій А. М., Овчарук О. В. зазначають, що під поняттям інформаційно-комунікаційної компетентності «слід розуміти доведену здатність працювати індивідуально або колективно, використовуючи інструменти, ресурси, процеси та системи, які відповідають за доступ та оцінювання інформації, отриманої через будь-які медіа ресурси, й використовувати таку інформацію для розв'язання проблем, спілкування, створення інформованих рішень, продуктів і систем, а також для отримання нових знань» [5, с.39].

Міжнародні та європейські інституції проводили дослідження визначення основних знань та умінь, що характеризують інформаційно-комунікаційну компетентність вчителя: «Структура ІКТ-компетентності

вчителів. Рекомендації ЮНЕСКО» (2008р, оновлено 2011 р.), Європейська структура цифрової компетенції педагогів «DigCompEdu» (2017 р.).

У 2021 р. Міністерством цифрової трансформації України було розроблено проєкт «Рамка цифрової компетентності педагогічного й науково-педагогічного працівника».

Відповідно до документу, вчителі мають: усвідомлювати процеси цифрової трансформації, які відбуваються в економіці та суспільстві; знати як цифрові технології можуть підтримувати професійну комунікацію, співпрацю, творчість; усвідомлювати функціональні можливості, наслідки та ризики використання цифрових технологій; вміти використовувати, фільтрувати, оцінювати, створювати та поширювати цифрові освітні ресурси; критично оцінювати достовірність, надійність інформаційних джерел; використовувати цифрові технології у процесі навчання; сприяти формуванню та розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності учнів [7].

Швидкий розвиток цифрових технологій вплинув на мислення, спілкування, взаємодію вчителя та учнів між собою у освітньому процесі. Саме тому все частіше використовують поняття «цифрова педагогіка».

Цифрова педагогіка (digital pedagogy) – обдумане використання цифрових технологій в освітньому процесі. Автори документу «Digital pedagogy» стверджують, що цифрова педагогіка не виключає можливість використання традиційних педагогічних методик у поєднанні в методами цифрової педагогіки [1].

Дослідники В. Бикова та М. Лещенко визначають поняття «цифрова педагогіка» як науку про закономірності передачі та сприймання освітнього досвіду, що відбувається у фізичній і віртуальній реальності на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій [2].

Цифрова педагогіка передбачає використання цифрових технологій у процесі:

- подання навчального матеріалу у оптимальній формі для сприймання та опрацювання учнями;
- залучення учнів до активної діяльності, що передбачає застосування технологій та методів навчання;
- рефлексії та формувальному оцінюванні рівня засвоєння матеріалу.

Таким чином, цифрова педагогіка вимагає від вчителя обдуманого та творчого використання інформаційно-комунікаційних технологій задля: підвищення мотивації та залучення учнів до освітньої діяльності; переосмислення стосунків між учнями та вчителем та надання можливостей співпрацювати; розвивати в учнів вміння навчатися впродовж життя.

Отже, інформатизація освіти значно впливає не тільки на зміст, а й на організацію освітньої діяльності вчителя. Будь-яка діяльність вважається творчою, якщо її продукт характеризується новизною.

Творча особистість виявляється в активній багатогранній діяльності людини, що полягає у засвоєнні і накопиченні знань, умінь, що є базою для інтелектуального пошуку, у наявності у неї культури мислення та постійного розширення бази знань. Тому педагогічна творчість вчителя розвивається впродовж усієї педагогічної діяльності.

Список використаної літератури

1. Digital pedagogy - a guide for librarians, faculty, and students [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://guides.library.utoronto.ca/digitalpedagogy> (дата звернення: 30.04.2024)

2. Биков В.; Лещенко М. Цифрова гуманістична педагогіка відкритої освіти. Теорія і практика управління соціальними системами, 4, 2016. С. 115-130.

3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. К.: Либідь, 1997. 376 с.

4. Гребеник І. С. Формування цифрової компетентності керівників навчальних закладів. Open educational e-environment of modern University (№ 6), 2019. С. 17-25.

5. Гуржій А. М. Дискусійні питання інформаційно-комунікаційної компетентності: міжнародні підходи та українські перспективи / А. М. Гуржій, О. В. Овчарук // Інформаційні технології в освіті. № 15. 2013. С. 38-43.

6. Креативність як провідний компонент у структурі особистості вчителя // Креативна педагогіка. Наук. метод. зб. / Академія

міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Вип. 4. Вінниця, 2011. С. 44-52.

7. Нова українська школа. Концепція [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/> (дата звернення: 01.05.2024)

8. Опис рамки цифрової компетентності педагогічних та науково-педагогічних працівників [Електронний ресурс]. – Режим доступу:https://osvita.diia.gov.ua/uploads/0/2900-2629_frame_pedagogical.pdf (дата звернення: 28.04.2024)

Савчук Інна

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Постановка наукової проблеми. Визнання прав дитини з особливими потребами на якісну освіту стало поштовхом до реформування освітньої галузі у контексті глобального державного реформування різних галузей та систем відповідно до вимог світової політики. Єврореформи в Україні прямо залежать від розуміння суспільством нових викликів та потреб. Серед них є потреба в забезпеченні інклюзивності всіх сфер людського життя. Для цього важливо розуміти ряд важливих понять, які забезпечують успіх цього процесу. Тож, інклюзія (від англ. inclusion – включення, залучення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціумі. Мова йде про потребу залучення осіб, які мають «особливі потреби» до повноцінного суспільного життя. Термін «особи, які мають особливі потреби» використано вперше у Саламанській декларації (1994) [5]. Він окреслює коло осіб, чії потреби залежать від різної фізичної чи розумової недостатності або труднощів, пов'язаних із навчанням, вводиться поняття «інклюзивна освіта», що передбачає включення осіб, що мають

певні труднощі (порушення розвитку, проблеми у навчанні, інвалідність тощо) в освітній процес, який здійснюється у освітніх закладах різних рівнів акредитації. Орієнтація на інклюзивність зумовлює потребу у пошуку ефективних методів, засобів навчання та виховання осіб, як нормотипових, так і з особливими освітніми потребами. Це вимагає прийняття конкретних рішень щодо створення та забезпечення рівних умов доступу до загальної середньої освіти, забезпечення їх соціально-психологічним, реабілітаційним супроводом, у разі потреби; створення вільного доступу до інфраструктури закладу освіти, з урахуванням особливих потреб, зумовлених станом здоров'я; належної державної підтримки дітей з особливими потребами, у тому числі і освітніми.

Погоджуємось із думкою менеджерки з інклюзії Ніни Салій щодо розуміння поняття «інклюзивність», як уміння знаходити якісний спосіб взаємодії [2]. У сучасному світі інклюзивність не є модою, а – відповідним способом життя, який забезпечує зручність та якість спілкування, уміння знаходити спільну мову в будь-яких умовах: вдома, на роботі, у кав'ярні, серед друзів чи з новими знайомими тощо. Її головною умовою є уважність до думки та потреб осіб з особливими потребами в атмосфері доброзичливості, прийняття та поваги. Інклюзивність являє собою двосторонній процес, у якому одна сторона – суспільство, завдання якого з готовністю прийняти людину з особливими потребами як рівну собі, а друга сторона - люди з особливими потребами, які, відчувши безпеку, комфорт, доброзичливе ставлення, можуть і хочуть відкритись для оточуючих.

Розуміння інклюзії сприяє трансформації свідомості сучасного суспільства, його руху до відкритості, толерантності, де кожна особа може вільно висловлювати свою думку, брати участь у спільних справах, відчувати себе цінною та важливою тощо. Цей процес має здійснювати починаючи від появи у сім'ї дитини з особливими потребами і до завершення життєвого шляху. На первинному етапі життя головна роль належить батькам та вузькому оточенню, а потім, за потреби, інклюзивно-ресурсним центрам, закладам охорони здоров'я, а далі, у цей процес включаються освітні заклади: дошкільні, загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти тощо. На кожному етапі свого

становлення та розвитку дитина з особливими потребами потребує підтримки, розуміння, прийняття, координування з боку фахівців. У контексті розкриття нашої проблематики більш детально зупинимось на психолого-педагогічних проблемах учнів з особливими освітніми потребами, які навчаються у початковій школі закладів загальної середньої освіти.

Аналіз досліджень і публікацій. Врахування особливих потреб у процесі успішної інтеграції осіб з особливими освітніми потребами в систему суспільних відносин відображено в працях А. Колупаєвої, О. Таранченко, Н. Квітка, Н. Компанець, Л. Коваль-Бардаш, О. Таранченко, К. Тороп, В. Шевченко, Н. Ярмола, В. Бондаря та ін. Незважаючи на актуальність інклюзивної освіти, науковці констатують низку проблем в її науковій розробці та практичній реалізації, наголошують на недостатній відповідності міжнародним стандартам. Значні труднощі виникають у розумінні потреб у процесі інтеграції дітей з особливими освітніми потребами у єдиний освітній простір, у вагомій ролі вчителів та асистентів у цьому процесі. Ставлення освітян до спільного навчання дітей нормотипових та з особливими освітніми потребами також неоднозначне. Вчителі, які до цього не зустрічались з поняттями інклюзія та інтеграція, вважають ці поняття словами синонімами, а роботу з дітьми з особливими освітніми потребами як таку, що вимагає значної праці, енергії та часу, що є для них фактами, що демотивують. Результатом недостатньої освіченості вчителів з особливостями роботи з дітьми з особливими потребами, у тому числі й освітніми зумовило брак вмотивованих та кваліфікованих педагогів, які свідомо обирають для себе роботу з дітьми з особливими освітніми потребами як у звичайних, так і в інклюзивних класах.

Мета статті: охарактеризувати особливі освітні потреби учнів початкової школи в умовах навчання в закладах загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. ISCED-97 International Standard Classification of Education визначає особу з особливими освітніми потребами як таку, яка потребує додаткових громадських та/або приватних ресурсів для отримання освіти», що фактично зводить

розуміння особливих освітніх потреб до труднощів у навчанні [4]. Та на наш погляд таке розуміння значно звужує коло проблем та потреб дітей з особливими освітніми потребами.

На законодавчому рівні Естонської республіки особа з особливими освітніми потребами – це індивід, що потребує адаптації змісту занять, навчального процесу, навчального навантаження, навчального середовища та інших аспектів навчання. Сюди входять особи обдаровані, з труднощами, що пов'язані з навчанням, станом здоров'я, інвалідністю, порушеннями у поведінці та емоційній сфері, внаслідок тривалої відсутності на заняттях або недостатнього володіння мовою, навчання яких призводить до необхідності зміни або адаптування змісту занять, навчального процесу, тривалості занять, навчального навантаження, навчального середовища (навчальні посібники, навчальні приміщення, мова спілкування, у тому числі й мова жестів або інші альтернативні засоби спілкування, персонал підтримки, кваліфіковані педагоги зі спеціальною підготовкою), бажані результати навчання або план роботи, складений педагогом для роботи в класі. Обдарованість розглядається у якості особливої потреби, якщо учень має потенціал для досягнення видатних результатів (загальні інтелектуальні здібності, академічні здібності, творче мислення, лідерські здібності, здібності до будь-якого виду мистецтва тощо) [1].

В українському законодавстві «особа з особливими освітніми потребами – особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту (Закон України "Про освіту" 2019 р.) [3].

З метою побудови якісного освітнього процесу, враховуючи особливі освітні потреби, потрібно розібратись в них більш детально. Особливі освітні потреби являють собою усвідомлену потребу в необхідних знаннях, уміннях і компетентностях, необхідних для здобуття важливих життєвих навичок, опанування певних видів діяльності, задоволення пізнавальних інтересів під час навчання у закладі загальної середньої освіти. Ці потреби формують основу для розробки відповідних освітніх програм і пропозицій освітніх послуг в закладах освіти, а також визначають організацію навчального середовища та вибір методів

навчання, у нашому випадку мова йде про організацію інклюзивного навчання.

Усвідомлення і формулювання широкого кола освітніх потреб в освіті учнів як нормотипових, так і з особливими освітніми потребами, поступово поліпшуються. Це вимагає від педагогів здатності виявляти ці потреби, підтримувати освітні інтереси та сприяти становленню нових освітніх потреб усіх учнів. Важливо зауважити, що освітні потреби учнів нормотипових, та з особливими освітніми потребами, є змінними і піддаються впливу різних особистісних, психоемоційних, фізіологічних, соціальних і інших факторів, які можуть як стимулювати, так і пригнічувати ці потреби.

Під час планування своєї роботи вчителі початкової школи повинні враховувати вікові, індивідуальні, освітні потреби своїх учнів. Для цього вони детально вивчають особові справи кожного учня, аналізують потреби, проблеми, інтереси, таланти тощо. Якщо в класі з'являється дитина з особливими освітніми потребами вчитель детально знайомиться з комплексною психолого-педагогічною оцінкою розвитку дитини, з особовою справою, вивчає освітні потреби та враховує їх у підборі методів та прийомів, засобів навчання та виховання.

Залежно від типу порушення виокремлюють різні категорії дітей з особливими потребами (див. Таблицю 1, укладену автором).

У процесі планування освітньої діяльності вчителем початкової школи та частина, що стосується навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами, також потрібно враховувати особливості, вимоги та потреби кожного рівня підтримки дітей з особливими освітніми потребами. Загалом у Постанові Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти (2021) їх є п'ять. Вони визначаються в результаті комплексної оцінки фахівців ІРЦ (2–5 рівні) чи шкільної команди супроводу (1 рівень).

Класифікація типів порушень, що спостерігаються у дітей з особливими освітніми потребами

№	Категорії дітей за типом порушень	Характеристика
1.	Порушення слуху	<p>Глибоке стійке двостороннє порушення слуху (вроджене або набуте), яке відбулось до того, як сформувалася мова, називають глухотою.</p> <p>Втрата слуху після того, як сформувалась мова, і тому збереглася тією чи іншою мірою, називають пізньою глухотою.</p> <p>Часткова слухова недостатність з різним ступенем вираженості, що призводить до порушення мовного розвитку називають зниженим слухом.</p>
2.	Порушення зору	<p>Різко виражений ступінь аномалії розвитку і порушень зорового аналізатора, при якому стає неможливим або дуже обмеженим зорове сприймання дійсності внаслідок відсутності зору або глибокого порушення гостроти центрального зору (від 0 до 0,4), чи звуження поля зору (до 10°-15°) при більш високій гостроті зору називають сліпотою.</p> <p>Захворювань органів зору – сітчатки, роговиці або захворювань центральної нервової системи (менінгіт, пухлина мозку, менінгоенцефаліт), ускладнень після загальних захворювань організму (кір, грип, скарлатина), травматичних ушкоджень головного мозку або очей, що призводить до повної втрати зору називають набутою сліпотою (осліплість).</p> <p>Захворювання очей, що викликає стійке зниження гостроти зору (від 0,05 до 0,4 на оці, яка краще бачить, з використанням засобів корекції), або зі звуженням поля зору до 20° від точки фіксації називають зниженим зором.</p>
3.	Порушення інтелекту	<p>Системне порушення <u>пізнавальної діяльності</u>, яке має незворотний характер; органічне ураження <u>кори головного мозку</u>, що має не прогресувальний перебіг; особливий розвиток дитини, котрий не вичерпує всіх її потенційних можливостей називають порушенням інтелектуального розвитку.</p> <p>Сповільнення інтелектуального та емоційного розвитку дитини, що є проміжним варіантом між нормою та патологією називають затримкою психічного розвитку.</p>

Професійна підготовка компетентних фахівців в умовах сучасних освітніх трансформацій: теорія і практика

5.	Порушення мовлення (психолого-педагогічна класифікація)	Види порушень засобів спілкування	Розлад процесу формування вимови через те, що порушено вимову та сприйняття на слух різних фонем, який може з'явитися на тлі ринолалії, дислалії чи стертої дизартрії називають фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення.
			Розлад усіх компонентів мовної системи, часто у поєднанні з розумовою відсталістю, називається системним недорозвиненням мовлення.
		Розлад використання засобів спілкування	Порушення комунікативної функції на тлі засобів спілкування, що адекватно сформувався, а в деяких випадках, логоневроз розвивається разом із загальним недорозвиненням мовлення називають заїканням.
			Труднощі в готовності вступати у діалог, відповідати на питання, хоча й присутнє розуміння мовлення оточуючих називають мутизмом, мовленнєвим негативізмом
6.	Порушення опорно-рухового апарату	Порушення опорно-рухового апарату через травм поділяють на параплегію, де спинний мозок травмовано нижче шийного відділу, тобто уражена нижня частина тіла і ноги, а також частина внутрішніх, тазових органів; та тетраплегію, де спинний мозок пошкоджений на рівні шийного відділу, внаслідок цього руки й ноги повністю або частково позбавлені чутливості та рухливості.	
7.	Емоційно-вольові порушення	<p>Розлад психологічного розвитку, що характеризується порушеннями у сферах соціального розвитку, розвитку мови, здатності спілкуватися, а також стереотипною, обмеженою поведінкою називають аутизмом.</p> <p>Підвищена рухова активність, збудливість, труднощі концентрації та утриманні уваги, імпульсивність поведінки, проблеми у взаємостосунках з оточенням називають гіперактивністю</p>	

Нині, під час адаптаційного періоду, коли треба визначити рівні підтримки для всіх дітей, які вже мають висновки ІРЦ, центри та школи працюють спільно. Для визначення рівня підтримки фахівці тепер мають відштовхуватися від потреб дитини, а не від її діагнозу (нозології). Кожен рівень підтримки визначається на основі освітніх потреб дитини і включає такі аспекти, як створення інклюзивного середовища, призначення асистента вчителя, розробка індивідуальних навчальних та

програм розвитку. Рішення щодо визначення рівня підтримки приймається командою супроводу з участю фахівців із інклюзивно-ресурсного центру та згодою батьків, з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини. Коротко охарактеризуємо рівні підтримки дитини з особливими освітніми потребами:

- перший рівень підтримки надається в межах закладу загальної середньої освіти без створення інклюзивного класу, без залучення асистента вчителя та додаткового фінансування з боку держави;

- другий рівень підтримки може потребувати створення інклюзивного класу та залучення асистента вчителя. Цей рівень розробки індивідуальної навчальної програми, що враховуватиме особливі освітні потреби дитини;

- третій рівень підтримки вже включає обмеження у кількості дітей з особливими освітніми потребами, потребу асистента вчителя та дитини, також фінансування з боку держави на закупку потрібного обладнання, та також асистента дитини і до 20% фінансування на обладнання та підтримку з боку додатково фахівців, які забезпечуватимуть, у разі потреби, корекційних занять до чотирьох на тиждень;

- четвертий рівень підтримки передбачає наявність лише однієї дитини з важкими труднощами в інклюзивному класі, асистентом дитини та відповідну адаптацію навчальних програм;

- п'ятий рівень підтримки вважається найвищим та найскладнішим, бо найчастіше потребує альтернативних методів навчання, занять із самообслуговування та потребою у інших спеціальних підходів у освітньому процесі.

Також, враховуються труднощі, які виникають в учнів початкової школи (як нормотипових, так і з особливими освітніми потребами). Серед них такі:

- недостатня готовність молодшого школяра до школи, через недостатню підготовку (одні діти відвідували заклади дошкільної освіти, хтось – підготовчі курси до вступу у школу, а деякі – просто навчались або не навчались у сім'ї) – все це часто створює певні проблеми в шкільній адаптації;

- проблеми з читанням і письмом через відсутність, або недостатню розвиненість у силу певних особливостей розвитку навичок читання, письма, що актуалізує потребу в додатковій підтримці та допомозі в їх розвитку;

- недостатні успіхи у навчанні, через ряд індивідуальних проблем та недостатній підготовленості до навчання. Деякі діти можуть відчувати проблеми у вивченні певних предметів, що може впливати на зниження їх мотивації та відчуття комфорту;

- наявність особливих потреб, які можуть створювати проблеми, та потребують додаткової допомоги, підтримки, фахової роботи.

- соціальні проблеми, які виявляються у труднощах у процесі спілкування та взаємодії з класним колективом, однолітками тощо;

- підбір недоцільних або неефективних методів навчання, що негативно впливає на освітній процес та не дає очікуваних результатів, знижує мотивацію та інтерес до навчання;

- відсутність фахових компетентностей щодо роботи з різними категоріями дітей, врахування різних особливостей та потреб дітей з особливими потребами, у тому числі й освітніми.

Для успішного подолання цих проблем вчителям важливо використовувати індивідуальний підхід, співпрацювати з батьками і спеціалістами, особливо інклюзивно-ресурсних центрів, створювати сприятливу навчальну атмосферу, використовувати різноманітні методи навчання для задоволення потреб усіх учнів. також вчитель має володіти фаховими компетентностями, які допоможуть йому створити доброзичливу атмосферу у класі; утримуватись від критики учня у присутності інших; враховувати вікові та індивідуальні особливості кожного учня, сприяти виконанню завдань самостійно, у разі потреби, допомагати та координувати їх роботу; мотивувати, стимулювати та відзначати найменші досягнення тощо.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

У результаті теоретичного аналізу проблеми ми дійшли висновку про те, що розуміння та увага до освітніх потреб усіх учнів початкової школи, незалежно від їх типу, є ключовими аспектами для забезпечення доступної та якісної освіти у закладах загальної середньої освіти. Вчителі

початкової школи, маючи достатнє розуміння потреб кожного учня (нормотипового чи з особливими освітніми потребами), можуть адаптувати освітній процес, використовуючи різноманітні педагогічні методи, стратегії тощо. Це сприяє не лише досягненню академічних успіхів, але й формує сприятливе середовище для соціального і емоційного розвитку всіх учнів, сприяючи їхній загальній інтеграції та самореалізації. Такий підхід допомагає підвищити якість освіти і сприяє розвитку та становлення кожної дитини як активного учасника українського суспільства.

У статті розкрито актуальність розуміння таких понять як: інклюзія, інклюзивність, інклюзивна освіта, особливі освітні потреби.

Також було проаналізовано нормативно-правову базу України, що забезпечує та контролює дотримання прав та свобод дітей з особливими освітніми потребами.

Проаналізовано наукові статті провідних науковців у сфері інклюзивного навчання та доведено актуальність вивчення та деталізації особливих освітніх потреб в умовах закладу загальної середньої освіти у процесі підбору освітніх стратегій, підбору методів та прийомів навчання.

У статті охарактеризовано рівні підтримки учнів з особливими освітніми потребами. Також описано ряд труднощів, які часто виникають в учнів як нормотипових, так і з особливими освітніми потребами в початковій школі.

Подальших наукових розвідок потребує проблема підготовки та перепідготовки вмотивованих учителів початкової школи у визначеному напрямі, окреслення ефективного змісту, форм, методів, прийомів, засобів організації якісного освітнього процесу.

Список використаної літератури

1. <http://haridus.ekn.ee/kristlik-kasvatus-hariduslike-erivajadustega-kooliealise-lapse-abistamise-voimalustest/>
2. <https://theukrainians.org/nina-salii/>
3. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

4. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їхнього навчання : наук.-метод. посіб. Вид. доповн. та переробл. К. : Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. С. 36.

5. Саламанская декларация. Рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями, принятые Всемирной конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество. Саламанка. Испания, 7-10 июня 1994 года. Киев, 2000. Ст. 9. 21 с.

Шембарецька Ольга

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

АНАЛІЗ ПОМИЛОК ДОРΟΣЛИХ ЩОДО ОСВІТИ ДІТЕЙ З НАВЧАЛЬНИМИ ТРУДНОЩАМИ

У процесі здобуття освіти кожна дитина може стикнутися з певними труднощами. Вона долає їх самостійно або з допомогою батьків, учителів тощо. Але серед учнів є ті, хто потребує допомоги дорослих у більшій мірі ніж решта – це діти з особливими освітніми потребами. Робота з такими дітьми повинна підпорядковуватися певним правилам, планам роботи, програмам з певних предметів та корекційних занять. Допущені помилки знижують ефективність виховної та навчальної діяльності вчителів та батьків і заважають досягненню поставлених результатів.

Ключові слова: категорії освітніх труднощів, «навчальні труднощі», дислексія, дисграфія, дискалькулія, диспраксія, дисмузія, диспінсія.

Метою статті є розкриття основних помилок яких припускаються дорослі, що оточують дитину категорії «навчальні труднощі» у процесі її освіти.

Питання освіти дітей з особливими освітніми потребами широко вивчається науковцями, педагогами нашої країни. Законодавство визначає, що це особа, якій не виповнилося 18 років, і яка потребує додаткової підтримки під час освітнього процесу [1].

Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр» від 21 липня 2021 року №765 (Додаток 4) визначає типологію освітніх труднощів [2]. В основі класифікації є причина та особливість прояву труднощів з якими стикається дитина у процесі здобуття знань. У таблиці зазначено категорії освітніх труднощів та їх сутність.

Таблиця 1

Категорії освітніх труднощів та їх сутність

Категорія освітніх труднощів	Сутність категорії освітніх труднощів
Інтелектуальні	обмеження функціонування: уваги, пам'яті, мислення, вольових процесів, мовлення, мотивації тощо.
Фізичні	обумовлені особливостями психофізичного розвитку учня.
Навчальні	полягають в обмеженні або певній своєрідності протікання довільних видів діяльності дитини.
Функціональні	полягають в обмеженні сенсорної (зорової, слухової), моторної чи мовленнєвої функцій.
Соціоадаптаційні	це дефіцит соціально-емоційної взаємодії.

Серед зазначених можемо виділити одну категорію сутність якої не достатньо зрозуміла. Це категорія «навчальні труднощі». Її особливістю є достатній розвиток інтелекту на тлі труднощів у вивченні окремого предмету або певної діяльності [3]. Відносно цього, нами було розроблено типологію навчальних труднощів, яку зображено на рис.1.

Дитина з навчальними труднощами потребує особливої уваги, розуміння, підтримки. Це вимагає від дорослих, які оточують її, додаткових компетенцій. Нажаль, в Україні дуже мало спеціалістів здатних працювати з дітьми цієї категорії. Науковці розглядають дислексію, дисграфію і дискалькулію, як вторинне ускладнення у осіб з порушенням аутистичного спектру або мовленнєвими проблемами. Натомість у країнах Європи, США, Бразилії їх широко вивчають як

окрему категорію труднощів (первинну). У свою чергу дисмузія і диспінсія не вивчається в Україні взагалі. Інформацію про ці труднощі можна зустріти у дослідженнях чеських науковців.

Рис. 1. Категорії навчальних труднощів у дітей

Будь яка дитина оточена великою кількістю дорослих. І саме вони відіграють велике значення у тому, як дитина буде дивитися на світ, і зараз, і у майбутньому. Серед дорослого оточення можемо виділити такі групи: сім'я (батьки, бабусі, дідусі); вчителі, психолог та інші працівники школи; працівники інклюзивно-ресурсних центрів, психіатри; сусіди; знайомі. Процес багаторічного спостереження за відносинами дітей і дорослих, що їх оточують, дозволив виділити основні помилки кожної з зазначених груп.

Батьки. *Небажання бачити проблему.* Ігнорування проблеми не призводить до її вирішення. Адже навчальні труднощі не проходять самі по собі. Їх не можливо «перерости». Вони не лікуються, а залишаються з людиною на все життя. Але вчасно (якомога раніше) помітивши ці труднощі у дитини батьки сприятимуть їх послабленню.

«Усі намовляють на мою дитину». Часто батьки не готові чути про те, що їх дитина має труднощі. Вони сприймають зауваження або бажання допомогти як особисту образу. Через своє незнання тих чи інших

особливостей батьки вважають, що дитину просто недолюблюють і тому хочуть зробити «дурнішою за всіх».

Від'ємно підтримувати дитину. Батьки, які самі навчалися на низькому рівні, вирішують що їх дитина не може отримати оцінки достатнього або високого рівня і тому висловлюються негативно про школу, про вчителів, про навчання в цілому. Німецькими науковцями доведено, що вірогідність спадковості навчальних труднощів у дитини від батьків 20-40%. Тобто, не виключено, що у когось із батьків вони теж присутні, а отже, це потенційна причина їх низкорівневого навчання. Дитина потребує підтримки. Головне витримати баланс – допомагати, а не тиснути, мотивувати, а не вимагати.

Вчителі. Нерозуміння ситуації. Питання освіти дітей з навчальними труднощами досі є незрозумілим для педагогічних працівників. Якщо учень важко сприймає букви, а вивчивши їх не має достатньо розвинуту навичку читання, не може переказати прочитане або порахувати найпростіші вирази, його сприймають інтелектуально обмеженим, небажаним вчитися тощо, але дуже низький відсоток вчителів запідозрить наявність навчальних труднощів. Переважна більшість педагогів не знають про їх існування.

Небажання розбиратися у питанні навчальних труднощів. Освіта дитини зазначеної категорій особливих потреб вимагає індивідуального підходу. Для його реалізації потрібно досконало вивчити загальні відомості про певний вид труднощів, а також потреби конкретної дитини. Все це вимагає затрати великої кількості особистого вільного часу на пошук інформації, її обробку, розробку індивідуальної освітньої траєкторії. Але не кожний готовий його витратити за низьку заробітну плату.

Наголошення на особливостях дитини перед класом. Вчитель при жодних обставинах не повинен виділяти, принижувати дитину з навчальними труднощами серед однокласників, озвучувати нозології. Із перших днів навчання потрібно наголошувати на тому, що всі учні різні, кожний має сильні і слабкі сторони і всі вони працюватимуть щоб подолати прогалини. Особистісний підхід до кожного не відділить дитину з труднощами, а сприйматиметься усіма як звичайний процес навчання. Це накладає на вчителя додаткові зобов'язання.

Інклюзивно-ресурсний центр. *Підміна нозологій.* Через відсутність спеціалістів, які можуть працювати з дітьми з навчальними труднощами нозології зазначеної категорії вказують не завжди. Іноді діагностують інтелектуальні труднощі. Науковцями різних європейських країн, а також США та Бразилії доведено, що навчальні труднощі не мають нічого спільного з інтелектуальними і не можуть ототожнюватися.

Некоректне призначення корекційних занять. Корекційні заняття мають відповідати труднощам конкретної дитини. Наприклад: дискалькулія – формування математичних уявлень; дислексія – розвиток мовлення; диспінсія – формування здатності зображувати почуте. Якщо труднощі комбіновані, або ускладнені дисграфією це має враховуватися. Недопустимим є призначення корекційних занять з розвитку мовлення якщо дитина має дискалькулію, але не має труднощів письма і читання. І навпаки формування математичних уявлень – дислексикам.

Сусіди, батьки однокласників тощо. *Зайва увага до проблеми.* Обговорення дитини зі сторонніми, зайві питання до неї самої або до її батьків, намагання перевірити особливості практичним шляхом.

Висновок. Тема освіти дітей що мають навчальні труднощі є дуже важливою. Одна з найголовніших помилок нашого законодавства це відсутність таких нозологій як дислексія, дисграфія, дискалькулія, диспраксія, дисмузія, диспінсія у переліку діагнозів. Психіатр у електронних записах прийому змушений зазначати діагноз, який не має нічого спільного з існуючою нозологією – затримка психічного розвитку, гіпеарактивність тощо. Дитина з навчальними труднощами втрачає можливість отримати вищу освіту з того напрямку, який у неї не викликає труднощів, тому що відсутність офіційно встановленого діагнозу не дає їй приводу на отримання послаблення на ЗНО з мови, якщо це дислексія, і на звільнення від іспиту з математики, якщо це дискалькулія. А також проблеми з почерком при дисграфії і диспраксії впливатимуть на чистоту і зрозумілість письма, що вважається помилкою на іспитах.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про освіту» / <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 765 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами»/ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/765-2021-%D0%BF#Text>

3. Тихонова К. С. Труднощі навчання: дислексія, дисграфія, диспраксія, дискалькулія: практ. рек. для дітей, батьків і педагогів / Ксенія Тихонова. -Харків: Ранок, 2020. - 152с.

Барановська Вікторія

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Борейко Олександр,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ЗАСОБАМИ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Одним із найважливіших завдань педагогічної науки на сучасному етапі розвитку освіти є розвиток креативно мислячої особистості школяра, що володіє ключовими предметними й життєвими компетенціями у процесі навчання [1,с.16]. Практика свідчить, що саме в початковій школі найбільш ефективно формуються вміння працювати нестандартно та творчо за використання активного навчання із елементами проблемності. Все це, головним чином, реалізується у процесі дослідницької діяльності учнів початкової школи на уроках «ЯДС» через самостійний пошук та можливість підвереджувати або спростовувати гіпотези [3,с.6]

Із метою визначення рівня розвитку креативного мислення учнів у процесі дослідницької діяльності на уроках курсу «ЯДС» нами було сформовано контрольну та експериментальну групи обсягом 21 (контрольна група - КГ) та 22 учнів (експериментальна група – ЕГ). Вибірка складала 43 особи (учні 1-х класів).

Дослідно-експериментальне дослідження із розвитку креативного мислення учнів початкових класів на уроках «ЯДС» передбачав такі 3 етапи: *I етап* – діагностика наявного рівня розвитку креативного мислення учнів початкових класів на уроках «ЯДС», а саме її складових: когнітивного, емоційно-ціннісного, мотиваційно-цільового та поведінкового. *II етап* – розробка та впровадження ефективних форм та методів із підвищення рівня креативного мислення учнів початкових класів на уроках інтегрованого курсу «ЯДС» із використанням дослідницької діяльності. *III етап* – перевірка ефективності запроваджених нами форм та методів розвитку креативного мислення учнів початкових класів засобами дослідницької діяльності на уроках «ЯДС».

Нами були розроблені рівні, критерії та показники оцінювання рівня розвитку креативного мислення учнів початкових класів у процесі дослідницької діяльності на уроках «ЯДС». Оцінка передбачала такі рівні, як: високий, середній та низький, а також відповідні методики для оцінки компонентів креативності учнів 1-х класів. До них було віднесено: високий, середній та низький, а також такі критерії, як: когнітивний (наявність знань та уявлень школяра про світ природи: її об'єкти, процеси та явища); мотиваційно-цільовий, за яким ми діагностували позитивні (негативні) мотиви учнів 1-х класів у питанні пізнання довкілля; емоційно-ціннісний: дослідження у школяра системи цінностей, установок екологічного спрямування; практичний: поведінка та дії школяра, спрямовані на пізнання природи, а також активні дії, які відображаються у природодоцільній поведінці школяра.

Початкові результати креативного мислення молодших школярів на уроках «ЯДС» були такими (рис.1).

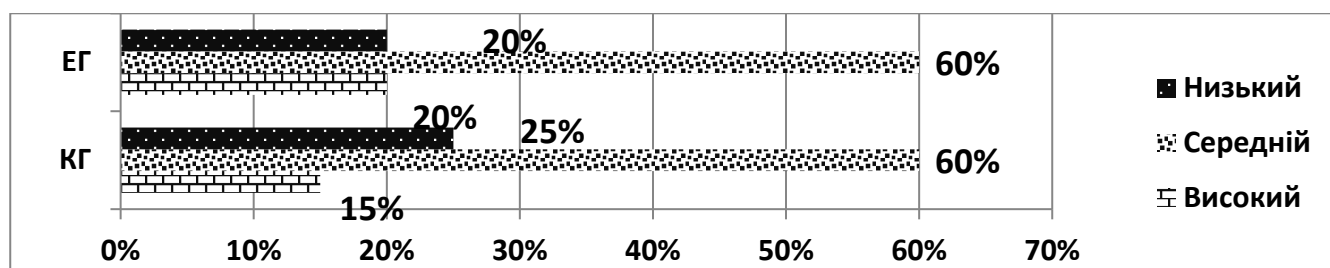

Рис. 1. Узагальнені результати розвитку креативного мислення учнів початкових класів на уроках «ЯДС» (КГ та ЕГ)

Діагностика креативного мислення учнів початкових класів на уроках «ЯДС» виявила, що найнижчі показники спостерігалися за когнітивним та мотиваційним критерієм. Середній рівень розвитку креативного мислення був притаманний для 60% опитаних із ЕГ, та для 60% школярів із КГ. Це означало, що знання учнів із обох груп характеризувалися здебільшого поверховістю, а часто і відсутністю вірних відповідей, низьким рівнем мотивації до участі у природоохоронній роботі; такі школярі були пасивними і байдужими до участі у практичній діяльності, виявляли свій інтерес до діяльності ситуативно, здебільшого діяли на прохання дорослого, їхні мотиви мали зазвичай ігровий характер; вони майже не задавали питань під час роботи, у діяльність залучалися неохоче. Лише 15% учнів із КГ мали показники, що відповідали високим. У ЕГ цей рівень був притаманний для 20% школярів. Ці школярі відповідали чітко, впевнено, без підказок дорослого; мали високий рівень внутрішньої мотивації, усвідомлювали цінність природи, виявляли співчуття та співпереживання до тварин та рослин; виявляли активні дії із метою збереження об'єктів природи.

За емоційно-ціннісним та мотиваційним критеріями більшість школярів мали здебільшого середні показники, а також зустрічалися і низькі показники. Це можна пояснити недостатньо сформованими пізнавальними мотивами у питанні взаємодії із довкіллям, а також нестійкістю інтересів учнів початкових класів через що вони можуть як зникати, так і з'являтися до певних видів діяльності; а також недосконалістю методики екологічного виховання на уроках «ЯДС».

Із огляду на недостатній рівень розвитку креативного мислення

учнів 1-х класів нами була розроблена авторська програма «Таємниці незвіданого світу» із використанням дослідницької діяльності. Уроки авторської програми спрямовувалися на забезпечення стрункої, методично виваженої роботи з елементами пошукової роботи та елементарного експериментування у природі. Основою нашої роботи були спеціально розроблені або адаптовані до логіки та змісту експерименту форми та методи роботи. Серед них вагому роль посідали урок з ознайомлення учнів із природою. Розроблені уроки авторської програми які мали цікавий інтегрований характер, поєднували елементи спостережень за явищами природи та її об'єктами, проведення різних видів ігор, які активізували креативне мислення учнів до вивчення природи та взаємодії з нею. Серед методів роботи слід назвати такі, як: читання казок екологічного змісту, слухання віршів, практичні вправи, дидактичні ігри (словесні, настільно-друковані та ігри-подорожі), ігри роздуми, логічні ігри, інтерактивні методи: «мозковий штурм», дискусії «коло ідей», роботу у групах, роботу у парах тощо. Робота була організована на основі принципів посиленості, природовідповідності, поєднання засад трудового, морального та патріотичного виховання із екологічним, зв'язку теоретичних та практичних знань учнів тощо.

Із метою перевірки ефективності запропонованої системи роботи формульовального етапу нами було організоване повторне дослідження, спрямоване на діагностику рівня креативного мислення учнів початкових класів на уроках «ЯДС» за використання дослідницької діяльності. Результати контрольного етапу унаочнює рис.2.

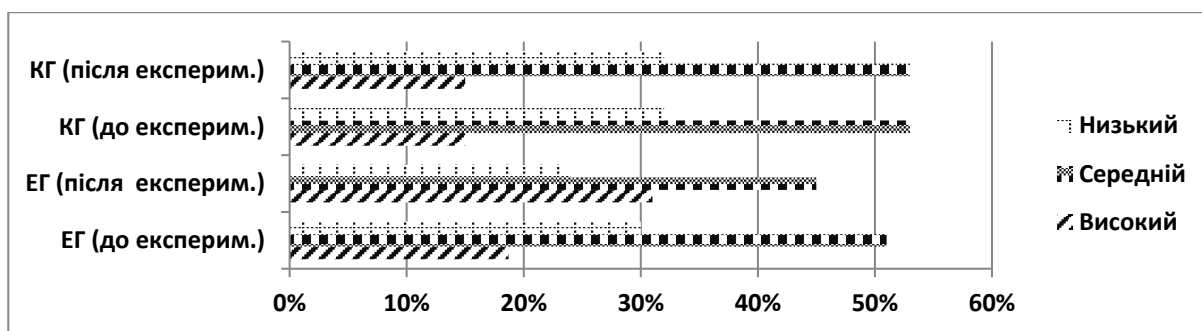

Рис.2. Загальні результати діагностики розвитку креативного мислення на уроках «ЯДС» учнів із експериментальної та контрольної груп до та після експерименту

Аналіз та порівняння результатів на констатувальному та формувальному етапах експерименту засвідчив позитивну динаміку сформованості рівнів екологічної компетентності в учнів початкових класів у процесі експериментально-дослідницької діяльності в природі за всіма показниками (у середньому, на 8%).

Результати експериментальної роботи із формування креативного мислення учнів 1-х класів засобами дослідницької діяльності на уроках інтегрованого курсу «ЯДС» не вичерпує глибини проблеми дослідження, проте є підставою для подальших розвідок у контексті із проблемою.

Список використаної літератури:

1. Антонова О.Є., Ващук О.В. Інтегративний підхід до побудови моделі формування готовності вчителів до розвитку академічної обдарованості учнів // Професійна освіта в умовах інтеграційних процесів: теорія і практика : зб. наук. праць. / за заг. ред. проф. С.С. Вітвицької, доц. Н.Є. Колесник. – Житомир: ФОП "Н.М. Левковець", 2017. – Ч. 1. –С. 174-182.

2. Концепція «Нова українська школа». Режим доступу: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiircqKpfr-AhVS_qQKHZsrBg4QFnoECAgQAQ&url=https%3A%2F%2Fnus.org.ua%2F&usg=AOvVaw2c7_cNVrTIWb1F3VhfqK2t

3. Павич Н. Організація роботи у парі та групі на уроках у початковій школі. *Початкова школа*. 2019. №12. С. 2-7.

Бусько Юлія,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Вітвицька Світлана,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління
Житомирський державний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний розвиток суспільства і модернізація школи вимагають удосконалення змісту та технологій педагогічної освіти в Україні. Концепції «Нова українська школа та Державний стандарт початкової освіти наголошують на важливості формування ключових компетентностей молодших школярів. Серед них – розвиток критичного мислення, здатності розпізнавати і моделювати процеси та ситуації з повсякденного життя, які можна вирішувати різними методами, а також уміння робити усвідомлений вибір, критично оцінювати інформацію, процес та результат розв'язання навчальних і практичних завдань.

Проблема розвитку критичного мислення не є новою в науковій спільноті, їй присвячено низку досліджень українських та зарубіжних учених, а саме: у галузі філософії (Дж. Дьюї, І. Кант, К. Поппер), психології (Л. Висоцький, Б. Зейгарник, С. Рубінштейн), педагогіки (Ш. Амонашвілі, О. Пометун, О. Савченко, С. Терно, О. Тягло та ін.).

Мета статті – здійснити аналіз окремих аспектів розвитку критичного мислення у процесі проєктної діяльності учнів початкової школи.

На думку С. Терно, критичне мислення – це наукове мислення, що передбачає ухвалення ретельно обміркованих та зважених рішень; це здатність ставити нові запитання, відпрацьовувати різноманітні аргументи, ухвалювати незалежні та продумані рішення, мета яких

полягає у встановленні об'єктивної істини [5, с.7].

О. Пометун характеризує критичне мислення як сукупність розумових стратегій і процедур, опанування якими передбачає вільне використання людиною мисленнєвих операцій високого рівня, що застосовуються для опрацювання інформації, формулювання обґрунтованих висновків й оцінок та ухвалення рішень [4, с.13].

До основних характеристик критичного мислення Л. Білецька відносить: активність, рефлексивність, логічність, самостійність, відповідальність, дисциплінованість, цілеспрямованість [1, с. 68].

У процесі критичного мислення особа повинна володіти навичками: виявлення проблем, аналізу та порівняння фактів, узагальнення, генерації ідей, оцінки, інтерпретації, формулювання суджень, захисту власної точки зору і прийняття рішень.

Здійснивши аналіз психолого-педагогічної літератури з цієї проблеми, можна виділити такі функції критичного мислення: регулятивна, оцінювальна, функція ініціації, стимулююча, коригувальна, прогноуюча, моделююча.

Розвиток критичного мислення молодших школярів є досить складним процесом, що зумовлено віковими особливостями дітей молодшого шкільного віку (емоційність, конкретно-образне мислення тощо) спонукає вчителів початкових класів до використання цікавих, інтерактивних методів навчання, зокрема, методу проєктів.

Метод проєктів – це комплекс прийомів, які включають дослідницькі, пошукові та проблемні підходи і ґрунтуються на творчій активності учасників. Численні дослідження вказують на те, що після його успішного впровадження в учнів покращується мотивація до навчання та підвищується рівень досягнень.

Метод проєктів передбачає певну сукупність навчально-пізнавальних прийомів, які дозволяють вирішити ту чи іншу проблему в результаті самостійних дій учнів з обов'язковою яскравою презентацією цих результатів. Яскравість має велике значення для учнів початкових класів, інформація, яка подана в яскравих таблицях та картинках, краще запам'ятовується та усвідомлюється [3, с. 97].

Проектний метод є багатофункціональним, оскільки включає в себе

Професійна підготовка компетентних фахівців в умовах сучасних освітніх трансформацій: теорія і практика

навчальні, пізнавальні, виховні, соціалізаційні та розвивальні аспекти. Основними цілями цього методу є:

- засвоєння знань та умінь, необхідних для навчальної діяльності та повсякденного життя;

- розвиток комунікативних навичок, дисциплінованості, відповідальності, самостійності та критичного мислення;

- засвоєння та вдосконалення навичок проведення досліджень.

Умови, необхідні для успішної проєктної діяльності, включають наявність конкретної проблеми, яка потребує вирішення; практичне, теоретичне та пізнавальне значення очікуваних результатів; здатність самостійно знаходити цінну інформацію для вирішення проблеми; та поетапний розподіл завдань, спрямованих на її вирішення.

Класифікують проєкти так:

Ознаки	Види
Домінуюча діяльність	дослідницькі; інформаційні; прикладні (практико-орієнтовані); творчі; ігрові; телекомунікаційні
Кількість навчальних предметів	Монопредметні, внутрішньопредметні; міжпредметні; надпредметні
Кількість учасників	індивідуальні; парні; групові; колективні
Тривалість виконання	короткотривалі; середньотривалі; довготривалі
Характер контактів	внутрішні; однопаралельні та міжпаралельні; міжшкільні; обласні; регіональні; всеукраїнські; міжнародні
Характер партнерських взаємодій	кооперативні; змагальні; конкурсні

Цей метод є новаторською педагогічною стратегією, яка дозволяє враховувати індивідуальні особливості кожного учня і реалізовувати особистісно орієнтований підхід у навчанні. Цей підхід базується на урахуванні особистісних характеристик, рівня інтелектуального, морального та фізичного розвитку кожної дитини. Метод проєктів допомагає вирішити проблему мотивації, створює сприятливу

атмосферу навчання та навчає дітей застосовувати свої знання на практиці для вирішення реальних життєвих та особистісних задач [7, с. 19].

Методика організації проєктної діяльності включає наступні кроки:

- вибір проблеми і обґрунтування її практичної значущості;
- визначення мети та завдань проєкту;
- визначення обсягу навчально-пізнавальної діяльності учнів, засобів

та методів досягнення мети;

- встановлення термінів та поетапної реалізації проєкту;
- передбачення можливих утруднень та способів їх вирішення;
- вмотивування учнів до участі в проєкті;
- формування гіпотези та ідеї реалізації;
- прогнозування можливостей виконавців;
- визначення змісту та способу виконання завдань.

Виділяють такі основні етапи роботи над проєктом:

1. Пошуковий: включає визначення теми проєкту, пошук і аналіз проблеми, формулювання гіпотези, постановку цілі та обговорення методів дослідження.

2. Аналітичний: охоплює аналіз вихідної інформації, пошук оптимального шляху досягнення мети проєкту, розробку алгоритму діяльності та поетапне планування роботи.

3. Практичний: включає здійснення запланованих етапів роботи.

4. Презентаційний: організація оформлення кінцевих результатів, підготовка та проведення презентації.

5. Контрольний: аналіз результатів та оцінка якості проєктної діяльності [6, с. 27].

Необхідною складовою методики організації проєктної діяльності є складання загальної моделі, що розглядається як умовний образ, схема кінцевого результату проєкту. Кінцевим продуктом проєктної діяльності можуть бути журнал, альманах, виставка малюнків, свято, вистава, сценка тощо.

Вчителі можуть спільно з учнями обирати теми проєктів, враховуючи їхні інтереси та побажання їхніх батьків, місцеві особливості, наявність матеріально-технічної бази закладу загальної середньої освіти,

а також рівень підготовки учнів тощо. При виборі тем для проєктів корисно провести опитування або анкетування, де учням буде запропоновано виділити декілька проблем, які їх найбільше зацікавлюють. Проєкти особливі тим, що можна інтегрувати проблеми і змінювати акценти. Оскільки основна мета проєктної діяльності полягає не лише у поглибленні знань учнів з певної теми, але й у набутті ними досвіду самостійного вирішення завдань, вміння формулювати задачі та завдання, працювати в команді, знаходити нестандартні та оригінальні рішення проблеми, розкривати індивідуальний потенціал та проявляти творчість.

У процесі роботи над проєктом важливо, щоб учитель виконував роль фасилітатора, який допомагає учням самостійно досліджувати проблему, знаходити інформацію, генерувати ідеї та приймати рішення. Учитель також повинен створювати сприятливе середовище для дискусій та обміну думками, де учні не бояться помилитися та можуть вільно висловлювати свої ідеї.

Орієнтована тематика проєктів для учнів початкових класів може бути наступною: "Моя подорож до школи", "Дорожні знаки біля школи", "Професії людей, які працюють у школі", "Історія іграшок", "Мій домашній улюбленець", "Винаходи людства та відомі винахідники", "Корисні предмети для дому", "Мій родовід", "Традиції моєї родини", "Познайомтесь, мій друг...", "Їжа та наш бадьорий настрій", "Символи моєї країни", "Познайомимось ближче!" (походження назв рослин і тварин), "Як готуються бджоли до зими?", "Як переживають зиму мухи?", "Чому риби можуть плавати?", "Яким чином люди чистили зуби до винайдення зубної щітки?", "Чому чоловіки та жінки застібають одяг по-різному?", "Які права мають коти та собаки?", "Чому вимерли динозаври?", "Скарги природи: книга жалю", "Як далеко від нас Сонце?" тощо.

Реалізація проєктної діяльності у початковій школі дає змогу не лише розвивати критичне мислення учнів, але й сприяє розвитку здібностей, вмінь та навичок дітей молодшого шкільного віку, стимулює їхній особистісний потенціал та навчає працювати самостійно. Розвиток критичного мислення в процесі проєктної діяльності дозволяє перейти

від навчання, спрямованого переважно на запам'ятовування, до навчання, що сприяє розвитку самостійного свідомого мислення. Це допомагає підготувати особистість до життя в інформаційному суспільстві, навчає вибирати серед потоку інформації головне, критично перевіряти отриману інформацію та співпрацювати в команді. Таким чином, застосування проектної технології у початковій школі сприяє формуванню ключових компетентностей учнів і є актуальним та важливим аспектом навчального процесу.

Список використаної літератури:

1. Білецька Л. С. Критичне мислення молодших школярів як психолого-педагогічний феномен. *Молодь і ринок*. 2019. № 9. С. 66-70.
2. Данилюк С. А. Розвиток критичного мислення молодших школярів в умовах інтерактивного навчання. *Початкова освіта (Шкільний світ)*. 2009. № 5/7. С. 63-66.
3. Їжко Є. С. Метод проектів як один із засобів оптимізації автономного навчання. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2014. № 2 (8). С. 92-98.
4. Пометун О. І. Основи критичного мислення: методичний посібник. Дніпро: ЛІРА, 2016. 156 с.
5. Терно С. С. Світ критичного мислення: образ та мімікрія. *Історія в сучасній школі*. 2012. С. 7-8.
6. Тягло О. В., Цимбал П. В. Проектні технології: особливості впровадження у початковій школі. *Початкове навчання та виховання*. 2008. № 19-21.
7. Цимбалару А. Д. Організація проектної діяльності сучасного вчителя. *Початкова освіта*. 2008. № 32. С. 16-31.

Вознюк Вікторія,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Дубасенюк Олександра,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЧИННИКИ ВАЖЛИВОСТІ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ

Актуальність проблеми освіти дорослих. У сучасному світі та, зокрема в Україні, особливої актуальності набуває освіта дорослих, ураховуючи сучасні виклики, ризики та перспективи. З неймовірною швидкістю нині відбувається розвиток цифрового освітнього середовища, інноваційних технологій. Ринок праці постійно змінюється, тому освіта дорослих постає не тільки додатковою можливістю, а необхідністю. Це потужний інструмент, який може допомогти кожному в особистісному зростанні, підвищенні своєї кваліфікації та адаптації до нових умов життя. Водночас реформування освіти, яке здійснюється сьогодні в Україні, кардинально змінює зміст і структуру освіти, про що зазначено у наукових працях таких дослідників як В. Кремень, О. Аніщенко, А. Вихрущ, А. Василюк, Л. Лук'янова, Л. Сігаєва, А. Стоговський та ін. [1; 2; 3; 4].

Радикальна перебудова існуючої системи освіти є актуальною і тому, що вона вже не відповідає сучасним вимогам і не може забезпечити своєчасної підготовки людей до вирішення особистісних та професійних проблем та в нових глобальних проблем. Окреслені проблеми в науковій літературі називають викликами ХХІ століття. Якісно нові виклики, які постають перед суспільством і сучасною системою освіти, вимагають її серйозної інституційної модернізації, зміни змісту та стратегічної цільової орієнтації. Виділимо ключові положення щодо обґрунтування

важливості визначеної проблеми [1, с. 58].

Чому освіта дорослих стає все більш важливою?

1. Освіта дорослих здатна істотно змінити життя і відкрити нові можливості: навчання у формальній та інформальній системі освіти; сприяє розкриттю художнього і культурного потенціалу людини; залученню до здорового способу життя, а також покращанню шансів працевлаштування [1, с. 58 - 59].

Відтак, сучасний світ, в якому ми живемо, динамічно змінюється. Технологічний прогрес, глобалізація, автоматизація багатьох процесів – все це робить попередньо отримані знання та навички недостатніми для успішної кар'єри та повноцінного життя. Саме тому конкурентоспроможність на ринку праці потребує постійного оновлення знань та навичок. Це стосується не лише професійних знань, але й уміння критично мислити, адаптуватися до нових умов, працювати в команді та використовувати сучасні технології. Освіта дорослих також дає можливість змінити професію або отримати додаткову кваліфікацію. Проблема може бути актуальною як для людей, які втратили роботу через автоматизацію, так і для тих, хто прагне до нових викликів та можливостей. Крім того, освіта дорослих відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку країни. Вона сприяє підвищенню рівня кваліфікації робочої сили, стимулює інновації та покращує загальний рівень життя населення [3, с. 10].

2. Вплив освіти дорослих на економічний розвиток суспільства та стимулювання зростання економіки. Окреслимо ряд базових положень.

- Висококваліфіковані працівники – це основа успішної економіки. Вони здатні впроваджувати нові технології, розробляти інноваційні продукти та послуги, а також ефективно виконувати свої обов'язки з урахуванням зростаючих сучасних вимог.

- Інвестування держави та бізнесових структур в освіту дорослих, передбачають водночас інвестиції в майбутнє. Такий підхід призводить до підвищення продуктивності праці, зростання економічних показників та загального добробуту суспільства.

- Переконаливими прикладами є країни Європейського Союзу, де освіта дорослих є одним із ключових пріоритетів державної політики, що

дає їм змогу створити висококонкурентне економічне підґрунтя та забезпечити високий рівень життя своїх громадян [1, с. 118-122].

3. Соціальна адаптація: як освіта дорослих може допомогти людям інтегруватися в суспільство?

Освіта дорослих допомагає людям бути активними учасниками суспільства, незалежно від їхнього віку, соціального статусу чи освітнього рівня. Вона дає можливість отримати нові знання та навички, необхідні для успішного життя в сучасному світі. Видами освіти дорослих можуть бути: оволодіння комп'ютерної грамотністю, вивчення іноземної мови, знання з фінансів, права, психології тощо. Освіта дорослих також сприяє підвищенню самооцінки та впевненості особистості у власних силах. Це допомагає людям знайти нову роботу, розпочати власну справу або просто покращити якість свого життя [3, с. 12].

4. Особистісний розвиток: як освіта дорослих може допомогти розкрити творчий потенціал?

Освіта дорослих передбачає неперервну освіту впродовж життя, і як зазначено, постійне отримання нових знань та навичок, що сприяє її постійному саморозвитку. Отже, освіта дорослих є важливим чинником особистісного саморозвитку. Вона відкриває нові можливості для самореалізації, розкриттю творчого потенціалу та формуванню впевненості у своїх силах. Люди, які постійно навчаються, зберігають інтерес до життя, підтримують високу працездатність та зменшують ризик когнітивних розладів у похилому віці [4, с. 90-94] (рис.1).

5. Приклади успішних програм

В Україні вже існують успішні програми для дорослих, які свідчать про високу ефективність освіти дорослих. До них віднесено:

- Програми професійної перепідготовки для безробітних: Ці програми дають можливість людям, які втратили роботу, отримати нову кваліфікацію та знайти нову роботу.

- Програми підвищення кваліфікації для вчителів, медичних працівників та інших фахівців: Ці програми допомагають фахівцям оновити свої знання та навички відповідно до сучасних вимог.

•Онлайн-курси та платформи дистанційного навчання: визначені ресурси дають можливість людям навчатися в зручний для них час та у будь-якому місці.

•Громадські центри освіти дорослих: Такі центри пропонують широкий спектр спецкурсів та програм для людей різного віку та професій [5, с. 4].

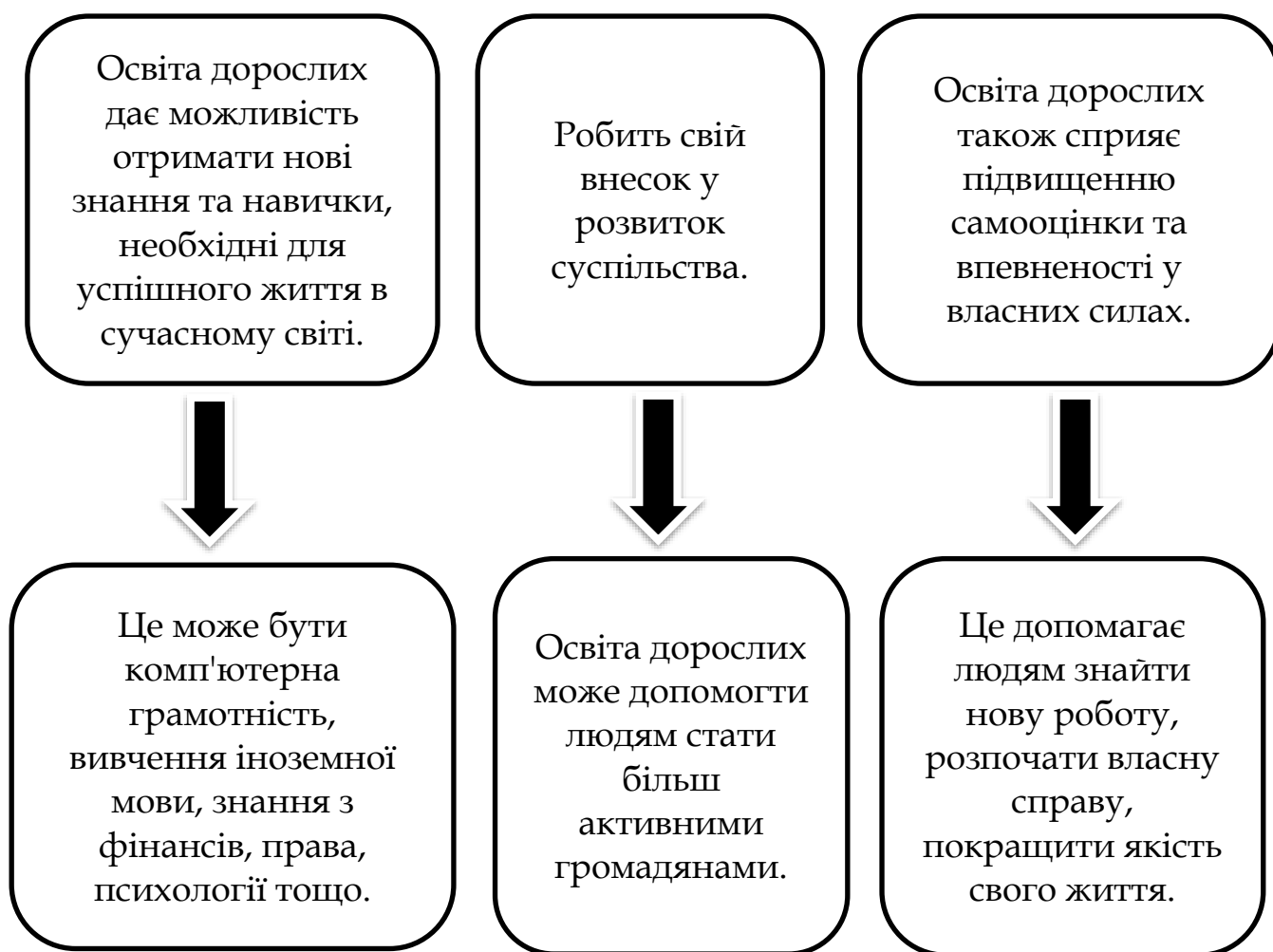

Рис.1. Чинники важливості освіти дорослих

Висновки. Таким чином, зазначимо, що освіта дорослих є ключовим фактором для особистісного та суспільного розвитку в Україні. Вона сприяє економічному зростанню, соціальній адаптації та саморозвитку громадян. Для подальшого прогресу необхідно підтримувати та вдосконалювати освітні програми для дорослих, створювати умови для

доступу громадян до навчання на всіх етапах життя. Упровадження ефективних програм освіти дорослих вимагає спільних зусиль держави, громадських організацій та бізнесу. Лише об'єднавши спільні зусилля, можна забезпечити високу якість життя для кожного громадянина та сприяти сталому розвитку нашої країни. Відтак доведено, що освіта дорослих має величезний потенціал для розвитку України. Завдяки спільним зусиллям ми можемо зробити нашу країну кращою для всіх своїх громадян.

Список використаної літератури:

1. Василюк А., Стоговський А. Освіта дорослих у перспективі змін: інновації, технології, прогнози : колективна монографія. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 248 с.
2. Кремень В. Г. Освіта України за роки незалежності: стан, факти, події: посібн. Київ: Вища шк., 2001.159 с.
3. Лук'янова Л. Б. Концепція освіти дорослих в Україні теорія, досвід, перспективи: зб. наук. праць. Київ, 2011. С. 8-16.
4. Сігаєва Л. Є. Розвиток освіти дорослих в Україні (друга половина ХХ -початок ХХ1 ст.): монографія. за ред. С. О. Сисоевої. Київ: ЕКМО, 2010. 420 с.
5. Сігаєва Л. Є. Концепція розвитку освіти дорослих в Україні. Київ: ЕКМО, 2009. 44 с.

Журахівська Іванна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Мирончук Наталія,
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ЕЙДЕТИКИ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ШКОЛЯРА

Постановка проблеми. Важливим етапом життя дитини є підготовка до школи, оскільки саме вона визначає напрям подальшого освітнього та соціального розвитку дитини. Цей етап допомагає формувати базові навички, які необхідні для успішного навчання, розвиває соціальну адаптацію та сприяє формуванню самоосвітньої мотивації. Успішна підготовка до школи може створити підґрунтя для подальших досягнень у навчанні та житті школяра.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інтелектуальної підготовки дитини до школи є об'єктом дослідження науковців у різних галузях знань, зокрема, педагогіці, психології, педагогічній психології. Дослідження цієї проблеми спрямовані на визначення ефективних методів і стратегій, які сприяють успішній адаптації дітей до шкільного навчання.

Учені досліджують різні аспекти інтелектуальної готовності, включаючи когнітивний розвиток, соціальні навички, мовленнєвий розвиток, а також психологічні аспекти підготовки. У їхніх висновках ураховуються індивідуальні особливості дітей, соціокультурний контекст та інші фактори, які впливають на процес навчання.

Одним із визначних дослідників цього напрямку є Жан Піаже, швейцарський психолог, який вивчав розвиток дитячого інтелекту та створив теорію когнітивного розвитку. Його праці визначають важливі

етапи в розумінні інтелектуальної готовності дітей [3].

Традиції ейдетики сягають ще античних часів. Концепція ейдетики була описана ще Аристотелем, який бачив у ній цінність для філософії. Давні греки вважали, що мислення відбувається за допомогою ейдосів – образів. Розум людини схожий на воскову табличку, на якій залишаються відбитки – образи того, про що людина думає або говорить. Ці образи зберігаються в пам'яті.

Поступово, розвиваючи системи і методики для покращення пам'яті, педагоги та науковці почали шукати природні для психіки найефективніші способи запам'ятовування. Так виникла методика ейдетики, заснована на запам'ятовуванні через образне сприйняття світу та образне мислення.

Уперше термін «ейдетика» ввів німецький психолог Ерік Йенц, який вважав, що ключовою «ознакою ейдетизму є емоційне забарвлення образів». Він також довів, що образне мислення є закономірною стадією розвитку дітей [4].

В Україні методи ейдетики почали впроваджуватися з 1990 року завдяки Євгену Антощуку, засновнику Української школи ейдетики «Мнемозіна». У цій школі можна навчитися запам'ятовувати різну інформацію в ігровій формі, зокрема слова (включаючи іноземні), цифри, обличчя, імена, вірші та великі тексти. Є Антощук підкреслює, що ейдетика полягає у здатності дорослого «спуститися» до рівня дитини, бачити яскраво, дивуватися та фантазувати [4].

Мета статті – охарактеризувати термін «ейдетика» та з'ясувати основні переваги використання технології ейдетики в процесі підготовки майбутнього школяра до навчання.

Виклад основного матеріалу. Ейдетика, або навчання за допомогою образів, виконує важливу роль у розвитку мислення та підготовці дитини до школи. Вона сприяє розвитку сприйняття, уваги, пам'яті, що є ключовими навичками для успішного навчання. Такий підхід може зробити навчання цікавим та ефективним для дітей.

Визначимо сутність поняття ейдетики. *Ейдетика* – це технологія обробки, зберігання та відтворення інформації, яка базується на використанні найефективніших і перевірених практикою методів

запам'ятовування, в основу яких покладено образи та асоціації [2].

Пам'ять відіграє ключову роль у розвитку образного мислення, особливо у дітей, які активно сприймають і запам'ятовують нову інформацію. Але щоб запам'ятати, дітям необхідно бути зацікавленими: яскраві образи та асоціації засвоюються краще, ніж заучування. Основна мета ейдетики полягає в тому, щоб навчити дітей мислити не словами, а образами [1].

Термін «*ейдетика*» походить від давньогрецького слова «*ейдос*», що означає яскравий образ або зовнішній вигляд. Ерік Йенш вивчав феноменальну пам'ять у деяких дітей і виявив, що вона пов'язана з яскравим емоційно-образним сприйняттям.

Ейдетика включає кілька прийомів, таких як асоціативне мислення, піктограми, графічні трансформації та вільні асоціації. Ці прийоми сприяють розвитку всебічно розвиненої та впевненої в собі дитини. Асоціативна пам'ять є центральною в ейдетиці, оскільки потребує вміння створювати індивідуальні образи, підбирати асоціації та формувати асоціативні ряди. Кожен має свої індивідуальні асоціації, тому важливо дати волю фантазії та уяві. Розвивати асоціативну пам'ять можна за допомогою спеціальних вправ. Таким чином, ейдетика – це ефективний спосіб подачі навчального матеріалу, який сприяє кращому запам'ятовуванню та засвоєнню.

Ефективність методів ейдетики ґрунтується на поєднанні уяви та позитивних емоцій, що забезпечує краще засвоєння інформації.

Виокремимо такі *переваги використання ейдетики* в процесі підготовки дітей до школи:

- ✓ збільшення обсягу пам'яті – проявляється в тому, що ейдетика допомагає розширити можливості пам'яті, сприяючи запам'ятовуванню більшої кількості інформації;
- ✓ творче мислення – ейдетика стимулює розвиток креативності дітей та творчого підходу;
- ✓ збагачення уяви – розвивається словесна та образна уява, що призводить до більш різноманітного сприйняття світу дитиною;

- ✓ розвиток швидкості мислення – завдяки ейдетичі, як засобу навчання, в дітей збільшується здатність швидко знаходити рішення та генерувати власні ідеї;
- ✓ поліпшення уваги – саме ейдетика сприяє розвитку тривалості та обсягу уваги, а також розвитку вміння помічати деталі без зайвого напруження;
- ✓ гнучкість у використанні – дозволяє застосовувати різні підходи для розв'язання завдань;
- ✓ розвиток чуттів – допомагає розвивати не лише зорову пам'ять, але й слухові та тактильні відчуття;
- ✓ підвищення пізнавальної активності – пробуджує інтерес до навчання, стимулюючи бажання розвиватися та відзначати свої успіхи;
- ✓ розвиток позитивних емоцій – створює радість від навчання, що сприяє загальному здоров'ю, підвищенню імунітету та працездатності;
- ✓ виявлення талантів – надає можливість кожній дитині побачити свої здібності й таланти, що підвищує їх впевненість і сприяє кращим результатам у навчанні.

Таким чином, ейдетика пропонує комплексний підхід до навчання, який поєднує в собі продуктивність, творчість та позитивне ставлення [5].

Розглянемо основні методи ейдетики.

1. *Метод фантастичної розповіді*. Дітям дошкільного віку важко запам'ятовувати низку непов'язаних між собою слів, наприклад: слон, парасолька, кавун, ведмідь, дзеркало, шарф. Ейдетика пропонує уявити кожне слово як образ і пов'язати їх між собою у вигляді фантастичної історії. Наприклад, така розповідь може звучати так: «Одного разу в жаркий літній день великий **слон** гуляв у джунглях. Але раптом з'явилася велика хмара, і почався дощ. Слон витягнув із-за вуха величезну **парасольку**, щоб не намокнути. Під парасолькою він знайшов **кавун**, який вирішив з'їсти на обід. Коли він почав його розрізати, з кущів вибіг **ведмідь**, який теж захотів частину кавуна. Щоб дістатися до кущів, слон використав **дзеркало**, щоб знайти дорогу в густій рослинності. Коли він повернувся, побачив, що ведмідь розмотує **шарф**, який був обгорнутий навколо кавуна. Слон і ведмідь сіли разом під парасолькою і розділили кавун, поки на вулиці йшов дощ».

2. *Метод Аткинсона.* Цей метод запам'ятовування слів базується на використанні ключових слів або фонетичних асоціацій. Він дозволяє запам'ятовувати іноземні слова, пов'язуючи їх з кумедними або цікавими образами, виходячи зі звуку або звучання. Це знімає необхідність механічного заучування. Метод можна використовувати для запам'ятовування правопису українських слів. До кожного слова потрібно підібрати фразу, що містить у собі його частину, щоб вона була співзвучною з цим словом.

3. *Метод запам'ятовування цифр та чисел за асоціаціями.* Цифри і числа слід «розфарбувати» уявою, перетворюючи їх в образи, які вони нагадують. Є. Антошук запропонував такі асоціації:

- 1 – Буратіно (або інший казковий герой);
- 2 – лебідь (або будь-який птах);
- 3 – двогорбий верблюд (чи інші екзотичні тварини);
- 4 – стілець догори ногами (або меблі);
- 5 – яблуко (або інші фрукти);
- 6 – комп'ютерна мишка (або будь-який технічний пристрій);
- 7 – прапорець (різних кольорів);
- 8 – велосипед (або інші об'єкти з колесами);
- 9 – барабан (або музичні інструменти);
- 0 – м'яч (або бублик).

Основне правило – уявляти всі ці образи живими і створювати взаємодії між ними в незвичайний спосіб.

4. *Метод графічних асоціацій* полягає в перетворенні інформації у візуальні образи чи піктограми, що допомагає краще запам'ятовувати та відтворювати інформацію. Цей підхід ефективний з кількох причин.

По-перше, графічні асоціації сприяють візуальному мисленню. Багато дітей легше запам'ятовують інформацію, коли вона представлена у формі зображень або графічних символів. Метод графічних асоціацій використовує цей принцип, перетворюючи текстові дані на візуальні образи, що сприяє кращому запам'ятовуванню.

По-друге, створення асоціативного зв'язку допомагає швидше запам'ятовувати інформацію. Коли абстрактні поняття пов'язуються з конкретними зображеннями, мозок швидше відтворює інформацію

завдяки асоціативному мисленню. Це зменшує обсяг інформації, яку потрібно запам'ятати, адже один малюнок може передавати значний обсяг даних.

По-третє, графічні асоціації часто викликають емоції. Візуальні образи можуть бути яскравими, захоплюючими і навіть кумедними, що сприяє емоційному зв'язку з інформацією і полегшує процес запам'ятовування.

І нарешті, метод графічних асоціацій гнучкий і може використовуватися в різних контекстах. Він підходить як для навчання дітей, так і для дорослих, дозволяючи адаптуватися до різних стилів навчання. Завдяки своїй універсальності, він робить навчання більш цікавим і продуктивним.

5. *Акробербальний* – полягає в складанні віршів або жартівливих фраз, що містять зашифровану інформацію.

Дослідження з дітьми, які відвідують підготовчі заняття, демонструють, що діти з цікавістю сприймають едетичні методи розвитку пам'яті. Ці методи базуються на уяві, фантазії та образних асоціаціях, їм надається ігрова форма, що робить їх привабливими для дітей. Вони цілком підходять для роботи з дітьми з підготовки до шкільного навчання, допомагають значно покращити запам'ятовування різної інформації та її відтворення. При цьому час навчання істотно скорочується. Мотивація до навчання з використанням таких методів зазвичай досить висока, що сприяє швидшому та легшому запам'ятовуванню і відтворенню інформації.

Висновки. Отже, застосування методики ейдетики дозволяє максимально врахувати запити та можливості кожної дитини, а також їх індивідуальні особливості. Освітнє завдання полягає не в тому, щоб перевантажити дітей великим обсягом знань, а в тому, щоб розвинути їхні здібності та розкрити творчий потенціал. А кінцева мета освітнього процесу – сформувати самодостатню особистість, здатну приймати рішення, впевнену в собі та своїх здібностях.

Іншими словами, ейдетика допомагає комплексно розвивати різні інтелектуальні навички, які є ключовими для успішного старту в школі.

Список використаної літератури:

1. Дубіцька І. І. Ейдетика як основна методика розвитку мислення. 2020. Режим доступу: <https://naub.oa.edu.ua/ejdetyka-yak-osnovna-metodyka-rozvytk/>
2. Зеленська В. В. Використання методів і прийомів ейдетики для розвитку пам'яті, образного мислення та уваги в учнів початкових класів: метод. посібн. Біла Церква, 2017. 69 с.
3. Концепція когнітивного розвитку (теорія Ж.Піаже). Режим доступу: https://stud.com.ua/77868/psihologiya/teoriya_kognitivnogo_rozvitku_kontsepsiya_piazhe
4. Поясик О. І. Реалізація технології ейдетики у практиці початкової школи. 2021. Режим доступу: <https://bit.ly/3UIRr3C>
5. Тарасюк А. В. Особливості використання технології ейдетики в початковій школі. 2018. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/osoblivosti-vikoristannya-tehnologi-eydetiki-v-pochatkoviy-shkoli-42906.html>

Іщенко Ольга

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Борейко Олександр,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ МОДЕЛЮВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ СИТУАЦІЙ

Постановка проблеми. Формування моральних цінностей у молодших школярів є однією з ключових завдань сучасної освіти. У процесі свого становлення дитина засвоює норми і правила поведінки,

які визначають моральні цінності суспільства. Особливо важливою є роль педагогічних ситуацій у цьому процесі, оскільки вони дозволяють дітям не лише засвоювати правила, а й усвідомлювати їх значення та вплив на навколишніх.

Педагогічні ситуації створюють умови для формування моральних цінностей, оскільки дозволяють дітям сприймати реальні життєві ситуації, аналізувати їх та шукати адекватні рішення. Цей підхід активізує когнітивні процеси учнів, сприяє розвитку їх критичного мислення та формуванню власних поглядів на моральні питання. Такий підхід дозволяє дітям не лише засвоювати моральні цінності, а й усвідомлювати їх важливість у своєму житті та в житті суспільства в цілому.

Метою статті є дослідження та аналіз формування моральних цінностей у молодших школярів засобами моделювання педагогічних ситуацій.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі важливою задачею педагогіки є формування моральних цінностей у дітей, особливо у молодших школярів. Моральні цінності відіграють ключову роль у розвитку особистості дитини, впливаючи на її мислення, поведінку та взаємини з оточуючими. Один із способів досягнення цієї мети - моделювання педагогічних ситуацій, що дозволяє створити умови для усвідомлення дітьми моральних принципів і цінностей.

Моделювання педагогічних ситуацій є методом, що відкриває широкі можливості для формування цінностей, умінь та навичок у дітей. Ця стратегія базується на створенні спеціально підготовлених ситуацій, які активно залучають учнів до взаємодії та вирішення завдань. Використання моделювання дозволяє педагогам створити емоційно-психологічно насичене середовище для навчання, де кожен етап процесу є можливістю для розвитку важливих навичок [1; 2, с.78].

Цей підхід став неабиякою підтримкою для педагогів, оскільки він дозволяє інтегрувати різноманітні методи навчання та створювати ситуації, що максимально наближені до реального життя. Грайливість та імітація дійсних життєвих ситуацій відкривають можливості для чуттєвого засвоєння матеріалу та розвитку критичного мислення.

Педагогічне моделювання сприяє формуванню ключових соціальних та міжособистісних навичок учнів. Вони вчаться співпраці, комунікації, вирішенню конфліктів, а також розвивають свою емпатію та розуміння інших людей. Такий підхід активно впливає на розвиток особистості учня, формує в них готовність до самостійного розв'язання проблем та прийняття відповідальності за свої дії.

Моделювання педагогічних ситуацій відіграє ключову роль у формуванні моральних цінностей у дітей, що є фундаментальною складовою розвитку гармонійної особистості. Цей підхід спрямований на підтримку та підвищення взаємовідносин з оточуючими, підкреслення значення чесності, відповідальності, толерантності та співчуття в їхньому житті [3, с.34].

Через моделювання педагогічних ситуацій діти мають можливість відчувати на практиці, як важливо будувати відносини з іншими на основі взаємоповаги та взаєморозуміння. Вони вчаться бути чесними у своїх вчинках та словах, розуміти значення відповідальності за свої дії та вчинки.

Моделювання педагогічних ситуацій акцентує увагу на важливості толерантності та співчуття до інших. Діти, занурені у такі ситуації, вчаться приймати різноманітність та різницю, розвиваючи свою емпатію та здатність поставитися до чужих почуттів з розумінням та повагою [4, с.268].

У процесі моделювання педагогічних ситуацій враховуються індивідуальні особливості кожної дитини, оскільки це визначальний фактор для успішного формування моральних цінностей та розвитку особистості. Педагоги уважно аналізують вікові можливості та рівень розвитку кожного учня, щоб адаптувати ситуації до їхнього розуміння та сприйняття. Це дозволяє створити оптимальне середовище для навчання, де діти можуть активно взаємодіяти з матеріалом та розвиватися у відповідності зі своїми індивідуальними потребами.

Ключовим аспектом є також реалістичність та зрозумілість педагогічних ситуацій для дітей. Чим більше ситуації відповідають їхньому життєвому досвіду та реальним ситуаціям, тим ефективніше вони засвоюють навички та цінності, які намагається передати вчитель.

Реалістичність ситуацій допомагає дітям легше відчувати їх значущість та застосовувати отримані знання у різних аспектах свого життя.

Використання методу моделювання педагогічних ситуацій у молодших школярів має значний потенціал для формування моральних цінностей, які будуть лягати в основу їхньої життєвої позиції та визначати їхнє майбутнє. В цьому процесі важливо не лише передавати знання, а й надавати можливість дітям активно взаємодіяти з матеріалом, розвивати критичне мислення та самостійність у прийнятті моральних рішень [5, с.53].

Моделювання педагогічних ситуацій відкриває широкий спектр можливостей для взаємодії дітей з навколишнім середовищем. Цей підхід може бути реалізований через різноманітні форми, такі як рольові ігри, дискусії, театралізовані постановки та інші методи. Вони не лише дозволяють дітям спостерігати за взаємодією між персонажами, але й активно залучають їх до самого процесу, дозволяючи відчувати себе у ролі учасника ситуації.

Рольові ігри створюють можливість для дітей відчувати себе в різних соціальних ролях та ситуаціях, де вони можуть випробувати свої навички спілкування, розвивати емпатію та розуміння почуттів інших людей. Дискусії стимулюють критичне мислення та аргументацію своїх поглядів, а також вчать слухати та поважати думки інших учасників [6, с.23].

Театралізовані постановки дозволяють дітям імітувати реальні життєві ситуації та відчувати їхню емоційну насиченість, що сприяє глибшому засвоєнню матеріалу та розвитку соціальної компетентності.

Усі ці форми взаємодії в моделюванні педагогічних ситуацій сприяють не лише пізнавальному процесу, але й розвитку емоційного і соціального інтелекту дітей, формуючи в них важливі навички для успішної взаємодії з оточуючим світом [7, с.20].

Педагогічна підготовка відіграє ключову роль для успішного використання методу моделювання педагогічних ситуацій. Вчителі та батьки повинні мати глибоке розуміння не лише техніки проведення таких ситуацій, але й знання з психології розвитку дітей різного віку. Це

допомагає адаптувати підходи до потреб кожного конкретного учня, розуміти їхні індивідуальні особливості та можливості.

Створення позитивного педагогічного середовища є ще однією важливою складовою успішного використання методу моделювання педагогічних ситуацій. Таке середовище сприяє відкритому спілкуванню та взаєморозумінню між дітьми та дорослими, що стимулює активну участь учнів у відтворенні ситуацій та розвитку їхніх навичок. Позитивна атмосфера допомагає зберегти зацікавленість дітей у виконанні завдань та забезпечує їхню психологічну безпеку під час участі у модельних ситуаціях [8, с.116].

Саме тому, педагогічна підготовка та створення позитивного педагогічного середовища є важливими факторами для успішного застосування методу моделювання педагогічних ситуацій. Вони сприяють не лише ефективному проведенню таких ситуацій, але й розвитку дітей у різних аспектах, від психологічного комфорту до формування ключових навичок і цінностей.

Висновки. У результаті дослідження можна зробити висновок, що моделювання педагогічних ситуацій є ефективним засобом формування моральних цінностей у молодших школярів. Цей підхід дозволяє не лише передавати знання про моральні норми, а й сприяє їх осмисленню та усвідомленню. Важливою умовою успішності такого процесу є створення атмосфери взаємоповаги та відкритості у класному колективі, а також вміння педагога створювати життєві ситуації, що відповідають реальності та інтересам учнів.

Застосування моделювання педагогічних ситуацій у процесі навчання сприяє не лише формуванню моральних цінностей, а й розвитку загальноосвітніх та міжособистісних компетентностей учнів. Відповідно, важливо продовжувати дослідження у цій області та вдосконалювати педагогічні практики з метою підвищення ефективності процесу формування моральних цінностей у молодших школярів.

Список використаної літератури:

1. Антонова О.Є., Ващук О.В. Інтегративний підхід до побудови моделі формування готовності вчителів до розвитку академічної обдарованості учнів // Професійна освіта в умовах інтеграційних

процесів: теорія і практика : зб. наук. праць. / за заг. ред. проф. С.С. Вітвицької, доц. Н.Є. Колесник. – Житомир: ФОП "Н.М. Левковець", 2017. – Ч. 1. –С. 174-182.

2. Вульчин М.Б., Пикулицька З.С., Деркач Ю.Я. Використання засобів наочності у процесі інтегрованого навчання на уроках у початковій школі. *Молодий вчений*. 2019. №6 (70). С. 76–80.

3. Основи педагогіки та інноваційні технології у вищій школі : Навчально-методичний посібник для здобувачів ступеня доктора філософії (PhD) за третім (освітньо-науковим) рівнем у галузі знань 22 «Охорона здоров'я / уклад. Л. І. Васецька. 2-е вид., доповн. і перероб. Запоріжжя : ЗДМФУ, 2023. 145 с.

4. Фіцула М. М. Виховання свідомої дисципліни, почуття обов'язку та відповідальності. *Педагогіка*. 2016. С. 266–270.

5. Княжева І. А. Педагогіка: навчальний посібник для здобувачів освіти першого освітнього рівня (бакалавр) спеціальності 014.021 Середня освіта (Англійська мова та література). Одеса, Університет Ушинського, 2023.110 с.

6. Бех І. Моральний розвиток особистості в історико-педагогічному осмисленні. *Початкова освіта*. 2018. № 8. С. 21–24.

7. Зверева І. Д. Діагностика моральної вихованості дітей. *Початкова освіта і виховання*. 2019. № 9. С. 18–22.

8. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. Методика навчання інтегрованому курсу «Я досліджую світ» у 1-3 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу. Київ: Видавництво «Генеза», 2020. 256 с.

Клименко Юлія,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Дубасенюк Олександра,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЦЕНТРУ ГЕНДЕРНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Україна – сучасна країна, яка попри складної ситуації та соціальних викликів в умовах воєнного стану продовжує розвиватися. На сучасному етапі актуалізується проблема гендерної рівності, яка передбачає рівні права, можливості та ставлення до людей незалежно від їхньої статі. Йдеться про те, щоб кинути виклик і змінити традиційні очікування та стереотипи, які обмежують вибір і можливості людей на основі їхньої статі. Вона спрямована на створення суспільства, де чоловіки та жінки мають рівний доступ до сучасних ресурсів, можливостей і повноважень приймати рішення. Гендерна рівність має важливе значення для утвердження соціальної справедливості та сталого розвитку. Тому створення та функціонування Центрів гендерної освіти є досить актуальним і важливим. Центри гендерної освіти, спрямовані на підвищення усвідомленості громадськості щодо гендерних питань, ролей та стереотипів. Такі центри можуть проводити навчальні заходи, тренінги, семінари, конференції та інші події, спрямовані на підтримку гендерної рівності та виховання у душі толерантності та різноманітності. Вони також можуть займатися дослідженнями у галузі гендерної освіти та розробляти програми для шкіл, університетів та інших освітніх установ. Ці центри відіграють важливу роль у формуванні свідомого та рівноправного суспільства в Україні.

Проаналізуємо детальніше діяльність Центру гендерної освіти, яка

розпочалася ще у 2003 році при кафедрі педагогіки та психології Ужгородського національного університету, за підтримки Програми рівних можливостей Програм розвитку ООН в Україні, Державного комітету України у справах сім'ї та молоді та Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Закарпатської обласної державної адміністрації. Вже з 2006 року Центр діє як структурний підрозділ Ужгородського національного університету. Головною метою Центру є надання підтримки викладачам та студентам закладів вищої освіти, у тому числі ДВНЗ «Ужгородський національний університет», щодо впровадження гендерних підходів в освіті. Це досягається шляхом включення гендерного аспекту в зміст соціально-гуманітарних дисциплін, проведення виховних заходів та організації наукових досліджень з гендерної тематики. Діяльність Центру спрямована на сприяння гендерній рівності у суспільстві, підвищення гендерної свідомості та культури, гарантування захисту рівних прав та можливостей для жінок і чоловіків та створення сприятливих умов для їх особистісного і соціального розвитку [1].

До основних завдань діяльності Центру відносять:

1. Упровадження гендерного підходу в роботу закладів освіти: забезпечення рівних можливостей для хлопців та дівчат у навчанні та вихованні; створення безпечного та інклюзивного середовища для всіх учасників освітнього процесу; запобігання та протидія гендерній дискримінації та насильству.

2. Створення інформаційних ресурсів з гендерної тематики: розробка та публікація інформаційних матеріалів з гендерних питань; забезпечення доступу до інформації про гендерну рівність для всіх учасників освітнього процесу; підтримка гендерно-чутливих досліджень та інновацій.

3. Поширення гендерних знань на регіональному рівні: проведення тренінгів та семінарів з гендерної тематики для педагогів, психологів, соціальних працівників та інших фахівців; організація інформаційних кампаній та заходів з гендерних питань; співпраця з органами влади, громадськими організаціями та ЗМІ.

4. Розробка та впровадження навчальних дисциплін з гендерної

проблематики: інтеграція гендерних тем до змісту існуючих навчальних програм; створення нових курсів та факультативів з гендерної тематики; підготовка методичних матеріалів для викладачів.

5. Підвищення рівня обізнаності здобувачів вищої освіти з гендерних питань: проведення гендерно-сенситивного навчання; заохочення до участі в гендерних дослідженнях та проєктах; сприяння створенню гендерно-чутливого середовища в університетах.

6. Вивчення, вдосконалення і розповсюдження гендерних технологій та методик: аналіз ефективності існуючих гендерних технологій; розробка нових гендерно-чутливих методів роботи; надання методичної допомоги педагогам та іншим фахівцям.

7. Зосередження громадської уваги та уваги ЗМІ на гендерних питаннях: проведення інформаційних кампаній з гендерної тематики; розробка та розповсюдження соціальної реклами; співпраця з журналістами та медіа-організаціями та інші [3].

До основних напрямів и діяльності Центру віднесено:

- Забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків;
- Ліквідація всіх форм дискримінації;
- Попередження гендернозумовленого насильства.

Додаткові напрямки: підготовка та проведення тренінгів з гендерних питань, надання консультацій з гендерних питань, створення гендерно-чутливого освітнього середовища; сприяння гендерній рівності на ринку праці, проведення гендерного аудиту організацій, проведення гендерно-орієнтованих досліджень. Активізується науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти та викладачів з гендерних питань; участі в організації та проведенні конференцій, конгресів, форумів, круглих столів, семінарів, конкурсів, зустрічей з питань гендеру; обмін науковою інформацією; відбувається підготовка інформаційних, навчальних та наукових публікацій за результатами комплексних досліджень; підготовка навчально-методичної літератури тощо [1, 2]

Центр гендерної освіти при Ужгородському національному університеті щорічно проводить низку заходів, на які залучають не тільки студентів і викладачів, а й людей різних вікових категорій [3].

У березні-квітні проводиться Всеукраїнська акція «Стоп сексизм!»

Мета: підвищення обізнаності про гендерну нерівність та сексизм, сприяння гендерній рівності. *Заходи:* інформаційні кампанії, тренінги, семінари, публічні лекції. У червні-серпні Всеукраїнська акція «Я проти насильства!». *Мета:* підвищення обізнаності про гендерно зумовлене насильство, формування нетерпимості до насильства, надання підтримки жертвам насильства. *Заходи:* консультації, бесіди, круглі столи, публічні лекції.

З 25 листопада по 10 грудня проведення Міжнародної акції «16 днів активних дій проти гендерного насильства». *Мета:* об'єднання зусиль для боротьби з гендерно зумовленим насильством, підвищення обізнаності про цю проблему, сприяння гендерній рівності. *Заходи:* інформаційні кампанії, публічні заходи, висвітлення проблеми в ЗМІ [3].

У травні та жовтні центр проводить змагання за власною авторською методикою роботи з молоддю у сфері гендерної освіти «Квест гендерного сортивного орієнтування», який було визнано Міністерством освіти та науки України одним з найефективніших практик навчально-просвітницької роботи з молоддю у сфері гендерної освіти в Україні. Адже формування навичок гендерної чутливості та вмій розпізнавання гендерних стереотипів відбувається через активний відпочинок та спорт [3].

Висновки. Таким чином, розвиток гендерної освіти є важливим напрямом у закладах вищої освіти, який впливає на рівні доступу, можливості та результати навчання для студентів і дорослих людей різних статей. Це питання постає особливо актуальним у контексті зростаючої боротьби за гендерну рівність у суспільстві загалом. Саме цей Центр гендерної освіти сприяє гендерній рівності у вищій освіті, яка починається з рівного доступу до навчальних закладів для чоловіків і жінок. Упровадження гендерної освіти у закладах вищої освіти не лише сприяє соціальній справедливості, але й підвищує якість освіти та досліджень, створюючи різноманітне та інклюзивне академічне середовище.

Список використаної літератури:

1. <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/10099>
2. <https://www.uzhnu.edu.ua/>

https://www.uzhnu.edu.ua/uk/cat/policy_of_ssd-gender_center/about

Клименко Юлія,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Дубасенюк Олександра,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ДОСВІД ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ЗА РУБЕЖЕМ: РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Під впливом динамічних глобалізаційних процесів у світі освіта дорослих набуває рис транснаціонального характеру. За умов інтернаціоналізації економіки, освіти, науки, культури, стрімкого розвитку інформаційних технологій освіта дорослих може допомогти змінити життя людей та трансформувати суспільство – вона є правом людини та загальним благом. Освіта дорослих є ключем до подолання основних викликів, що стоять перед Європою сьогодні. Вона може принести користь не тільки окремій людині, а й суспільству та економіці загалом. Демократія та освіта дорослих в Європі мають спільні коріння та спільну історію. Освіта дорослих суттєво вплинула на розвиток демократичних суспільств в Європі, але водночас демократичні рухи вплинули на розвиток навчальних закладів для дорослих. Вона сприяє розвитку критичного мислення та розширенню прав і можливостей громадян, а також надає знання та ноухау. Навчання дорослих також дає простір для розвитку активного громадянства. Дослідник Престон проаналізував вплив освіти дорослих на громадянське життя учасників

навчального процесу, а також на формування в них цінностей, зокрема толерантності. Особиста участь в освітньому процесі відкриває шлях до залучення у громадське життя, адже «чим більше учні залучені до процесу здобуття ними освіти, тим більш схильні вони, загалом, відіграти позитивну роль у громадському житті». Окрім того, освіта дорослих забезпечує підвищення расової толерантності. Престон дійшов висновку, що навчання може впливати на неформальну та формальну участь у громадянському житті. Воно допомагає людям формувати, підтримувати, переформовувати, реконструювати та збагачувати їхні соціальні сфери життя. Крім того, навчання впливає на формування духовно-моральних цінностей особистості. Наприклад, респонденти зазначили про зміни у рівні толерантності, розуміння та поваги до особистості. Освіта дорослих є не лише додатковим методом розвитку знань, вона також активно впливає на збільшення можливостей та психічне здоров'я. Це спосіб, завдяки якому люди можуть жити більш повноцінним і щасливим життям, і в такий спосіб, як показує дослідження, почувати себе більш здоровими. У дослідженні BeLL study 84% опитаних респондентів пережили позитивні зміни у сфері психічного здоров'я, а 83% в процесі навчання зазнали позитивних змін у питаннях стосовно цілі свого життя. Освіта дорослих уможливорює соціальну мобільність. Вона підтримує як тих, хто не зміг повною мірою скористатися перевагою початкової та середньої освіти, так і тих, хто має намір продовжувати навчання як дорослий учень. Від навчання базовим навичкам до шкіл, що працюють за принципом «другий шанс», та навчання мові для мігрантів – освіта дорослих створює багато можливостей для покращення життя індивідів, а також для того, щоб зробити рівноправні суспільства, створити більш справедливі суспільства і забезпечити інтенсивніший економічний розвиток.

Переважає більшість європейських країн мають законодавчо-нормативну базу щодо вдосконалення освіти дорослих, де визначено її мету, принципи й механізми державної підтримки, основні суб'єкти, їх права і обов'язки, способи координації дій різних провайдерів освітніх послуг, а також принципи та схеми фінансування. В Англії та в європейських країнах фахівці отримують професійну підготовку

відповідно до стандарту професії, тобто відповідно до набору професійних та особистісних якостей і властивостей, яким надається особливе значення при організації професійного навчання. починаючи з середини ХХ століття освіта дорослих стала одним з найважливіших засобів розвитку суспільства і людини. Доступ до освіти отримує значна кількість соціальних груп, для яких вона є одним із засобів виживання: інваліди, біженці, безробітні, пенсіонери, функціонально неграмотні працівники. У різних країнах освіти дорослих відводиться важлива роль у забезпеченні стійкого прогресу розвитку особистості та суспільства. Саме освіта дорослих може стати одним з найважливіших пріоритетних напрямів, який відкриває перспективні можливості для вирішення як існуючих, так і майбутніх проблем ХХІ століття. За даними Євростату значна частина населення Євросоюзу віком 25-64 роки бере активну участь у програмах освіти дорослих, 80% їх стосується безпосередньо професійної реалізації. Найбільш популярними цілями людей є бажання мати кращу роботу та покращення кар'єри (45%), удосконалити рівень знань та вмінь з певного напрямку (33%), отримати знання і вміння, необхідні в повсякденному житті (26%). У рейтингу найбільш успішних країн, які заохочують дорослих до отримання нових професійних (і не тільки професійних) знань – саме ті країни, які мають найвищі показники соціально-економічного розвитку та соціального захисту населення: Німеччина, Швеція, Швейцарія, Великобританія, Норвегія, Нідерланди тощо. В останні роки до них активно наближуються нові члени Європейського Союзу – Естонія, Литва, Латвія. Аналіз зарубіжного досвіду розвитку освіти дорослих дозволяє зробити висновок, що в світі склалися три типи навчання дорослого населення: 1) унітарна, загальноосвітня система спеціалізованих державних навчальних центрів для дорослих (фахівців і безробітних), що орієнтується на національні міністерства праці та освіти (досвід Німеччини, Швеції та Франції) за участю інших освітніх установ; 2) навчання дорослих у державних і недержавних навчальних закладах різного рівня професійної підготовки всього освітнього поля країни при жорсткій регламентації розміщення замовлень на навчання з боку відділів з праці (США, Канада); 3) навчання дорослих в країнах, де існує практика довічного найму, які шукають

роботу в корпораціях, фірмах та інших суб'єктах господарювання, що мають свою навчально-виробничу базу (Японія, Південа Корея).

Освіта дорослих в Німеччині має глибоке історичне коріння. Не применшуючи внесок інших країн в розвиток освіти дорослих, порівняльний аналіз літератури свідчить, що ідея освіти дорослих і термін «андрагогіка» (як зазначалось вище) зародились у 19 ст. саме в Німеччині. Німецька андрагогічна концепція дала поштовх для бурхливого розвитку освітніх закладів для робітників та мала особливий вплив на розвиток освіти дорослих в країнах континентальної частини Європи. Німеччина й сьогодні залишається одним з лідерів на ринку освітніх послуг для дорослих, не втрачаючи своїх національних особливостей. Освіту дорослих у Німеччині можна умовно розділити на: продовжену професійну освіту (*berufliche Weiterbildung*) і загальну освіту дорослих (*allgemeine Erwachsenenbildung*). Основною функцією продовженої професійної освіти є професійна підготовка і перепідготовка громадян та забезпечення ринку праці висококваліфікованими спеціалістами. Необхідні навички і базові знання у сфері своєї теперішньої чи майбутньої професії дорослі можуть отримати в освітніх центрах для дорослих, організованих при відомих промислових компаніях, Торгівельних Союзах, у сільськогосподарських освітніх центрах, технічних школах, університетах. У тому ж напрямі працюють Центри з підтримки безробітних. Центри проводять різноманітні курси підвищення кваліфікації та перепідготовки, які тривають інколи кілька років. Слід зауважити, що курси, як форма освіти дорослих, дуже популярні серед дорослого населення Німеччини. Це можуть бути: вечірні курси для працюючих студентів (по 1-2 години на тиждень); дводенні та триденні семінари (як правило, у вихідні); інтенсивні чи прискорені курси (1-2 тижні).

Висновки. Таким чином, особливості освіти дорослих за рубежом обумовлені сучасними тенденціями в економічній сфері багатьох країн світу: очікуваннями суспільства якісних змін у діяльності освітніх закладів і центрів зайнятості; динамічним розвитком систем професійного навчання фахівців і безробітних; рівнем розвитку виробництва та соціальної сфери; вимогами ринку праці, роботодавців,

Education Quarterly. 2020. Vol. 71, no. 1. P. 55–72.
URL: <https://doi.org/10.1177/0741713620927348> (date of access: 19.05.2024).

Клімова Олена,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Мирончук Наталія,
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАШКІЛЬНІЙ ГУРТКОВІЙ РОБОТІ: ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

У сьогоденні актуальною є проблема творчого розвитку особистості дитини. Посилюється увага до розвитку творчих здібностей особистості, створення належних умов для їх прояву, а також самоствердження та саморозвитку особистості дитини. Концепцією нової української школи ухвалено *компетентнісний підхід* в освітньому процесі, яким здійснено орієнтацію освітнього процесу на формування таких ключових компетентностей: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність.

Такі компетентності є універсальними, оскільки готують школяра до життя у суспільстві й, відповідно, є метою освіти шкільної молоді.

Важливу роль серед таких компетентностей відводимо *соціальній компетентності*, яка розглядається як здатність, що формується у процесі соціалізації та самовиховання, саморозвитку особистості, забезпечуючи її становлення як соціально компетентного суб'єкта.

Науковий доробок проблеми формування соціальної компетентності молодших школярів представлений такими розвідками: вивчення змістових характеристик соціальної компетентності особистості (Н. Глібова, М. Докторович, Л. Красюк, Я. Лукацька, В. Федько, С. Шаров та ін.), розвивальний потенціал позашкільної освіти (О. Биковська, Л. Ворона, І. Мосякова, Т. Філатьєва та ін.), гурткова робота в закладах позашкільної освіти (Я. Биковський, Н. Брижак, В. Звєкова та ін.).

Зміст соціальної компетентності школяра можна представити такими характеристиками: ухвалення рішень щодо себе, своїх дій; прагнення до розуміння вимог, власних почуттів, здатність блокувати неприємні почуття, невпевненість; розуміння і врахування почуттів, очікувань, прав, інтересів суб'єктів взаємодії, інших людей; прийняття рішень та вибір відповідних дій, поведінки залежно від конкретних обставин, ситуацій та ін.

Сферою формування соціальної компетентності молодших школярів є шкільне та позашкільне середовище. *Позашкільна освіта* здійснюється в закладах позашкільної освіти у вільний від навчання час у закладах загальної середньої освіти. Діяльність закладів позашкільної освіти спрямована на реалізацію завдань формування і розвитку інтелектуальної, творчої й ініціативної особистості, здатної жити в принципово нових умовах, реалізувати себе у житті, бути успішною і сприяти розвитку суспільства.

Для визначення змісту і напрямів формування соціальної компетентності молодших школярів у гуртковій роботі позашкільних закладів освіти з'ясуємо сутність таких *понять дослідження*: компетентність, соціальна компетентність, соціальна компетентність молодшого школяра, позашкільна освіта, гурткова робота.

Незважаючи на те, що терміни «компетентний», «компетентність», «компетентно» часто використовуються в педагогічній літературі, вони не є однозначними. Зокрема, угорський педагог Г. Халаш вважає, що поняття «компетентність» «включає в себе широкий спектр соціальних, комунікативних умінь, заснованих на знаннях, досвіді, цінностях, які були отримані в процесі навчання», ірландський учений-педагог Дж. Куллахан визначає компетентність як «загальні здібності, які базуються на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, що особистість розвинула шляхом освіти та практики» [9].

Французький педагог Ж. Перре визначає компетентність як ключові вміння, які можуть використовуватися в різних ситуаціях і контекстах, при цьому головним визначає вміння опановувати новими ситуаціями. Говорячи про вміння та компетентність, учений Ж. Делор називає чотири «опорних знання»: навчання знань, навчання дії, навчання жити разом, навчання бути [9].

Компетентність – це здатність фахівця застосовувати на практиці набуті знання і вміння в своїй сфері та на займаній позиції, коли ситуація вимагає його експертного втручання [10].

Щодо сутності компетенції, то, порівняно з іншими результатами освіти, це інтегрований результат освіти, який проявляється ситуативно й існує як потенціал, який наповнюється конкретним змістом та проявляється в конкретній ситуації. Компетенція – це вміння та знання в конкретній сфері діяльності людини, а компетентність – це правильне застосування компетенції.

Соціальна компетентність – здатність до співробітництва в групі та команді, мобільність, вміння адаптуватись і визначати особисті цілі та виконувати різні ролі й функції в колективі, планувати, розробляти й реалізовувати соціальні проєкти індивідуальних і колективних дій; вміння визначати й реалізовувати мету комунікації залежно від обставин; підтримувати взаємини; розв'язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях [8].

Соціальна компетентність молодшого школяра – це здатність учня, що виявляється у відкритості до суспільства, навичках соціальної поведінки, готовності до сприймання соціально спрямованих інформаційних

повідомлень, відповідальності перед іншими за свої вчинки та вміння вибудувати свою поведінку в середовищі поєднаної реальності (реальному і віртуальному) відповідно до соціальних норм і суспільних цінностей [4].

Характеризуючи соціальну компетентність молодших школярів, педагоги-практики акцентують увагу на важливій ознаці її сформованості – «здатності до неперервного збагачення особистісного досвіду про соціальну поведінку шляхом створення та аналізу життєвих ситуацій, як в реальному так і віртуальному житті» [11].

Застосування *компетентнісного підходу* до формування соціальних знань, умінь, навичок, розумінь в своїй основі має ідею необхідності формування компетентної особистості, здатної застосовувати знання, уміння та досвід відповідно до ситуації.

Отже, вбачаємо перспективність компетентнісного підходу в змісті позашкільної освіти саме в тому, що він передбачає неабияку готовність учня до продуктивної та успішної діяльності в різних сферах. Також обов'язково наголошуємо, що основним завданням педагога є сформувати у дитини основні складники компетентності, навчити ними користуватися, розвивати такі навички у подальшому житті. Тому, вчитель постійно має самовдосконалюватись [6].

Закон України «Про повну загальну середню освіту» наголошує на вихованні у дітей шанобливого ставлення до родини, народних звичаїв та традицій, а також, розвиток та формування у школярів їхньої особистості, наукового світогляду, навичок та вмінь [3].

У реаліях сучасного життя не тільки педагоги повинні пристосовуватись до новітніх вимог навчання, а й кожна особистість повинна усвідомлювати те, що для того, щоб стати конкурентоздатним, готовим приймати рішення будь-якої складності та відповідати критеріям певної сфери діяльності, необхідно володіти компетентністю на належному рівні.

Практика показує, що людина, яка прагне бути успішною, повинна володіти такими якостями, як критичність мислення, мобільність знань та гнучкість методів [5].

Гурткова робота – це традиційна форма навчально-виховного процесу, яка за відповідної організації дозволяє розкрити інтелектуальний і духовний потенціал молоді. Це форма роботи, яка задовольняє психологічну потребу в спілкуванні з товаришами, яка повинна бути зорієнтована на створення такого середовища, в якому учні не лише опановують відповідні знання та уміння, але і середовища розвитку творчої особистості, здатної до успішного життя в соціумі, самоосвіти і саморозвитку.

Гурткова робота спрямована на розвиток пам'яті, мислення, допитливості; формує навички практичного застосування знань, навички зв'язано викладати думку; створює основи безперервної освіти, закладає фундамент для майбутньої спеціалізації, враховуючи перспективи розвитку сучасної науки, техніки, економіки [2].

Робота кожного гуртка направлена на вироблення художньо-естетичного смаку, формування практичних умінь, розвиток комунікативних навичок.

Метою гурткового заняття є виховання в учнів відповідальності за навколишній світ, розвиток культури та мислення, навчання учнів бачити красу і з фантазією уміти перенести цю красу в свій побут, доклавши до фантазії свою працьовитість. Така робота формує гармонічно розвинену особистість із творчими здібностями і практичними навичками [1].

Позашкільна освіта є складовою системи безперервної освіти, визначеної Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», і спрямована на розвиток здібностей та обдарувань вихованців, учнів і слухачів, задоволення їх інтересів, духовних запитів і потреб у самовизначенні.

Позашкільна освіта – сукупність знань, умінь та навичок, що отримують вихованці, учні і слухачі в позашкільних навчальних закладах у час, вільний від навчання в загальноосвітніх та інших навчальних закладах [6].

Дослідники зазначають, що підліткова злочинність зменшується, якщо діти займаються улюбленою корисною справою в позашкільних

гуртках. З іншої сторони, заняття в гуртках, секціях, відвертають дитину від тривалого проведення часу в соціальних мережах або з телефоном.

Соціологічне дослідження щодо життя підлітків під час війни, проведене у березні 2023 року благодійним фондом «Клуб добродіїв» [7], показало, що 85% підлітків мають хобі, 62% підлітків подобається відвідувати додаткові позашкільні заняття. Також 48% підлітків свої уподобання й хобі пов'язують із самореалізацією. 16% підлітків вважають, що самореалізація – це перетворення улюбленої справи, хобі на професію та заробляння цим коштів, 20% вважають, що це розвиток своїх здібностей і можливостей.

Позашкільна освіта також спрямовує учнівську молодь в наукову діяльність. Для прикладу, українські школярі на платформі Малої академії наук можуть вивчати науку, здійснити спробу реалізувати власний проєкт, стати учасником цікавих наукових подій, долучитися до різних наукових конкурсів.

Цінність позашкільної освіти в умовах війни набуває нових сенсів. Погіршення психологічного стану дітей через страх за своє життя і життя близьких людей, тривожність, переживання у цей період зростає. Подолати їх або зменшити можливо, переключивши дитину на улюблене заняття, спілкування з іншими людьми, спільну справу з ровесниками. Спільне дозвілля і живе спілкування з ровесниками та педагогами, які об'єднані однаковими інтересами в гуртках, секціях закладів позашкільної освіти, допомагає дитині соціалізуватися та є важливим для її всебічного розвитку [7].

Перспективними напрямками діяльності позашкільних закладів є: створення додаткових можливостей для розвитку вихованців шляхом розширення мережі гуртків; забезпечення змістовного дозвілля; забезпечення якісної позашкільної освіти через співпрацю з вищими навчальними закладами, які надають освітні послуги для роботи з дітьми; підтримка талановитих вихованців; а також налагодження системи обміну інформацією з міжнародними організаціями з питань позашкільної освіти.

Список використаної літератури:

1. Гурткова робота [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://naurok.com.ua/gurtkova-robota-gurtok-pracoviti-ruchenyata-3626.html>
2. Гурткова робота – один із видів позакласної роботи у навчально-виховному процесі. 2019. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://surl.li/rymix>
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14#Text>
4. Коваленко В. В. Формування соціальної компетентності молодших школярів засобами інформаційно-комунікаційних технологій [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://surl.li/rymes>
5. Компетентнісний підхід у змісті початкової освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://surl.li/ryneh>
6. Позашкільна освіта та виховна робота [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://surl.li/rymlt>.
7. Позашкільна освіта – проблеми, пропозиції та нові формати роботи. 2023. Вересень [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://eo.gov.ua/pozashkilna-osvita-problemy-propozytsii-ta-novi-formaty-roboty/2023/09/19/>.
8. Соціальна компетентність особистості: соціально-рольовий підхід [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://surl.li/rymsx>
9. Формування ключових компетентностей молодших школярів на уроках в початкових класах [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/formuvannya-klyuchovih-kompetentnostey-molodshih-shkolyariv-na-urokah-v-pochatkovih-klasah-272180.html>
10. Що таке компетентність? [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://peopleforce.io/uk/hr-glossary/competency>
11. Юрченко О. В. Соціальна компетентність молодшого школяра: контент-аналіз поняття [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/7566/1/Yurchenko.pdf>

Коржун Юлія,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Борейко Олександр,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ STORYTELLING НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ

З раннього дитинства у кожної людини формується потреба ділитися історіями, своїм досвідом, розповідати про події, що відбуваються в житті. Обговорення дають можливість для розвитку фантазії, логіки, для формування навичок поведінки та спілкування, підвищують загальний розумовий розвиток. Дійсно, сьогодні все більша кількість дослідників вказують на те, що інформаційне суспільство, що швидко розвивається, орієнтоване на активну, соціально успішну, комунікативну особистість. А одним із основних сучасних завдань педагогічного співтовариства є формування та розвиток комунікативних здібностей учнів. В цьому аспекті, комунікативна компетентність є однією з найважливіших якісних характеристик особистості, що дозволяє реалізувати потреби особистості у соціальному визнанні, повазі, самоактуалізації і допомагає успішному процесу соціалізації. Комунікативна компетентність дозволяє дитині вступати у вільне спілкування з однолітками та дорослими, дає можливість отримати необхідну інформацію, а також передати накопичені знання та враження про навколишній світ. Попри це, засилля гаджетів, відсутність живого спілкування, відсутність вільного часу у батьків учнів – призводить до дефіциту мовного спілкування з дітьми. Як результат – негативний вплив на емоційний стан дітей, невпевненість у собі, безвольність, схильність до

жорстокості. Все це, а також стрімка модернізація сучасного суспільства та постійні реформи у сфері освіти вимагають від педагогів удосконалювати свої знання, вміння, шукати нові форми, прийоми, технології при організації освітнього процесу з учнями, орієнтовані на розвиток комунікативних вмінь школярів. До того ж, враховуючи те, що вміння чітко і зрозуміло формулювати та виражати свої думки, грамотно і зв'язно розмовляти, зрозуміло доносити свої переконання високо цінується у сучасному світі і є показником статусу дитини у певній комунікативній групі чи суспільстві загалом, то для вдалої реалізації цього завдання педагогу потрібно вдаватися до використання інноваційних методів навчання, які будуть максимально ефективними у даній ситуації. В цьому аспекті, одним з найефективніших засобів розвитку комунікативної компетентності є Storytelling [5, с. 25].

Протягом останніх років в Україні активно ведеться робота з удосконалення змісту шкільної освіти. В цьому ключі, Storytelling – один з методів, який не вимагає великих витрат, але може бути затребуваний і корисний у розвитку пізнавальних процесів у молодших школярів. Він сприяє розвитку комунікативної компетентності, уваги, пам'яті, розширює пізнавальні можливості учнів, його можна застосовувати на всіх щаблях навчання в школі, включаючи початковий. Важливим є також вагомий інтелектуальний, виховний та моральний аспекти цього методу. У зв'язку з тим, що початкова школа поклика на допомогти реалізувати здібності кожного учня та створити умови для індивідуального розвитку дитини, застосування методу Storytelling в освітньому процесі може і має сприяти вирішенню цих завдань паралельно з формуванням основ комунікативної компетенції в емоційно-комфортних для молодших школярів умовах з огляду на їх психологічні особливості [4, с. 80].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених – педагогів, психологів, соціологів та методистів – вивчали проблематику розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи. Серед них варто виділити таких як Н. А. Бількевич, І. О. Бондар, О. П. Василюк, Г. М. Гич, Ю. Ю. Дем'янчук, Ю. Я. Деркач, В. Г. Дроненко, О. Д. Зіненко, С. І. Ковпик, Г. Крохмальна, Т. А. Лугова, М. Мазурок, Г. Маринченко, І. Побідаш, Ю.С. Поліщук, К. І. Пономарьова, К. О. Симоненко, Н. С. Скакун та інші,

[1, с. 79].

Враховуючи той факт, що методика використання Storytelling має тенденцію до постійних змін та удосконалень відповідно до вимог сучасності, більшість із досліджень вже не відповідає вимогам сьогодення. Враховуючи все зазначене, проблематика розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи засобами Storytelling в даний період часу знаходиться в зоні підвищеної значущості та потребує наукового осмислення і детального теоретичного обґрунтування [5, с. 9].

Мета статті полягає у комплексному дослідженні, вивченні та аналізі особливостей Storytelling як ефективного засобу розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи, а також у вирішенні виявлених у процесі наукового дослідження проблем на основі здобутих даних, шляхом узагальнення отриманої інформації та, як наслідок, розробки на цій основі рекомендацій і пропозицій для їх подальшого практичного застосування вчителями початкових класів на уроках з метою розвитку комунікативної компетентності учнів.

Комунікативна компетентність є однією з найважливіших якісних характеристик особистості, що дозволяє реалізувати потреби особистості у спілкуванні, соціальному визнанні, повазі, самоактуалізації і допомагає успішному процесу соціалізації. В найпростішому розумінні, комунікативна компетентність є здатністю встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми. До складу комунікативної компетентності включають сукупність комунікативних знань та умінь, що забезпечують результативний перебіг комунікативного процесу. Термін «комунікативна компетентність» науковці вживають для позначення здатності людини спілкуватися в трудовій, навчальній або іншій діяльності, задовольняючи свої інтелектуальні запити. Комунікативна компетентність являє собою оволодіння складними комунікативними навичками та вміннями, формування адекватних умінь у нових соціальних структурах, знання культурних норм та обмежень у спілкуванні, знання звичаїв, традицій, етикетів у сфері спілкування, дотримання пристойностей, вихованість; орієнтацію у комунікативних засобах, властивих національному, становому менталітету, освоєння рольового репертуару у межах

середовища свого існування [1, с. 79].

В даний час до поняття комунікативної компетентності також входять: мовний компонент; мовленнєвий компонент; навчально-пізнавальний компонент; соціокультурний компонент; етикетний та загальнокультурний компонент тощо.

Отже, комунікативна компетентність – це узагальнююча комунікативна властивість (якість) особистості, що включає розвинені комунікативні здібності та сформовані вміння і навички міжособистісного спілкування, знання про основні його закономірності та правила. Вона є системою внутрішніх ресурсів, необхідних для побудови ефективної комунікації у певному колі ситуацій особистісної взаємодії. Незважаючи на різні підходи до визначення комунікативної компетентності, усі науковці визнають її ключову роль у розвитку особистості [3, с. 19].

Комунікативна компетентність складається з таких компонентів як: мотиваційно-ціннісний компонент; когнітивний компонент; емоційний компонент; поведінковий компонент [6, с. 23].

Мета Storytelling – захопити увагу дітей від початку історії та утримувати її протягом усієї історії, викликати симпатію до героя, донести основну думку історії [1, с. 79].

Storytelling – це процес подання інформації за допомогою цікавих і незабутніх історій. Він є одним із способів урізноманітнити заняття, щоб знайти підхід та зацікавити будь-яку дитину. Цей метод допомагає використовувати закони практичної психології та домагатися стійкого впливу на учнів, зберігаючи при цьому шанобливе ставлення до них. В освіті Storytelling можна використовувати для проведення уроків, класних годин, батьківських зборів, для визначення та пояснення різних цінностей [4, с. 52].

Таким чином, використовуючи у практиці роботи вчителя Storytelling, можна успішно мотивувати молодших школярів до інтенсивного навчання, формувати у них уявлення про моральність, етику, навчити певним поведінковим моделям. Storytelling сприяє розвитку комунікативної культури, розширює пізнавальні можливості учнів, його можна застосовувати на всіх ступенях навчання в школі,

включаючи початкову школу. Тому можна з впевненістю сказати, що використання методу Storytelling на уроках у початковій школі дає змогу створити унікальні можливості для розвитку комунікативної компетентності в емоційно комфортних для молодших школярів умовах, з урахуванням їх психологічних особливостей.

Список використаної літератури:

1. Ковалик М. Лексичні засоби виразності мовлення та їхня роль у формуванні комунікативної компетентності майбутніх фахівців. Науковий погляд в майбутнє. 2020. Вип. 18. Том 2. URL: <https://www.scilook.eu/index.php/slif/article/view/slif18-02-015/3078>
2. Canale M. and Swain. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing. Applied Linguistics. 1980. 47 p.
3. Галицька М.М. Складові комунікативної компетентності студентів вищих навчальних закладів. Освітологічний дискурс. 2015. No 2(10). URL: [https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/10013/1/Halytska%20M%20\(2\).pdf](https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/10013/1/Halytska%20M%20(2).pdf)
4. Пономарьова К.І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2020. 88 с. URL: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/posibnyk-ponomarova.pdf>
5. Гущина Н. Сторітеллінг як ефективний варіант неформального навчання. Народний огляд. 2016. URL: <https://www.ar25.org/article/storitelling-yak-efektyvnyy-variant-neformalnogo-navchannya.html>
6. Лугова Т.А. Наратив та сторітеллінг в знанієвій структурі навчально-ділової відео гри як чинник синергії інформаційних технологій та духовно орієнтованої педагогіки. Open educational e-environment of modern University. 2020.No8.URL:<https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/295/320>
7. Бондаренко Н. Storytelling як комунікативний тренд і всепредметний метод навчання. Молодь і ринок. 2019. No 7 (174). URL: https://lib.iitta.gov.ua/716893/1/BNV_MiR_19-07.pdf

Корнійчук Олена,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Борейко Олександр,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми. До найважливіших наукових і практичних завдань сучасної системи освіти є питання формування самостійної творчої особистості, яка вміє творчо мислити та шукати ефективні шляхи вирішення навчальних завдань. Вирішення цих завдань можливе завдяки формуванню пізнавальної самостійності та пізнавальної самостійності учнів молодших класів.

Психолого-педагогічні дослідження, проведені останнім часом, свідчать про значні позитивні зміни, що відбулися в загальному розвитку молодших школярів під впливом змішаного навчання за допомогою новітніх ефективних форм та методів роботи: роботою із коміксами, онлайн-презентаціями, у процесі самостійної роботи удома та у класі. Це закономірний наслідок не тільки змін у змісті навчання, а й постійної орієнтації вчителів на організацію активної діяльності самих учнів.

Змішане навчання є найважливішою передумовою свідомого і міцного оволодіння знаннями учнями початкової школи. Для змішаного навчання характерне збереження традиційних загальних принципів організації навчального процесу з включенням елементів дистанційного (інтернет-навчання). Співвідношення цих двох форм навчання визначається готовністю освітнього закладу до організації освітнього

процесу, а також інтересами, мотивами навчання та технічними можливостями учнів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему використання технологій змішаного навчання на уроках математики у початкових класах розглядали такі вчені, як: Н.Білоусова, І.Воротнікова, М.Гетьманська, В.Кухаренко, С.Березанська та інші.

Концепції змішаного навчання як чинник розвитку пізнавальної самостійності творчості учнів початкових класів на уроках математики розглядалися такими дослідниками, як: І. Воротнікова, Ю. В. Мізюк, Л.Шелестова та ін.

Мета статті – проаналізувати психолого-педагогічні аспекти використання потенціалу змішаного навчання у початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Однією із сучасних освітніх технологій є змішане навчання, або *blended learning*, в основі якого лежить концепція об'єднання технологій «класно-урочної системи», електронного навчання, дистанційних освітніх технологій [1, с. 11].

Назвемо основні елементи змішаної моделі навчання (за В.Мізюк):

1. Лекційні заняття: матеріали лекцій оформлені у вигляді презентацій та/або онлайн-курсу.

2. Семінарські заняття (*face-to-face sessions*): заняття можуть бути поєднані з лекційними. Обговорення найважливіших тем дисципліни, а також відпрацювання практичних навичок.

3. Навчальні матеріали дисциплін (підручники та методичні посібники): матеріали представлені в друкованому та в електронному вигляді, використовуються різні мультимедійні програми.

4. Онлайн - спілкування у системі «учні-учні», «учні-вчителі».

5. Індивідуальні та групові онлайн-проекти (*collaboration*): розвиток навичок роботи в Інтернеті, аналізу інформації з різних джерел, роботи разом з групою, розподілу обов'язків та відповідальності за виконання роботи.

6. Віртуальна класна кімната: спілкування учнів із вчителем за допомогою різних засобів інтернет – комунікацій.

7. Аудіо та відеолекції, анімації та симуляції [4, с. 67].

На думку В.Кухаренко, існують типові моделі змішаного навчання:

1. Модель «Face-to-Face Driver»: значна частина навчальної програми вивчається у школі за безпосередньої взаємодії з навчальним; Електронне навчання використовується як доповнення до основної програми.

2. Ротаційна модель: чергування способів діяльності з навчальними матеріалами під час проходження освітньої програми; навчальний час розподілено між індивідуальним електронним навчанням та навчанням у класі з навчальним, який також здійснює дистанційну підтримку при електронному навчанні.

3. Класна ротація: чергування способів вивчення матеріалу за встановленим розкладом (графіком) або на розсуд викладача, використання електронного навчання, залучення в діяльність групи учнів або індивідуально.

4. Порційне навчання (Flipped Classroom – «Перевернутий клас»): наявність затвердженого розкладу очної навчальної активності, у тому числі роботи над проектами; переважне використання електронного навчання за певного контролю над навчанням; можливість вибору місця для проходження електронного навчання; використання для організації самостійної навчальної діяльності.

5. Індивідуальна ротація: наявність індивідуального графіка вивчення предмета, обов'язковий онлайн-етап навчання.

6. Flex модель (Гнучка модель): переважне використання електронного навчання; забезпечення онлайн-ової, офлайн-ової та очної підтримки учнів; наявність індивідуального розкладу; робота у малих групах; організація групових проектів; індивідуальне навчання [3, с. 33]

Основні концепції змішаного навчання реалізуються через використання засад проблемного навчання в початкових класах, а також допоміжних методів: евристична бесіда, пояснення тощо. Відповідно до цього, вчитель використовує систему логічно взаємозв'язаних запитань, які послідовно ведуть школярів на основі засвоєних знань до більш-менш самостійного пізнання невідомих знань або способів дій. Завдяки своїй пошуковій сутності евристична бесіда є практичною школою навчання молодших школярів уміння розв'язувати проблемні завдання. Але розвиваючі функції цього методу, як показали дослідження С.Скворцової, можна найкраще реалізувати, якщо учні готові до участі у

бесіді. Інакше більшість класу тільки слухає повідомлення найсильніших учнів, тобто теж засвоює готову інформацію [5, с. 18].

Окреслимо основні чинники впливу змішаного навчання на пізнавальний розвиток учнів початкових класів у процесі навчання. На думку М.Гетьманської, власна ініціативність учнів у процесі навчання формує його пізнавальну самостійність, її розвиток є складним, довготривалим процесом і залежить від багатьох умов, серед яких найважливіша – застосування розвиваючих методів навчання. «Помилково вважати, що для розвитку пізнавальної самостійності школярів достатньо лише збільшити обсяг їхньої самостійної роботи на уроках і під час виконання домашніх завдань. Вирішальне значення тут має характер навчальної діяльності: успіх прийде тоді, коли учень, спираючись на здобуті знання, самостійно виконує навчальні і трудові завдання, які постають перед ним у найрізноманітніших ситуаціях, коли нагромаджені знання стають ніби «само зростаючою вартістю, інструментом нового пізнання» [2, с.5].

Дослідниця також зауважує, що доцільність використання технологій змішаного навчання у освітньому процесі початкової школи є очевидною. За впливу змішаного навчання як процес відбору учнем потрібних знань і способів розв'язування серед уже відомих, так і самостійний пошук, метою якого є пізнання нових знань і способів дій. Щоб пошукова діяльність проходила успішно, потрібний певний рівень готовності школяра до навчання. У це поняття дидактик включають досить широкий зміст: сформованість вікових та індивідуальних особливостей уваги, уяви, пам'яті, мислення, мови, волі, розвиток пізнавальних здібностей, інтересів, потреб, мотивів, набуття навчальних умінь і навичок, уміння вчитися тощо [2, с.6]

Відповідно до особливостей інтелектуального розвитку учнів початкових класів із метою стимулювання активності, самостійності й творчості учнів за використання технологій змішаного навчання використовують такі групи методів, яку: репродуктивні, вони спрямовані на актуалізацію відповідних знань, інші – евристичні, проблемні, бо в основі їх лежить діалектична суперечність між відомим і невідомим.

Використання концепції змішаного навчання у початковій школі

повинно реалізуватися за дотримання відповідних умов (за М.Гетьманською):

❖ Формувати в учнів пізнавальні потреби, сприяти розвитку наполегливості у виконанні самостійних завдань.

❖ Досягати раціонального поєднання репродуктивної і продуктивної діяльності учнів, доцільно збільшуючи питому вагу частково-пошукових методів, які сприяють активному, перетворюючому характеру засвоєння знань і способів їх переробки на уроках.

❖ Запроваджувати спеціальну систему пізнавальних завдань, яка оптимально забезпечує пізнавальну, розвиваючу й виховну функції навчання.

❖ Використовувати ефективні засоби керування пошуковою діяльністю молодших школярів через поступове ускладнення і варіювання їх змісту, результатом чого повинно стати формування їх операційно-пошукових умінь та навичок.

❖ Озброювати молодших школярів системою інтелектуальних умінь, загальних та спеціальних прийомів самостійної, проблемно-пошукової та дослідницької роботи у процесі навчання [4,с.68].

Висновки. Отож, змішане навчання є перспективною системою навчання, яка поєднує переваги традиційного та інтерактивного навчання. На наш погляд, удосконалення змішаної форми навчання може стати одним із ключових напрямків модернізації усієї освітньої галузі.

Відповідно до особливостей розвитку інтересів та мотивації учнів до навчання змішана модель навчання дозволяє поєднувати традиційні та інтерактивні технології навчання. У вчителів та учнів з'являється більше часу та можливостей для використання потенціалу цифрових технологій у процесі навчання.

Організація освітнього процесу в умовах змішаного навчання в початковій школі – важливий резерв інтенсифікації їх навчальної діяльності, необхідна умова наступності навчання та їх повноцінного й гармонійного розвитку.

Список використаної літератури:

1. Воротнікова І.П. Дистанційне та змішане навчання в школі. *Путівник*. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 2020. 48 с.
2. Гетманська М. Пізнавальна активність як один із чинників навчання дітей. *Психолог*. 2011. №7. 110с.
3. Кухаренко В.М., Березенська С.М., Бугайчук К.Л. *Теорія та практика змішаного навчання*. Харків: Міськдрук, НТУ ХПІ, 2016. 284 с.
4. Мізюк В. А. Змішане навчання як проблема сучасного освітнього простору. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*. 2019. Вип. 41. 44с. URL : <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/20356.pdf> (дата звернення: 15.08.2020).
5. Скворцова С., Онопрієнко О. Упровадження нового змісту початкової освіти: коментар до навчальної програми з математики. *Початкова школа* 2015. № 8. С. 6-13.

Кришталь Наталія,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Дубасенюк Олександра,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

**ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧИХ ІДЕЙ О.А. ЗАХАРЕНКА В
НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ**

Актуальність проблеми. Відповідно до програми Нової української школи реалізація ідей О. Захаренка є важливим актуальним питанням. Виховання нового покоління громадян, особистостей здатних до самореалізації й саморозвитку сприятиме створенню підґрунтя для підготовки конкурентоспроможних фахівців. Тільки творчі професійно

підготовлені фахівці спроможні розвивати сучасний економічний, соціальний, педагогічний і культурний простір та адаптуватися до складних соціально-історичних умов. Відтак, реалізація концепції творчих ідей О. Захаренка у сучасній школі – це одне із важливих завдань освіти, а отже обраний предмет дослідження є актуальним.

О. Захаренко зробив значний внесок у розвиток педагогіки як науки ХХ – початку ХХІ століття в Україні як видатний громадський діяч, педагог, науковець, один із найбільш відомих академіків-засновників Академії педагогічних наук України, і водночас директор сільської школи села Сахнівка Черкаської області, Корсунь-Шевченківського району, яка ще за життя великого науковця й педагога отримала назву “Авторська Олександра Антоновича Захаренка середня загальноосвітня школа с. Сахнівка” та відповідний статус [1, с. 238].

Концепція авторської школи О. Захаренка побудована на значній кількості тривалих щорічних ідей-проектів, що об’єднують не лише учнів а й педагогів та батьків у спільній роботі з метою реалізації того чи того проекту. Партнерська взаємодія дала змогу стабільно підвищувати результати у навчанні та вихованні учнів, допомогла створити невідому на той час для сільської школи інфраструктуру для здійснення освітньо-виховного процесу [3, с. 4]. Головним завданням, яке було успішно реалізоване, автор концепції вбачав у панування атмосфери єдності та творчості у дитячому та педагогічному колективах.

Сучасна педагогіка наголошує на необхідності створення сприятливого соціокультурного середовища як одного із домінантних елементів освітньої системи. У всіх відомих сахнівських проєктах творчими співавторами виступали школярі. При цьому цінувалося кожне слово, кожна пропозиція учня.

Систему виховання О. Захаренка трактують і як «педагогіку конкретної дії». У здійсненні відомих сахнівських проєктів-мрій простежуємо такий послідовно-логічний алгоритм:

- 1) народження задуму-ідеї;
- 2) апробація ідеї в педагогічному та учнівському колективах;
- 3) створення робочого плану;
- 4) «мрію здійснюємо власними руками» [4, с.11].

О. Захаренко став одним із засновників педагогіки співробітництва – новітнього напрямку в українській педагогіці, який виник у 80-х роках минулого століття **як протест проти класичної системи навчання й виховання, що викликала значну полеміку в колах педагогів.** Педагогіка співробітництва – «це система форм, методів і прийомів у навчально-виховному процесі, які спираються на принципи гуманізму і творчого підходу до розвитку особистості – дитини» [9, с. 5]. Такий підхід був характерний для педагогічної діяльності О. Захаренка. Спільно з іншими педагогами-новаторами, він розробив, обґрунтував і впровадив практику ідеї:

- творчої взаємодії вчителя й учнів;
- навчання без примусу;
- досягнення конкретної мети;
- індивідуального та колективного підходів до діяльності суб'єктів освіти;
- творче самоврядування;
- особистісного підходу до виховання;
- співпраці вчителів з батьками, батьківським комітетом тощо [10, с. 545].

Зауважимо, що Олександр Захаренко є одним із найбільш яскравих педагогів-новаторів, який здійснював упровадження інноваційних ідей в освітній процес. Його концепція авторської школи містить такі етапи:

- спрямування освітнього процесу на вдосконалення знань учнів та отримання необхідної та цікавої інформації за допомогою вчителя;
- постійна турбота про здоров'я дітей, про їх фізичні показники;
- залучення учнів до історично-культурних надбань, вивчати традиції та звичаї народу;
- виховання в учнів патріотичних почуттів поваги до однокласників, родину, односельчан, Батьківщину тощо;
- включення обов'язкового предмету у школі такого як «Материнство» чи «Материнська школа» та створення курсів для тих, хто планує стати батьками;
- головною вимогою школи має бути отримання якісних та системних знань учнів, їх участь в олімпіадах, МАН, конкурсах на рівні

школи, району, області, України;

- випускники сільської школи за рівнем знань мають отримувати знання на рівні учнів престижних міських шкіл;

- головним завданням авторської школи є завдання навчити школярів бачити красу світу та берегти її [5, с .2].

Реформа Нової української школи вимагає від учителів створення сприятливого клімату в освітньому середовищі шляхом упровадження в навчально-виховний процес інновацій з метою формування в учнів таких ключових компетентностей:

- спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами;
- спілкування іноземними мовами;
- математична компетентність;
- основні компетентності у природничих науках і технологіях;
- інформаційно-цифрова компетентність; уміння вчитися впродовж життя;
- ініціативність і підприємливість;
- соціальна та громадянська компетентності;
- обізнаність та самовираження у сфері культури;
- екологічна грамотність і здорове життя [6, с. 11-12].

За думкою В. Мелешко, базуючись на досвіді Сахнівської школи, важливим, на думку О. Захаренка й сучасного педагога є гармонійне поєднання інновацій та традицій підходів у навчанні й вихованні наступного покоління. За переконаннями вченої базовим досвідом діяльності школи є традиції, а власне досвід є формувальним механізмом того нового, яка взаємодіє з вже існуючими традиціями [8, с. 62].

О. Кравчук зазначає у своїй праці те, що завданням учителя має бути не лише спрямування учня до чіткої мети, але й створення комфортних умов для співпраці, за яких дитина зможе розкривати й розвивати власний потенціал як особистість. За словами дослідниці педагог є головним виконавцем, тобто особою, яка розвиває нові ідеї у педагогіці, здійснює апробацію інноваційних підходів до навчально-виховного процесу [7, с. 79-88].

Цікавою є також думка, що чітко визначає показники рівня творчого ставлення вчителя до праці:

- творчими особистостями є вчителі, насамперед, ініціативні та активні, котрі здатні визначити проблеми і розв'язувати їх самостійно, репрезентуючи власні ідеї та демонструючи нетипові рішення;

- учителі, які використовують ідеї інших, але творчо самостійно інтерпретують їх в аспекті методики, здійснюючи таким чином перенесення чужого досвіду в умови, максимально наближені до власної педагогічної діяльності;

- учителі, які лише вдають, що творчо діють за зразком у межах визначених правил, вони творять лише на відкритих уроках. Причина полягає у значній амбіційності і відсутності творчих якостей у вчителя;

- учителі, так звані копіювальники чужого досвіду, без жодних змін;

- вчителі-формалісти, які формально виконують вимоги до діяльності, не піклуючись про суть і результат роботи [2, с.36].

Висновки. Підсумовуючи зазначимо, що ідеї новаторства О. Захаренка знаходять своє відображення у положеннях концепції Нової української школи. Провідні ідеї видатного педагога такі як партнерство, інновації, дитиноцентризм стали базовими положеннями у НУШ. Домінуючу роль у розкритті індивідуального потенціалу учня, розвитку його якостей, здібностей та можливостей О. Захаренко надає вчителю, який постійно прагне до втілення нових ідей в організації освітньо-виховного процесу. Саме такі вимоги висуваються до сучасного вчителя Нової української школи.

Список використаної літератури:

1. Академік із Сахнівки [Текст]: [збірка]. АПН України, Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. Черкаси: Вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. 438 с.

2. Гнезділова К. Ідея новаторства у педагогічній спадщині О.А. Захаренка та її реалізація в умовах нової української школи. *Науково-практичні студії*. Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. С. 34-39.

3. Захаренко С. О. Проблеми родинного виховання у творчій спадщині О. А. Захаренка : автореф. дис. ... канд. пед. Наук : 13.00.01. Київ, 2008. 24 с.

4. Захаренко О. Слово до нащадків. К.: СПД Богданова А.М., 2006. 216

с.

5. Концепція авторської школи. *Дівочі гори*. 2003. Трав. С. 2.

6. Концепція «Нової української школи». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

7. Кравчук О.В. Новаторський рух в Україні (20-ті – 30-ті роки ХХ століття) : [монографія]. Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. 386 с.

8. Мелешко В.В. Узаємодія традиційного та інноваційного в педагогічній спадщині О.А. Захаренка. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*, 2016, С. 61-65.

9. Мокляк В. Педагогічний талант та взірцева практична діяльність О.А.Захаренка. *Педагогічні науки*. 2014. № 60. С.1-7.

10. Українська педагогіка в персоналіях : навч. посіб. для вузів : у 2-х кн. Кн. 2. ХХ століття. К. : Либідь, 2005. С. 544-548.

Кузьменко Наталія,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Дубасенюк Олександра

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Актуальність проблеми. У сучасному світі інклюзивна освіта постає одним із найважливіших складників демократичного суспільства, в якому всі громадяни ставляться один до одного з повагою та

взаєморозумінням. Шляхом створення особливих умов в освітньому середовищі кожен школяр, який має особливі освітні потреби, здатний здобути якісну освіту на такому ж рівні, як і решта учнів у класі [1, с. 3]. Важливим аспектом сучасного освітнього процесу є організація індивідуальної роботи з учнями початкової школи, які мають особливі освітні потреби. Індивідуальна робота скерована на забезпечення максимальної інтеграції та інклюзії учнів з різними видами порушень у загальноосвітній процес, а також на розвиток їхніх потенційних можливостей і здібностей.

Актуальність визначеної проблеми полягає в тому, що ефективна організація індивідуальної роботи вчителя з молодшими школярами з особливими освітніми потребами забезпечить повноцінне впровадження освітньої інклюзії в сучасній початковій школі, сприятиме розвитку індивідуальності кожної дитини з метою її повноцінної соціалізації, самореалізації та освіти.

Мета статті – вивчення особливостей організації індивідуальної роботи педагога з учнями початкової школи з особливими освітніми потребами.

Насамперед зазначимо, що у Законі України «Про освіту» (2019) інклюзивне навчання трактується як «система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників» [2]. Сучасні освітні заклади повинні створити для всіх без виключення учнів відповідний освітній простір, що сприятиме розвитку кожної дитини та її мотивації до навчання. Освітнє середовище має бути оснащено новими технологіями, мультимедійними засобами навчання для проведення проєктної роботи та цікавих досліджень, а також для розширення творчих можливостей вчителя та учнів.

Слід наголосити, що в основі інклюзивного навчання має бути розуміння педагогом, що основною спрямованістю освітніх послуг є не тільки засвоєння шкільної програми, а задоволення індивідуальних освітніх потреб кожної дитини. На це спрямована індивідуальна робота на уроках. Індивідуальна робота на уроках є запорукою планування та

проведення ефективного навчання дітей з особливими освітніми потребами [3, с. 112]

Індивідуальне планування освітнього процесу починається з розроблення індивідуальної програми розвитку (ІПР), що допомагає педагогічному колективу освітнього закладу пристосувати освітнє середовище до потреб дитини та забезпечити доступність загальноосвітньої навчальної програми. При розробці індивідуальні програми розвитку особистості необхідно врахувати якомога більше особливостей та можливостей учня з особливими освітніми потребами, а решті вихованців – сприйняти й поважно ставитися до індивідуальних особливостей навчання особливих дітей [3, с. 113].

Окрім того, розроблення індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами передбачає: виявлення сильних сторін та потреб дитини; уточнення інформації про індивідуальні особливості дитини; планування послуг, що будуть надаватися; визначення цілей та завдань у роботі з дитиною; визначення необхідних адаптаційних умов; обговорення стратегій освітньої діяльності. Головне завдання усіх фахівців, які працюють з дитиною полягає у наданні до індивідуальної програми розвитку узагальненої інформації за результатами проведеного вивчення та рекомендації щодо врахування індивідуальних особливостей дитини в освітньому процесі та взаємодії з оточенням.

Індивідуальна робота з молодшими школярами з особливими освітніми потребами не вимагає наявності спільної мети діяльності, адже кожен її учасник працює незалежно від інших відповідно до своїх навчальних можливостей та у притаманному йому темпі, а результати його роботи не позначаються на результатах роботи інших. Окрім того, індивідуальна робота передбачає самостійне виконання молодшим школярем завдання на рівні навчальних можливостей (рівня підготовки, темпу роботи). При цьому, можлива як безпосередня допомога вчителя (підбадьорювання й допомога у процесі самостійної роботи), так і опосередкована (виконання домашніх завдань за рекомендаціями педагога). Важливо, щоб у процесі навчання поступово зростав рівень самостійності та ступінь підготовленості молодших школярів до

самоосвіти й самостійних творчих пошуків [5, с. 139].

Індивідуальна робота у позаурочний час за індивідуальною програмою навчально-виховного впливу також вимагає ретельної підготовки з боку педагога й крім змістового наповнення охоплює методичні прийоми діагностико-корекційного управління навчальною діяльністю школярів. Конструювання підготовчих та попереджувальних вправ, особистісно орієнтований добір завдань на основі можливостей психофізичного розвитку та аналізу недоліків у навчально-пізнавальній діяльності є запорукою педагогічної підтримки дітей з особливими потребами [3, с. 113].

Під час індивідуальної роботи вчитель початкової школи має використовувати методи навчання, які мають полісенсорний характер або спираються на збережені функції дитини, для прикладу, заміна диктантів іншими формами завдань. Розроблення змісту корекційних занять, підбір лексико-граматичного матеріалу повинні здійснюватися з опорою на тематичне планування із загальноосвітніх предметів. За такими принципами має організовуватися інклюзивне навчальне середовище для всіх категорій дітей з особливими освітніми потребами з огляду на їхні потреби [1, с. 5].

Загалом індивідуальна робота вчителя з учнями початкової школи з особливими освітніми потребами передбачає [4, с. 115]:

- знання психолого-педагогічних закономірностей розвитку дитини та розуміння функційного навантаження кожного періоду розвитку;
- обізнаність з індивідуальними особливостями кожного гендерного типу;
- здатність добирати оптимальні способи поєднання індивідуальних та групових форм роботи з учнями;
- обізнаність з особливостями фізичного, психічного та емоційного стану дитини;
- уміння варіювати способи взаємодії між різними учнями в контексті їх індивідуальних особливостей;
- уміння розробляти систему індивідуального навчання та виховання кожного учня тощо.

На наше глибоке переконання, індивідуальна робота з молодшими

школярами з особливими освітніми потребами повинна бути ретельно продуманою та виваженою, а також відповідати основному принципу: «Не зашкодь!». Підкреслимо, що хорошим стимулом та дієвим методом у роботі з учнями початкової школи з особливими потребами є схвалення їх роботи та постійна позитивна підтримка.

Висновки. Таким чином, індивідуальна робота з учнями початкової школи з особливими освітніми потребами є не лише важливим засобом і шляхом до опанування кожним учнем основами наук, у ній закладена також значуща мета – молодші школярі під керівництвом учителя повинні навчитися працювати самостійно. Головним критерієм визначення індивідуальної форми навчальної діяльності має бути рівень самостійності учнів та їх інтелектуальний розвиток. Організація індивідуальної роботи з учнями початкової школи з особливими освітніми потребами є ключовим аспектом інклюзивної освіти, що вимагає комплексного підходу, який включає співпрацю з фахівцями, адаптацію навчальних матеріалів, створення сприятливого середовища та активне залучення батьків. Ефективна індивідуальна робота сприяє розвитку особистісному потенціалу учнів, їхній соціалізації та успішній інтеграції в суспільство.

Список використаної літератури:

1. Безлюдна Н. В., Калиновська І. С. Організація роботи учителя початкової школи в інклюзивному освітньому середовищі. *Академічні візії*. 2023. №21. С. 1-9.

2. Закон України «Про освіту» (2019). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 22.07.2024).

3. Пенькова С. Шляхи забезпечення педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах початкового навчання. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2019. Вип. 45. С. 109-115.

4. Чосік Л. Використання форм навчальної роботи у процесі навчання математики дітей з особливими потребами. *Педагогічний часопис Волині*. 2016. № 1(2). С. 136-141.

5. Щекотиліна Н. Ф. Модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до індивідуальної роботи з учнями в умовах інклюзії. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. Педагогічні науки*. 2019. №2. С. 114-119.

Лісова Катерина,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Дубасенюк Олександра,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ «ОСНОВИ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ»

У сучасному світі актуалізується проблема підвищення рівня цифрової грамотності, особливо для дорослих людей. Важливими чинниками при цьому постають глобалізаційні процеси, що призводить до виникнення потреби у нових інформаційних знаннях, ураховуючи нові умови, зокрема особливості проживання дорослих людей у різних країнах, регіонах та переміщення за певними причинами. Окреслені проблеми досліджено у багатьох працях сучасних науковців. Значний внесок у дослідження освіти дорослих здійснили Л. Лук'янова, О. Аніщенко, Л. Сігаєва та ін., у сфері цифровізації освіти – В. Биков, Р. Гуревич, А. Гуржій, Л. Карташова, Т. Сорочан, О. Спірін [1, 2, 3] та ін. Зокрема, В. Биков вивчає різні аспекти цифровізації освіти та розвитку інноваційних технологій в умовах цифрових трансформацій. Науковцем визначено, що цифровізація, як глобальне явище, є об'єктивним чинником використання цифрових та інноваційних технологій в освіті. Цифрова грамотність – це набір знань, умінь та навичок, які необхідні

для безпечного та ефективного використання цифрових технологій та ресурсів інтернету.

Міністерство цифрової трансформації України презентувало новий освітній серіал на платформі Дія. Освіта «Базові цифрові навички для людей елегантного віку» (Київ, 12 червня 2023 року). Він створений для людей старшого віку, які не достатньо впевнено користуються цифровими інструментами, та допоможе їм навчитися, як користуватися смартфоном та електронними послугами у найбільш розповсюджених життєвих ситуаціях. Курс розробило Міністерство цифрової трансформації України за підтримки проєкту «Цифрові, інклюзивні, доступні: підтримка цифровізації державних послуг в Україні» (Проєкт підтримки Дія), який Програма розвитку ООН (ПРООН) в Україні реалізує за фінансової підтримки Швеції, для платформи Дія.Освіта. Онлайн-курс складається із 10 серій, які присвячені різним ситуаціям, із якими часто стикаються люди віком старше 60 років. Зокрема, вони розповідають, як за допомогою смартфона шукати інформацію в інтернеті, зареєструватися та користуватися соціальними мережами, створити обліковий запис в Google, щоб користуватись поштою, а також як розрізняти фейки і неправдиву інформацію. Після проходження курсу учасники отримують 0,2 бали ЄКТС (Європейської кредитно-трансферної системи) [4].

Заступник Міністра цифрової трансформації з питань євроінтеграції Валерія Іонан зазначила, що за результатами дослідження 2021 року, в Україні 44% людей у віці від 18 до 70 хотіли б підвищити свій рівень цифрових навичок. *«Це означає, що використання цифрових технологій у повсякденному житті є важливим, зокрема, для аудиторії людей елегантного віку. Аби успішно подолати цифровий розрив, ми повинні не лише сприяти активному включенню людей старшого віку в цифровий простір, але й забезпечити їм доступ до якісних навчальних програм. Новий освітній серіал на Дія.Освіта допоможе відповісти на найпоширеніші запити та розібратися у ситуаціях, з якими часто стикаються люди елегантного віку»*, – сказала Іонан. Відсутність достатніх навичок – одна із основних причин, через яку українці не користуються електронними послугами. Такі, зокрема, результати соціологічного опитування, проведеного Київським

міжнародним інститутом соціології (КМІС) у 2022 році на замовлення ПРООН в Україні. Серед основних причин, чому українці не користувалися державними електронними послугами протягом останнього року, – відсутність потреби (70,8% тих, хто не користувався е-послугами протягом року), недостатній рівень навичок (47,1%) та відсутність пристрою із доступом в інтернет (32,3%). Заступник Постійного представника Програми розвитку ООН в Україні Христовос Політис наголосив, що важливо скорочувати цифровий розрив у країні, аби результати цифровізації були доступні для усіх громадян. *«65% людей, які назвали недостатній рівень навичок головною причиною, чому вони не користувалися електронними послугами минулого року, належать до старшої вікової категорії, – сказав Політис. – Новий освітній серіал націлений задовольнити саме їх потреби. Він допоможе їм здобути необхідні знання, аби старші люди мали доступ до нових державних цифрових інструментів та могли користатися із плодів цифровізації у країні на рівні із іншими громадянами» [4].*

Проаналізуємо особливості освітньої програми для дорослих: **«Основи цифрової грамотності»**. **Мета програми:** розвиток базових навичок роботи з комп'ютерними технологіями та інтернетом, підвищення рівня цифрової компетентності учасників для ефективної роботи та комунікації в сучасному цифровому суспільстві.

Основні напрями роботи: ознайомлення з основами роботи на комп'ютері, вивчення інтернет-технологій та онлайн-ресурсів, забезпечення безпеки в інтернеті, використання офісних програм та цифрових інструментів.

Зміст програми. Введення в комп'ютерні технології. Основи роботи з операційною системою (Windows, macOS). Використання основних програм (текстовий редактор, графічний редактор). Управління файлами та папками (створення, збереження, організація). Використання інтернету. Основи веб-серфінгу (пошук інформації, навігація по веб-сайтах). Створення та управління електронною поштою (реєстрація, надсилання, отримання повідомлень). Використання соціальних мереж (Facebook, Instagram, LinkedIn).

Інтернет-безпека: Захист персональних даних (паролі, двофакторна

аутентифікація). Розпізнавання шахрайства в інтернеті. Безпечне завантаження та встановлення програмного забезпечення. **Офісні програми та інструменти для комунікації:** робота з текстовими документами (Microsoft Word, Google Docs), використання електронних таблиць (Microsoft Excel, Google Sheets), проведення онлайн-зустрічей та відеоконференцій (Zoom, Microsoft Teams).

Форми навчання: Очні заняття: Традиційні заняття в класі з викладачем. Дистанційне навчання: Онлайн-заняття через освітні платформи (Zoom, Google Classroom). **Методи навчання:** лекції: теоретичні заняття для пояснення основних понять; практичні заняття: виконання завдань на комп'ютері під керівництвом викладача; інтерактивні вправи: виконання вправ на навчальних платформах. **Засоби навчання:** комп'ютери та планшети: для виконання практичних завдань, проектори та інтерактивні дошки (для демонстрації матеріалу під час лекцій), освітні платформи та програми: використання Google Classroom, Zoom, Microsoft Office. **До інноваційних технологій** віднесено інтерактивні методи: використання онлайн-відеоуроків, симуляторів та інтерактивних завдань для закріплення матеріалу; вебінари та онлайн-курси: запрошення експертів для проведення вебінарів та консультацій.

Висновки. Таким чином, програма "Основи цифрової грамотності" спрямована на забезпечення дорослих учасників необхідними знаннями та навичками для успішної роботи з цифровими технологіями. Використання сучасних методів навчання та інтерактивних засобів сприяє ефективному засвоєнню матеріалу та підвищенню рівня цифрової грамотності. Це дає змогу учасникам програми впевнено користуватися комп'ютерними технологіями в особистому та професійному житті, підвищуючи їхню конкурентоспроможність на ринку праці та забезпечуючи успішну інтеграцію в цифрове суспільство.

Список використаної літератури:

1. Биков В., Спірін О., Пінчук О. Сучасні завдання цифрової трансформації освіти. Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття». 2020. №1. С. 27-36.

2. Карташова Л., Сорочан Т. Цифрове навчальне середовище наступного покоління: як буде виглядати екосистема навчання після ери LMS. Інформаційні технології в професійній діяльності: зб. мат. XIV Всеукр. наук.-практ. конф. Рівне: РВВ РДГУ. 2021. С. 19–22.

3. Освіта дорослих: теоретичні і методологічні засади: [монографія]/ авт. кол.: Лук'янова Л.Б., Сігаєва Л.Є., Аніщенко О.В., Зінченко С.В., Баніт О. В., Лапаєнко С.В., Василенко О.В. К.: Педагогічна думка, 2012. 272 с.

4. <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/new-course-help-older-people-master-digital-skills>

Майстер Ірина,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Бірук Наталія,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Останні декілька років однією з дійових та перспективних методик організації освітнього процесу молодших школярів є гейміфікація, або ігрова діяльність. Гейміфікація дозволяє покращити ефективність навчання, залучити учнів до активної участі та розвиває велику кількість необхідних навичок. Тому вважаємо, що слід уважніше ознайомитися із цим засобом навчання. Гейміфікація (або ігрофікація, від англ. Gamification, геймізація) – застосування підходів, характерних для комп'ютерних ігор у програмних інструментах для неігрових процесів [7].

За К. Саленом і Е. Циммерманом, гра – це система, в якій гравці задіяні у вирішення штучного конфлікту, що визначається правилами та має вираження у кількісному результаті. Від інших ігрових форматів гейміфікація відрізняється тим, що її учасники орієнтовані на ціль своєї реальної діяльності, а не на гру як таку. Ігрові елементи інтегруються до реальних ситуацій для мотивації конкретних форм поведінки у заданих умовах. Основними складовими частинами ігрової діяльності виступають:

- дія – початок робити, перші кроки до пошуку та конкретної діяльності;

- завдання – молодші школярі відчувають задоволення від подолання соціальних викликів. Саме це вроджене бажання використовують розробники ігор, кидаючи виклик гравцям на кожному кроці;

- ризик – спонукання молодших школярів до певних дій, пов'язаних із ризиком, і пошуку правильних рішень;

- невизначеність – створення моменту переможця як чарівного моменту;

- емоційний зміст – формування емоції зворушення, бентежності, щастя чи розчарування, задоволення успіху як підтвердження власної цінності[1, с. 80].

Процес залучення гри як одного з найбільш дієвих способів підвищення результативності в різних сферах діяльності не є новою тенденцією навчання для високорозвинених країн світу. Цьому явищу дано назву «гейміфікація» (gamification). Появу цього терміна пов'язують з іменем британського розробника відеоігор Ніка Пеллінга (Nick Pelling), який ще у 2002 р. вжив його у власних розробках. Водночас залучення елементів гри до складу навчальних технологій у західних вишах розпочалося у 2008 р., набравши широкої популярності із 2010 р. Гейміфікація поширюється в усіх сферах життя – від професійної діяльності до системи освіти. Як ігрові елементи активують різні моделі поведінки особистості, змінюючи небажані моделі поведінки на користь більш ефективних (див. рис.1.) [3].

		Змагання	Співпраця	Приналежність до спільноти	Накопичення	Досягнення	Здивування	Прогрес	Розв'язування
Механіка гри	Бали					●		●	
	Рівні	●			●	●		●	
	Цілі	●		●		●	●		●
	Відзнаки			●	●	●	●	●	●
	Рейтинги	●	●	●		●			
	Нові можливості					●	●		●
	Події	●	●	●				●	●
	Сповіщення			●				●	
	Вікторина	●		●		●		●	
	Прогрес					●		●	

Рис.1.Різні моделі поведінки особистості в умовах ігрової діяльності [4]

Професор К. Вербах запропонував устрій компонентів гейміфікації у виді піраміди (див. рис. 2).

Рис. 2. Структура гейміфікації (за К. Вербахом).

Компоненти гейміфікації включають в себе зовнішні елементи: рівні гри, аватар користувача, віртуальні атрибути, віртуальні нагороди, квести. Принципи роботи – це те, що створює у гравця мотивацію рухатися далі. Іншими словами, це може бути шанс отримати нагороду, зворотній зв'язок, протиборство і взаємодіяння з друзями та іншими гравцями, здобуття нових засобів. Динаміка гри – прогрес гравця, відносини між гравцями, емоції [2].

Ігри стимулюють центри задоволення в мозку. 97 % дітей грають у відеоігри. А 70 % вчителів зізнаються, що помітили ріст зацікавленості учнів, відколи застосовують відеоігри в класі. Гейміфікація навчання – ефективний спосіб утримати увагу та підвищити мотивацію.

Найчастіше гейміфікація використовується в точних та природничих науках, як от математика чи хімія. Наприклад, після впровадження математичних ігор у навчальний процес в Університеті Флориди, студенти не лише підвищили успішність, але й переосмислили для себе предмет. А деякі з них навіть зізналися, що поборолі фобію математики. Гейміфікація здатна суттєво полегшити вивчення іноземних мов. Гейміфіковані формати спрощують запам'ятовування нового матеріалу. Найпростішими способами гейміфікації у вивченні іноземної мови онлайн і офлайн є флешкартки та вікторини [5].

Відмінною особливістю гейміфікації є дозвіл на помилки. Отже, молодші школярі можуть не боятися осуду та покарання за помилки, почувати себе вільно, тобто зникає страх перед неправильними діями, а на зміну йому приходить ініціативність і впевненість. Учні можуть самостійно обирати варіанти дій, що заохочує їх до активної діяльності та формує почуття відповідальності за власні вчинки.

Для успішного впровадження гейміфікації пропонуємо задіяти інструкцію з побудови ігрової системи одного із провідних експертів в області гейміфікації Кевіна Вербаха. У публікації “For the Win: How Game Thinking Can Revolutionize Your Business” Кевін Вербах разом зі співавтором Деном Хантером подає шість кроків з упровадження гейміфікації. Розглянемо більш ґрунтовно ігрові механізми запропонованих кроків.

1-й крок: встановлення цілей гейміфікації. Мета має відповідати

аббревіатурі SMART (Specific Measurable Achievable Relevant Time-bound). Цілі мають бути: – конкретними (specific); – вимірюваними (measurable); – досяжними (achievable); – актуальними (relevant); – обмеженими в часі (мати термін досягнення (time-bound)). Завдання гейміфікації повинні містити зазначені характеристики та керуватися поставленими цілями відповідно до кожного елемента системи.

2-й крок: визначення цільової поведінки гравців. Поведінка повинна бути продуманою для кожного з учасників системи гейміфікації. Необхідно виконати опис всіх ланцюжків дій кожного із гравців, що в подальшому становитиме основу проектування системи. На цьому етапі потрібно відповісти на такі запитання: – Що повинні зробити гравці (учні)? – Як це виміряти? – Як це сприяє досягненню мети? – Як діє зворотний зв'язок?

3-1 крок: виконання опису гравців. Образи гравців мають бути чітко визначеними. Опис різних типів гравців, з обдуманною мотивацією щодо виконання дій, визначених на кожному з етапів.

4-й крок: розробка структури системи гейміфікації. У К. Вербаха і Д. Хантера структура ігрової системи має такі рівні:

– мікрорівень – цикли залучення. Це ланцюжки «мотивація до дії – дія – зворотний зв'язок». Мотивація гравця (молодшого учня) до дії, виконання дії, отримання зворотнього зв'язку від системи (у вигляді нагород або інших подій, які є реакцією системи на дії гравця). На етапі зворотного зв'язку заохочення молодшого школяра до здійснення наступної дії (наприклад, за допомогою закликів до дії, прийомів управління мотивацією);

– макрорівень – «подорож гравця». Подання захоплюючої історія, на якій заснована система гейміфікації. Поетапність завдань із безлічі циклів залучення за наперед розробленим сценарієм.

5-й крок: упровадження механізмів гейміфікації та забезпечення гравцям відчуття успіху та задоволення. Ігрова діяльність молодших школярів має приносити відчуття радості, задоволення. Сам процес гри має бути приємним заняттям, розвагою. 6-й крок: обрання інструментів. Використання інформаційних технологій для роботи ігрової системи, реалізації процесу гейміфікації, задіяння хмарних технологій, гаджетів,

мобільних застосунків, електронно-цифрових пристроїв, підготовлених на попередніх етапах [6].

Психологи давно визнали важливість гри в розвитку розумових здібностей та навчанні. За словами Піаже (Piaget ,1962), гра дозволяє переступити дітям свою безпосередню реальність, вона стає більш абстрактною, символічною чи соціальною, що сприяє проходженню різних стадій когнітивного розвитку. Дитина може “діяти як, ніби”, надаючи звичним предметам певні ролі, вміння, таким чином розвиваючи абстрактне мислення[8].

Гра - один із видів діяльності молодших школярів, поєднує в собі інші види діяльності, перенесені в умовні ситуації, з метою засвоєння учасниками суспільного досвіду. Ігрова діяльність захоплює та веде молодших школярів в уявне інформаційне середовище, викликаючи цим цікавість до вивчення навчального матеріалу. Отже, ігрова діяльність передбачає наявність конкуренції, яка слугує мотивом до здійснення ефективної освітньої діяльності. Вона непомітно спонукає молодшого школяра на досягнення поставлених цілей. Гейміфікація освіти підвищує розумову діяльність молодших школярів, саме тому питання впровадження її в о

Список використаної літератури:

1. Salen, K., and Zimmerman E. (2003) Rules of Play: Game Design Fundamentals. Cambridge: MIT Press, 688 pp
2. Вербах К.Курс «Гейміфікація». URL: <https://www.coursera.org/learn/gamification>
3. Дядікова О. Гра як інструмент: що таке гейміфікація? URL: <https://mistosite.org.ua/uk/articles/hra-iak-instrument-shcho-take-heimifikatsiia>
4. Захарова О., Грузд А. Підвищення якості послуг вищої освіти за допомогою гейміфікації. Наукові праці національного технічного університету. Економічні науки. 2017. Вип. 32. С. 113-122.
5. Навчаємося граючи. Що таке гейміфікація. URL: <https://buki.com.ua/news/scho-take-geimifikatsiia/>

6. Шість кроків до гейміфікації навчання (із прикладами). URL: <https://ain.ua/2017/12/06/6-kroktivdo-gejmifikaci%D1%97-navchannya/>

7. Що таке гейміфікація та як вона допомагає розворушити співробітників? URL: <https://delo.ua/lifestyle/chto-takoe-gejmifikacija-i-kak-ona-pomogaet-rasshevelit-sotrudni-202074/>

8. Як навчання на основі ігор розвиває навички 21-го століття. URL: <https://nus.org.ua/view/yak-navchannya-na-osnovi-igor-rozvyva-navychky-21-go-stolittya/>

Миرونюк Євгенія,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Вітвицька Світлана,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління
Житомирський державний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК РОЗУМОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ

У системі педагогічних наук вивчення дисциплін мовно-літературної галузі посідає вагоме місце, адже це сприяє глибокому засвоєнню принципів, методів, прийомів та форм роботи на уроках у процесі навчання грамоти, літературного читання, теорії мови, розвитку усного та писемного мовлення.

Сучасна школа вимагає від учителя глибоких знань мовно-мовленнєвої і методичної підготовки, вміння не лише вчити дітей, а й діяти разом з ними; вчителя, який здатен організувати дітей до роботи, використовуючи інноваційні технології навчання, що буде сприяти розвитку розумових здібностей учнів, їх активного мислення,

своєчасному виявленню їхніх потенційних можливостей.

Початкові шкільні роки передбачають вироблення основних навичок, які мають вирішальне значення у формуванні мови та розвитку грамотності дитини. З метою сприяння розвитку розумових здібностей дітей у мовній та літературній сфері необхідно визначити цільові педагогічні умови. Це дослідження стратегій, узгоджених з метою формування когнітивної компетентності у сферах мовного мистецтва.

Навчання української мови можливе лише на основі розвитку мислення учнів, їх уваги, пам'яті, умінь бачити і сприймати мовні факти, явища в їх діалектичній єдності. Щоб здійснювати ефективне збагачення розуму дитини необхідно визначити найбільш ефективні прийоми і форми навчання, обґрунтувати систему роботи з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів.

Педагогічна діяльність має справу з життєво важливою ділянкою людського організму – інтелектом та розумом. Педагог навчає та виховує інтелектуальну основу суспільства. Якщо людина оволодіє мовою, вона оволодіє здатністю примножувати свої знання та розвивати свої розумові здібності.

Мова і мовлення є необхідною основою людської свідомості й людського мислення. Мовлення – це не лише процес використання людиною засобів мови з метою спілкування, але й форма існування мови в мовленнєвій діяльності, актах сприймання і розуміння під час слухання і читання, говоріння й письма.

Мовленнєва діяльність – сукупність психофізіологічних дій людини, спрямованих на сприймання і розуміння мовлення або породження його в усній та писемній формах. Мовленнєва діяльність відображає психічну діяльність людини, розвиток і вираження її інтелекту та емоцій

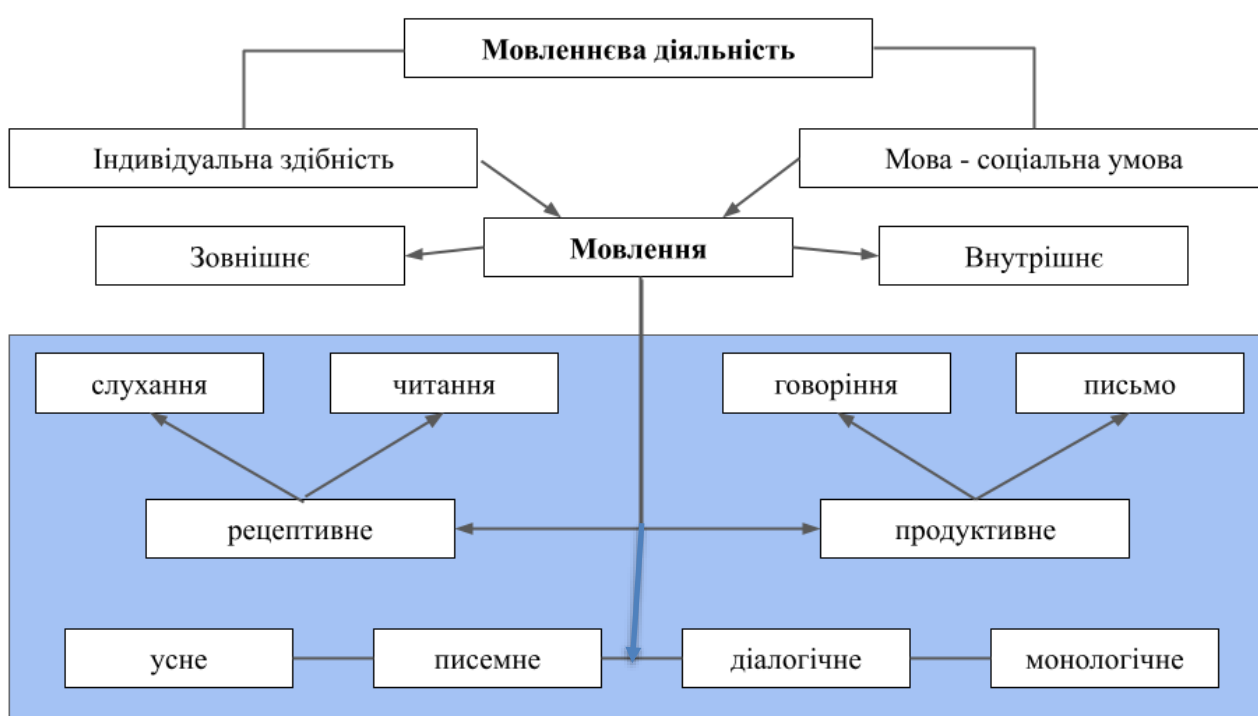

Рис.1 "Структура мовленнєвої діяльності"

Навчання української мови та можливе лише на основі мисленнєвої діяльності. Порівнюючи факти, синтезуючи, узагальнюючи, конкретизуючи й абстрагуючи їх, учні розвивають свої мовленнєві здібності. Ці операції на уроках мови не лише забезпечують засвоєння знань, формування умінь і навичок, але й сприяють розвитку розумових здібностей учнів.

Навчальна діяльність учнів зумовлюється цілями і методами. Цілі навчання для учнів початкових класів зосереджені навколо загальної мети розвитку своїх розумових здібностей через вивчення мови та літератури. Основна увага приділяється не лише виробленню навичок, але і розвитку таких якостей:

- розуміння (покращене розуміння складних структур мови та її простих, але важливих деталей);
- критичне мислення (вдосконалена здатність аналізувати, синтезувати та оцінювати інформацію, зібрану з прочитаного матеріалу та прослуханих і проаналізованих дискусій);

- креативне мислення (культивована творчість, яка передбачає інноваційне вираження в письмовій формі та розмовній мові);
- вирішення проблемних питань (заохочення ініціативи до пошуку рішень в мовно-орієнтованих контекстах);
- соціально-інтелектуальна взаємодія (сприяння спільним зусиллям для ефективного вирішення проблем та формулювання думок).

Правильний підбір методів відповідно до мети та змісту навчання, вікових особливостей учнів сприяє розвитку їхніх розумових здібностей, озброєнню їх уміннями й навичками використовувати здобуті знання на практиці, готує учнів до самостійного набуття знань, формує їхній світогляд. Тому під час вивчення мовно-літературних дисциплін вчителю у своїй діяльності важливо використовувати такі методи:

- *Інтерактивний сторітелінг* – це динамічний метод залучення учнів не лише як слухачів, але і як активних учасників розповіді. Ця техніка узгоджується з метою поліпшення розуміння і творчого мислення. Запрошуючи дітей внести свій вклад в події розповіді, вчителі можуть забезпечити захоплення дітей навчальною діяльністю і зробити процес навчання незабутнім і значущим.

- *Керовані стратегії читання* – забезпечують структурований підхід, в той час, коли вчителі залучають невеликі групи дітей у вивчення текстів, які лише на сходинку вище рівня, який дітям вже відомий та зрозумілий. Цей метод дозволяє дітям вивчати та усвідомлювати складніші інформаційні матеріали в звичному середовищі, значно сприяючи розвитку їх критичного мислення та аналітичних навичок.

- *Спільна навчальна діяльність*. Зосереджуючись на соціальному та когнітивному розвитку, спільне навчання поміщає учнів у ситуації, в яких вони повинні взаємодіяти один з одним для виконання поставлених завдань. Ці заходи імітують реальність, що вимагає спілкування, співпраці та колективних розумових зусиль для досягнення спільної мети.

- *Проектне навчання*. У проектних навчальних контекстах молодші школярі зустрічаються з проблемами прив'язки своєї мови та літературних знань до реальних ситуацій. Працюючи над проектами, учні практикують вирішення проблем і спостерігають, як їх внесок матеріалізується в відчутні результати, тим самим сприяючи самостійному навчанню та розвитку своїх розумових якостей.

- *Публічні виступи та презентації* – потужний компонент педагогічного інструментарію для розвитку мовних та літературних здібностей дітей. Регулярні можливості для презентацій дозволяють учням впевнено формулювати свої ідеї та вдосконалювати свої навички усного спілкування.

Сучасний навчальний процес передбачає обов'язкове доведення основних знань і умінь до автоматизму їх використання учнями в повсякденному житті.

Від рівня організації навчальної діяльності учнів на уроках української мови залежить інтенсифікація (посилення, збільшення продуктивності, дієвості, напруження) навчального процесу. Вона передбачає збільшення кількості праці, що витрачається учнями за певний проміжок часу. Чим більше, активніше учні працювали на уроці мови, тим вища продуктивність, дієвість їхньої роботи. Велике значення для інтенсифікації має діяльність учителя, його вміння залучити учнів до виконання пізнавальних і практичних завдань, спрямованих на формування умінь і навичок.

Опановуючи шкільний курс рідної мови, учні оволодівають різними способами навчальної діяльності, розвивають своє мовлення і мислення, розумові здібності, збагачують свою духовність. Формування національної свідомості, розуміння законів розвитку рідної мови і суспільства тісно пов'язані із засвоєнням мовних явищ, закономірностей, провідних ідей мовознавчої науки, що дає учням можливість усвідомити історію розвитку мови, її функцій, засвоїти багатство виражальних засобів.

Отже, активне включення педагогічних умов навчання та виховання має вирішальне значення для учнів початкової школи для розвитку їх розумових здібностей у сфері мови та літератури.

Середовище, яке залучає інтерактивність, дає виклики через кероване навчання, сприяє співпраці, занурює в реальні проекти та дає можливість вираження через публічні виступи, без сумніву підходить для когнітивного зростання. Пристосування цих методів до цілей навчання дозволяє педагогам виховувати свідомих, критичних і творчих мислителів, готових до мовних і літературних вимог майбутнього.

Список використаної літератури:

1. Антонова О. Є., Клименюк Ю. М. Підготовка майбутнього вчителя до розвитку інтелектуальної обдарованості учнів початкової школи: Монографія. Житомир: Житомир. держ. ун-т, 2011. 263 с.
2. Вашуленко М. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного початкового навчання. Початкова школа, 2001. № 1. С.11-14.
3. Кірик М., Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник. Львів : Світ, 2019. 136 с.
4. Підгурська В. Ю., В. В. Свобода// Пріоритети розвитку початкової освіти в контексті становлення Нової української школи: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 березня 2021 року) / за заг. ред. Т. І. Шанскова – Житомир: ФОП «Н. М. Левковець», 2021. – С. 19 – 23.
5. Савченко О. Я. Навчальне середовище як чинник стимулювання дослідницької діяльності молодших школярів. Наукові записки Малої академії наук України. 2012. № 1. С. 41–49.

Омелянчук Тетяна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 016 Спеціальна освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Бірук Наталія,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Впровадження інноваційно логопедичних технологій (ЛТТ) сьогодні є новою сходинкою у освітньому процесі. Основна мета полягає в гармонійному поєднанні сучасних інноваційних технологій з традиційними засобами розвитку дітей. Особливо актуально стоїть питання володіння кожним логопедом сучасними корекційними логопедичними технологіями і методиками, грамотному застосуванні їх у практичній професійній діяльності.

Отже, корекційно-розвиваюча робота з дітьми, що мають відхилення в мовленнєвому розвитку, передбачає використання спеціалізованих і впровадження інноваційних адаптованих прийомів і засобів (головним чином навчальних, діагностичних і розвиваючих). Ефект їх застосування залежить від професійної компетенції педагога, вміння використовувати нові можливості, включати нетрадиційні технології в систему навчання кожної дитини, створюючи велику мотивацію і психологічний комфорт, а також надаючи дитині з порушеннями психо-мовленнєвого розвитку свободу вибору форм і засобів діяльності.

За основними групами логопедичні технології поділяються на:

- ✓ Інформаційно-комунікаційні - методи взаємодії з інформацією.
- ✓ Дистанційні освітні технології (використовувані при організації роботи з батьками).

✓ Інноваційні психокорекційні технології: арт-терапія, казкотерапія, психосоматична гімнастика тощо.

✓ Педагогічні технології з використанням нетрадиційних для дефектології прийомів: ароматерапії, хромотерапії, літотерапія бібліотерапії тощо.

✓ Здоров'язберігаючі технології: кріотерапія, дихальні гімнастики тощо.

✓ Змішані технології

✓ традиційні логопедичні технології з використанням нововведень.

Будь-який практичний матеріал можна розділити на дві групи:

1. допомога безпосередньо мовленнєвому розвитку дитини;

2. опосередкований, до якого відноситься нетрадиційні логопедичні технології.

Такі методи не можна розглядати як самостійні і самодостатні. Використання цих методів перш за все створює сприятливий емоційний фон і підвищує ефективність корекційної роботи.

Виділяють такі технології з використанням нетрадиційних для логопедії прийомів:

✓ кольорові палички Кюїзенера

✓ розвивальні ігри Воскобовича

✓ логічні блоки Д'єнєша

✓ коректурні таблиці Гавриш

✓ «логіки світу»

✓ Арт-терапевтичні технології.

З кожним роком особливої популярності в корекційній роботі з дітьми з порушенням мовлення набирає використання арт-терапії.

Основним завданням арт-терапії - є розвиток самовираження людини, її самопізнання, через творчість і мистецтво. Найбільш поширеними видами арттерапії є: музикотерапія, вокалотерапія, казкотерапія, сміхотерапія, кольоротерапія (хромотерапія), ізотерапія.

Музикотерапія впливає :

✓ на покращення загального емоційного стану дитини;

✓ сприяє поліпшенню якості рухів (розвиваються ритмічність, плавність, виразність, координація);

- ✓ на корекцію і розвиток відчуттів, сприйняття, уявлень;
- ✓ на стимуляцію мовленнєвої функції;
- ✓ на нормалізацію просодичної сторони мовлення (тембру, темпу, ритму).

Вокалотерапія

Вокальна діяльність — найліпша форма дихальної гімнастики, що сприяє вентиляції та розвитку легенів.

В результаті рішення корекційних завдань активної вокалотерапії відбувається: стимуляція слухового сприйняття; збільшення обсягу внутрішнього і зовнішнього словника; розвиток просодичної сторони мовлення; формування навичок словотворення; нормалізуються нейродинамічні процеси кори головного мозку та біоритми.

Імаготерапія - театралізація, включає в себе: лялькотерапію, казкотерапію.

Крім того, треба зазначити, що казкотерапію та лялькотерапію використовують на всіх етапах корекційно-логопедичної роботи: під час створення ситуації заохочення, позитивного настою дитини, комунікації; при формуванні початкових навичок (артикуляційної моторики, розвитку дихання, голосу, дрібної моторики, номінативного словника тощо); розвиваючи лексико-граматичну сторону мовлення, інтонаційно-виразне мовлення.

Зентангл і дудлінг, а також їх поєднання (зендудлінг) – техніки малювання, які останнім часом набувають великої популярності. Інтерес до них пов'язаний з тим, що вони є хорошим способом розслабитися, не перейматися через свої нерозвинений художній талант, проявити свої творчі здібності, навіть у тому випадку, коли абсолютно не вмієш малювати, тому є можливість поспілкуватися в цей час з однолітками та дорослими. Ці техніки прекрасно підходять для наших дітей, які тільки вчаться малювати.

Під час проведення розслабляючого логопедичного масажу використовуються твори, що надають седативну дію, а під час активного – твори, що надають тонізуючу дію.

Також тонізуючі музичні твори можливо використовувати під час проведення динамічних пауз і гімнастики артикуляції.

Кінезіологічні вправи – комплекс рухів, які дозволяють активізувати міжпівкулеву дію:

- ✓ розвивають мозолисте тіло,
- ✓ підвищують стресостійкість,
- ✓ покращують мисленнєву діяльність,
- ✓ сприяють покращенню пам'яті та уваги.

Логопедичний масаж

Масаж м'язів периферичного мовного апарату допомагає нормалізувати м'язовий тонус і тим самим підготувати м'язи до виконання тяжких рухів, необхідних при артикуляції звуків.

Виконання прийомів логопедичного масажу вимагає чіткої діагностики стану м'язового тонусу не лише власне м'язів, що беруть участь в артикуляції, але також м'язів особи і шиї. Самомасаж – це масаж, що виконується самими дітьми (підлітком або дорослим), страждаючим мовною патологією.

Самомасаж є засобом, доповнюючим дію основного масажу, який виконується логопедом. Метою логопедичного самомасажу є в першу чергу стимуляція кінестетичних відчуттів м'язів, що беруть участь в роботі периферичного мовного апарату, а також певною мірою і нормалізація м'язового тонусу даних м'язів.

Пальчиковий масаж

- ✓ масаж долонь кам'яними, металевими чи стікляними різнокольоровими кульками;
- ✓ прищіпковий масаж;
- ✓ масаж горіхами, каштанами;
- ✓ масаж шестигранними олівцями;
- ✓ масаж зондами, зондозамінниками;
- ✓ масаж приборами Су-Джок терапії.

Висновок. Таким чином, варіативність використання інноваційних технологій в корекційно-розвивальному процесі дозволяє збільшити ефективність логопедичної роботи з усунення порушень мовлення, формує усвідомлене ставлення до свого мовлення, спонукає до кращого засвоєння вивченого матеріалу, урізноманітнює прийоми і методи корекційного впливу.

Список використаної літератури:

1. Андросова В. М. Використання інноваційних технологій в роботі з дітьми-логопатами старшого дошкільного віку для корекції вад звуковимови / В. М. Андросова // Розкажіть онуку. - 2004. - № 10-11.
2. Галущенко В.І. Особливості формування просодичного компонента мовлення у дітей зі стертою дизартрією: дис. ...канд. пед. наук: спец. 13.00.03. - О., 2012. - С.247.
3. Логопсихологія: навч. посіб. / С. Ю. Конопляста, Т. В. Сак ; за ред. М. К. Шеремет. - К.: Знання, 2010. - 293 с.
4. Бичкова С. Ю. Інноваційні технології як засіб підвищення якості логопедичних занять. URL : [http://almanah.ltd.ua/save/2018/1%20\(10\)/208.pdf](http://almanah.ltd.ua/save/2018/1%20(10)/208.pdf) (дата звернення 25.01.2022)
5. Мартиненко І. Логопсихологія. Курс лекцій : навч. посіб. 3-є вид., випр. і допов. Київ : ДІА. 2019. 120 с.

Орловська Ольга,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Борейко Олександр,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

**РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У
ШКОЛАХ УКРАЇНИ ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ
АНАЛІЗ**

Постановка проблеми. Розвиток креативності серед молодших школярів є однією з ключових складових успішної освіти в сучасному світі. Креативність визнається не лише важливою якістю для

особистісного розвитку, але й важливим фактором у сучасному економічному та соціальному контексті. Однак, підходи до розвитку креативності можуть відрізнятися залежно від країни та освітньої системи.

Україна та Великобританія, як дві країни з різними культурними, історичними та освітніми традиціями, можуть підходити до розвитку креативності у молодших школярів по-різному. Відмінності в підходах до навчання, організації навчального процесу, доступ до ресурсів та культурні особливості можуть впливати на те, як діти розвивають свою креативність та як цей розвиток сприймається в соціумі. Тому, в рамках цієї статті, ставимо перед собою завдання порівняти підходи до розвитку креативності у молодших школярів у школах України та Великобританії. Дослідження буде спрямоване на визначення основних відмінностей у підходах до навчання, використання методик та ресурсів, а також на оцінку впливу цих підходів на розвиток креативності учнів.

Це дослідження є актуальним з погляду вдосконалення освітніх практик та підвищення ефективності навчального процесу, що має значення для подальшого розвитку суспільства та підготовки молоді до викликів сучасності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для вирішення цієї проблеми, слід сформулювати мету та поставити конкретні завдання, які відповідали б потребам сучасного освітнього процесу в Україні та Великобританії. Останні дослідження та публікації вказують на необхідність впровадження інноваційних стратегій та методик, спрямованих на стимулювання креативності молодших школярів. Зокрема, деякі автори рекомендують:

1. Визначення чітких цілей і завдань для освітнього процесу, які б сприяли розвитку креативності учнів у школах обох країн.
2. Впровадження інтерактивних та ігрових методик навчання, які стимулювали б творче мислення та самовираження дітей.
3. Забезпечення доступу до різноманітних ресурсів та матеріалів, що сприяють розвитку креативності, включаючи мистецькі, технічні та наукові засоби.
4. Підтримка вчителів у їхній професійній підготовці та розвитку

методик, спрямованих на стимулювання творчих здібностей учнів.

5. Розробка ефективних систем оцінювання, які враховували б креативні досягнення учнів та стимулювали б їхній подальший розвиток.

Аналіз останніх досліджень підкреслює важливість врахування принципів Нової української школи (НУШ) у контексті розвитку креативності молодших школярів. Впровадження НУШ в Україні відкриває нові можливості для стимулювання творчого потенціалу учнів, зокрема:

Акцент на інтерактивному навчанні та інтегрованих підходах допомагає розвивати креативне мислення та уяву учнів, застосування різноманітних методів навчання, включаючи проектну діяльність та використання інформаційних технологій, стимулює активну участь учнів у процесі навчання та сприяє розвитку їхньої творчості, наголос на розвитку ключових компетентностей, таких як критичне мислення, комунікаційні навички та самостійність, сприяє формуванню готовності до самовираження та творчого розвитку учнів, впровадження системи портфоліо та індивідуалізованого навчання дозволяє враховувати індивідуальні особливості кожного учня та стимулює їхній творчий розвиток.

Отже, інтеграція принципів Нової української школи в навчальний процес сприяє не лише підвищенню якості освіти, але й розвитку креативності молодших школярів, відповідаючи вимогам сучасного світу та подальшому успіху учнів.

Мета статті. Полягає в порівняльному аналізі розвитку креативності серед молодших школярів у школах України та Великобританії з метою визначення ефективних практик та перспектив подальшого вдосконалення освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В Україні, на відміну від багатьох країн, історично акцентувалася увага на традиційних методах навчання, які спрямовані були на запам'ятовування та репродукцію знань. Проте, в останні роки спостерігається тенденція до впровадження нових підходів, таких як Нова українська школа, яка акцентує увагу на розвитку креативності та самовираженні учнів. Впровадження інтерактивних методів навчання та

стимулювання творчості відкриває для українських школярів нові можливості для розвитку креативних здібностей.

Великобританія відома своєю більш децентралізованою системою освіти та більшим рівнем автономії для шкіл. У британських школах традиційно використовуються різноманітні методики, спрямовані на розвиток креативності та самовираження. Наприклад, «Creative Curriculum» дозволяє учителям створювати навчальні плани, які активно використовують творчі завдання та проекти для стимулювання креативності учнів. У порівняльному аналізі розвитку креативності молодших школярів в школах України та Великобританії перш за все важливо визначити, які цінності та цілі переслідуються в кожній системі, та як це впливає на розвиток креативності учнів. Наприклад, Нова українська школа (НУШ) ставить перед собою завдання формування готовності до навчання та розвитку ключових компетентностей, тоді як Creative Curriculum акцентується на стимулюванні творчого мислення та самовираження дітей. Роль вчителя також важлива у контексті розвитку креативності учнів. Вчителі можуть впливати на креативність учнів через свої підходи до навчання, методи викладання та стимулювання самовираження. Насамперед креативне мислення у дітей початкової школи - це здатність дитини генерувати нові ідеї, розв'язувати проблеми та виражати свої думки та почуття у незвичний, оригінальний спосіб. Для підвищення цього навички учителі в Україні та Великобританії використовують різноманітні методи та інтерактивні вправи:

1. *Асоціативний куц:* У цій вправі учні обирають слово чи поняття, а потім по черзі називають слова чи асоціації, які асоціюються з обраним словом. Це допомагає розвивати асоціативне мислення та асоціативні здібності учнів.

2. *Брейнштормінг:* Учні спільно генерують якомога більше ідей або рішень на задану тему або проблему. Важливо створити атмосферу відкритості та вільного висловлення думок для стимулювання креативного мислення.

3. *Метод "6 капелюхів":* Учні відіграють роль "роздумувача" з однією з шести "капелюхів" (наприклад, білого - фактів, червоного - емоцій, чорного - негативу тощо) та аналізують певну ситуацію або

проблему з різних точок зору.

4. *Метод "Мислення проекту"*: Учні працюють над створенням проектів або вирішенням проблем, розробляючи конкретні плани дій та шукаючи креативні рішення.

5. *Казкові та творчі написання*: Учні пишуть свої власні казки, оповідання чи вірші, що дозволяє їм розгортати свою уяву та творчі здібності.

Деякі унікальні методи та підходи, що використовуються в Великобританії для стимулювання креативного мислення у дітей:

1. *Електронні портфоліо (E-portfolios)*: Учні ведуть електронні портфоліо, в яких вони демонструють свої навички, досягнення та проекти. Це дозволяє їм відстежувати свій прогрес, а також розвивати креативність та відображати свою індивідуальність через різноманітні відображення навчальних досягнень.

2. *Проекти з використанням нових технологій (STEM projects)*: Учні беруть участь у проектах з науки, технологій, інженерії та математики (STEM), де вони використовують нові технології та інноваційні методи для розв'язання реальних проблем. Це стимулює їхню креативність та допомагає розвивати навички технологічного дизайну та винахідництва.

3. *Мистецькі резиденції (Artist-in-residence programs)*: У школах можуть запроваджуватися програми співпраці з місцевими артистами, майстрами або культурними організаціями, де вони відвідують школу на певний період часу та проводять майстер-класи, проекти або резиденції, що сприяє розвитку творчих та художніх здібностей учнів.

4. *Метод дослідницького навчання (Inquiry-Based Learning)*: Учні ставлять питання, досліджують проблеми та шукають відповіді за допомогою дослідницьких методів. Цей підхід сприяє розвитку креативного мислення, аналітичних навичок та самостійності учнів.

Загалом як в Україні так і Великобританії діти повинні усвідомлювати, що вони мають право висловлювати свої думки вільно, аргументувати їх та пояснювати, а також брати участь у міні-дискусіях. Це допомагає збільшити їх впевненість у собі та сприяє позитивному розвитку креативного мислення. Зрозумівши це, діти будуть більш

активно залучатися до обговорення, виконання завдань та інших активностей.

Висновки. У світлі подібного порівняльного аналізу виявляється важливість взаємодії та обміну досвідом між Україною та Великою Британією у сфері освіти. Обидві країни мають свої сильні сторони та унікальні підходи до розвитку креативного мислення у дітей, які можуть бути взаємовигідно використані для збагачення освітніх практик одне одного. Обмін інформацією та найкращими практиками дозволить обома країнам вдосконалити свої методи навчання, а також підготувати дітей до ефективного функціонування у сучасному світі, де креативність та адаптивність стають ключовими компетенціями.

Список використаної літератури:

1. Gibb N. The Purpose of Education: Speech [Електронний ресурс] 2015. Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/speeches/thepurpose-of-education>.
2. Борисенко В. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підхід / Валентина Борисенко. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://mozaikaped.blogspot.com/2017/08/integrovanenavchannjatematychnyj-i.html?view=flipcard>
3. Комар О. Дещо про інтеграцію та інтегровані уроки / О. Комар // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2021. – №57. – С. 67-73.
4. Капканець Т.С. Проблема розвитку креативної інноваційної особистості учня / Т.С. Капканець // Теорія і практика проектування авторських педагогічних систем : зб. матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції 26-27 квітня 2017 року. – С. 408-412.
5. Daniel Pink - A Whole New Mind: Why Right-Brainers Will Rule the Future. – P. 257-268.

Пашинська Віра,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Яценко Світлана,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ, ЗАСОБИ ТА МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В НУШ

Постановка проблеми. Дослідницька діяльність в початковій школі являє собою комплексний підхід, що дозволяє розвивати критичне мислення, творчі здібності та самостійність учнів.

Водночас розвиток дослідницьких навичок у молодших школярів в НУШ є ключовим елементом освітнього процесу, оскільки це сприяє формуванню здатності учнів самостійно ставити та вирішувати завдання, вибираючи найкращі методи їх реалізації. Вчителі можуть застосовувати різноманітні методики, підходи та сучасні засоби під час уроків для розвитку цих якостей.

Вітчизняні науковці внесли значний внесок в теорію та практику дослідницького навчання: Н. Бібік, Н. Буринська, С. Гончаренко, О. Савченко та інші заклали основи теорії активізації пізнавальної діяльності учнів; П. Мороз, О. Марченко, С. Серова, Н. Фоміна, Н. Білик, Л. Михайлик, Г. Колинець, К. Баханова, Л. Задорожна, О. Пометун та інші визначали способи організації дослідницької діяльності учнів та приділяли значну увагу методичним розробкам уроків та програмних курсів на основі нових інноваційних засобів та підходів до навчання молодших школярів.

Мета статті – окреслити основні основних інноваційні підходи, методи та засоби організації дослідницької діяльності молодших школярів в умовах Нової української школи.

Виклад основного матеріалу статті. Дослідницька діяльність – «це особливий вид інтелектуально-творчої діяльності, що породжується в результаті функціонування механізмів пошукової активності та будується на основі дослідницької поведінки. Ця діяльність логічно включає до себе мотивувальні фактори (пошукову активність) дослідницької поведінки та механізми її здійснення» (Н. Тягло) [4, с. 30]. Поняття «дослідницька діяльність» в педагогіці охоплює широкий спектр процесів та підходів, зорієнтованих на активне залучення учнів у процес пізнання, що містить спостереження, експериментування, аналіз та висновки.

У процесі навчально-дослідницької діяльності, як зауважує Н. Тягло відбувається розвиток спеціальних здібностей учнів, що є передумовою входження учня у науково-дослідницьку діяльність, зміст та обсяг якої перевищують межі навчальної програми. Це визначає зміст такої діяльності, а саме [4, с. 35]:

- бачення проблеми;
- вміння постановки запитань, формулювання гіпотез;
- здатність класифікувати, спостерігати;
- вміння проведення експерименту;
- вміння структурувати матеріал, формулювати висновки;
- вміння доводити та захищати власні ідеї.

З цією метою вчителі організують різноманітні заходи: екскурсії, віртуальні подорожі, театралізовані вистави, квести тощо, що сприяє досягненню очікуваних навчальних результатів через застосування інтерактивних форм: кооперативне навчання, дослідницькі проєкти, мистецькі ініціативи, рольові ігри, ситуаційні вправи, дитяче волонтерство [3, с. 69].

STEAM-освіта об'єднує науку, технології, інженерію та математику, спрямована на розвиток креативного мислення та вироблення в учнів компетенцій дослідника. Вона пропонує інтегрований підхід до навчання, який відрізняється від традиційного, де предмети вивчаються не ізольовано один від одного, а об'єднують у навчальному процесі декілька предметів вивчення в межах одного уроку, які надають можливість ефективно вивчати заплановану тему у широкому її розгляді

з позиції різних наукових підходів [6, с. 4]. Інтегровані уроки, які включають елементи з різних предметних областей, відіграють важливу роль у комплексному вивченні тем, явищ та понять.

Вебквести можуть охоплювати окрему проблему чи тему, а також можуть мати міжпредметний характер. Тематика вебквестів може бути різноманітною, а проблемні завдання можуть варіюватися за складністю. В основі вебквесту лежить індивідуальна або групова робота учнів, де їм призначаються ролі, над розв'язанням поставленої проблеми з використанням Інтернет-ресурсів, що підготовлені вчителем [2, с. 4-5].

Проектна технологія навчання у контексті дослідницької діяльності має ключове значення, оскільки мотивує учнів до створення матеріального чи інтелектуального продукту, а не лише до освоєння теми. В процесі реалізації проекту учні активно використовують і здобувають знання, консультуються з вчителем та одне з одним, виконують різноманітні завдання, включаючи пізнавальну, дослідницьку та конструкторську роботу [2, с. 7].

Використання комп'ютерних технологій у навчанні має ряд важливих дидактичних функцій. Завдяки ІКТ учні можуть брати участь у пошукових групах, Інтернет-конкурсах, здійснювати творчі роботи та проекти. Крім того, вони сприяють комунікації, оскільки учні мають можливість обмінюватись інформацією, порівнювати різні погляди, формувати свої позиції [5, с. 9].

Уроки можуть містити різні медіазасоби, такі як інтерактивні комп'ютерні флеш-ігри, інтелектуально-творчі завдання, онлайн-ігри, хмара тегів, ментальні карти, креативні тексти, комікси, бук трейлери, фото колажі, постери, інтерактивні плакати та скрайбінги [5, с. 9].

Набір обладнання, необхідного для сучасного офлайн та онлайн навчання, зазвичай складається з наступних компонентів [1, с. 17-22]:

1. Комп'ютерів, інтерактивної дошки, мультимедійних проєкторів та комунікаційних пристроїв, а також пристроїв тактильного введення даних (інтерактивні бездротові планшети, інтерактивні графічні панелі тощо).

2. Популярності набувають також і мобільні сервіси, які дозволяють створити інтерактивні вправи та різнопланові завдання. Прикладами

таких сервісів є: Kahoot!, Flipgrid, LearningApps, Edmodo, Kerpoof, StudySync, Educreations, Capzles та інші.

3. У сучасній школі у зв'язку з активною цифровізацією освіти все частіше традиційні уроки поступово замінюються медіауроками (мультимедійними уроками), оскільки за допомогою ІКТ найчастіше використовуються мультимедійні засоби. Дослідницька наочність не лише сприяє доступності навчання, а також робить його більш важливим засобом якості її засвоєння.

Усі ці інновації сприяють створенню освітнього середовища, де навчання перетворюється на активний процес відкриття, а не лише сприймання готових знань. Учні отримують можливість самостійно досліджувати, аналізувати, порівнювати та обґрунтовувати свої думки за допомогою сучасних засобів навчання, що сприяє розвитку їх мотивації до навчання та саморозвитку.

Висновки. Було з'ясовано, що дослідницька діяльність є невід'ємною складовою освітнього процесу в Новій українській школі, оскільки сприяє розвитку критичного мислення, творчих здібностей та самостійності учнів молодшого шкільного віку.

Ефективна організація дослідницької роботи молодших школярів вимагає від вчителів застосування інноваційних підходів, методів та засобів навчання, використання сучасних мобільних сервісів та мультимедійного обладнання.

Така різноманітність інструментів дозволяє створити розвивальне освітнє середовище, в якому учні самостійно будуть відкривати знання через спостереження, експериментування, аналіз, що сприятиме розвитку у них дослідницьких здібностей: вміння виявляти проблеми, ставити запитання, висувати гіпотези, проводити експерименти, структурувати матеріал, формулювати висновки та захищати власні ідеї.

На наш погляд, застосування інноваційних методик, засобів та моделей організації дослідницької діяльності молодших школярів не лише мотивує їх до активної пізнавальної роботи, а й закладає міцний фундамент для подальшого науково-дослідницького спрямування навчання в основній та старшій школі.

Список використаної літератури:

1. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн і офлайн навчання: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 64 с.

2. Бугайова Н.А., Вікторіна О.М. Квести і проекти з використанням Інтернету на уроках української мови і літератури : навчально-методичний посібник для вчителів української мови і літератури. Кіровоград: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2016. 64 с.

3. Порадник з питань організації освітнього процесу в початкових класах закладів загальної середньої освіти: Матеріали інструктивно-методичної наради «Початкова освіта в нових реаліях: досвід, ризики та перспективи» / уклад. Кірик М.Ю., Ціник О.В., Сивохоп Я.М та ін. Ужгород, ЗІППО, 2022. 81 с.

4. Тягло Н.В. Підготовка вчителів у системі післядипломної освіти до організації науково-дослідницької діяльності учнів: дис...канд.. педаг. наук. 13..00.04. Запоріжжя, 2020. 275 с.

5. Черешнюк І.О. Використання медіа технологій в початковій школі: методичні рекомендації. Комунальний заклад «Новомиколаївська середня загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів Верхньодніпровської районної ради Дніпропетровської області, 2016. 133 с.

6. STEAM – середовище, яке виховує дослідників. Реалізація міжпредметних навчально-дослідницьких проєктів (з досвіду роботи) : посібник / уклад. Ж. Федірко, Л. Титаренко, Н. Дуняшенко. Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2022. 68 с.

Прохоренко Надія,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Дубасенюк Олександра,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Актуальність проблеми. Освіта дорослих відіграє суттєву роль у сучасному суспільстві, виступаючи не лише інструментом для отримання знань, набутих у шкільні роки, але й потужним драйвером постійного розвитку особистості протягом життя. Дослідження нормативно-правових, концептуальних, організаційно-педагогічних, управлінських, змістово-технологічних та інших аспектів розвитку неформальної освіти дорослих в Україні здійснили такі науковці: О. Баніт, О. Василенко, М. Вовк, О. Волярська, Л. Лук'янова, Л. Москаленко, Н. Павлик, Ю. Петрушенко, С. Прийма, О. Семенов, О. Смірнов, О. Пехота [3; 4]. Значення освіти дорослих підтверджується низкою науково обґрунтованих фактів, які наведено у наукових розвідках.

Дослідження Міністерства освіти США свідчать про те, що особи з вищою освітою мають на 40% вищі шанси на працевлаштування порівняно з тими, хто немає такої освіти. Їхній заробіток протягом життя на 80% вищий, ніж у людей без вищої освіти. Економісти давно цікавляться тим, чи дійсно освіта веде до вищої заробітної плати. Для вивчення цього питання використовується метод, відомий як регресія заробітної плати Мінцера, запропонований Джейкобом Мінцером у 1974 році. Цей метод дозволяє емпірично оцінити вплив освіти на рівень доходів [5, с. 17]. Один із нових прикладів дослідження результатів освіти дорослих – робота Badescu, D'Hombres та Villalba (2011). Дослідники,

спираючись на дані 28 європейських країн, виявили, що вища освіта в середньому збільшує заробітну плату на 43%; вплив освіти на зарплату варіюється від країни до країни: у Португалії вища освіта веде до зростання зарплати на 98%; у Швеції цей показник становить лише 21%. Відсутність середньої освіти в середньому знижує заробітну плату на 17%. Розрив у зарплаті між людьми з та без середньої освіти також різниться залежно від країни: у Данії ця невідповідність становить лише 7%; в Австрії вона сягає 31% [5, с.18].

Окрім вищої освіти, освіта дорослих допомагає людям отримати нові навички та знання, необхідні для просування по службі або зміни кар'єри. Наприклад, людина, яка хоче перейти з адміністративної роботи в ІТ-сферу, може пройти курси з програмування або веб-дизайну. Освіта дорослих не лише розширює знання та кваліфікацію, але й сприяє розвитку м'яких навичок, таких як критичне мислення, вирішення проблем та комунікація. Ці навички високо цінуються роботодавцями в усіх сферах діяльності, що робить освіту дорослих цінним активом на ринку праці.

Згідно з публікацією в журналі "Neurology", люди, які постійно навчаються протягом життя, рідше страждають від деменції та хвороби Альцгеймера. Дослідження показало, що розумова активність допомагає створювати нові нейронні зв'язки та підтримувати здоров'я мозкових клітин. Позитивний вплив навчання на когнітивні здібності робить його важливим інструментом для дорослих, які прагнуть підтримувати активність мозку та протистояти віковим когнітивним змінам. Навчання покращує пам'ять, увагу та швидкість обробки інформації, що робить його цінним активом для людей будь-якого віку [2, с. 56].

Дослідження Каліфорнійського університету в Берклі показало, що дорослі, які беруть участь у програмах освіти дорослих, з більшою ймовірністю голосують на виборах, здійснюють волонтерську діяльність у своїх громадах та беруть участь в інших формах громадської діяльності. Визначене пов'язано з тим, що освіта дорослих підвищує обізнаність людей про суспільні та політичні питання, а також дає їм навички та знання, необхідні для участі в громадському житті. Активні громадяни відіграють важливу роль у функціонуванні демократичного суспільства

[1; 2; 3].

Згідно з дослідженням, опублікованим в журналі "Adult Education Quarterly", люди, які беруть участь у програмах освіти дорослих, характеризуються підвищеною самооцінкою та впевненості у собі. Це пов'язано з тим, що освіта дорослих дає людям можливість досягти успіху в навчанні та розвинути нові навички. Такий підхід, в свою чергу, може призвести до покращення їхнього загального самопочуття та віри у власні сили. Упевнені у собі люди частіше ставлять перед собою цілі та досягають їх, а також здійснюють позитивний вплив на оточуючий світ. Освіта дорослих надає унікальну можливість для постійного розвитку та самовдосконалення, умотивовує здобувати нові знання, навички та розширювати сферу інтересів. Відкриваючи для себе нові горизонти, людина розширює свій кругозір, отримує доступ до нових можливостей і робить своє життя більш насиченим і цікавим [4; 3].

Дослідження Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) показало, що дорослі з низьким рівнем освіти частіше безробітні, живуть у бідності та мають проблеми зі здоров'ям. Нерівність можна зменшити за допомогою освіти дорослих, яка надає доступ до знань і навичок, що сприяють покращенню життя. Пропонуються різні курси з підвищення грамотності, іноземної мови, математики, комп'ютерної грамотності, а також програми з професійної підготовки. Завдяки інвестиціям в освіту дорослих, уряди та некомерційні організації здатні розширити можливості людей, сприяти створенню більш справедливого та інклюзивного суспільства.

Дослідження Світового банку засвідчило, що освіта дорослих може призвести до значного зростання ВВП країни. Останнє пов'язано з тим, що освічені працівники більш продуктивні, інноваційні та здатні до адаптації до постійних змін на ринку праці. Інвестиції в освіту дорослих дають змогу країнам готувати кваліфіковані кадри, які відповідають вимогам сучасного ринку праці, що, в свою чергу, робить економіку більш конкурентоспроможною [5; 6].

Освіта дорослих відіграє важливу роль у досягненні цілей сталого розвитку, встановлених ООН. Завдяки їй люди зможуть розібратися в складних питаннях, як-от зміна клімату, бідність та нерівність, а також

[%20up,dementia%20care%20or%20memory%20care.](#) (date of access: 19.05.2024).

2. Rüber I. E., Janmaat J. G. Does Participation in Adult Education Increase Volunteering? An Analysis of British Longitudinal Data. *Adult Education Quarterly*. 2020. Vol. 71, no. 1. P. 55–72. URL: <https://doi.org/10.1177/0741713620927348> (date of access: 19.05.2024).

3. Ukraine J. Що таке навчання впродовж життя? (+ приклади) - Jooble Blog. *Jooble Blog*. <https://cutt.ly/kevsOSaT>.

4. Аніщенко, О. Неформальна освіта дорослих в умовах російсько-української війни: стан, проблеми і перспективи розвитку. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 21(1), 18-34. [https://doi.org/10.35387/od.1\(21\).2022.18-34](https://doi.org/10.35387/od.1(21).2022.18-34)

5. Вахітова Г., Купе Т. Вплив освіти на заробітну плату. *Зв'язок між освітою та міграцією в Україні*. Будапешт, 2013. С. 18.

6. Цілі Сталого розвитку та освіта дорослих – Центр Поділля Соціум. *Центр Поділля Соціум* – (Вінниця). URL: <https://pscenter.org.ua/tsili-stalogo-rozvitku-ta-osvita-doroslih/> (дата звернення: 19.05.2024).

Семенюк Дар'я,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Мирончук Наталія,
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СКЛАДНИКИ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ТА УМОВИ ФОРМУВАННЯ

Постановка проблеми. У сучасному світі питання

здоров'язбереження набуває особливої важливості. Діти початкової школи є вразливою категорією, оскільки саме в цьому віці формуються основи фізичного, психічного та соціального здоров'я, що впливають на подальший розвиток і становлення особистості. Здоров'язбережувальна компетентність стає необхідною складовою освітнього процесу, адже сприяє формуванню у дітей навичок та звичок здорового способу життя, що є запорукою їхнього гармонійного розвитку і благополуччя. За вимогами Державного стандарту початкової школи дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя є складником громадянської та соціальної компетентностей і реалізується у процесі вивчення соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цінність здоров'я дитини задекларована такими документами: Конвенція ООН про права дитини, Закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепція «Нова українська школа» та ін. У науковій літературі тема здоров'язбереження активно досліджується. Такі вчені, як І. Зязюн, В. Оржеховська та ін., зосереджують увагу на важливості інтеграції здоров'язбережувальних технологій в освітній процес. За їхніми дослідженнями, здоров'язбережувальна компетентність має бути системно впроваджена в освітні програми початкової школи, враховуючи психофізіологічні особливості учнів. О. Мільчина акцентує увагу на ролі фізичної активності та здорового харчування як основних компонентів цієї компетентності[4]. В. Бочарова підкреслює значення психоемоційного здоров'я, включаючи розвиток стресостійкості та формування позитивної мотивації до навчання [2]. Водночас проблема формування здоров'язбережувальної компетентності учнів початкової школи не є вповні розв'язаною, оскільки компетентність здоров'язбереження дитини потребує постійного розвитку в зв'язку з суспільно-економічним, інформаційно-технологічним розвитком, умовами життя країни (мирним функціонуванням чи перебуванням у стані війни), середовищем життя дитини та ін.

Мета публікації полягає в з'ясуванні сутнісних складників компетентності здоров'язбереження та окресленні способів та умов її

формування в молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. У наукових джерелах здоров'язбережувальна компетентність дитини характеризується як сукупність знань, умінь, цінностей і ставлень, спрямованих на збереження та зміцнення власного здоров'я та здоров'я оточуючих, формування якої відбувається в освітньому процесі та в позанавчальній діяльності. Основними складниками цієї компетентності дослідники В. Бочарова, В. Молодиченко та ін. [2, 4, 5] визначають такі: фізичне здоров'я, психічне здоров'я, соціальне здоров'я, духовна складова.

Зокрема, *фізичне здоров'я* дитини передбачає розуміння важливості фізичної активності; знання основних видів фізичних вправ і їхнього впливу на організм; формування навичок правильного виконання фізичних вправ; ведення активного способу життя.

Формування *психічного здоров'я* пов'язане з розвитком емоційної грамотності; знанням методів саморегуляції та релаксації; формуванням позитивного мислення та самооцінки; вироблення навичок конструктивного вирішення конфліктів [2].

Соціальне здоров'я дитини включає вміння спілкуватися та взаємодіяти з однолітками та дорослими; розуміння правил здорового соціального середовища; формування соціальної відповідальності та співпраці.

Не менш важливим для забезпечення здоров'я дитини є *здорове харчування*, що пов'язане зі знанням основ раціонального харчування; вмінням складати збалансований раціон; розумінням важливості режиму харчування; навичками свідомого вибору продуктів харчування.

Робота з формування здоров'язбережувальної компетентності учнів початкової школи має бути організована таким чином, щоб охоплювати всі визначені складові здоров'я та передбачати розвиток мотиваційної, когнітивної, діяльнісної та рефлексивної сфер. Відповідно структуру здоров'язбережувальної компетентності наповнюємо такими компонентами:

– *когнітивний компонент*: знання про здоров'я і його складові; розуміння принципів здорового способу життя;

– *мотиваційний компонент*: усвідомлення важливості здорового способу життя; сформована мотивація до збереження здоров'я;

– *діяльнісний компонент*: навички здорового способу життя; практичні уміння з організації власної життєдіяльності відповідно до принципів здорового способу життя;

– *рефлексивний компонент*: здатність аналізувати та оцінювати власний стан здоров'я; вміння коригувати свою поведінку для підтримки здоров'я.

Формування здоров'язбережувальної компетентності в учнів початкової школи має базуватися на комплексному підході, що включає різні напрями діяльності: навчально-освітня діяльність, фізична активність, психоемоційний розвиток, соціальне середовище, здорове харчування.

Учитель відіграє ключову роль у формуванні здоров'язбережувальної компетентності учнів. Він має бути не лише ретранслятором знань, але й прикладом для наслідування. Основні завдання вчителя в цьому процесі включають: *організацію здоров'язбережувального середовища* (забезпечення комфортних умов для навчання, що включають належне освітлення, вентиляцію та санітарні умови, створення позитивної емоційної атмосфери, що сприяє гармонійному розвитку учнів); *мотивацію до здорового способу життя* (заохочення учнів до участі у спортивних заходах та акціях, спрямованих на популяризацію здорового способу життя, відзначення досягнень учнів у сфері здоров'язбереження, що стимулює їхню подальшу активність); *інтеграцію здоров'язбережувальних технологій у навчальний процес* (використання міждисциплінарного підходу для впровадження знань про здоров'я у різні навчальні предмети, застосування інтерактивних та ігрових методів навчання для підвищення зацікавленості учнів щодо тематики здорового способу життя) [1].

Співпраця школи з батьками є важливим елементом у формуванні здоров'язбережувальної компетентності учнів. Батьки повинні бути активно залучені у процес, що сприятиме закріпленню знань і навичок, отриманих у школі, вдома. Основні напрями співпраці з батьками включають: *інформаційну підтримку* (проведення інформаційних

зустрічей та семінарів для батьків, де обговорюються питання здоров'язбереження та ролі сім'ї у цьому процесі, надання батькам інформаційних матеріалів, таких як брошури, буклети та статті з порадами щодо здорового способу життя); *спільні заходи* (організація сімейних спортивних змагань, днів здоров'я та екскурсій, що сприяють зміцненню родинних зв'язків і популяризації здорового способу життя, проведення спільних майстер-класів з приготування здорової їжі, де діти та батьки можуть навчитися новим рецептам і методам приготування корисних страв); *індивідуальні консультації* (надання психологічної та педагогічної підтримки батькам з питань виховання здорових звичок у дітей, консультації щодо індивідуальних особливостей розвитку дитини та адаптації здоров'язбережувальних практик до конкретних потреб кожної сім'ї).

Висновки. Розвиток здоров'язбережувальної компетентності учнів початкової школи є ключовим завданням сучасної освіти. Впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес дозволяє реалізувати комплексний підхід до виховання здорового покоління [3].

Інтеграція фізичної активності, правильного харчування, психологічної підтримки та співпраці з батьками забезпечує багатогранний розвиток учнів, підвищуючи їхню здатність ефективно долати виклики сучасного світу. Таким чином, системний підхід до формування здоров'язбережувальної компетентності є необхідним для забезпечення фізичного, психічного та соціального благополуччя учнів.

Список використаної літератури:

1. Безрукова В. Г. Освіта і здоров'я: інтеграційний підхід. Київ: Освіта, 2018. 45-52 с.
2. Бочарова В. В. Психологічні аспекти здоров'язбереження у початковій школі. Одеса: Астропринт, 2017. 34-41 с.
3. Вавілова Н. В. Здоров'язбережувальні технології у початковій школі. Харків: Основа, 2015. 56-63 с.
4. Мільчина О. М. Фізична культура у школі. Київ: Освіта, 2016. 72-80 с.
5. Молодиченко В., Молодиченко Н. Формування

здоров'язбережувальної компетентності учнів початкової школи. 2020.
Режим доступу:
<http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/11389/1/123ACF.pdf>

Фещенко Ольга,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Яценко Світлана,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Постановка проблеми. Молодший шкільний вік – сенситивний період, під час якого закладаються основи моральної свідомості, екологічної культури, ставлення особистості до світу природи, які є основою екологічної компетентності учнів.

Екологічну компетентність школяра варто пов'язувати із такими поняттями, як: екологічна свідомість, екологічне мислення та екологічні цінності. Екологічна компетентність учня початкової школи, окрім системи екологічних знань, умінь і навичок, включає також ще сформованість особистісних цінностей, установок. Екологічна компетентність має діяльнісний характер і передбачає здатність мобілізувати знання, ставлення дитини, здатність реалізувати їх у конкретній екологічній ситуації.

Основними показниками екологічної компетентності учнів початкової школи на уроках інтегрованого курсу «ЯДС» є розуміння сучасних екологічних проблем, володіння системою знань про

навколишнє середовище, а також усвідомлення відповідальності за збереження природи, активна природоохоронна діяльність учня, розвинене почуття любові до природи, вміння бачити красу, милуватися і насолоджуватися нею.

Тому основними завданнями педагогів у контексті проблеми, є пошук ефективних форм та методів, які б могли зацікавити дошкільника, спрямувати його на роботу, на формування певної системи знань та природознавчого світогляду.

Проблема екологічної компетентності молодшого школяра розкрита у роботах вітчизняних та зарубіжних учених: Я.Коменського, С.Русової, В.Сухомлинського, Дж.Локка, Й.Песталоцці, К.Дістенверга, Г.Біленька, Т.Науменко, О. Половіна та ін.

Особливості формування екологічної компетентності учнів початкової школи вивчали такі учені, як: Н.Горопаха, Н.Глухова, Н.Кот, Н.Лисенко, В.Марщицька, В. Семенчук та інші.

Мета статті – схарактеризувати ефективні форми та методи формування екологічної компетентності в учнів початкової школи, окреслити шляхи їх реалізації у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Виклад основного матеріалу статті. Екологічна компетентність учнів 1-4 класів передбачає сформованість екологічного світорозуміння, екологічної вихованості, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до природи [1, с.14].

Екологічна компетентність молодшого школяра реалізується крізь призму концепцій екологічного виховання, яке слід розглядати як складний педагогічний процес, зміст якого передбачає наступні положення:

- знайомство із світом природи – середовища перебування людини, яка має бути зацікавленою у збереженні його цілісності, чистоти, гармонії;
- осмислення екологічних явищ і вміння робити висновки щодо організації як власної діяльності, так і колективу в природному середовищі;
- усвідомлення вихованцями необхідності екологічної безпеки

України;

- формування моральних почуттів обов'язку і відповідальності за збереження краси природи та участі в її охороні;

- спонукання дітей до участі у природоохоронній діяльності [1, с.19].

Молодший шкільний вік — дуже відповідальний етап у формуванні екологічної компетентності особистості: її знань та цінностей, мотивів та установок екологічного характеру.

Процес формування екологічної компетентності у молодшому шкільному віці має певні психологічні особливості. Основою цього процесу є розвинена увага, мовлення, пам'ять, сприймання, сенсорика учнів 1-4 класів.

У дітей цього віку відбувається збагачення і порядкування чуттєвого досвіду дитини, оволодіння основними формами сприймання і мислення, завдяки чому учні більш свідомо ставляться до проблем довкілля, розуміють вплив людської діяльності на рослинний і тваринний світ [1, с. 15].

Пізнання учнями навколишнього світу за допомогою відчуттів і сприймання створює необхідні передумови для виникнення складніших пізнавальних процесів (мислення, пам'ять, уява). Через це розвинена сенсорика та відповідний емоційний досвід дитини у процесі взаємодії із природними об'єктами, процесами та явищами - основа для формування екологічної культури учня у процесі практичної діяльності у довкіллі. Через психологічні зміни в організмі дитини, які відбуваються не самостійно, а комплексно, школяр оволодіває новими діями сприймання, спрямованими на обстеження предметів і явищ дійсності, їх різноманітних властивостей і відношень у екологічних дослідах, у процесі висадження дерев, квітів на ділянці школи (або вдома), у вияві «допомоги» природі у процесі участі у екологічних акціях разом із дорослими тощо. Саме ці чинники є умовами успішного засвоєння знань дітей про природу та, відповідно, основою їх екологічної компетентності [3, с. 60].

До педагогічних чинників формування екологічної компетентності учнів початкової школи відносимо, передусім, цікаві нестандартні уроки, нетрадиційні форми і методи роботи на уроках «Я досліджую світ»

(квести на природознавчу тематику, сторітелінги, складання екологічних розповідей «навиворіт»). За такої організації роботи на інтегрованих уроках «Я досліджую світ» учні мають змогу більш ефективно збагнути суть екологічних проблем, зрозуміти, чому слід берегти та примножувати природні багатства, а також на вичерпних прикладах зрозуміти, які шляхи та засоби у контексті «допомоги» природному довкіллю діти можуть застосувати у практичних діях. Адже знання та відповідні екологічні почуття школярів трансформуються у діяльну допомогу довкіллю лише тоді, коли стануть особистісними утвореннями школяра та будуть його власними цінностями, установками екологічного характеру [2, с. 68].

Під час організації уроків пошукового спрямування на тему: «Багатство світу природи», під час експериментування дітей і дорослого (досліди «Вода», «Сонце», «Перетворення рідини на пару», «Дослід із рослинами») дітьми відбувалося засвоєння системи наукових понять, набуття експериментальних методів пізнання навколишньої дійсності, взаємозв'язків між ними, що дозволило дитині стати суб'єктом навчання, навчить вчитися, що дозволяє розвинути інтелектуальну активність, пізнавальну культуру і ціннісне ставлення до реального світу. Така діяльність сприяє збагаченню не лише емоційно-чуттєвого досвіду дітей під час спілкування і з довкіллям, але й формує основи відповідальності перед світом природи, а також доцільність дотримання природоохоронної поведінки учнем [5, с. 63].

Безумовно, під час організації та проведення інших уроків та позаурочної роботи у контексті реалізації завдань програми із формування екологічної компетентності, слід враховувати і те, що у житті дітей молодшого шкільного віку основним практичним та, водночас, ефективним методом навчання та виховання є гра. Для формування логічного мислення у процесі формування екологічної культури учнів 1-4 класів можна використовувати наступні ігри: дидактичні: «Чудесний мішечок», «Знайди і назви», «Вгадай за описом», «Що змінилося?» та інші. Предметні ігри: «Знайди дерево за листочком», «Впізнай на смак», «Знайди такий же за кольором» та ін. Словесні ігри: «Назви, хто літає, бігає, стрибає?», «Коли це буває?», «Потрібно - не

потрібно» і ін. Рухливі ігри екологічного характеру. Наприклад: «Квочка з курчатами», «Миші і кіт», «Сонечко і дощик» та ін. Ігри-подорожі. Наприклад, «Подорож у казковий ліс, «В гості до зайчика» та ін.

На наш погляд, ігри та квести можуть допомогти дітям познайомитися із взаємозалежностями у світі природи, але й із діяльністю людей, які досліджують стан природи та охороняють її [4, с. 242].

Бесіда, пояснення, повинні супроводжуватися ігровою діяльністю дитини, а також показом ілюстрацій, фільмів на екологічну тематику, а також, екологічну стежку.

Також варто додати, що у процесі формування екологічної компетентності учнів початкової школи педагоги повинні враховувати такі організаційно-педагогічні умови, як: відповідність змісту розробленого матеріалу віку та інтересам молодших школярів, робота повинна бути посиленою для учнів, передбачати умови для вияву самостійності дітей, а також сприяти формуванню екологічного світогляду особистості.

Допоміжними засобами у такій роботі може стати наочність: ілюстрації, показ фільмів, мультфільмів на екологічну тематику та ін.

Робота із формування екологічної компетентності учнів початкової школи повинна бути чітко організованою, містити об'єкт спостереження, мету, передбачати певну тематику (наприклад, «Світ рослин лісу» або ж «Тварини восени»), маршрут та етапи. В її організації та проведенні доцільно використати дидактичні екологічні ігри, дослідницьку діяльність разом із дітьми. Також у процесі такої роботи можна використати цікаві загадки, конкурси тощо із метою пробудження пізнавального інтересу та позитивної мотивації дітей.

Висновки. Було з'ясовано, що структуру екологічної компетентності учня складають екологічні знання, установки, цінності та поведінка учнів, спрямовані на збереження та примноження природи та її багатства.

Процес формування має враховувати вікові та індивідуальні особливості молодшого школяра, адже саме цей період - дуже відповідальний етап засвоєння знань дитиною та формування у неї

необхідних уявлень, взаємозалежностей у довкіллі.

На формування екологічної компетентності учнів 1-4 класів безпосередньо впливають пізнавальні процеси особистості молодшого шкільного віку - різноманітні форми відображення зовнішнього світу та внутрішнього стану організму людини на різноманітних рівнях складності.

До найбільш ефективних форм та методів формування екологічної компетентності молодшого школяра на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ», відносимо, передусім, інноваційні: екологічний квест, метод лепбук, складання лімериків, складання і продовження казок «навиворіт» та ін. здатні підвищувати рівень знань та уявлень дітей про взаємозалежності та зв'язки у світі природи, але формується емоційний досвід дитини, позитивне ставлення до пізнання природи та ін.

На наш погляд, така робота підвищує інтерес дітей до діяльності, підвищує їхню активність, розвиває мислення, увагу, уяву, пам'ять, допомагає більш ефективно збагнути сутність проблем екологічного змісту, на відміну від використання традиційних методів роботи на уроках «Я досліджую світ» як умови формування високого рівня екологічної компетентності учнів.

Список використаної літератури:

1. Бистрицька П. А. Екологічна компетентність учня. Київ : 2017. 233с.
2. Беленька Г., Науменко Т., Половіна О. Дітям про світ природи: старший дошкільний вік: навч.-метод. посібник. Київ : Генеза, 2017. 112с.
3. Конюхова Т.С. Порівняльний аналіз існуючих програм з екологічного виховання молодших школярів. Бердянський державний педагогічний університет. Зб. наук. праць. *Педагогічні науки*. Бердянськ : 2015. С. 59-66.
4. Маршицька В.В. Наступність в екологічному вихованні дошкільників дошкільників. Еколого-натуралістична творчість. *Науково-методичний вісник*. Київ : НЕНЦ, 2020. С. 242 – 244.
5. Семенчук В.М. Характеристика загальних підходів до екологічної освіти й виховання дітей на сучасному етапі. *Освіта Донбасу*. 2017. № 5 (118). С. 62-67.

Шуляк Марія,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Мирончук Наталія,
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сучасне суспільство висуває нові вимоги до системи освіти, зокрема, до формування в учнів соціальної компетентності. Соціальна компетентність є невід'ємною складовою всебічного розвитку особистості, забезпечуючи здатність до ефективної взаємодії в різних соціальних контекстах. В умовах глобалізації та швидких соціальних змін ця компетентність стає ще більш важливою, оскільки сприяє формуванню толерантності, комунікативних навичок та здатності до адаптації. Таким чином, вивчення сутності та структури соціальної компетентності учнів початкової школи є надзвичайно актуальним питанням сучасної педагогіки.

Вивчення соціальної компетентності молодших школярів привертає увагу психологів і педагогів, оскільки саме на цьому етапі формується основа для подальшого розвитку особистості. З розвитком цього поняття пов'язуються психологічні та педагогічні дослідження, спрямовані на вивчення сутності та структури соціальної компетентності учнів початкової школи.

Проблему формування соціальної компетентності молодших школярів досліджують В. Коваленко, О. Кононко, Т. Смагіна, О. Юрченко та ін. Дослідники характеризують сутність, ознаки, змістові компоненти, критерії та показники цієї компетентності. Водночас, незважаючи на значний інтерес до проблеми соціальної компетентності, існують певні

прогалини у її теоретичному та практичному осмисленні. Насамперед це стосується розуміння сутності, структури цього феномену у зв'язку з використовуваними засобами для його формування в учнів початкової школи. Недостатня увага до цих аспектів може призвести до неефективності виховних і освітніх заходів, спрямованих на розвиток соціальної компетентності учнів.

Метою статті є визначення сутності та структури соціальної компетентності учнів початкової школи, а також аналіз основних підходів до її формування у сучасній педагогічній практиці.

Визначення поняття «соціальна компетентність» потребує системного підходу, оскільки воно включає комплекс різноманітних компонентів та характеристик. Цей термін охоплює широкий спектр соціальних навичок і умінь, що дозволяють людині ефективно взаємодіяти з іншими людьми, включаючи комунікацію, співпрацю, вирішення конфліктів, а також здатність до адаптації в різних соціальних контекстах.

У Державному стандарті початкової освіти соціальну компетентність пов'язано з ідеями «справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей», що передбачає співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність у житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, вміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних з різними проявами дискримінації, ціннісне ставлення до культурного розмаїття різних народів, дбайливе ставлення до власного здоров'я, здоров'я інших людей [1].

Т. Смагіна визначає це поняття як систему знань, умінь, ставлень, ціннісних орієнтацій та поведінкових компонентів (відповідного стилю спілкування), необхідних для існування в соціумі [3, с. 140].

У результаті аналізу поглядів науковців та на основі власних узагальнень В. Коваленко надає поняття «соціальна компетентність молодшого школяра» як підтверджену здатність особистості, що виявляється у відкритості до суспільства, навичках соціальної поведінки, готовності до сприймання соціально спрямованих інформаційних повідомлень, відповідальності перед іншими за свої вчинки та вміння вибудовувати свою поведінку в середовищі поєднаної реальності

(реальному і віртуальному) відповідно до соціальних норм і суспільних цінностей [2, с. 15].

Отже, соціальна компетентність учнів початкової школи – це здатність продуктивно співпрацювати з суб'єктами взаємодії у групі та в команді, виконуючи різні обов'язки та функції в колективі.

Згідно з дослідженнями, соціальна компетентність включає кілька основних компонентів, які визначають здатність учнів початкової школи до успішної взаємодії з оточуючими та адаптації до різних соціальних умов.

В. Коваленко [2, с. 20-22] визначає такі складники соціальної компетентності молодших школярів: когнітивний, мотиваційно-ціннісний, поведінково-діяльнісний, комунікативний, інформаційно-рефлексивний; О. Юрченко – мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний [4, с. 239-240] та ін.

Підтримуємо думку дослідників, що соціальну компетентність молодшого школяра доцільно представити як сукупність мотиваційно-ціннісного, когнітивного, поведінково-діялісного та рефлексивного компонентів:

1) *мотиваційно-ціннісний* складник (інтерес, ставлення, мотиви) соціальної компетентності молодших школярів репрезентується такими показниками: інтерес до соціально значущої діяльності, прояву ініціативи; емоційно-ціннісне ставлення до соціальної взаємодії, суспільно значущої діяльності; прагнення дотримуватися еталонів соціальної поведінки, контролювати і регулювати свої емоції;

2) *когнітивний* складник соціальної компетентності молодших школярів (знання, розуміння, уявлення) містить такі показники: знання про якості особистості; знання про себе як об'єкта і суб'єкта соціальних відносин; знання про основні соціальні ролі, норми спілкування; знання про способи взаємодії людей у суспільстві, про вербальні й невербальні засоби спілкування; знання про способи самовираження (пояснення, переконання, повідомлення про свої почуття);

3) *поведінково-діялісний* складник має такі показники: здатність до здатність до самопрезентації, самоорганізації та самоконтролю; вміння взаємодіяти з іншими; самостійна і впевнена поведінка в незнайомих

ситуаціях; уміння самостійно знайти адекватний спосіб поведінки в конфліктах з дорослими і однолітками; вміння ставити різнорівневі цілі, завдання і досягати їх; вміння діяти відповідно до соціально значущих норм і цінностей;

4) *рефлексивний* складник соціальної компетентності молодших школярів (аналіз, самооцінка) має показники: уміння оцінювати і пояснювати свою поведінку та вчинки; вміння аналізувати дії, вчинки інших людей; уміння вербалізувати свій план дій; уміння оцінити ефективність спільної діяльності.

Ці компоненти взаємопов'язані, взаємозалежні й цілісно відображають сутність соціальної компетентності молодших школярів.

Розвиток соціальної компетентності у молодших школярів відбувається через взаємодію з різними соціальними суб'єктами – рідними, однолітками, вчителями, іншими суб'єктами взаємодії. У шкільному середовищі діти навчаються вирішувати конфліктні ситуації, співпрацювати в групах, взаємодіяти з різними людьми, що сприяє їхньому соціальному розвитку.

Один зі способів розвитку соціальної компетентності молодших школярів є використання групових інтерактивних методик, таких як рольові ігри, групові вправи та проєкти. Ці методи дозволяють дітям вчитися співпрацювати, взаємодіяти й вирішувати конфлікти, розвивати комунікативні навички та емпатію. Важливим також є проведення індивідуальних бесід та консультацій з учителями або психологами, які надають можливість учням обговорювати свої проблеми та отримувати підтримку та поради з їх вирішення. Корисним інструментом для розвитку соціальної компетентності молодших школярів можуть бути також казки та історії, які допомагають дітям вчитися розуміти соціальні норми та цінності, виховуючи в них емпатію та моральність.

Важливою складовою розвитку соціальної компетентності молодших школярів є створення сприятливого середовища вдома та в школі. Батьки можуть сприяти цьому, підтримуючи розвиток комунікативних навичок дитини вдома, активно спілкуючись з нею та практикуючи вислуховування. Важливо також стимулювати молодшого школяра до участі у соціальних заходах поза школою, таких як гуртки чи спортивні

секції, де він може взаємодіяти з однолітками та розвивати навички співпраці та взаємодії. Беззаперечно цінною вважаємо роль вчителя як модератора і наставника, який створює сприятливі умови для розвитку соціальної компетентності учнів.

Отже, соціальна компетентність молодших школярів є важливою складовою їхнього розвитку та адаптації до суспільства. Вона включає в себе сукупність умінь, які дозволяють учням ефективно взаємодіяти з оточуючими та успішно адаптуватися до різних соціальних умов. Розвиток соціальної компетентності молодших школярів є завданням як батьків, так і вчителів, і вимагає спільних зусиль для створення сприятливого середовища, де діти можуть вчитися та рости як соціально адаптовані особистості.

Список використаної літератури:

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://bit.ly/3wTiNqd>
2. Коваленко В. Формування соціальної компетентності молодших школярів засобами інформаційно-комунікаційних технологій: посібник / за ред. М. П. Лещенко. Київ, 2017. С. 20–22. URL: <https://bit.ly/4bAeVuB>
3. Смагіна Т. М. Поняття та структура соціальної компетентності учнів як наукова проблема. *Вісник Житомирського державного університету: Педагогічні науки*. 2010. Вип. 50. С. 138–142.
4. Юрченко О. Структура соціальної компетентності молодшого школяра. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 7 (61). С. 234–244.

Грищенко Євгенія
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 073 Менеджмент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Антонов Олексій
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов і новітніх технологій навчання
Житомирський державний університет імені Івана Франка

КОНТРОЛІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В КРИЗОВІЙ СИТУАЦІЇ

Щоб успішно запобігати кризовим ситуаціям, системи управління повинні своєчасно виявляти несприятливі обставини всередині підприємства та їхні причини, а також прогнозувати зміни у фінансово-економічному стані підприємства під впливом різних зовнішніх і внутрішніх факторів. Однією з таких управлінських систем є контролінг, який допомагає підприємствам досягати конкурентних переваг і здійснювати моніторинг зовнішніх та внутрішніх чинників для раннього виявлення і вирішення проблем. Світовий досвід свідчить, що застосування інструментів контролінгу є одним із найефективніших методів профілактики та попередження фінансових криз у суб'єктів господарювання [3].

Концепція контролінгу як системи управління виникла в зарубіжній практиці у 80-ті роки ХХ століття як спосіб активної профілактики криз, які можуть призвести до банкрутства. Ця концепція, яка також відома як «управління відхиленнями», передбачає оперативне порівняння основних планових (нормативних) і фактичних показників з метою виявлення різниць між ними та встановлення взаємозв'язку та взаємозалежності між цими показниками [3].

Контролінг виник як інструмент управління у відповідь на швидкий розвиток виробничих відносин. У сучасних ринкових умовах суб'єкти господарювання не можуть ефективно працювати та розвиватися без

використання контролінгу. Він слугує засобом для вдосконалення менеджменту.

Контролінг являє собою комплексну систему, що включає встановлення цілей, планування, облік, контроль, аналіз, управління інформаційними потоками та розробку рекомендацій для прийняття управлінських рішень. Він забезпечує всебічний і систематичний огляд діяльності підприємства в минулому, теперішньому та майбутньому, а також пропонує комплексний підхід до виявлення та вирішення проблем, з якими стикається підприємство.

Основна ціль контролінгу полягає у забезпеченні ефективного стратегічного управління підприємством.

Контролінг включає наступні функції:

- облікову, яка зосереджена на зборі та аналізі даних щодо результатів діяльності та внутрішнього обліку;

- планувальну, що надає інформаційну підтримку для розробки та вдосконалення планів усередині організації;

- контрольню-регулюючу, що включає порівняння планових та фактичних показників, аналіз відхилень та розробку пропозицій для їх усунення або стимулювання;

- інформаційно-аналітичну, що передбачає розробку інформаційної системи, збір та систематизацію даних для прийняття рішень;

- спеціальні функції, які забезпечують аналіз зовнішнього середовища, вивчення досвіду конкурентів та оцінку ефективності інвестиційних та інноваційних проектів [2].

Також вирізняють специфічні функції контролінгу, до яких належать наступні: сервісна, інформаційна, координуюча та навігаційна. В антикризовому управлінні найбільше значення має навігаційна функція, яка охоплює моніторинг операційного середовища, своєчасне виявлення кризових ситуацій, адаптацію до змін, а також оцінку та коригування цілей, дій і методів у разі криз.

Система контролінгу підприємства представлена рисунку 1.

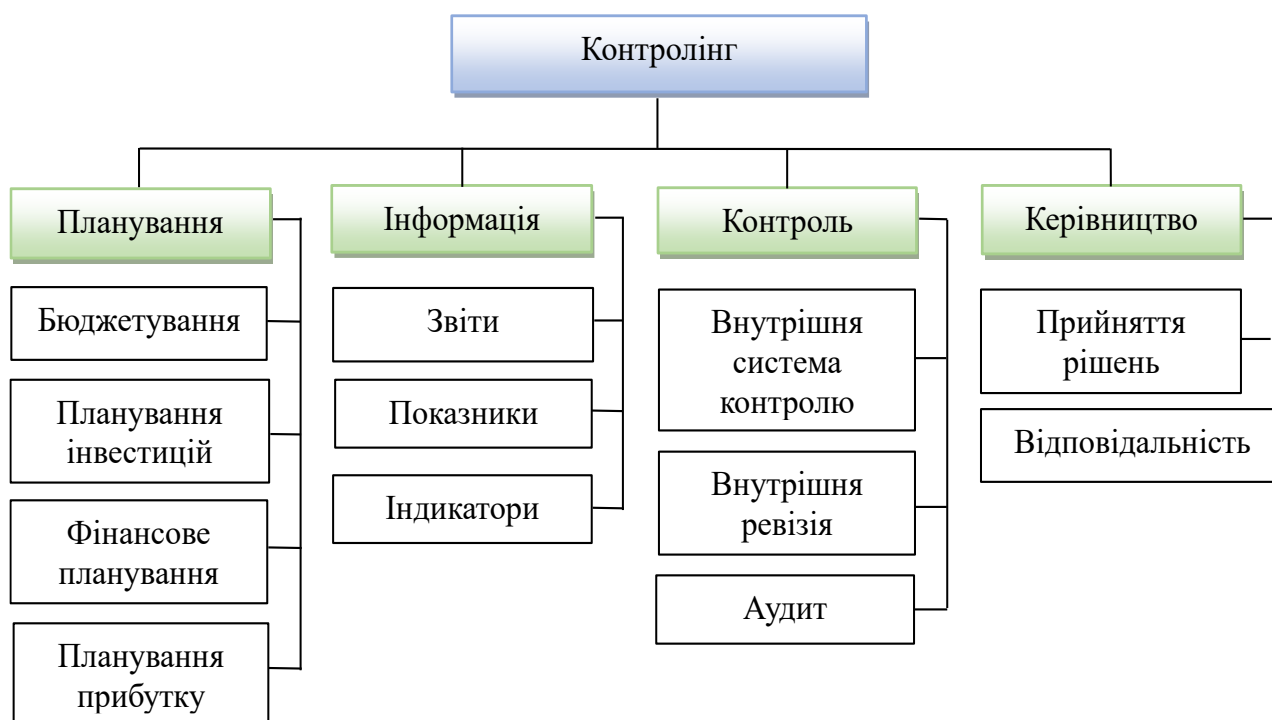

Рис. 1. Система контролінгу в організації
Джерело: складено автором на основі [7].

Зростання значущості контролінгу в антикризовому фінансовому управлінні можна продемонструвати на прикладі розвитку його концепцій (рис. 2). Якщо на початковому етапі контролінг переважно виконував функцію інформаційного забезпечення, то в сучасних умовах він є одним з ключових елементів забезпечення ефективного менеджменту підприємств.

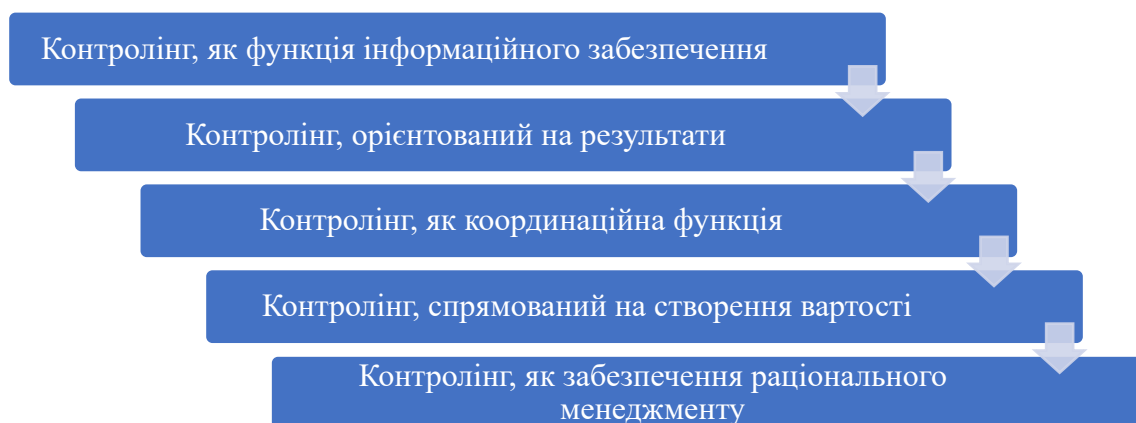

Рис. 2. Розвиток концепцій контролінгу
Джерело: складено автором на основі [1].

Інструменти стратегічного контролінгу використовуються під час стратегічного планування та у процесі контролю досягнення стратегічних цілей. GAP-аналіз – це метод, який використовується для аналізу вихідної інформації для визначення стратегічного розриву між тим, що бажає досягти підприємство у своєму розвитку, і тим, що фактично може досягти, не змінюючи свою поточну стратегію. У ролі стратегічних показників можуть бути вказані такі показники, як прибуток, виручка, рентабельність, частка ринку або маржинальний дохід [8].

Для успішного стратегічного контролінгу GAP-аналіз важливо використовувати у поєднанні з іншими інструментами, такими як аналіз конкурентів за моделлю Портера, PEST-аналіз і SWOT-аналіз.

Більша частина науковців виділяють два типи контролінгу - стратегічний і оперативний. Їх роль в антикризовому фінансовому управлінні суттєво відрізняється. Їх застосування у стабільні періоди функціонування підприємства відрізняється від використання у ситуаціях потенційної кризи або при виявленні симптомів «легкої» кризи. Антикризове фінансове управління націлене на керування ризиками з метою зменшення невизначеності і передбачає використання стратегічних методів контролінгу [5].

Стратегічний контролінг прагне впровадити на підприємстві систему «передчасного попередження», яка включає постійний аналіз зовнішніх та внутрішніх факторів, що можуть суттєво вплинути на

майбутнє компанії та спричинити фінансові проблеми. Створення ефективної системи прогнозування передбачає встановлення цілей, критеріїв стратегічного планування фінансово-господарської діяльності, розробку альтернативних стратегій, визначення системи показників для оцінки досягнення стратегічних цілей, аналіз відхилень від стратегічних планів та розробку варіантів управлінських рішень [6].

Ще одним важливим аспектом стратегічного контролінгу є ідентифікація «слабких місць», тобто найменш стійких частин підприємства. Недоліки у цих областях можуть призвести до невиконання завдань відповідної організаційної одиниці підприємства, що може гальмувати його розвиток. Контролінг повинен зосередити увагу на ключових сферах діяльності підприємства, особливо на тих, де ресурси обмежені. Це допомагає уникнути розсіювання уваги та зусиль, а також дозволяє керівництву зосередитися на найважливіших проблемах компанії.

Оперативний контролінг орієнтований на забезпечення прибутковості та ліквідності підприємства і широко використовується у практичній діяльності багатьох зарубіжних та деяких вітчизняних компаній. Цей вид контролінгу включає в себе ряд заходів, таких як бюджетування, аналіз і контроль відхилень, складання періодичної управлінської звітності, управління витратами та оборотним капіталом. У ситуаціях заглиблення фінансової кризи завданнями контролінгу можуть стати планування та контроль за заходами з антикризового фінансового управління. Деякі автори вважають, що контролінг може бути ефективним не лише для компаній у стадії розвитку та фінансової стійкості, але й перш за все в умовах кризових ситуацій [4].

Виходячи з вищезазначеного, можемо представити узагальнену порівняльну характеристику видів контролінгу в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика видів контролінгу

Характеристика	Стратегічний контролінг	Оперативний контролінг
Середовище	Зовнішнє та внутрішнє	Внутрішнє
Завдання	Встановлення кількісних	Планування та розробка

	та якісних стандартів підприємства. Виявлення відхилень значень планових та фактичних результатів, виявлення причин даних відхилень. Розробка допоміжних стратегій. Аналіз економічної ефективності. Визначення умов зовнішнього та внутрішнього середовища	бюджетів. Виявлення відхилень значень планових і фактичних результатів та виявлення причин даних відхилень. Визначення контрольних показників з урахуванням встановлених поточних цілей. Мотивація для прийняття управлінських рішень
Цілі	Забезпечення стабільності підприємства. Проведення антикризової політики, запобігання виникненню банкрутства	Забезпечення прибутковості підприємства. Виявлення зв'язку, зіставлення виручки від реалізації та витрат

Джерело: складено автором на основі власних досліджень.

Контролінг використовується для оцінки ефективності інвестицій перед їх здійсненням, а також для моделювання умов реалізації проектів. Мета стратегічного контролінгу полягає в забезпеченні виживання підприємства та стеженні за відповідністю руху підприємства до стратегічних цілей. Оперативний контролінг направлений на створення системи управління з метою досягнення поточних цілей підприємства та на прийняття своєчасних рішень з оптимізації співвідношення між витратами та прибутком.

Таким чином, контролінг, як інструмент антикризового управління, є функціонально відокремленою системою управління, що охоплює всі аспекти діяльності підприємства та допомагає керівництву в прийнятті управлінських рішень для досягнення поставлених цілей як на оперативному, так і на стратегічному рівнях.

Список використаної літератури:

1. B. Wolfgang, W. Becker, B. Baltzer, P. Ulrich. Controlling as a Science in Germany - Retrospective, Status Quo and Outlook: Singidunum Scientific Review. Vol. 8. Issue 2. 2011. p. 40-54.]
2. Брітченко І., Князевич А. Контролінг : нач. посіб. Рівне : Вол. обереги, 2015. 280 с.
3. Гобела В. В., Живко З. Б., Леськів Г. З., Мельник С. І. Управління кризовими ситуаціями : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 228 с.
4. Задорожна Р. П. Контролінг як концепція управління фінансово-господарською діяльністю підприємства / Р. П. Задорожна // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. – 2010. – № 1 (11). – С. 46–50.
5. Сисоєв А. В. Види контролінгу операційної діяльності підприємства торгівлі. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/d7d095a3-2b23-4929-ab44-2dd7b0e8230c/content> (дата звернення: 23.05.2024).
6. Стефаненко М. М. Використання контролінгу в системі управління підприємством / М. М. Стефаненко, Л. Ю. Набієва // Економіка та держава. – 2007. – № 2. – С. 24–26.
7. Халіна О. Організаційне забезпечення функціонування системи контролінгу на підприємстві : стаття. Львів : Укр. акад. друкарства, 2016. 8 с.
8. Хаустова К. М. Аналіз «стратегічних розривів» як складова реалізації цілей інноваційного розвитку регіону в умовах змін [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cutt.ly/IevsPVge>.

Делех Богдан

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 014.13. Середня освіта (Музичне мистецтво),
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Антонова Олена,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ДИСТАНЦІЙНИЙ УРОК З ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО» (НА ПРИКЛАДІ ТЕМИ: «МИСТЕЦТВО ІМПРЕСІОНІЗМУ»)

Актуальність. В умовах сучасних суспільних викликів, які панують останні роки (карантин, зумовлений вірусом covid-19, військові дії, які спричиняє російська федерація тощо), освітня діяльність у закладах освіти України здійснюється за допомогою технологій дистанційного навчання. Викладання предметів мистецької освітньої галузі у закладах загальної середньої освіти потребує детальної підготовки, адже необхідність здійснювати художньо-практичну діяльність, діагностувати та оцінювати набуті компетентності в учнів вимагає неабиякої майстерності від педагога, який повинний володіти новітніми сервісами інтерактивної взаємодії (створення вікторин, опитувальників, тестових завдань, обробки візуального контенту тощо).

Аналіз попередніх досліджень. Наразі вчителям доступна невелика кількість інформації щодо викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» в умовах дистанційного навчання, тому більшість інформації, наведеної у статті, опирається на власний педагогічний досвід та розробки відомих українських педагогів.

Метою статті є висвітлення можливостей проведення дистанційного уроку з інтегрованого курсу «Мистецтво» для учнів 9 класу на прикладі теми «Мистецтво імпресіонізму».

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку суспільства, в якому переважають інформаційно-комунікаційні технології, діджиталізація та глобалізація, важливе місце посідає мистецька освітня галузь, в якій нині відбувається трансформація та переосмислення навчальної парадигми. Суспільні виклики, що отримали освітяни за останні роки (карантин спричинений вірусом covid-19, військові дії, які наносить російська федерація на території України) завдали труднощів в організації освітнього процесу, тому сьогодні одне із ключових питань в розвитку освіти це забезпечення якісного навчання за допомогою технологій дистанційного роботи.

Сьогодні питання дистанційного навчання є надзвичайно актуальним у будь-якій сфері освіти незалежно від рівня акредитації чи підпорядкування. Одна із нагальних проблем, яка стоїть на часі перед шкільною освітою, це вдосконалення вже набутих компетенцій учителів і освоєння ними нових методів дистанційної та змішаної форм навчання [3, ст. 4]

З початком роботи у дистанційному форматі вчителі України отримали багато викликів, серед них найпоширенішими є: проведення уроку за допомогою відеозв'язку, робота з сервісами Google, Microsoft, створення навчальних дидактичних та гейміфікованих матеріалів за допомогою онлайн-сервісів та ін.

Викладання предметів мистецької освітньої галузі під час дистанційного навчання потребує неабиякої майстерності та підготовки від педагога, адже організувати якісне виконання художньо-практичної діяльності, проведення фасилітованої дискусії, проєктної роботи вимагає володіння інформаційними ресурсами.

Проведення уроку з інтегрованого курсу «Мистецтво» у 9 класі можна здійснювати у будь яких формах дистанційного навчання (змішаній, синхронній, асинхронній), але перед педагогом ставиться завдання доцільно обрати форму роботи, за якої здобувачі зможуть отримати максимально користі від уроку.

На прикладі теми «Мистецтво імпресіонізму» запропонуємо варіанти проведення такого уроку у різних формах дистанційного навчання

Мета уроку: ознайомити учнів з особливостями імпресіонізму в мистецтві, характерними його особливостями; визначити роль мистецтва імпресіонізму в житті людини, опанувати їх художньо-образну мову; вчитися характеризувати художньо-образний зміст мистецьких творів, формулювати власні враження, отримані під час спілкування із мистецтвом, використовуючи спеціальну мистецьку термінологію; розвивати естетичний смак, здатність давати естетичну оцінку художнім творам; виховувати інтерес та необхідність спілкування з мистецтвом

Приклад уроку у синхронному режимі (online-навчання). Для такої форми роботи, на наше переконання, доцільно поєднати теоретичний матеріал з діяльнісний підходом.

На першому питанні уроку «Історія виникнення стилю імпресіонізм», коли діти знайомляться з відомими представниками живопису імпресіонізму, а саме К. Моне, К. Піссаро, О. Ренуаром, Е. Дега можна проаналізувати їхні роботи і провести фасилітовану дискусія задати запитання «на вашу думку як ви гадаєте, чому картини не чіткі, а ніби розмиті», «які сюжети переважають у поданих роботах», «чи відрізняються роботи імпресіоністів від картин представників академічного живопису», «чи вразили вас дані роботи». [2, ст. 38-42]

При розгляді другого питання уроку «Відомі картини художників імпресіоністів» доцільно поговорити з дітьми про їхні емоції, які вони отримали при перегляді картин, враження, чи «переносять» ці картини у час ХІХ століття (К. Моне. «Імпресія. Схід сонця», К. Піссарро «Бульвар Монмарт в Парижі», «Набережна Малаке в сонячну погоду»; О. Ренуар «Бал у Мулен де ла Галетт»; Е. Дега «Танцівниці в блакитному»), аналізуючи третє питання уроку «Музичне мистецтво імпресіонізму та його особливості», логічно проаналізувати твори музичного мистецтва імпресіонізму важливо дати біографічну довідку про композитора (К. Дебюссі, М. Равель, В. Барвінський), а також прослухати і проаналізувати їхні твори, до прикладу твір К. Дебюссі «Місячне сяйво». Після чого задати запитання «Чи вдалося композитору відтворити образ ночі та місячного сяйво?», «Яка за характером музика?», «Як ви гадаєте чи може музика бути наслідування природи?», «Чи робили аналогічні експерименти композитори попередніх епох?», аналогічно потрібно

підвести дітей до діяльнісного підходу і запропонувати виконати мистецьке завдання, для якісного виконання потрібно, щоб вчитель запропонував виконати те завдання, яке зможуть якісно відтворити здобувачі, спираючись на рівень їхньої обдарованості.

Наприклад, можна запропонувати виконати такі форми роботи:

✓ Створити малюнок на тему «Наша Україна Єдина» в стилі імпресіонізму. Накладаючи фарби окремими мазками.

✓ Створити серію картин «Вараський ліцей № 1 – територія успіху, можливостей та мрій» в різні пори року, використовуючи техніку накладання мазків на листку А4.

✓ Намалюйте власний автопортрет в стилі імпресіонізму. Використовуючи техніку накладання окремих мазків

Приклад уроку у асинхронному режимі. На такій формі роботи на наше переконання доцільно поєднати інформаційний матеріал у вигляді візуального конспекту, або подкастом з діяльнісний підходом.

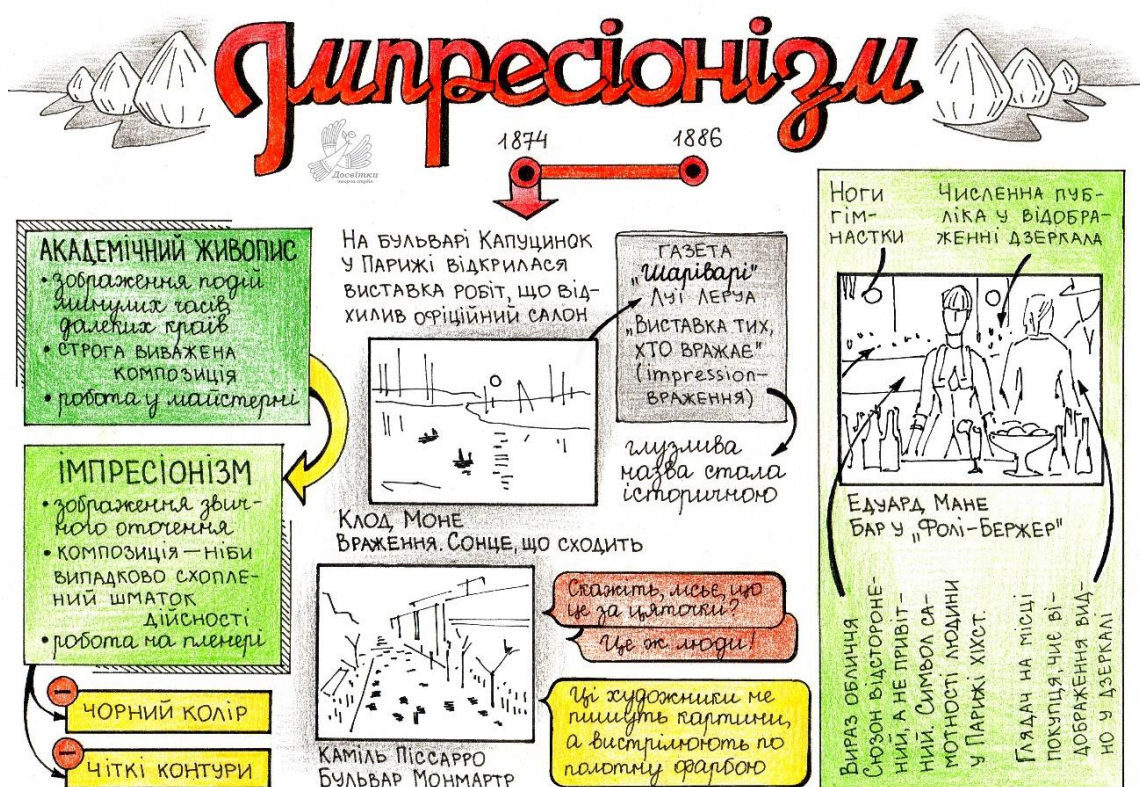
Чудовим прикладом для подання теоретичного матеріалу уроку є розробка Лідії Солодар - вчительки мистецтва Черкаської спеціалізованої школи №18 ім. В. Чорновола у вигляді візуальних конспектів [5].

Візуальний конспект передбачає коротку, структуризовану форму узагальнення найголовніших питань уроку. Розробки Лідії Солодар мають естетичний візуальний вигляд, який захоплює не тільки здобувачів, а й педагогів і користуються популярністю у всій Україні.

Самі візуальні конспекти подаються у вигляд презентації, за допомогою якої здобувач/ка, має поступово осягнути навчальний матеріал, заповнюючи візуальний конспект. Тому він має два основні шаблони: перший – поле для заповнення, другий – готовий конспект для користування.

Відомо, що сучасні здобувачі освіти більшу частину свого часу проводять у гаджетах та в навушниках, тому ми рекомендуємо поєднати ці засоби при навчанні. Другий варіант подання теоретичного матеріалу – це запис подкасту.

Подкаст – це короткий аудіозапис, який містить головну інформацію про якусь особистість, певну тему чи подію. Створюючи подкаст на урок потрібно звертатися до часових меж безперервної роботи з технічними засобами навчання, відповідно до яких вказано, що для учнів 8-9 класів це 20-25 хвилин. Відповідно до цього педагогу потрібно розраховувати урок так, щоб учень не отримав на уроці лише теоретичний матеріал, орієнтовний час для подкасту це 8-10 хвилин.

Оскільки в учнів з'явиться більше часу на виконання мистецької роботи, пропонується використати проектну діяльність, до прикладу:

✓ Створити портфоліо «Імпресіонізм сьогодення» – зробити декілька фотознімків з повсякденної прогулянки, в яких показати особливості мистецтва імпресіонізму (пейзаж, себе, друг/подруга, сім'я, домашній улюбленець тощо) [4].

✓ Створити папку на google disk на тему: «Українська музика імпресіонізму»; прослухати композиції Василя Барвінського, Валентина Сильвестрова і підібрати з їхнього творчого доробку твори, які на вашу думку мають особливості музичного імпресіонізму

✓ Створити telegram канал на тему «Натюрморти моєї їжі», сфотографувати композиції сніданку, обіду, вечері, використавши особливості імпресіоністичної фотографії (з правильною передачею світла, тіні, об'єму тощо)

Приклад уроку у змішаному режимі. За такої форми роботи доцільно поєднати проєктно-діяльнісну форму роботи з фасилітованою дискусією.

До прикладу, провести урок у заданому форматі можна з використанням регіонального контексту, вивчаючи творчість місцевих митців/мисткинь. Так, у місті Вараш проживає відомий художник-імпресіоніст Сергій Максимчук, який вже протягом багатьох років відтворює засобами художньої мови місто Вараш, малюючи вулиці, провулки, пейзажі, річки, церкви тощо.

Можна запропонувати учням провести дискусію на тему: «Відображення імпресіоністичних ознак у живописі Сергія Максимчука», на якій вони проаналізують його найвідоміші роботи: «Середина літа», «Різотрав'я: вид з луку», «У Вараші, літо», «Весна на набережній», «Новий Вараш».

А також залучити дітей до проєктної діяльності, коли вони зможуть самостійно проаналізувати культурно-мистецьку спадщину міста Вараш та відтворити за допомогою живопису одне з поширених місць Вараша у техніці імпресіоністів (накладання фарб окремими мазками) на пленері, тобто передача в картині змін кольору, зумовленого дією сонячного світла під час роботи художника на відкритому повітрі.

Висновок. Отже, викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» засобами дистанційного навчання вимагає детальної підготовки від педагога, володіння ним новітніми інтерактивними сервісами, методикою проєктної діяльності на уроках в закладах загальної середньої освіти та майстерності. Запропоновані нами форми роботи допоможуть зробити з традиційного пояснювально-ілюстративного навчання, науково-діяльнісний формат, який дозволить зрозуміти де можна використати отримані знання на практиці і в реальному житті.

Список використаної літератури:

1. Антонова О.Є., Ващук О.В. Інтегративний підхід до побудови моделі формування готовності вчителів до розвитку академічної обдарованості учнів // Професійна освіта в умовах інтеграційних процесів: теорія і практика : зб. наук. праць. / за заг. ред. проф. С.С. Вітвицької, доц. Н.Є. Колесник. – Житомир: ФОП "Н.М. Левковець", 2017. – Ч. 1. – С. 174-182.
2. Масол Л. Мистецтво: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2017. 224 с.: іл.
3. Дистанційне та змішане навчання. Досвід, поради, інструменти // О.С. Амеліна, О.В. Цуркан. – Харків: Видавнича група «Основа». 2022. – 128 с. – (серія «Нові формати освіти»)
4. Кондратова Л. Мистецтво: конспекти уроків: 9 клас / до підручника «Мистецтво» 9 клас Л. Кондратова. Тернопіль: Навчальна книга «Богдан», 2018. – 192 с. – (серія «Бібліотека вчителя»)
5. Лідія Солодар. Профіль у FB. URL: <https://www.facebook.com/lida.kol>

Корзун Тетяна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 075 Маркетинг,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Антонов Олексій,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов і новітніх технологій навчання
Житомирський державний університет імені Івана Франка

**ВПЛИВ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ НА СТРАТЕГІЇ
МАРКЕТИНГОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ: АНАЛІЗ СУЧАСНИХ
ТЕНДЕНЦІЙ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ В
ПРАКТИКУ ПІДПРИЄМСТВА**

Сучасні інтернет-технології значно вплинули на стратегії маркетингової комунікації підприємств, відкриваючи нові можливості

для залучення клієнтів, підвищення впізнаваності бренду та збільшення продажів. Основні тенденції використання інтернет-технологій включають розвиток соціальних медіа, мобільних додатків, електронної пошти та інших цифрових платформ, які дозволяють підприємствам ефективно комунікувати зі своєю аудиторією в режимі реального часу.

Розвиток інтернету та цифрових технологій привів до фундаментальних змін у способах взаємодії підприємств з їх споживачами. Соціальні медіа стали основним каналом для комунікацій, що дозволяє компаніям не тільки просувати свої продукти, але й взаємодіяти з клієнтами, отримувати зворотний зв'язок і будувати довгострокові відносини. Соціальні платформи, такі як Facebook, Instagram, Twitter та LinkedIn, надають можливість проводити таргетовану рекламу, яка дозволяє підприємствам досягати конкретних сегментів аудиторії з високою точністю [2].

Електронна пошта залишається одним з найефективніших інструментів для підтримки зв'язку з клієнтами. За допомогою персоналізованих розсилок підприємства можуть інформувати споживачів про нові продукти, акції та спеціальні пропозиції. Це сприяє підвищенню лояльності клієнтів та збільшенню обсягів продажів.

Інтерактивність та персоналізація є ключовими аспектами успішних маркетингових комунікацій в інтернет-середовищі. Використання технологій, таких як аналітика великих даних та штучний інтелект, дозволяє підприємствам створювати індивідуальні пропозиції для кожного клієнта, базуючись на їх поведінці, уподобаннях та історії покупок. Це значно підвищує ефективність маркетингових кампаній та задоволеність клієнтів.

Веб-сайти підприємств також є важливим елементом маркетингової стратегії. Вони виступають як візитівки компаній у цифровому просторі, дозволяючи представити продукти, послуги та інформацію про бренд. Ефективний веб-сайт має бути зручним у використанні, естетично привабливим та оптимізованим для пошукових систем і мобільних пристроїв. Це забезпечує легкий доступ до інформації для потенційних клієнтів і сприяє підвищенню рівня конверсії [2].

Інтернет-технології значно впливають на розвиток електронної

комерції. Вони дозволяють підприємствам створювати онлайн-магазини та розширювати можливості для онлайн-продажів. Це особливо важливо в умовах зростання електронної торгівлі, що надає підприємствам додаткові канали збуту та підвищує їхню присутність на ринку. Онлайн-продажі стають ключовим елементом маркетингових стратегій багатьох компаній, що сприяє збільшенню обсягів продажів і розширенню клієнтської бази [1].

Одним з важливих аспектів використання інтернет-технологій у маркетингових комунікаціях є інтеграція та синергія між традиційними та цифровими каналами. Це дозволяє забезпечити послідовність та узгодженість повідомлень, підтримуючи єдину ідентичність бренду на всіх платформах. Впровадження комплексних маркетингових стратегій, які об'єднують різні канали комунікацій, дозволяє досягти кращих результатів і максимізувати охоплення аудиторії.

Персоналізація маркетингових комунікацій є ще одним важливим аспектом, який стає можливим завдяки використанню інтернет-технологій. Компанії можуть збирати дані про своїх клієнтів і створювати індивідуалізовані маркетингові кампанії, що дозволяє краще розуміти потреби клієнтів і надавати їм персоналізовані послуги та пропозиції. Це підвищує задоволеність клієнтів і сприяє їхній лояльності до бренду [1].

Проте, використання інтернет-технологій у маркетингових комунікаціях має свої виклики та обмеження. Однією з головних проблем є питання конфіденційності даних та захисту особистої інформації клієнтів. Постійне вдосконалення технологій і збільшення обсягів даних підвищує ризики кібератак та витоків інформації, що може негативно вплинути на репутацію компанії та довіру споживачів. Тому, підприємствам необхідно приділяти особливу увагу безпеці даних та відповідності нормативним вимогам.

Ще однією проблемою є перенасиченість рекламними повідомленнями в інтернеті, що може призвести до зниження ефективності маркетингових кампаній. Споживачі стають все більш вибагливими та ігнорують надлишкову рекламу, тому підприємствам важливо знаходити нові та креативні способи привернення уваги аудиторії. Використання контент-маркетингу, створення цінного та

цікавого контенту, що задовольняє потреби клієнтів, може стати ефективним рішенням цієї проблеми.

Інтернет-технології також дозволяють підприємствам проводити аналітику та оцінювати ефективність маркетингових комунікацій у режимі реального часу. Це дає можливість швидко реагувати на зміни в поведінці споживачів, коригувати стратегії та оптимізувати бюджети. Використання аналітичних інструментів допомагає отримувати цінну інформацію про переваги та потреби клієнтів, що сприяє більш точному таргетуванню та підвищенню рентабельності інвестицій у маркетинг.

Загалом, впровадження інтернет-технологій у маркетингові комунікації підприємств надає значні переваги, підвищуючи ефективність комунікацій, залучення клієнтів та конкурентоспроможність на ринку. Однак, для досягнення максимальних результатів, підприємствам необхідно адаптувати свої стратегії, враховуючи нові тенденції та виклики цифрового середовища. Правильне використання інтернет-технологій дозволяє створювати унікальні комунікаційні стратегії, що відповідають потребам сучасних споживачів та сприяють успіху компаній у довгостроковій перспективі.

Список використаної літератури:

1. Демчук А., Андрухів І. Особливості впровадження інноваційних інтернет-технологій в маркетинговій діяльності вітчизняних підприємств. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2023.
2. Райко Д., Паймаш Г., Кролівець І. Вплив інформаційних технологій на стратегії маркетингу: аналіз тенденцій і викликів. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59.
3. Стрій Л., Кочевой М., Власова Г. Вплив інтернет-технологій на маркетингові комунікації підприємства. *Економічний простір*. 2024. № 191. С. 25–27.

Мельник Ілля,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 014.09 Середня освіта (Інформатика),
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Антонов Євгеній,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ГЕЙМИФІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Освітній процес будується на тенденціях, адже основною його задачею, є підготовка здобувачів до майбутнього, надаючи їм базові знання. Всім відомо що ХХІ століття – це стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій.

Вже важко уявити наше сьогодення без використання технологій в буденному житті кожного. Не дивно що технологічний прорив зачепив і освітній процес. Цифровізація освіти – це не лише хід за тенденціями, а й вимушена дія, яка спричинена тісним зв'язком здобувача освіти, з інформаційно-технічним середовищем.

За останні роки, ми можемо спостерігати, як знижується ефективність традиційних методів при навчанні студентства. Жорстоке контролювання здобувача, а також насадження інформацією, часто гальмують освітній процес і призводять до непорозуміння викладача та здобувача. Результатом такої діяльності є: нерозуміння викладеного матеріалу, погіршення результатів учня, а також зменшення його мотивації до подальшого навчання.

Якщо здобувач не вмотивований до вивчення матеріалу надалі, дуже важко донести до нього інформацію та зробити матеріал для нього доступним. Проблема вмотивованості здобувачів, напряду залежить від викладача і від його методів, які він використовує в освітньому процесі. Наразі проблему вмотивованості студентів ми можемо спостерігати, як і всіх ланках освіти. Здобувачі втрачають інтерес до пізнання матеріалу,

через використання не цікавої вже наразі традиційної системи навчання. Також традиційна система схильна до методів видатних педагогів минулих століть, наразі їх методика є трохи застарілою для сучасного покоління. Одним із прикладів можемо взяти методологію Антона Семеновича Макаренка про формування колективу, його інноваційні ідеї про рівність здобувачів, спричинили фурор в тодішньому радянському суспільстві. Наразі його методи підходять далеко не для всіх здобувачів та змушують їх втрачати мотивацію до освітнього процесу.

В сучасному світі ми можемо зацікавити здобувачів, використовуючи те що цікавить їх в буденному житті. Ефективним рішенням в даному випадку буде метод гейміфікації (Digital Game Based Learning). Під терміном гейміфікація розуміють, використання ігрових практик та механізмів в навчальному процесі, для залучення здобувачів до вирішення різноманітних проблем. Ідея гейміфікації в тому, щоб залучити студентів до навчання за допомогою комп'ютерних ігор та графіки. Ігри в смартфоні часто захоплюють сучасну молодь, а якщо їх запровадити в навчальний процес це допоможе зацікавити здобувачів до вивчення матеріалу та збільшить їх мотивацію в подальшому навчанні.

Вивченням даної теми займалась Гавриліна В.В., вчитель хімії та основ здоров'я КЗ " НВК «Гімназія № 11- спеціалізована школа з поглибленим вивченням іноземних мов І ступеня – дошкільний навчальний заклад "Еврика" Кам'янської міської ради» та КЗО ««Дніпровський ліцей інформаційних технологій при ДНУ імені Олеся Гончара», а саме вивчення хмарної платформи Classtime – це онлайн сервіс для проходження тестів, які можна проводити як і під час очного навчання так і дистанційного. Classtime базується на співпраці здобувачів, як колективу. Завдання даної платформи є організація роботи між здобувачами і досягнення мети, за допомогою співпраці здобувачів один з одним.

Вчений О. Макаревич стверджує, що переваги застосування гейміфікації в освітньому процесі закладів вищої освіти полягають у її мотиваційних властивостях, котрі сприяють підвищенню пізнавального інтересу й пізнавальної активності здобувачів освіти, формуванню позитивного ставлення до освітньої діяльності.

Мета: Ознайомлення з гейміфікацією, як засобом навчання в освітньому процесі. Використання методів гейміфікації на практиці, та впровадження їх в навчальний процес. Сприйняття здобувачами цих методів та рівень вмотивованості студентів після їх використання. Порівняння традиційних та гейміфікованих методів навчання та дослідження рівня мотивації здобувачів, при використанні даних методів. Адаптування гейміфікації під інтереси студентів, та вплив ігор в навчанні на їх успішність. Визначити та узагальнити ефективні методи та практики гейміфікації, які можуть бути впроваджені в освітній процес.

Актуальність: Зниження цікавості здобувачів до освітнього процесу, брак мотивації та зацікавленості до традиційних методів навчання. Впровадження інформаційно - комунікаційних в навчальний процес, в наслідок розвитку сучасних технологій. Вплив дистанційного навчання на здобувачів та рівень їх вмотивованості у власному розвитку. Зацікавленість студентів у вивченні матеріалу в залежності від його подання. Доступність подання матеріалу та сприймання цієї інформації здобувачами освіти.

Буденність навчання розсіює увагу здобувачів під час вивчення матеріалу та знижує їх вмотивованість у освітньому процесі. Використання ігрових механізмів, сприяє зосередженню уваги студента на певній темі, за допомогою різноманітних методів та форм ігрового навчання.

Розглянемо один із методів гейміфікації - Google Earth, за допомогою даного сервісу здобувачі можуть поглибити свої знання з географії, біології, історії та інших галузей науки. Даний сервіс не потребує встановлення та вбудованцй в браузер Chrome, що робить його доступним та простим у використанні. Інтерактивний глобус з повним зображенням нашої планети зацікавить здобувачів більше ніж звичайний з кабінету географії. Даний сервіс ми можемо використовувати для створення студентами проєктів, індивідуальних завдань та в загалом пізнання світу за допомогою інтерактивних засобів. Заняття можна побудувати на основі цього інструмента від Google, створюючи на парі атмосферу подорожі, показувати студентам рельєф певних територій та поєднувати це з поданням матеріалу теми.

Розглядання незвичного глобуса вмотивує здобувачів до вивчення певних територій, особливості їх рельєфу, національності, культури та зацікавить до пізнання принципу роботи даного сервісу.

Ще одним ефективним методом мотивації здобувачів до навчання, є його винагорода за виконане завдання, наразі просто оцінка не сильно заохочує студентів та не мотивує їх здобувати нові знання. На допомогу цьому приходять один із методів гейміфікації, як квізи, тобто різноманітні опитування або вікторини. Тест: з елементами гри, малюнками, відеоматеріалами, різноманітними персонажами краще заохотить здобувача підготуватися до тестування - перечитати матеріал, ніж звичайне тестування на листах паперу. Також даний підхід не змушує дітей так нервуватися перед тестуванням, та розгубитись під час його проходження – це може значно вплинути на результат. Одним із таких сервісів є Kahoot – це навчально-ігрова платформа, яку використовують в навчальних закладах всіх рівнів освіти, що містить в собі ряд ігор-вікторин, де містяться питання з декількома варіантів відповідей. За його допомогою можна організувати перевірку знань здобувачів, як на занятті так і в позакласний час. Ідеєю цих вікторин, є організувати атмосферу змагання – це збільшить рівень мотивації здобувача і прагнення до виконання поставленого завдання. Здобувачі мають одночасно відповідати на однаково поставленні запитання, де використовуються картинки, відео та їх улюблені персонажі. В кінці кожного тестування викладач оприлюднює загальний рейтинг результатів, що одночасно дає, як позитивний так і негативний результат – це збільшує мотивацію студентів знатися в матеріалі краще і одночасно висвітлює результат всі здобувачів, що проходили тестування. Деяким їх результат може не подобатися і він буде не в захваті через оприлюднення його балу. Одночасно це і стимулює здобувача, бути краще, тобто знатися у пройденому матеріалі.

Наразі Kahoot пропонує три види змагань:

Quiz – це вікторина або змагання, яке базується на питаннях з декількома видами відповідей, де не завжди правильний лише один варіант.

Jumble – це переміщення або змагання, в якому здобувачі повинні

розставити варіанти в певній послідовності.

Discussion – це обговорення або змагання, де дозволяється виставити одне запитання на обговорення.

Survey – це обстеження або змагання, в якому відбувається опитування аудиторії для подальшого опрацювання отриманих результатів

Під час проходження даних завдань вихованці навчаються здоровій конкуренції, яка приводить до збільшення мотивації та інтересу здобувача до навчального процесу, як класних так і позакласних занять. Виконуючі різноманітні завдання, здобувачі проходять перевірку засвоєного матеріалу, а викладач в своє чергу може побачити, як можна вдосконалити заняття та збільшити мотивацію до навчання студентів.

Популярною платформою, де ми можемо спостерігати методи гейміфікації, є Duolingo – застосунок, для вивчення різноманітних мов, за допомогою, формування фраз, пошуку зображень до слів, розмовою з мовними ботами, прослуховування вимови та читання речень. Програма застосовує ігрове дерево навичок, за яким просуваються користувачі. Всі користувачі даного сервісу за проходження уроків та вправ отримують монети, або так звані бали досвіду, в міру проходження курсу. За одне заняття здобувач може заробити приблизно від 10 до 15 монет. Коли користувач проходить один курс йому дається 2 лінготи – внутрішня ігрова монета. Назбиравши певну суму він може дарувати лінготи іншим користувачам, а також придбати тест на визначення вашого рівня знання мови, яку користувач вивчав. Після проходження тестування, кожному здобувачу згенерується сертифікат з його результат.

Дану платформу можна використовувати для очних та дистанційних занять, для контролю знань студентів та для їхнього саморозвитку. Отримання балів – монет, дозволяє вмотивувати здобувачів до глибшого вивчення певного уроку, та успішного проходження завдання. Система накопичування, допомагає студент регулярно проходити уроки та вивчати іноземні мови, а обмін балів на лінготи вмотивовує учнів до активного опрацювання теми та систематичного вивчення матеріалу.

За допомогою лінготів, користувач може отримати тестування, та перевірити рівень своїх знань, здобутих під час проходження курсу.

Сертифікат, який генерується після тестування, мотивує студента до детального та ефективного вивчення певної мови, адже його можна прикріпити до резюме під час працевлаштування та здобувач спостерігає плід своєї праці.

За допомогою методів гейміфікації ми можемо досягти збільшення вмотивованості здобувачів до навчального процесу на всіх рівнях освіти, за допомогою великого ряду платформ, які використовують ігрові механізми, для досягнення вивчення та закріплення студентами поданого матеріалу. Також різноманітні платформи та системи розвивають зацікавленість здобувачів до освітнього процесу та до науки загалом, одночасно допомагаючи засвоїти інформацію, подану на занятті.

Гейміфікація розвиває в колективі навички здорової конкуренції, яка допоможе студентам в майбутньому адаптуватися в робочому колективі. Розвиває вміння працювати в колективі, досягати успіху за допомогою командної роботи та довіри один одному.

Ефективність методів гейміфікації залежить лише від того, як їх використовують. Важливо правильно підібрати ігрові механізми та адаптувати їх до певного навчального колективу. Лише при правильному використанні гейміфікації допоможе здобувачам освоїти інформацію та розвинути свої навички, зацікавити їх до навчального процесу та вмотивувати до пізнання більшого.

Методика накопичування балів стала хорошою мотивацією для студентів, впливає на якість опрацювання здобувачем матеріалу, на періодичність його вивчення та на активність загалом.

Гейміфікація залучає здобувачів не лише до навчального процесу, а також до позакласного життя, порозуміння колективу та виховання навичок, які здобувач може застосувати в майбутньому.

Список використаної літератури:

1. "Гейміфікація як засіб підвищення мотивації навчання студентів комп'ютерних спеціальностей" Арістова Н.О. Михалович І. А. <https://er.knutd.edu.ua/bitstream/>
2. Використання Kahoot! у навчально-виховному процесі

<https://urokinformatyky.blogspot.com/p/blog-page.html>

3. "Гейміфікація як засіб підвищення мотивації учнів до навчання"
Вікторія Гавриліна <https://www.classtime.com/blog/heyifikatsiya-zasib-pidvyshchennya-motyvatsiyi/>

Савчук Даша,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 073 Менеджмент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Антонов Олексій,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов і новітніх технологій навчання
Житомирський державний університет імені Івана Франка

УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДОЛОГІЇ КАНБАН

Цифрову епоху, коли потік інформації та послуг зростає з кожним днем, реалізація інформаційних систем стає необхідною в усіх сферах діяльності людини, особливо в області проєктів. Гнучке управління проєктами стає все більш популярним в Україні. Різні компанії потребують висококваліфікованих фахівців з навичками та знаннями, необхідними для впровадження гнучких методик розробки.

Управління проєктами - це передова технологія, яка швидко розвивається. Проєктно-орієнтоване управління зосереджується на створенні "унікального проєктного продукту". Проєкти, як складні системи, погано передбачувані, тому важко визначити кінцевий стан і оптимальний шлях до нього. Управління проєктами зі створення унікальних продуктів супроводжується невизначеністю та ризиками. Для цього підходить метод Канбан, який розбиває проєкт на підзадачі, покращуючи візуальний контроль, виявляючи проблемні зони, сприяючи самоорганізації та підвищенню особистої відповідальності виконавців, що підвищує продуктивність праці.

Однак такий підхід має ряд недоліків:

– Відсутність ресурсів. Невеликі фірми часто не мають можливості перерозподілу бюджетів та інших ресурсів між кількома проектами.

– Високі кваліфікаційні вимоги до менеджера проекту. На ринку бракує менеджерів проектів з потрібними навичками та досвідом.

– Складність переходу. Налаштування системи під конкретний проект є складним і трудомістким процесом.

Розглянемо основні етапи управління проектами [1]:

– Ініціювання проекту. На цьому етапі приймаються рішення щодо авторизації проекту. Розробляється статут проекту, який містить формулювання практичних потреб та документації послуги або продукту. Також створюється опис змісту проекту, де попередня документація здійснюється з використанням статуту проекту.

– Планування проекту. Етап спрямований на визначення та фіксацію цілей і дій проекту, необхідних для досягнення бажаного результату.

– Виконання проекту. На цьому етапі праця та інші ресурси об'єднуються для виконання завдань проекту.

– Моніторинг та контроль проектів. Етап включає поточну оцінку розвитку проекту, моніторинг відхилень від плану та внесення необхідних коректив для досягнення результату. Постійний моніторинг дає команді проекту уявлення про стан проекту та визначає учасників, яким потрібно приділити додаткову увагу.

– Закриття проекту. Етап включає правильне завершення проекту та доставку результатів замовнику.

На цьому етапі проект або його етапи офіційно закриваються, і всі контракти, пов'язані з проектом, завершуються.

Варто відзначити, що існує багато підходів до управління проектами. У цій роботі ми розглянемо один із гнучких підходів - Канбан.

Канбан базується на принципах плинності та пошуку балансу [3]. Основні переваги цього підходу включають два фундаментальні принципи:

– Принцип управління змінами: для початку роботи необхідно проаналізувати поточні процеси і практики, після чого додаються

елементи Канбану. Це забезпечує поступовий перехід до нової системи без значних стресів для команди.

– Принцип надання послуг: принцип зосереджується на аналізі потреб і очікувань проєкту, а також на пошуку оптимальних показників ефективності бізнесу. Це допомагає краще розуміти вимоги клієнтів і забезпечувати їх реалізацію найефективнішим способом.

Можна помітити необхідність дотримання головної функції для такої системи – наявність візуальних сигналів, які обмежують обсяг незавершеної роботи, тобто лімітів WIP (Work In Progress). Ці візуальні сигнали, зазвичай у вигляді карток або дошок, допомагають команді бачити, які завдання виконуються, що потребує уваги та які ресурси залучені. Це сприяє ефективному управлінню потоками роботи, запобігаючи перевантаженню команди та забезпечуючи баланс між різними етапами проєкту.

Важливим моментом у системі Канбан є створення точки зобов'язання і точки доставки. Перед точкою зобов'язання формулюється ряд ідей, які або усуваються, або приймаються на наступних кроках. Після затвердження ідея встановлює точку зобов'язання, яка являє собою документ із чіткими умовами, що визначає договір між замовником і постачальником послуг на виконання роботи. Наступним етапом є досягнення точки доставки, коли робота виконується і передається замовнику. Важливою метрикою в системі Канбан є Lead Time (LT) – час, протягом якого завдання проходить через систему Канбан від моменту зобов'язання до моменту доставки. Вимірювання Lead Time дозволяє оцінити ефективність процесу і виявити можливі затримки або проблемні ділянки.

На ринку наразі доступні готові рішення для систем управління проєктами, такі як:

– Trello: програмне забезпечення для управління малими проєктами з використанням Канбан.

– Asana: інструмент дозволяє створювати задачі, призначати відповідальних осіб, встановлювати дедлайни та відстежувати прогрес.

– Taskify: система, призначена скоріше для особистого використання методу Канбан.

– KanbanFlow: платформа, яка візуалізує робочий процес, написана іноземною мовою.

– Jira: інструмент для відстеження багів та управління проектами.

Такі рішення можуть бути застосовані у будь-яких галузях, де необхідно систематизувати роботу та контролювати функціональність команди в межах проєкту. Основними особливостями роботи з Канбаном є візуалізація, розбиття етапів роботи і наявність циклів зворотного зв'язку, які модифікуються під час роботи. Тому цей метод в першу чергу спрямований на вдосконалення процесів, оскільки управління продуктами розвивається разом з командою на основі попередніх результатів впровадження.

Це досягається представленням працівника процес як система потоку, яка вимірюється законом Літта:

$$\text{Час поставки} = \frac{WIP}{\text{Час виробництва}}$$

Цей закон використовується для аналізу показників використання Канбан.

Завдання в Канбан розбиті за темами, на 3 рядки. На першому рядку розташовані завдання, які ще не почали виконуватись. Далі, на другому рядку знаходяться завдання, які вже перебувають у процесі виконання. На останньому рядку відображені завдання, які вже успішно виконані. Ця структура дозволяє зручно візуалізувати прогрес роботи та відстежувати статус кожного завдання.

При заповненні карти з назвою завдання буде переміщено з колонки «Потрібно зробити» на «Готово». Колонки можуть бути додані, наприклад, для особистих завдань або відпочинку, оскільки вони також є процесами, які створюють зайнятість. Незаперечною перевагою цієї системи є відсутність покинутих справ, так як нове завдання вступить в роботу тільки після виконання попереднього.

Загалом, ефективність використання системи анбан досягається завдяки доступу виконавців до усіх даних через картки. Це сприяє покращенню візуального контролю над процесами, виявленню вузьких місць, підтримці самоорганізації та збільшенню особистої відповідальності виконавців, а також підвищенню продуктивності праці.

Канбан дозволяє візуально визначити моменти, коли потік стає неоднаковим і де відбуваються затримки. При цьому слід надавати пріоритет підзадачам відповідно до вимог проєкту або доступних ресурсів для їх виконання.

На мою думку, для підвищення ймовірності своєчасної реалізації проєкту слід враховувати наступні рекомендації:

- використовувати всі етапи управління проєктами;
- застосовувати розроблені інструменти для гнучких методів управління;
- здійснювати контроль за виконанням кожного етапу проєкту для забезпечення якісної роботи команди;
- обмежувати потік завдань, щоб уникнути «перевантаження».

Використання гнучкого підходу Канбан є актуальною та перспективною областю управління проєктами. Вже існують готові рішення, які успішно застосовуються в різних сферах. Канбан не вимагає кардинальних і швидких змін у робочому процесі, оскільки він плавно інтегрується в існуючу систему. Це досить простий інструмент для покращення робочих процесів. Правильне використання Канбану може призвести до підвищення продуктивності, більшої передбачуваності процесів, підвищення задоволеності клієнтів та швидшого впровадження продукту.

Список використаної літератури:

1. A guide to the project management body of knowledge (PMBOK guide), PA: Project Management Institute, 2017. 725 ст.
2. Приймак В. М. Управління проєктами: навч. посібник. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2021. 268 с.
3. Anderson D. J. Kanban: An Alternative Path to Agility. Blue Hole Press Inc, 2015. 350 ст

Стельмах Марія,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 014.09 Середня освіта (Інформатика),
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Антонов Євгеній,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВИКОРИСТАННЯ 3D ГРАФІКИ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

На разі, ми можемо спостерігати за стрімким розвитком інформаційних технологій, як же встигнути та йти в ногу з усіма останніми трендами ?

Технологічний прогрес вражає своєю стрімкістю та швидкістю. Він, маючи можливість удосконалюватись, за допомогою новітніх методів та засобів, прямує значними кроками до нового етапу. Важливо не втрачати з поля зору загальний розвиток, у різноманітних галузях людської діяльності. Складові, так чи інакше, мають залежність, варто про це пам'ятати. Історія технологічного розвитку – має свій початок за довго до винайдення першої машини, як могли подувати більшість з Вас. Цей процес розпочався зі створення простих знарядь праці, таких як колесо та сокира. Складні технології, які ми знаємо сьогодні, - це результат століть поступового прогресу. Протягом історії людства трапляються періоди бурхливого розвитку, пов'язані з революційними змінами в науці та техніці. ХХ століття стало свідком однієї з таких революцій, що розпочалася з винайдення комп'ютера, освоєння атомної енергії та розвитком генної інженерії.

Сьогодні почався процес перетворення науки на безпосередньо продуктивну силу. Поява нових методів вирішення задач дозволяє швидкими темпами прискорити процес дослідження. Варто зауважити і те, що 60-70% наукових робіт не втілено у практику та не здобули успіху. Одним з прикладів, можна назвати першу машина штучного інтелекту,

перцептрон, що була розроблена в 1957 році Френком Розенблаттом. Перцептрон був змодельований на основі людського мозку і був навчений розпізнавати прості візерунки. Проте він не зміг розширити свої можливості для вирішення складніших завдань і зрештою був занедбаний. У сучасному суспільстві нейромережа є невід'ємною частиною людського існування, що застосовується у багатьох сферах: для перекладу тексту з однієї мови на іншу; управління автономними транспортними засобами; діагностика захворювань; створення тексту, музики, зображень та відео тощо. Винаходу не вистачило знань та навичок на старті бурхливого розвитку. Прогрес стрімко зростає. Щоб суспільство не зазнавало затримок у своєму русі вперед, важливо йти в ногу з цим прогресом. Щоб не втратити можливості, ми повинні постійно розвиватися та вчитися новому.

Для цього впроваджені новітні види навчання. Сучасний освітній процес неможливо уявити без інформаційних технологій. Активне впровадження технічних засобів веде до модернізації, роблячи його більш динамічним та цікавим. Важливо зазначити, що нові інформаційні джерела не замінюють традиційні підручники та методи викладання, а доповнюють їх. Сучасний урок - це поєднання традиційних технологій та нових інформаційних джерел, які передбачають використання теле- та радіомовлення, архівних матеріалів, ресурсів мережі Інтернет тощо. Комп'ютерні технології - інструмент для отримання найрізноманітнішої інформації, засіб для підвищення інтересів до навчального процесу, наочність, розвиток уяви, мотивація. Сучасні діти, які приходять до школи, суттєво відрізняються від попередніх поколінь. Вони ростуть в інформаційному, динамічному та емоційно напруженому середовищі, що формує їхні особливості та потреби.

Одним із сучасних трендів в освітній технології, які відповідають всім вимогам є **3D технології**. За допомогою їх застосування навчання стає більш доступним, ефективним та інтерактивним. Їх застосування можливе у багатьох галузях освітнього процесу, що є перевагою. Про це, і не тільки варто поговорити детальніше, адже ця тема повністю заслуговує Вашої уваги.

Мета: дослідження поняття **3д графіки**, історію, етапи формування.

Використання **Зд графіки** у навчальному процесі. Основні характеристики та особливості. Переваги та недоліки. Застосування на практиці.

Актуальність: тема цікава для обговорення сьогодні, більшість вбачають у 3-D технологіях всю велич майбутнього, інші мають скептичні погляди до її впровадження у навчальний процес. Обидві сторони мають рацію, тому варто звернути увагу на всі позитивні та негативні якості формування учня під час застосування даної методики викладання.

Науково-технічний прогрес це не просто лінійний розвиток науки і техніки. Це динамічний, багатогранний процес, що охоплює всі сфери життя суспільства, від матеріального виробництва до духовних благ. Він є ключем до ефективного використання ресурсів природи, підвищення продуктивності праці та зростання добробуту людей. Розвиток, що відбувся на очах багатьох, вражає своєю могутністю. Це не лише новий винахід, це стрімкий крок у майбутнє, хоча... все має дві сторони медалі і ця ситуація не є виняток. Від підвищення продуктивності праці, покращення якості життя, зростання добробуту та розвиток науки ми можемо спіткнутися з негативним впливом на довкілля, знеціненням людської праці та ризиком зловживання тощо. Потрібно не забувати про це.

Для розуміння усієї Величі **Зд графіки**, варто зануритись у історію створення, що має досить цікавий початок. Вона на пряму залежала від розвитку технологічного прогресу, та створення першого комп'ютера.

Хоча перші комп'ютери не проектувалися для комп'ютерної графіки, їхні можливості швидко привернули увагу людей, які шукали способи удосконалити та прискорити процес створення креслень. Раніше все робилося вручну за допомогою канцелярських приладів, що було дуже довго та неефективно. Людство завжди прагне до удосконалення та збільшення продуктивності праці, тому ідея передати графічні операції комп'ютерові виникла дуже швидко. Цей перехід від ручних методів до комп'ютерних технологій відкрив нові можливості для створення малюнків, креслень та інших візуальних об'єктів. Комп'ютерна графіка зробила процес більш швидким, точним та ефективним, що призвело до

суттєвого покращення в багатьох галузях.

В середині 50-х років ХХ століття світ побачив революційне нововведення: відображення даних на моніторах великих ЕОМ у графічному вигляді. Цей прорив ознаменував початок **епохи комп'ютерної графіки**, яка згодом кардинально змінила багато аспектів нашого життя. Спочатку доступ до графіки був обмежений, притаманний лише великим та дорогим ЕОМ. Їх використання обмежувалося кількома сферами, де потреба в обробці великих обсягів даних була найактуальнішою, у більшості випадків це стосується науки та військової справи.

У список вчених, що винайшли першу машину варто записати такі імена як: Джон Атанасов та Кліффорд Беррі 1937-1942 р., Конрад Цузе що створив першу програмовану ЕОМ в 1941 році., Джон Моклі та Дж. Преспер Екерт які розробили ENIAC в 1943-1945 роках, що вважається першим електронним універсальним комп'ютером. В пріоритеті не було використання графіки, адже це не стосувалось на пряму з основної функції машини, вона лише надала змогу удосконалити прилад. Це було лише початком зародження поняття графіки, але воно заклало основи для великих змін в майбутньому людства.

Вперше термін «комп'ютерна графіка» запропонував в 1960 р. співробітник компанії Boeing У. Феттер. Перед усім варто зазначити тих, хто відкрив двері у її розвиток: Дуглас Енгельбарт, що розробив першу графічну систему oN-Line в 1968 році, Іван Сазерленд, який створив Sketchpad в 1963 році та Едвард Кац., який розробив перший графічний планшет Tablet в 1968 рік.

Початок розвитку 3D графіки, в першу чергу, пов'язують з американським ученим А.Сазерлендом, який у 1961 р. створив додаток, який став зародженням багатьом можливостям сьогодення. Ця невелика, але революційна програма давала змогу створювати 3D об'єкти, використовуючи світлове перо для зображення простих фігур на екрані. Саме SketchPad стала тим самим «поштовок» у розвитку графіки.

У тому ж 1961 р. студент С.Рассел створив першу комп'ютерну відеогру Spacemar («Зоряна війна»), а науковий співробітник Bell Labs Е.Зеджек створив анімацію «Simulation of a two - giro gravity control

system» Завдяки талановитим науковцям, таким як Д. Еванс та А. Сазерленд, Університет Юти став лідером в розвитку комп'ютерної графіки. Учень А.Сазерленда став Е.Кетмул, майбутній творець алгоритму видалення невидимих поверхонь з використанням Z-буфера (1978). Тут також працювали Дж.Варнок, автор алгоритму видалення невидимих граней на основі розбиття області (1969) і засновник Adobe System (1982), Дж.Кларк, майбутній засновник компанії Silicon Graphics (1982). Роботи згаданих дослідників значно вплинули на розвиток алгоритмічної сторони комп'ютерної графіки.

Перейшовши на пряму до розвитку 3д графіки що виникла під час удосконалення технологічних можливостей та одразу зібрала великі кількості прихильників, варто зазначити кількість клопіткої праці приділеної цій темі.

На початку 60-х років група талановитих фізиків заснувала компанію "Вищі Математичні Технології" з метою вивчення радіаційних полів. Їхнім значним кроком вперед стало програмне забезпечення Synthavision, розроблене для дослідження радіації. Після глобальної адаптації Synthavision стало можливо використовувати для рендерингу та як основу для "трасування променів". Цей метод дозволив прораховувати геометричні об'єкти, відображення, різні відблиски та інші візуальні ефекти.

70-і роки виявились великим стрибком в розвитку обчислювальної техніки завдяки винаходу мікропроцесора. Як результат, комп'ютери стали меншими, а їх продуктивність стрімко зроста. Також у цей період почало активно розвиватися галузь комп'ютерних ігор. Одночасно комп'ютерна графіка широко використовується в телебаченні та кіноіндустрії. В середині 1970-х років графіка продовжує розвиватися у бік все більшої реалістичності зображень.

У 1980 році Т. Уїттед вивчав загальні принципи трасування променів, що враховували відбиття, заломлення, затінювання та методи запобігання антиаліасингу.

З роками ситуація стає більш глобальною та всемогутньою в реалізації багатьох ідей. Вивчення цих процесів захоплює подих. Багато науковців намагались присвятити власне життя для вивчення цієї теми та

передання знань майбутньому поколінню за допомогою посібників, книг тощо. В наш час застосування 3д графіки є невід'ємною частиною у вихованні “цифрового” покоління. Перевагою є те, що даний метод реалізації підходить для використання у вивченні багатьох навчальних дисциплін. Раціональне використання сучасних комп'ютерних технологій не тільки полегшує рутинну ручну роботу з різних дисциплін, але і сприяє розвитку творчої і пізнавальної активності учнів. Для того щоб підтвердити дані слова варто розглянутись застосування на прикладі декількох предметів, та проговорити можливі проблеми, або навпаки, переваги порівняно з традиційними методами навчання.

Великий обсяг роботи та експлуатації даного навчального методу, припадає саме на точні спеціальності. Математика використовує 3д графіку для візуалізації геометричних фігур (куби, сфери, піраміди) та їх властивостей, також моделювання об'ємних тіл та розрахунок їх об'єму, візуалізація графіків функцій та дослідження їх властивостей. Розв'язання задач з геометрії і стереометрії стає більш простим та доступним.

Під час уроків фізики графіка допомагає змоделювати фізичні явища, що робить роботу більш зручною та осяжною в виконанні складних та масштабних проектів. Найбільш вживаним даний метод викладання використовується для застосування у дослідження законів механіки, траєкторії руху тіл, моделювання електричних схем та інше.

Для гуманітарних спеціальностей графіка теж стане у пригоді. Для уроку біології це чудова можливість для подання інформації про будову організмів, варіації втілення різняться. Як і на уроках фізики, ми можемо досліджувати біологічні процеси, взаємодії між організмами. А також, вивчення анатомії стає більш цікавий та захоплюючим для учнів. У вивченні історії, матимемо можливість відображення історичних подій, візуалізації історичних артефактів. Учень може відчути себе справжнім археологом, що додасть творчих елементів у вивчення такої точної та складної науки.

Для більш творчих предметів, таких як мистецтво та дизайн, 3д графіка стає невід'ємною частиною у вивченні освітньої дисципліни. Тут, відкривається неосяжна кількість можливостей для кожного учня. А

найбільш головним є те - кожен має змогу реалізуватись по своєму, використовуючи весь потенціал та фантазію.

Вивчаючи потенціал 3д графіки у освітньому процесі та порівнюючи її зі звичними, для кожного, методами навчання, варто поговорити про переваги застосування новітніх засобів навчання. В першу чергу, варто виділити 3D-моделі та анімації, що роблять складні концепції більш зрозумілими, допомагаючи учням візуалізувати абстрактні ідеї. Адже малювання в зошиті об'ємних фігур важко дається багатьом учням, уява не завжди може справитись з набором ліній створених на плоскій поверхні, також цей метод є практичний для розглядання об'єкта з різних сторін одночасно. Комп'ютер полегшив життя як для учнів, так і для вчителів у даному випадку. Потужність допомагає виконувати дії, що не можливо втілити у реальному житті. Таким чином вчитель може зацікавити дітей масштабністю проектів. Отож воно сприяє розвитку просторового уявлення та уяви, що є важливим для багатьох дисциплін.

Важливо також виділити потенціал учнів. Застосування 3D-технологій робить навчання більш динамічним, що може значно підвищити мотивацію та зацікавленість учнів. Особливо у застосуванні ігрових елементів з улюбленими персонажами. Учень на не підсвідомому рівні відчуває розмиття меж між навчанням та ігровим процесом. Проходження рівнів у вирішенні рівнянь, додаткові скіли для улюбленого персонажа, конкурентність, визначення лідерів тощо. Або ж навпаки спільна робота під час будівництва споруди в майнкрафт.

Завдяки 3D-моделюванню та візуалізації учні здобувають практичний досвід у таких сферах як віртуальні лабораторії, моделювання історичних подій та розробка логотипів. Тут фантазія не обмежена у застосуванні, а головне, можливість проявити себе.

До недоліків застосування можна віднести необхідність у спеціальних навичках застосування 3д графіки для втілення проектів. Для вивчення даного напрямку викладання варто присвятити не мало часу, кількість матеріалу досить об'ємна та постійно потребує нових навичок у реалізації. Наступна перешкода з використанням графіки, впливає з основної проблеми навчального процесу у багатьох навчальних закладах. Застаріле обладнання або програмне забезпечення

не дає можливість реалізувати подібну методику викладання. Також, варто акцентувати увагу і на доступ до 3D-програмного забезпечення та обладнання, адже його дороговартість, може обмежувати популяції для шкіл.

Неправильне використання 3D-графіки може призвести до того, що учні будуть відволікатися від навчання. Варто застосувати певну “цензуру” у створенні проектів, презентацій, схем тощо. Яскраві та динамічні об’єкти привертають забагато уваги. Варто зосередитись на поступовості та зрозумілості викладеного матеріалу. Надмірне використання графіки може призвести до перевантаження учнів інформацією. Важливо знайти баланс між використанням 3D-технологій та традиційними методами навчання.

Індустрія 3D-моделювання та анімації вражає своїм розмаїттям. Одним із найважливіших етапів цього процесу є вибір правильної 3D-програми. На ринку представлено безліч програм, кожна з яких володіє унікальним набором функцій та інструментів. На сьогодні, варто виділити головні, що користуються попитом у навчальному процесі та надають можливість задовільнити навички у певній сфері.

Тищенко Владислав,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 017 Фізична культура і спорт.

Смаїлова Таміла,
асистент кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

В умовах побудови незалежної демократичної української держави перед педагогічною наукою і практикою стоїть завдання – створення ефективних форм і методів навчання, які забезпечували б інтенсивний розвиток дітей на основі актуалізації пізнавальних потреб учня. Реалізація цих вимог визначена Державною національною програмою «Освіта» (Україна XXI століття) та Законом України «Про освіту».

Одним із способів вирішення цієї проблеми є застосування ігрових технологій в освітньому процесі як засобу розвитку пізнавальної активності учнів початкової школи.

Використання ігор та ігрових технологій у процесі навчання досліджувались вченими: В. Бадер, Н. Бібік, І. Діваковою, Г. Дзятківською, Т. Калашніковою, М. Пентиліюком та ін. Зокрема, використанню рухливих та спортивних ігор на уроках фізичної культури присвячено низку досліджень українських учених, а саме: Д. Лукащук, В. Наумчук, І. Помещикова та ін.

Мета статті – узагальнити досвід використання ігрових технологій у початковій школі з метою підвищення інтелектуального та фізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Проблема застосування ігрових технологій є однією з пріоритетних у психолого-педагогічній науці. Нині, як ніколи, нашій країні потрібні

люди, які здатні приймати нестандартні рішення, вміти творчо мислити. Проте в сучасній школі, на жаль, дуже часто навчання зводиться до запам'ятовування навчального матеріалу та до одноманітного відтворення знань, прийомів, дій, типових способів розв'язування завдань. А це знижує потяг до навчання, позбавляє дитину радості відкриття.

Особливе значення ігрові технології мають у початковій школі, що зумовлено психологічними особливості молодших школярів (дітей віком від 6 до 9-10 років). Саме в цей період одним із основних видів діяльності є гра. Вона сприяє активізації інтелектуального розвитку дитини, а саме: розвитку образного мислення; тренуванню логічного мислення; розвитку сенсорних здібностей; тренуванню пам'яті; розвитку уваги; розвитку уяви і творчих здібностей.

Гра – це «чарівна паличка», за допомогою якої можна навчити дитину читати, писати, і, головне, мислити, винаходити, доводити. Важливо, щоб гра захоплювала і була доступною, щоб у ній був елемент змагання, якщо не з кимось, то, принаймні, з самим собою. [6, с. 285].

У процесі гри в учнів виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються, до того ж до активної діяльності залучаються навіть найпасивніші учні.

Коли вчитель використовує на уроці елементи гри, то в класі створюється доброзичлива обстановка, бадьорий настрій, бажання вчитися. Плануючи урок, учитель має зважати на всіх учнів, добирати ігри, які були б цікаві й зрозумілі [3, с. 18].

У своїх працях А. Макаренко наголошував на тому, що гра має важливе значення в житті дитини, стверджуючи, що яка дитина в грі, такою вона буде і в праці, коли виросте.

Педагогічне доцільні підібрані й добре організовані ігри, логічні задачі, вправи для розвитку уяви, пам'яті, уваги сприяють всебічному, гармонійному розвитку школярів, допомагають виробити необхідні в житті й навчанні корисні навички і якості.

Діти дуже відрізняються від дорослих своєю активністю, і дуже важливо направити їх енергію у потрібне русло. Під час навчання учні

проводять багато часу на одному місці, коли читають книжки, пишуть або просто слухають новий матеріал. На відміну від дорослих, дітям набагато важче зосередити увагу на важливих діях, парадоксально, що чим важливіше дія, тим гірше концентрується увага. Тому на допомогу приходять уроки фізичної культури.

У Концепції розвитку щоденного спорту в закладах освіти (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України, Міністерства молоді та спорту України від 27 жовтня 2021 року № 1141/4048) наголошено на важливості створення належних умов для занять оздоровчо-руховою активністю здобувачів освіти та формування ставлення до занять фізичною культурою і спортом як до важливого складника здорового способу життя.

Ігрова технологія, на думку В. Язловецького, – це організація освітнього процесу, яка передбачає включення учнів у навчальну гру, мета якої – не лише засвоєння навчального матеріалу і формування рухових умінь та навичок, але й надання учням можливості самовираження, сприяння розвитку творчих і рухових здібностей та емоційного сприйняття змісту навчання [8]. Ігрова діяльність на уроках фізичної культури посідає чільне місце, оскільки покликана враховувати особисті та вікові особливості учня та задовольняти його потреби й інтереси.

Педагогічна ефективність гри, стверджує С. Гущина, залежить від методики, організаторських здібностей учителя, його вміння дохідливо і цікаво пояснювати гру, вміло керувати її процесом, стежити за дозуванням фізичних навантажень, бути об'єктивним і уважним під час оцінювання ігрових дій учнів.

Класифікацію рухливих ігор та естафет у школі пропонує О. Кругляк: індивідуальні; із предметами; з ведучими; за розвитком фізичних якостей, що переважають; для розвитку швидкості; сили; спритності; за інтенсивністю фізичного навантаження (ігри малої інтенсивності, ігри великої інтенсивності); за місцем проведення (на свіжому повітрі, у залі, на воді, на снігу); за спрямованістю рухових дій [5, с. 6].

Власну класифікацію рухливих ігор пропонує використовувати О. Шевченко:

1. За складністю змісту: від простих до більш складних (напівспортивних).
2. З урахуванням вікових особливостей дітей.
3. За характером рухової діяльності (ігри з загальнорозвивальними вправами, бігом, стрибками, із метанням тощо).
4. За домінантністю впливу на розвиток фізичних якостей (сили, швидкості, витривалості, спритності: координації, окоміру та рівноваги).
5. Ігри, що сприяють підготовці до опанування елементів окремих видів спорту.
6. Залежно від відносин гравців: без зіткнення з «суперником»; із частковим зіткненням; із боротьбою «суперників» [7].

Фізична культура – урок який супроводжує учнів від перших до одинадцятих класів у школі і впродовж усього життя, як діяльність. Більшість учнів обирають фізкультуру, як найулюбленіший предмет, і це не дивно. Проте навіть такий цікавий урок як фізкультура може бути нудним, якщо робити одні і ті ж самі вправи, або лише вивчати матеріал, тому дуже важливо надавати дітям волю для дій і фантазії шляхом ігрової діяльності.

Ігрова діяльність є цікавою як для учнів молодших класів, так і учнів середньої і старшої школи. Вона може бути проведена через спортивні командні ігри (футбол, баскетбол, волейбол, корфбол, алтимат, петанк, флорбол за програмою НУШ), різноманітні естафети (при чому можна обирати будь-які вправи для учасників), а також рухливі ігри для менших учнів (штандер, вудочка, жмурка та ін.). Вже придумано чимало ігор для дітей молодшого шкільного віку, але завжди можна придумати нові ігри поєднуючи правила декількох видів спорту, або додаючи інвентар до вже звичних ігор.

Так виникли нові види спорту, що ввійшли до програми Нової української школи: *корфбол* – різновид баскетболу; алтимат – футбол з літаючим диском; *петанк* – правила керлінгу, проте гра на твердій поверхні мішечками; флорбол – хокей м'ячиком на твердій поверхні та інші види.

Рухливі ігри для учнів молодших класів проводяться зазвичай на вулиці, хоча це і не обов'язково. Наприклад, *штандер* – гра у вибивала проте вибиваючий один. М'яч підкидається вгору і викликається один учень. В цей час всі учні розбігаються, а учень, якого обрали має спіймати м'яч і вигукнути «Штандер!» після цього всі зупиняються і вибиваючий має попасти по одному з учнів. Можна ухилятися від м'яча, але не відриваючи ніг від землі.

Вудочка – вчитель стоїть по центру, навколо нього учні. Вчитель веде скакалку по землі, а учні мають перестрибнути через неї, щоб скакалка не зачепила ніг;

Гра «Сусід зліва» – всі учні утворюють коло, перший показує набір рухів (наприклад: підняти руку, підстрибнути, зробити оплеск, присісти), учень зліва має точно повторити набір цих рухів, якщо збивається, обирають наступного ведучого.

Отже, урок фізичної культури є тим заняттям, що забезпечує різноманітність і цікавість вправ та ігор, і приносити задоволення.

Разом з тим, численні публікації в психолого-педагогічній пресі свідчать про зростання інтересу щодо використання ігрових технологій як засобу розвитку пізнавальної активності учнів початкової школи. У педагогічній практиці використовуються ігрові прийоми і методи навчання. Але в більшості випадків вони включаються у навчальний процес фрагментарно, часто не маючи чіткої цілеспрямованості. Цілісні педагогічні ігрові технології є рідкістю, вони потребують систематичного аналізу та узагальнення [1].

Ігри необхідні для забезпечення гармонійного поєднання розумових, фізичних і емоційних навантажень, загального комфортного стану. Головним завданням педагога у грі є формування системи цінностей, навичок соціальної поведінки, взаємодії дітей у групі.

Отже, ігрові технології необхідні під час проведення уроків у початкових класах, тому що будь-яка гра в той чи інший спосіб сприяє виробленню певної навички, а тому доцільним є поєднання ігрових технологій з навчальними завданнями. Це допоможе бути дитині активною і працездатною.

Пріоритетним напрямом подальшого дослідження ми вважаємо

створення необхідних методичних рекомендацій для вчителів початкової школи, а також наочних засобів для підвищення інформаційного рівня використання інноваційних ігрових технологій на уроках фізичної культури.

Список використаної літератури:

1. Антончук П. О. Ігрова діяльність як засіб соціалізації молодших школярів / Антончук П. О. // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Педагогіка. Соціальна робота». 2002. Вип. 5. С. 31.
2. Державна національна програма «Освіта». Україна ХХІ століття. К.: «Райдуга», 1994. 24 с.
3. Дидактичні ігри // Початкова школа. 1997. № 6. С. 18-19.
4. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainskashkola>
5. Кругляк О. Я. Рухливі ігри та естафети в школі / О. Я. Кругляк // Посібник для вчителя – Тернопіль: підручники і посібники, 2004. 80 с.
6. Мещанова Г. Експериментальний курс «Розвиваючі ігри» / Г. Мещанова // Рідна школа. 1996. № 6. С. 2-3.
7. Шевченко О. В. Рухливі ігри та засоби: навч.-метод. посібник – Кіровоград: «Імекс-ЛТД», 2008. 164 с.
8. Язловецький В. С. Освітні технології у фізичному вихованні та спорті / В. С. Язловецький, О. В. Маркова, О. В. Язлоієцька. – Кіровоград: Поліграфічне підприємство «Ексклюзив-Систем», 2014. 204 с.